

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

خولانهوه له ناو بازندهدا

دیوی ناوهوهی روداوهکانی کوردستانی عیراق ۱۹۸۴ - ۱۹۸۸

نهوشیروان مستهفا نهمین

۱۹۹۹

- ۵ - ۸۴ گفتوگۆی یه کیتی و به عس
- ۸۵ - ۱۰۰ ۲. دیسانه وه شه ر
- ۱۰۱ - ۱۱۴ ۳. پیکهاتنی یه کیتی له گه ن ئیران
- ۱۱۶ - ۱۱۸ ۴. ناشتوبونه وهی یه کیتی و لایه نه کانی جود
- ۱۱۹ - ۱۲۸ ۵. گه شتی نه وروپا
- ۱۲۹ - ۱۵۲ ۶. نه نفال : کوتایی قوناغیک
- پیرستی به نگه کان
- ۱۵۵ - ۱۵۶ ۱. دابه ش بونی ره گه زبی دانیشتوانی کرکوک
له ناماده کردنی کاربه دهستانی بریتانیا (۱۹۳۰)
- ۱۵۷ - ۱۵۸ ۲. لیسته ی خاوه نیتی زه وی و زاری کرکوک
له ناماده کردنی حنا بطاطو
- ۱۵۹ ۳. فه رمانی صه ددام حسین ده رباره ی گفتوگۆی
یه کیتی و به عس
- ۱۶۰ ۴. وه لامنامه یه کی طارق عزیز
- ۱۶۱ - ۱۷۶ ۵. پرۆزه کانی یه کیتی نیشتمانی بو گفتوگۆ
له گه ن به عس
- ۱۷۷ - ۱۸۲ ۶. تیبینییه کانی یه کیتی له سه ره په یمانی جوقت
- ۱۸۳ - ۲۰۰ ۷. دوو وه لامنامه ی عیزه ت دوری
- ۲۰۱ - ۲۰۴ ۸. ریکه وتنامه ی جه لال تائه بان و
ئیدریس بارزانی
- ۲۰۵ - ۲۰۶ ۹. دانانی علی جه سه ن مه جید به حاکمی کوردستان
- ۲۰۷ - ۲۱۰ ۱۰. دوو بریاری عه لی جه سه ن مه جید ده رباره ی
ره هتار له گه ن ناوچه کانی ده ره وه ی ده سه لاتی به عس
- ۲۱۱ - ۲۱۳ ۱۱. به یانی سه رکردایه تی هیزی چه کداره کانی
عیراق ده رباره ی نه نجامدانی نه نفال و ۱ و ۲
- ۲۱۴ - ۲۲۸ ۱۲. چه ند به نگه و بریاریکی به عس ده رباره ی
هه ئوستانی له کوردستان

بسه پیتنی.

په ندیکی کۆنی پیتشینان که له چاره سه رکردنی ناکۆکی دا به کاری نه هیتن نه لئ: «سوار و پیاده که نه گهن به یهک، نه گهر بیانه وی ده سمۆچین بکهن، نه بن سواره که نه ختی خۆی دانه ویتن و پیاده کهش که منی خۆی هه لبرئ». په ندیکی تریش نه لئ: «نه شیش بستوتی و، نه که باب». نه مانه نمونهن بۆ دۆزینه وهی چاری ناوئجی.

1 له کوردستانی عیراق چه ندین جار و به جۆری جیاواز گفتوگۆ کراره: گفتوگۆکانی شیخ مه حمود و نوینه رهکانی له گه ل نینگلیز، له گه ل تورکیای که مالی، له گه ل حکومه تی تازه دامه زراوی عیراق.

2- گفتوگۆکانی سالی ۱۹۳۰ ی سه رانی کورد له گه ل نه میر غازی وه لیعه هد و، دواتر له گه ل نوینه ری مه ندوبی سامی به ریتانی و جیگری سه روه زیرانی عیراق، جه عفر عه سه کری.

3- گفتوگۆکانی مه لا مسته فای بارزانی و نوینه رهکانی له گه ل عیراق، به ریتانیا، ئیران، یه کیتی سوؤتیت، ئیسرائیل، نه مه ریکا، میصر..

4- گفتوگۆکانی (بالی م س) له گه ل عیراق، ئیران، یه کیتی سوؤتیت.

5- گفتوگۆکانی یه کیتی له گه ل به عس، ئیران، سوریا، لیبیا..

بیتگومان نه مانه به سه ر یه که وه ته جروبه یه که ی زۆر و ده وه له مه نده و، هه ر کام له م گفتوگۆبانه بگری گرنگی تایبه تی خۆی هه بوه و، که م یا زۆر کاری له ژبانی سیاسی کورد کرده. به لام له سه ر هیه چ کامتیکیان لیکۆلینه وه، یا باسی تایبه تی، ته نانه ت بیروه ری شه خسی، نه نو سه راه. بۆ یه کتی نه گهر بیه وئ شتی له سه ر نه مانه بزانی نه بی ناو ده یان کتیب، به زمانی جیا جیا بگری، ئینجا شتیکی که م و کورت و ناته واوی لی هه لته کرتنی.

گفتوگۆ نه گونجی راسته وخۆ له نیوان لایه نه ناکۆکه کان دا، یا به هۆی لایه نیتیکی سییه مه وه ده س پین بگا.

نه گونجی راسته وخۆ بی یا ناراسته وخۆ، ناشکرا بی یا نه تینی، رو به رو بی یان به نا لۆگۆری قسه یا نامه بی، کۆبونه وه کان لای لایه کی ناکۆکیه که بگری یان له شویتیکی بی لایه ن..

(۱) گفتوگۆ نه گونجی چه ند رۆژ، یا چه ند مانگ، ته نانه ت چه ند سال بخایه نین، هه روه کو له وانه یه به چه ند دانیشتنی هه مو کیشه کان یه کلایی بگریته وه و، بگه نه له یه ک گه شتی و رتیکه گه وتن.

نۆر کات گفتوگۆی درێژ خایه ن نه نه یانی لایه ن، شووش کیئ
هه وار ده بیوت نو نه شتن کوردستانی خۆمان وه وه له ستن
هه لسه ده که بیتم نه وه ی نوویه هه نده ی نه وه ی روه ده
به فرۆش سه مه ی کیشه که با ستن نۆر ته له خاکی ولان کورده نیسه وه

گفتوگۆی یه کیتی - به عس له ڕێگه‌ی لایه‌نی سێیه‌م : (حدکا، به تایبه‌تی د. قاسملو) ده‌ستی پێ کرد. سه‌ره‌تا د. قاسملو ڕاسپاره‌وه و قسه‌کانی سه‌رکردایه‌تی عێراقی و یه‌کیتی نه‌هیتنا و نه‌برد. نینجا عێراق دوو جار نوێنه‌ری خۆی نارد؛ جاری یه‌که‌م کۆبوونه‌وه له‌ گۆزه‌شێر له‌ لای حدکا به‌ ناماده‌ بونی لایه‌نی سێیه‌م کرا و، جاری دوهم کۆبوونه‌وه له‌ ناوزه‌نگ له‌ باره‌گای سه‌رکردایه‌تی یه‌کیتی، بێ ناماده‌ بونی لایه‌نی سێیه‌م، کرا.

دوای نهمه به ماوه‌یه‌ک چه‌ند نامه‌یه‌ک نالوگۆڕ کرا. نامه‌کان باسی گشتی و دیاری نه‌کرا و بون. نینجا فه‌ره‌یدون عه‌بدولقادر یۆ تاکی کردنه‌وه‌ی ده‌موردوانی سه‌رکردایه‌تی به‌ عس چه‌ به‌غداد. به‌رزان تکریتی، که‌ نه‌وسا سه‌رۆکی جیه‌ازی موخابه‌رات و، طارق عه‌زیز، که‌ نه‌وسا وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی عێراق بو، بیینی. مانگی تشرینی دوهمی ١٩٨٣ به‌ر یار دراه‌ گفتوگۆ ده‌س پێ بکری. له‌ به‌ر نه‌وه‌ی یه‌کیتی خۆی هیچ که‌ نالتیکی راسته‌وخۆی په‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل عێراق نه‌بو، نهم به‌راره‌ دیسان له‌ ڕێگه‌ی لایه‌نی سێیه‌م (حدکا) به‌ عێراق ڕاگه‌یه‌نرا و، داوا له‌ د. قاسملو کرا ڕۆشوتنی چونی ده‌سته‌ی نوێنه‌رایه‌تی یه‌کیتی بۆ به‌غداد دا‌بین بکا. هه‌ره‌شه‌کانی طارق عه‌زیز

له‌ و کاته‌وه که‌ جولانه‌وه که‌ ده‌ستی پێ کردبووه‌وه، به‌ عس هیچ پڕۆژه‌یه‌کی سیاسی نه‌بو بۆ چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی کورد له‌ گه‌ل یه‌کیتی یا هیچ لایه‌کی تر، به‌لکو نه‌یوست به‌ ڕێگای زه‌بروونه‌نگ و سه‌رگوتکردن کۆتایی پێ به‌یتنی. سه‌رکردایه‌تی به‌ عس له‌ سه‌ره‌تای هه‌شتاکانه‌وه به‌ر یاری دا‌بو بۆ نه‌وه‌ی جولانه‌وه‌ی کورد له‌ ناو بیات هه‌موو دیها‌ته‌کانی کوردستان وێران بکات. دانیه‌شتوانی لادی راگۆتیی بۆ نوۆردوگای کۆنتڕۆل کرا و. به‌مه‌ش پیتشمه‌رگه له‌ خه‌لک دا‌بهری و سه‌رچاوه‌ی ژبانی جولانه‌وه که‌ وشک بکا. گه‌رم بونی مه‌یدانه‌کانی جه‌نگی نێران مۆله‌تی نه‌ نه‌دان نهم پلانه به‌ ته‌واوی جیه‌ه‌چ بکه‌ن. به‌لام له‌ هه‌ر دییه‌ک دا شه‌ر بپوايه. جه‌یش نه‌و دێیه‌ی وێران نه‌کرد.

پیتش نه‌وه‌ی شه‌ر له‌ نێوان هێزه‌کانی یه‌کیتی و به‌ عس دا ڕابه‌گیرئ و، گفتوگۆ ده‌س پێ بکا، فه‌ره‌یدون به‌ هۆی حدکاوه بۆ (استطلاع) ی بیروپرای کاربه‌ده‌ستانی به‌ عس، چو بۆ به‌غداد. له‌وێ به‌رزان تکریتی و طارق عه‌زیزی دی بو. له‌ میانه‌ی قسه‌کانی دا طارق عه‌زیز وت بوی:

«نیمه‌ ناڕوخیتین چونکه‌ دنیا له‌ به‌رامبه‌ر نێران دا پشتیوانیمان لئ نه‌کا. رۆژتیکیش دئ نهم شه‌ره ته‌واو بیئ. نه‌گه‌ر نیه‌ستا بیئ و له‌ گه‌لمان پیتک بیئ

پۆشیا بۆ نه‌ته‌ی کوردستان و واکێشراوه له‌ لایه‌نی شه‌رف خانه‌وه
 به‌ختی راست له‌ سه‌ر خه‌لکی عه‌سه‌وه تا ڕانه‌وه‌ی عه‌لائی و عه‌رعه‌ش
 به‌لام نیه‌تی که‌ له‌م نه‌وه‌ی تازه‌ نه‌وه‌ی له‌ یه‌ر عه‌وه‌ و ئه‌ستۆی بۆ نه‌وه
 خه‌لک به‌ خوێشه‌تی تا ناوه‌ له‌ سینه‌ی کام خه‌له‌ سینه‌به‌به‌ له‌ نه‌وه‌ی

وه‌ختی داکو وه‌تی
 به‌ عس به‌ چه‌نگ عه‌نووه‌وه
 به‌رزان به‌ هیچ
 نیه‌وه‌وه‌ی
 ده‌زی کورد نیه‌یه
 بۆ شه‌ر و نه‌ی
 ڕه‌هه‌ نه‌ی به‌ عه‌سه
 ڕه‌هه‌ نه‌ی به‌ عه‌سه

چاکه یه کی گه وهره مان له گه ل نه که ن هه رگیز له بیرمان ناچیتته وه، خو نه گه ر شه ر درتیه پتی بدنه، دوا ی ته و او بونی شه ری ئیران نه و جه یشه زه به للاحه ی بو شه ری نه وانمان دروست کردوه نه به یئینینه سه ر ئیوه، سالتیک وه خت و سه د هه زار کوژراوتان بو ته رخا ن نه که یه ن، به لام خاکتا ن به توره که نه بیژین و ته فروتونا تا ن نه که یه ن!

فه ره یدون له وه لام دا وت بوی: «نم هه ره شانه ئیمه نا ترسینتی. که ده ستما ن کرده وه به خه باتی چه کدار ژماره مان نه و نه ده ی په نجه کانی ده س بو. سه ره رای نه و هه مو توندوتیژی هه ی له چه ند سالی رابوردودا دژی ئیمه به کارتا ن هینا وه بو یه به هه زارا ن و نه وه تا ناچار بو ن له سه ر میزی گفتوگو له گه لمان دا بنیشن!»

نه گه رچی فه ره یدون له شوینی خو ی دا وه لامی پتیوستی دا به وه، به لام نه بو ئیمه هه ره شه کانی طاریق عه زیز که به زمانی حکومه ت و حیزبی به عسه وه کرد بوی به جیددی وه رگرن. له و کاته دا خاوه نی گه وهره ترین عه ماری چه ک و هیزی چه کدار بو ن.

*

له دوا ی چۆلکردنی ناوژهنگ باره گاکانی سه رکر دایه تی بلا وه یان لی کرد. کاتی گفتوگو ده ستی پتی کرد مه کته بی سیاسی و سه رکر دایه تی په کیتی باره گای په کگرتوی نه بو. مامجه لال له بو تی بو له دۆله ره قه. من له ناوه ژئی بوم له به ری سه رکه. ده زگای راگه یان دن له به رگه لو بو. هه ندی له نه ندامه کانی تری له خو شنا وه تی بو ن.

بو راپوژی و په رسورا ده راره ی گفتوگو و پتیوستی نه کرد هه موما ن له په ک شوین کۆ بیسینه وه. یا هیچ نه بی له نزیک په کتری بین. مامجه لال له بو تی ی دۆله ره قه وه هاته خو شنا وه تی، له جتگاهه ک دامه زرا ناوی زیخان بو. زیخان کویره دی بو، ته نیا خانویه ک و هۆلیکی گه وهره ی لی بو، به لام که وت بو سه ر جاده ی گشتی. منیش چوم بو ئوی. له ماوه ی چه ند رۆژیک دا هه موما ن له وی کۆ بوینه وه.

د. قاسملو له نه وروپا گه را بو وه به غداد. کار به ده ستانی به عسی بینی بو. هاته زیخان بو بینی ئیمه. داوا ی کرد له گه ل نه ندامانی م س کۆ بیته وه. له گه لی دانیشتن. که وته گه ترانه وه ی نه جمانی پتوه نده کانی خو ی له به غداد. ئینجا که وته هه ندی په رسیا ر له ئیمه. له ناو په رسیا ره کانی دا دوانی بو من مایه ی تی راما ن بو. په کتیکیان په رسی: «ئایا ئیوه نه زانن چیستان نه وی؟» نه وی تریا ن نه وه بو: «ئایا ئیوه نه زانن له گه ل کتی ته ره فن؟»

دوا ی نه م دانیشتنه قاسملو گه راپه وه به غداد بو ریکه خستنی سه فه ری

دهستەى نوێنەرایەتى یەكێتى بۆ بەغداد.

راگرتنى شەر

سەرەتای كانوونى یەكەمى ١٩٨٣ بە بروسكە هەمو مەلبەندەكان، تیبەكانى پێشمەرگە، رێكخراوەكانى كۆمەڵە و لقهكانى شۆرشگێران، لە راگرتنى شەر ناگادار کران. دواى ئەم بربارەى یەكێتى، سەددامیش فەرمانى بە هێزە چەكدارەكانى عێراق دا (عمیلیاتی عسكری) دژی چەكدارەكانى یەكێتى راگیران.

دهستەى نوێنەرایەتى ئەبو پێك بێ: لە مامجەلال، فەرەیدون، سلازم عومەر، د. خدر مەعسوم، دواتر مەلا بەختیار و عومەر عەزیزیشى بۆ زیاد کرا.

*

لەو کاتەوه كە پێوهندی نێوان یەكێتى و بەعس دەستى پێ کرد بو، مەرجى پێشەكى بۆ دەسکردن بە گفتوگۆ ئەوه بو كە ئەبێ مامجەلال خۆى بچێ بۆ بەغداد بۆ گفتوگۆ و بینینی سەددام. نوێنەرەكانى حكومەت هەمو جار پێیان لە سەر ئەوه دانەگرت كە بە یەك جار دانیشتى مامجەلال لە گەڵ سەددام، لەوانە یە گیروگرفتى كورد یەكلایى بكرێتەوه و، هەمو كێشەكان بە لادا بخرێن. ئێمە سەرگەرمى كۆبونەوه بوین. خەرىكى باسى بابەتەكانى گفتوگۆ و لایەنى زۆر و كەسى خواستەكان بوین. هەوالى چونی مامجەلال بۆ بەغداد لە ناو خەلك دا بلاو بووه. كۆمەڵتى لە پیاو ماقولەكانى خوێشناوەتى هات بون بۆ زیخان داواى بینینی مامجەلالیان کرد بو. پێیان وت بون مامجەلال مەشغولى كۆبونەوه یە. بەلام ئەوان پێیان داگرت بو: كە هەتا مامجەلال نەبێن ناوێن. من چومە دەرەوه قسەیان لە گەڵ بكەم. دواى چاكوچۆنى لێم پرسین چ كاریكیان بە مامجەلال هەیه لە باتى ئەو بۆیان بكەم. وتیان: «بێستومانە مامجەلال ئەچى بۆ بەغداد، ئەمانەوى پێش ئەوهى بڕوا هەندى قسەى لە گەڵ بكەین!» چومەوه بۆ لای مامجەلال و پێشنیارم بۆ کرد بە سەر پێوه بیانبینى. مامجەلال هاتە لایان.

لێیان پرسى: «راستە ئەچى بۆ بەغداد؟»

وتى: «بەلتى راستە!»

وتیان: «ضەمان چیه بە سەلامەتى بگەریتەوه؟»

وتى: «هیچ!»

وتیان: «چى لە سەددام چاوەرێ ئەكەیت؟»

وتى: «لەوانە یە دەمانچە كەى دەر بهێنى گوللە یەك بێت بە سەرمەوه، یان

دەمانچە كەى خۆم بە دیارى پێشكەش بکا. هەردو كاری لى ئەوهشتەوه.»

وتیان: «کهواته بۆ نه چیت؟»

وتی: «من له شاخم داوای مافی کورد نه کم، نه یه شپم بۆ به غداد بۆ داوای مافی کورد، لیتره بکوژیم یان له به غداد، له ههردو حالهت دا له سه مافی کورده.»

سه ره تای کانونی یه که می ۸۳ دو هالیکوژته ره له زیخان نیشته نه وه. جگه له د. قاسملو، نوته ره تکی حکومه تیشیان له گه ل هات بو ناوی (نه بو سه رحان) بو، که یه کتی له گه وه کار به ده ستانی (موخابه رات) بو.

نه و رۆژه دیمه نیتکی سه یری هه بو. هه مو نه و پیتشه مرگانه ی له به رزایی شاخه کان بۆ پارێزگاری ناوچه که له روداوی چاوه رپێ نه کراو دامان نابون، به پتچه وانهی نه و فه رمانه ی پتیا ن درا بو، دابه زی بون. به قه مسه له ی به له کی، که له عه سه که ره و جاش گیرا بون، وه کونه دی و بدی له ده وری کوژته ره کان و روکا بون. نمونه یه کی خرابی بێ دیسیپلینی و، نیشانه یه کی ناشکرای ماندویه تی پیتشه مرگه بو.

ده سته ی نوته ره رایه تی یه کیتی له گه ل قاسملو و نه بو سه رحان سواری کوژته ره بون، له مه ش دا چه ند که سه ی خو یا ن فرپێ دابه ناو کوژته ره کان، که نه نه ندامی وه فده که و، نه را وێژکار و نه پیتشه مرگه ی پارێزگاری بون. نه مه ش دیسان نیشانه یه کی تری بێ دیسیپلینی بو.

*

کاروباری په یه ونه دی و هینان و بره نیه ده سته ی نوته ره رایه تی و ناماده کردنی جیگا و ریتگا به «جیهازی موخابه رات» سپی درا بو. تازه هیشام سه باح فه خری له جتی به رزان تکریتی دانرا بو به سه رۆکی جیهازه که. نه و زه مانه هیشام به گه وه ره ترین قاره مانه ی جه یشی عیراق دانه نرا. وه فدی حکومه ت: عیزه ت دوری، طاریق عه زیز، هیشام سه باح فه خری، سه عدی مه هدی صالح، د. فاضیل به راک.. له گه ل وه فدی یه کیتی: مام جه لال، فه ره یدون عه بدولقادر، عومه ره عه بدوللا، مه لا به ختیار، د. خدر مه عصوم، عومه ره عه زیز له به غداد ده سته ی پێ کرد. سه ره کردایه تی یه کیتی. ده سه لاتنی دا به م وه فده که نه گه ره له گه ل وه فدی حکومه ت گه یشته ریتکه و تن، بێ نه وه ی پتیه ست به گه رانه وه یان بکات بۆ کوژنه وه ی سه ره کردایه تی ریتکه و تنه که ئیمزا بکه ن. به لام پتیش نه وه ی بچن بۆ به غداد له کوژنه وه ی سه ره کردایه تی دا که داوام له مام جه لال کرد نه گه ره له سه ره چوارچیه وه ی گشتی مه سه له کان پتیک هاتن، ناوی خسوای لێ به یته ن و ریتکه و تنه که ئیمزا بکه ن. مام جه لال وتی: «نه گه ره

دهستیشم له بنا بېر نهوه رېتککهوتن ئیسمزا ناکهم!» منیش وتم: «نهى كهواته بۆ نهچى؟» له وهلام دا وتى: «ئىوه به زۆر نه منيرن!»

باسهكانى گفتوگۆ

لهم خولهى گفتوگۆدا هممو كيشه بنهه تيبه كان به دريژى باس كرا بون، بابته گرنهگه كانى نه مانه بون:

۱. دهسه لاتى داووده زگاكانى حوكمى زاتى و دهسه لاتى حوكمى مهركهزى.

۲. سنورى جوگرافى ناوچهى حوكمى زاتى.

۳. ناساييكردهوى ههلو مهرجى كوردستان، به تايبه تى ناوچه ته عريب

كراوه كانى كهركوك، خانه قين، سنجار... و، زيبهاتى راگويزراو.

۴. بهشى كورد له ده زگا ناوه نديه كانى برباردان دا.

نهم خولهى گفتوگۆ، نهگه رچى هه ندى دهسه قالى له نيسوان مام جه لال و طاريق عه زيز دا بويو، به لام به گشتى باش روشت بو. له سه ر زۆرى مه سه له كان تيگه يشتنى سه ره تايى هاو به شيشان دروست كرد بو. ئيتر كاتى نه وه دى بچنه سهردانى سه ددام.

له و كۆبونوه يه دا سه ددام ستايشى هه لو تىستى مام جه لالى كرد بو. وت بوى: «تۆ به م كاره له م كاته دا دو چاكت له گه ل كر دوين چا كه يه ك له گه ل عيراق و چا كه يه ك له گه ل حيزب... شتيكتان نه ده من تۆ له به رده مى هه مو كوردا سه ره رز و، گه لى كوردمان له هه مو شوتنيك بيكا به شايى و زه ماوه ن...»

هه ره ها وت بوى: «من سه يرى مه حزه رى هه مو گفتوگۆكانم كرده. گفتوگۆكانتان جيده دى بوه و به نيازي رېتککهتن، ته نانه ت تو ره بونه كانيشتان نيشانه ي جيده دى بونه. من له سه ره هه مو باسه كان موافيقم جگه له مه سه له ي كهركوك. ناليم كهركوك شاريكى كوردي نيه و، ناليم كهركوك شاريكى عه ره بيه. ته نانه ت دواى ئيستيفتاش نه گه ر ده ركه وت زۆرايه تى دانيشتوانى كورده، نه وساكش من هه ر سه ر نه يم له سه ره نه وى شاريكى عيراقى بى، هه مو خه لكى عيراق كه لك له سامانه كانى وه رېگرن، چونكه كورد بۆ نه وه ي كهركوكى له كيس نه چى ئيتر بيير له جيسا بونه وه ناكاته وه، عه ره بيش بۆ نه وه ي كورد را زى بيكا درى سه لماندنى مافه كانى ناوه ستى...»

ئينجا وت بوى: «ئىوه نه بن به به شى له ئيمه، ئيمه ش نه بين به به شى له ئىوه، هه ردولا مان پتيكه وه حاله تى عيراقى يه كگرتو پتيك نه هينين. پتيكه وه حوكم نه كه ين، پتيكه وه نه زين، پتيكه وه نه مرين»

نهم قسه‌یه راستی مهبهستی به‌عسی دهرنه‌خست، نيمه نه‌مانه‌ويست بين به به‌شخ له‌وان و، ژيان و مردنی خۆمان به‌وانه‌وه ببه‌ستين. نهم قسه‌يه مامجه‌لالی سه‌ماند به‌وه. له ههمان دانيشتن دا که سه‌ددام داوای کرد بو، نهم پيکهاته و نهم دانيشتنه به راديۆ و ته‌له‌فزيۆن بلاو بکرتته‌وه. مامجه‌لال به وه‌لاميتکی ديبلۆماسی خۆی لي لادا بو، وت بوی: «راسته من سکررتیری گشتی يه‌کيتيم، به‌لام ده‌سه‌لاتی من ههر نه‌وه‌نده‌يه نه‌ندامانی کۆميسته‌ی سه‌رکردايه‌تی بانگ بکه‌م بۆ کۆبونه‌وه، له کاتی ده‌نگ دان دا له سه‌ر به‌رياری نه‌گه‌ر ده‌نگه‌کانی ههردولا به‌قه‌ده‌ر يه‌کتری بون، ده‌نگی من له گه‌ل ههر لايه‌کیان بێ، نهم به‌رياره نه‌درئ. نه‌گينا من ده‌سه‌لاتی نيمزاکردنم نيه، نه‌بێ بچمه‌وه پرس به هاورپیکانم بکه‌م». سه‌ددام چونکه له حيزب و ده‌وله‌ت دا ههمو به‌رياری له ده‌س خۆی دا بو، باوه‌ری به‌م قسه‌يه نه‌کرد بو.

*

ده‌بارهی که‌رکوک

له کۆتایی سه‌ده‌ی رابوردوه‌وه له که‌رکوک نه‌وت دۆزراوه‌ته‌وه، به‌لام ده‌ره‌ينانی دواکه‌وتوه بۆ دوا سه‌له‌کانی ۱۹۲۰. له سه‌رده‌می عوسمانی دا ماوه‌ی چهند سه‌ده‌يه‌ک ناوه‌ندی ولايه‌تی شاره‌زور به‌وه و، پاشان کراوه به‌ موته‌سه‌رپريفیه‌ت و خراوه‌ته سه‌ر ولايه‌تی موسل. ولايه‌تی موسل له رێکه‌وته‌نه نه‌ينيه‌کانی سايکس - پيکۆ دا به‌ر فه‌ره‌نسا که‌وت بو. داوای ته‌واوبونی شه‌ر، سه‌روه‌زیرانی به‌ريتانیا، لوید جوړج فيلی له سه‌روه‌زیرانی فه‌ره‌نسا، کليمانسو، کرد. ولايه‌ته‌کانی شام و موسليان گۆرپيه‌وه. موسل درا به به‌ريتانیا. به‌ريتانیا نهم فيلی له فه‌ره‌نسا کرد چونکه نه‌يزانی نه‌وتی زۆری تیدايه. فه‌ره‌نسا کاتێ به‌وه‌ی زانی، سه‌وداکه کرا بو. يه‌کێ له هۆگرنگه‌کانی دروستکردنی ده‌وله‌تی عيراق و، نوساندنی ولايه‌تی موسل به‌ عيراقه‌وه نه‌وتی که‌رکوک بو.

که‌رکوک به‌ دريژایی ميژو ناوچه‌يه‌کی کوردنشین به‌وه. به‌لام بۆ پاراستنی نه‌و شارييه‌ی له‌دياره‌که‌روه‌وه چوه بۆ کرماشان، له سه‌رده‌می قه‌ره قۆينلو و ئاق قۆينلووه و، دواتر له سه‌رده‌می عوسمانی دا به‌ دريژایی رێگاکه‌ تورکومانيان تن دا نيشته‌جێ کردوه. ههر له به‌ر نه‌وه خه‌تیکي باریکی نيشی جیساواز له کورد و عه‌ره‌ب، له ناوچه‌کانی ته‌له‌عفه‌روه‌وه له سه‌ر سنوری سووریا به‌ لای رۆژه‌لاتی موسل و، خواروی هه‌ولتير، که‌رکوک دا به‌ره‌و تو‌زخوورماتو، کفیری، قه‌ره ته‌په، تا خانه‌قین له سه‌ر سنوری ئيران دريژ نه‌بیتته‌وه.

نەم خەتە نیشیە بە درێژایی زەمان جێگیر بون و، لە کاتی لەشکرکێشێه کانی
 صەفەوی یش دا بە هێزتر کراون و، دەولەتی عوسمانی یش دواى ئەوێ بە
 یەكجاری دەستی بە سەر ناوچەكەدا گرت، بە ناردنی مۆچەخۆری تورک پشتیوانی
 کردون. لە گەڵ ئەمەش دا تورکومان هەمیشە کەمایدەتیەکی پچوک بون، لە ناو
 دەریایەکی گەورەى ئیتالاتی کوردا.

عەرەب وەکو زۆرایەتی یا کەمایدەتی نەتەوێی لە کەرکوک نەبون. هەندێ
 مۆچەخۆری تی دا بوە، بەلام قورسیی دیمۆگرافییان نەبوە. تا دەولەتی عێراق
 دامەزرا، ئەوسا نیتەر ژمارەى مۆچەخۆری عەرەب و، دواتر عەشائیری عەرەب، روی
 لە زیاد بون کرد. لەم رۆهە لیسەرەدا دو بەلگە لە بارەى دابەش بونی نیشی
 دانیشتونانی ناوچەكە و، دەریارەى خاوەنیتى زەویوزاری کەرکوک بە نمونە
 ئەهینمەوه، کە هێچیان کورد نەیکردون و، دەستی لە نووسنیان دا نەبوە.

یەكەمیان بەلگەیهکی بەریتانیە. کۆرنوالیس موستەشاری وەزارەتی ناوخۆ
 سالی ۹۳۰ نامادەى کردوه و مەندوبی سامی لە بەغداد ناردووەتی بۆ وەزارەتی
 کاروباری دەروەى حکومەتەكەى.

دوهمیان هەلسەنگاندنی عەرەبیتکی ئەمەریکاییە. نوسەری ئەمەریکایی بە
 رێچەلەك مەسیحی فەلەستینی (حنا بطاطو) دەریارەى خاوەنیتى ئەرز لە عێراقی
 سەرەمى پاشایەتی دالیستیکى رێك خستوه، لەو لیستەدا زەویوزاری کەرکوک
 بە تاپۆ مولکی چەند بنەمالەیهکی ناسراوی کورد، لەوانە: بەگزادەکانی جاف،
 بابان، ساداتی کاکەیی، شیخانی تالەبانى، سەبید ئەحمەدی خانەقا بوە. هێچ
 بنەمالەیهکی تورکومان یا عەرەب خاوەن مولکی گەورە نەبون لە کەرکوک.

بەعس، بۆ کاروباری جەنگی، جاسوسی، حیزبى خۆی، کەرکوکى کرد بو بە
 ناوەندی بەشى سەروى عێراق. (مکتب تنظیم الشمال) کە سەرپەرشتى هەمو
 رێکخراوەکانی بەعس و، (فەیلەقى یەك) کە هەمو فیرقەکانی جەیشی عێراقی لە
 کوردستان دا پێوه بەسترا بو و، دەزگا سەرکوتکەر و جاسوسیهکانی (مۆخابەرەت) و
 (منظومەى استخبارات المنطقه الشمالیه) و دواتر (الشرقیه) بارەگاکانیان لە
 کەرکوک بو. کەچی قەبوولی نەنەکرد، لە باتى هەولێر، بپیتە ناوەندی
 بەرپۆهەرایەتی و ناھوری و رۆشنبیری ناوچەكە، یا هێچ نەبێ لە روی
 بەرپۆهەرایەتی و رۆشنبیری و پەرورەدووە بخزیتە سەر حوکمی زاتى.

صەددام حسین کە خۆی بە سەرۆکی هەمو عێراق دانەنێ و، لە وەرگرتنی
 حوکم دا خۆی نە بە قەرزاری عەرەب و نە بە هی کورد نەزانێ، بۆ ئەو چ فەرقتیکى

نەکرد نەگەر کەرکوک ناوەندی حوکمی زاتی کوردستان بوايه؟ کام عەرەب نەیتوانی بەرھەلستی بکا و بەوہ چی لە دەسلالت و شان و شکۆی کەم نەبەوہ؟ یان صەددام چ قازانجێکی لە دەرکردنی کورد و هینانی عەرەب بۆ کەرکوک کرد؟
 بێدەنگییەکی ترسناک

کە وەفدەکەمان رۆشت بۆ بەغداد وای پێک کەوتین هەموو رۆژێ لە هەوالی خۆیان ناگادارمان بکەن. چەند رۆژێ هیچ هەوالێکیان نەبو. من زۆر ترسام شتیکیان لێ بە سەرھات بێن. بۆ ئەوہی هەوالێکیان بزانم، بە هۆی بێکەکەیی دیوکرانەوہ لە بەغداد بروسکە یەکم بۆ ناردن. وەلامیان دامەوہ کە پەوتی روداوہکان باش نەروات. تومەز هۆی بێدەنگییە کە یان ئەوہ بو بە خۆشی دا کەوت بون، نەک شتی تر. هەر شەوہی یەکتێ لە کاربەدەستە زلەکان میوانداری کرد بون. گەورە کاربەدەستانی بە عەس لە میوانداری دا لاسایی نەریستە خێلەکییە کۆنەکانی: (ضیافە) و (کرم) ی عەرەبی نەکەنەوہ.

*

لەو چەند رۆژەدا مامجەلال زۆری سەرانی بە عەس و وەزیرە گەرنگەکان و کاربەدەستانی دی بو.

مامجەلال گەراپەوہ کوردستان. وەکو لە بەغداد پێک هات بون دەزگایەک بە ناوی (لجنه التنسيق) دامەزرترا. بارەگای لیژنە سەرەکیە کە لە کەرکوک و، لە هەر مەلبەندەش لیژنە یەکی فەرعی دانرا. ئەم لیژنە تیکەلاو بون لە نوێنەریکی یەکییتی و، نوێنەرائی حیزبی بە عەس، نیستیخباتات، ئەمن، موخابەرات.

کارەکانی لجنه‌ی تنسيق بریتی بولە: چاودێریکردنی راگرتنی شەر، پێکخستنی پێوەندیەکانی یەکییتی و حکومەت و، پێشمەرگە و هێزە چەکدارەکانی بە عەس و، چارەسەرکردنی ئەو کێشەکانی دروست نەبن. نوێنەری یەکییتی لە لوجنە مەرکەزە کەدا: عومەر عەزیز و عەلی حەسین حەسەن (شوان، داوینتر شەھید بو) کە ئەندازبارتیکی کەرکوک و یەکتێ لە کادەرە هەرە چاکەکانی یەکییتی بو، هی بە عەس: سەعدی مەھدی صالح و، هی نیستیخباتات: عەقید روکن صالح محەسن بو. سەعدی ئەندامی قیادە ی قوٹری و مەسئولی (مکتب تنظیم الشمال) بو.

*

هەوالی گەفتوگۆ بە خێرای بۆلە بووہ و، بە جۆری جیاواز دەنگی داپەوہ. زۆرایەتی گەلی کورد لە عێراق دا، جگە لەوانە ی جاش و بە عەسی بون، بە خۆشیەکی بێ ئەندازەوہ پیشوازی لێ کرد.

جو قد، که یه کیتی لایه نیتیکی سه ره کی بو، یه کیتی تا وانبار کرد به خیانهت و، له جو قد ده ری کرد له به یانیتیک دا رۆژی ۲۵ / ۱۲ / ۸۳ له ژیر ناوی: «حول المفاوضات المذله التي اقدم عليها الاتحاد الوطني الكردستاني مع النظام الفاشي العميل في العراق».

لایه نه کانی جود زۆر به توندی چون به گژی دا، یه کیتیان تا وانبار کرد به خیانهت و جاشایه تی به عس. له به یانیتیک دا رۆژی ۴ / ۱ / ۸۴ له ژیر ناوی: «لتقبر اتفاقيه صدام - الطالبانی المذله».

دهوله تانی ناوچه که:

ئیران دژی راهه ستا و، ره فسنجانی له خوطبه ی نوژی جومعه دا به ناشکرا هیرشی کرده سه ری.

سوریا به ناشکرا له دژی نه دوا به لایم زۆری پی ناره حهت بون، به تایسه تی وایان دانه نا که غافلگیر کراون، چونکه پیشتر ناگادار نه کراون و، نه وانیس له ده زگا کانی راگه یانده وه بیستویانه. نه مهش سورجی نوینه ره کانی یه کیتی بو له سوریا. چه ند مانگ پیش دهس پیکردنی گفتوگو، ناگاداری نوینه ره کانی خو مان کرد بو که به کاربه دهستانی سوریا بلین: نیمه گوشاریکی زۆرمان له سه ره، له لایه که وه له شهرداین له گهل عیراق و، له لایه کی تره وه له شهرداین له گهل جود و ئیران. نه گهر نه وان نه توانن وا له جود بکه ن شهردمان له گهل رابگری و ئیران گوشارمان له سه ر لا بیات، نه وا درتزه به شه ری عیراق نه دهین، نه گینا بو پاراستنی یه کیتی و که له که مان له مه ترسی ناچارین شه ر له گهل عیراق رابگرین. نوینه ره کانی یه کیتی له سوریا، له بهر ههر هۆبهک پی، نه و به شه یان پی رانه گه یاند بون که په یوه ندی به راگرتنی شه ره وه هه بو له گهل عیراق.

تورکیاش دژی هه مو دهسکه وتیک بو کورد به دهستی بهینتی.

له ناو یه کیتی یش دا زۆری نه وانیه له ده ره وه بون له سوریا، نه وروپا و نه ممریکا، دژی گفتوگو راهه ستان. هه ندیکیان به یه کجاری له یه کیتی ته کینه وه و، که وتنه په لامار دانی. به یان و بلاو کراوه یان ده رنه کرد تا وانباریان نه کردین به (خۆ به دهسته وه دان).

*

کارتیکی وه ها که ههر له سه ره تا وه نه و هه سو دوژمنه ی هه بی و، هه ولی تیکدانی بدهن، دیاره سه رناگری و سه ره که وتن به دهس ناهینتی، به تایسه تی له گهل که سیتیکی دیکتا تۆری وه کو سه ددام و، ده سه لاتیکی تۆتالی تاری وه کو به عس.

به هیزدایه. نامادهیی خویان ده‌رپری بۆ ناو‌بژی و هاتوچۆی نیتوان هه‌ردولا.

نهم پیشنیاره‌مان خسته به‌رده‌م کۆبو‌نه‌وی م س. هه‌مویان پیتیان باش بو. رۆژی ۲۵ / ۱۲ / ۸۳ م س - ی ن ک نامه‌یه‌کی بۆ م س حشع نویسی و، هه‌والی بۆ‌هه‌ریه‌دون نارد که بێن بۆ‌بردن و گه‌یاندنی. یه‌کیستی نه‌یوست له‌ پێگه‌ی حشعه‌وه‌ گه‌فتوگۆ له‌ گه‌ل لایه‌نه‌کانی جودا‌ده‌به‌زرتیی، له‌ هه‌لبه‌ژاردنی حشع دا دو مه‌سه‌له‌ ره‌چاو کرا بو: یه‌که‌میان، باره‌گاکانی نه‌وان له‌ ناو خاکی عیراق دا بو، نوێنه‌ر و نامه‌به‌ره‌کانی نێمه‌ نه‌یان توانی بێ نه‌وه‌ی توشی گرتن و گه‌یچه‌لی نێران بێن بیانگه‌ن، نه‌وانی تر باره‌گاکانیان له‌ ناو نێران دا بو، به‌ تایبه‌تی هه‌ی پارتی له‌ گوندیکی نزیک ورمی بو، که‌سی دۆستی نێمه‌ نه‌ینه‌توانی به‌ ناسانی بێگاتێ. دوه‌میان، حشع له‌ چاو لایه‌نه‌کانی تری جودا‌که‌متر له‌ ژێر باری گوشار و نېبته‌یزازی نێران دا بو. سێیه‌میان، حشع له‌ چاو لایه‌نه‌کانی جودا له‌ هه‌مویان زیاتر پتووستی به‌وه‌ هه‌بو ده‌ره‌تانی گه‌رانه‌وه‌ی کوردستانی عیراقی لێ بکرتنه‌وه‌.

فه‌ریه‌دون دارتاش و هاو‌پێکانی له‌ ناو شار له‌ گه‌ل-زۆر که‌س له‌ هونه‌رمه‌ند، نه‌دیپ، نوسه‌ره‌کانی سلێمانی، هه‌ولێر، به‌غداد قسه‌یان کرد بو. هه‌مویان به‌ خۆشه‌کی زۆره‌وه‌ هه‌واله‌که‌یان وه‌رگرت بو، به‌لێنیان دا‌بو، هه‌ر که‌س له‌ ناستی خۆبه‌وه‌ چی پێ نه‌کرێ درێخی نه‌کات. له‌ ناو خۆیان دا وا پێک هات بون، به‌ نوێنه‌رایه‌تی یه‌کیستی هونه‌رمه‌ندانی کوردستان فه‌ریه‌دون دارتاش و، به‌ نوێنه‌رایه‌تی یه‌کیستی نوسه‌رانی کوردستان محه‌مه‌دی حه‌مه‌ باقی و محه‌مه‌د موکری نه‌رکی ناو‌بژی و هیتان و بردنی نامه‌کانی نیتوان هه‌ردولا بگه‌رنه‌ نه‌ستو.

باره‌گای سه‌رکه‌ردایه‌تی و لێپه‌رسراوه‌کانی هه‌مو لایه‌نه‌کانی جودا له‌ ناو خاکی نێران دا بو. له‌ نیتوان پارتی و نێران و له‌ نیتوان حسک و نێران دا به‌ ره‌سمیی پته‌وه‌ندی هه‌بو. هه‌ردو حیزب له‌ شاره‌ سنوریه‌کانی بۆ راپه‌راندنی کاره‌کانیان، که‌ یه‌کیکیان هاتوچۆی کادر و هیزه‌کانیان بو، نوێنه‌ریان هه‌بو. حشع خۆی نوێنه‌ری نه‌بو، نێران پێگه‌ی نه‌نه‌دان به‌ ناوی حیزبی شیوعیه‌وه‌ هاتوچۆ بکه‌ن. به‌لام پارتی و حسکیان راسپارد بو، که‌ به‌ ناوی کادر و پێشمه‌رگه‌ی خۆیان‌وه‌ پسه‌له‌ی هاتوچۆیان بۆ بکه‌ن و، نێران چاو‌پۆشی لێ نه‌کرد و، جاروباریش بۆ نه‌وه‌ی سوکایه‌تییان پێ بکا نه‌یگرتن و گه‌یچه‌لی پێ نه‌کردن.

حیزبی توده‌ی نێران هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ زۆر به‌ گه‌رمی پشتیوانییان له‌ نېمام خومه‌ینی و جولانه‌وه‌که‌ی کرد، به‌ تایبه‌تی له‌ به‌ر نه‌وه‌ی دژی نه‌مه‌ریکا بو. حیزبی توده‌ له‌ تاران و زۆر جێگه‌ی تر به‌ ناشکرا باره‌گای دانا بو، کاری سیاسی نه‌کرد و،

پوژنامه‌ی مەردوم لە تاران بە ناشکرا دەرنەچو. لەو زەمانەوێ حشع هەولێنکی زۆری دا، چ بە هۆی حیزبی تودەوێ و، چ بە هۆی فەلەستینیەکان و، چ بە هۆی پارتی و حسک و، چ خۆیان بە جیا، بۆ ئەوێ حکومەتی ئێرانی بە رەسمیی پێوەندییان لە گەڵ دابەزرتن. عادل حبه، که سەرده‌میکی درێژ له سەرده‌می شادا له ئێران زیندانی بوو، له زیندان دا به باشی فارسی فێر بوو، له هه‌مان کات دا شیعه بو، ئەو کاتە ئەندامی کۆمیتە‌ی ناوەندی حشع بو، ناردیان بۆ تاران بۆ ئەوێ وەکو نوێنەری حشع ئەو پێوەندیە دروست بکا، بەلام ئێران گرتی و دیسان له زیندانی توند کرد و، پاش ماوه‌یه‌کی درێژ له ئەنجامی هەولدانی سووری دا بەر درا و تەسفییر کرا بۆ سووریا. ئێران شیوعیەکانی بە کافر و، له هه‌مان کات دا به جاسوسی یه‌کیتی سوؤییت داننا، له بەر ئەوێ نامادە نەبون، پێوەندی رەسمییان له گەڵ دابەزرتن. سەرەنجام سەرانی حیزبی تودەیشیان گرت و، به تاوانی جاسوسی دایانن به دادگا و، هەندیکیشیان هاتنە سەر تەله‌فزیۆن، به درۆیان به راست، دانیان بەم تۆهه‌یه‌دا نا.

ئێران رێگە‌ی حشعی نەئەدا له ناو خاکی ئێران دا باره‌گا دابنن، له بەر ئەوێ ناچار بون، له هەندێ ناوچە‌ی سنوری چه‌پەک و دابراودا باره‌گای پچوکیان دانا بو. یه‌کیکیان باره‌گایه‌کی پچوک بو له شاخی سوورین.

فەرەیدون دارتاش، حەمە‌ی حەمە باقی، محەمەد موکری نامە‌که‌ی م س یه‌کیتیان له ١٥ / ١ / ٨٤ برد بۆ کەرەژاڵ. کەرەژاڵ به قەد شاخی سوورینەوێه له سەر سنوری ئێران. بنکه‌یه‌کی پچوکی حشعی لێ بو، مەلا ئەحمەدی بانێخیلانی بەرپرسی بو. که گە‌یشتبو‌نه ئەوێ مەلا ئەحمەد و جەلال دەباغ له گە‌لیان دانە‌نیشن و نامە‌که‌یان لێ وەر‌نەگرن و ناگاداری م س خۆیان ئە‌کەن. مەلا ئەحمەد ناگاداری کرد بون، که به‌یاردان له‌و مە‌سه‌له‌یه‌دا له دەس م س دایه، بەلام حشع به مەرجێ له گە‌ڵ یه‌کیتی ناشت ئە‌بیته‌وه، که یه‌کیتی دان به‌وه‌دا بنێ به پیلانی حکومەتی به‌هس له پشتاشان تاوانی گە‌وره‌یان بەرامبەر حشع و هیزه‌ نیشتمانیه‌کان کردوه، ئە‌بێ دان به تاوانه‌کانیان دا بنن و، داوای لێ‌بوردن بکه‌ن و، پێ‌وه‌ندی له گە‌ڵ حکومەت بپرن، ئینجا ئە‌وسا حشع بپیر له ناشتوبو‌نه ئە‌کاتە‌وه!

وه‌فده‌که به دلی ناشاده‌وه هە‌ل‌نە‌سن بگه‌رێنه‌وه. جەلال دەباغ ئە‌یانباته لاره، سوپاسی هە‌وله‌که‌یان ئە‌کا و، داوایان لێ ئە‌کا بە‌رده‌وام بن و، ئە‌لێ ئە‌وه‌ پە‌نی ئە‌بو سە‌ریاز خۆ‌یه‌تی وا توندوتیژه، ئە‌گینا زۆری کادره‌کانی حیزب، ناشتوبو‌نه‌وه‌یان پێ‌خۆشه.

دوای گه پانه وه یان له که پر مۆال، له ۲۱ / ۱ / ۸۴ دا، فه ره یدون دار تاش و محمه دی همه باقی چون بۆ بارزان، که گۆیا باره گای مه کته بی سیاسی حشعی لی بو، چهند بهر پرستیکی حشعیان بینی بو، که سیان نه دمامی م س نه بون، نه وانیش وه کو مه لا نه حمه د قسه یان کرد بو.

له و کساته دا حشع له ناو خو یان دا توشی ته نگو چه له مه ی رتیک خراوه بی، نایدیۆلۆجی، سیاسی بویون. ناکۆکی له نیوان پیره کانیاان و که نهجه کانیاان و، له نیوان کاداره عه ره بیه کانیاان و کاداره کوردیه کانیاان و، له نیوان لایه نگرانی خه باتی شاخ و خه باتی شار، ته قی بو هوه. هه ندی له کاداره عه ره به کان، که له ژیا نی شاخ و کاری چه کدار بیتزار بویون، نه یانه ویست بیتهوده بی، به لکو زه ره ره خشیسی مانه وه یان له و شاخ و داخه دا براوانه و تیه وه گلانیان له شه ری ناوخۆی هیزه کوردیه کانه وه، بکه ن به بیانو بۆ خو ده ریا زکردن له پیتشمه رگایه تی و رۆیشتن بۆ سوریا و، ولاتانی ده ره وه. بنکه ی ناوه ژئی

بۆ نه وه ی له یه کتری نزیک بین، هه مومان له ناوه ژئی کۆ بوینه وه. من ماله که ی خو م بۆ مام جه لال چۆل کرد. هه ر له و ماوه یه دا د. فوناد مه عصوم گه راپه وه کوردستان. تا له ده ره وه بو نه مپش دژی گفتوگۆ بو، به لئینی به سوریه کان و لایه نه کانی جو قود و هه قاله کانی دا بو بگه رتته وه کوردستان بۆ نه وه ی سه رکر دایه تی یه کیتی له گفتوگۆ به شیمان بکاته وه. به لام که گه راپه وه و، هه لومه رجی کوردستانی به چاوی خو ی بینی، نه مپش بیرو رای خو ی گۆزی. بو به نه دمامی کی چالاکی وه فدی یه کیتی له هه مو خوله کانی گفتوگۆ دا و، له گرنگترین خولی گفتوگۆ دا که هه ندی له رتیکه وتنه کانی تی دا نیمزا کرا نه م سه رۆکی وه فدی یه کیتی و، به لگه کانی له باتی یه کیتی نیمزا کرد.

*

به عس نه وه له لچونه ی پتی خو ش نه بو. خه لک بو ژانه وه. وره یان به رز بو هوه. له داو ده زگا سه رکو تکه ره کان نه نه سه له مینه وه. به پیتچه وانه وه، پیا وه کانی به عس وره یان به ر دا بو، له چاره نویسی خو یان نه ترسان. به عس بۆ نه وه ی جله وی ده سه لاتی له ده س ده رنه چتی زۆر زو به خو کوه وت. به ریر سه کانی به عس بۆ نه وه ی وره ی نۆکه ره کانی خو یان و جاشه کان به رز که نه وه و دنلیایان بکه ن له وه ی ده ستیان لی هه لئا گرن، ده ستیان کرد به (نده) هه ندی له م قسه که رانه هه ولیان نه دا له نرخی گفتوگۆ که م بکه نه وه. وه کو دو اتره ده رکه وت، نه مه به فه رمانی سه ددام خو ی کرا بو. له سه ر نه وه مام جه لال نامه ی نا ره زایی بۆ طاریق عه زیز نویسی و، نه ویش وه لامی

دایهوه. ئەمەیش ئۆنەیهک بۆ له (نیفاق) ی بەعس بەرامبەر کورد.

*

دوای گەرانەوهی مامجەلال بە هۆی ئەو (ندووە)انە و، بە هۆی هەندێ وردە شەری نیوان جاش و پێشمەرگە، ساردی کەوت بۆه پەوتی گەفتوگۆکەوه. وەکو دوایی بیستمانەوه، هەر لەو دانیشتنەوه کە سەددام داوای لە مامجەلال کرد بۆ (اتفاق) ئیعلان بکەیت، مامجەلال داوای کرد بۆ تەنجیل بکەیت تا ئەگەر پتەوه بۆ کوردستان و موافەقەتی هاوڕێکانی وەرنەگەیت، گومانی لە جیددیەتی مامجەلال و یەکیەتی پەیدا کرد بۆ، بە تاییەتی کە پتەوی راگەیاندا بۆن کە نە خۆی و نە من هیچ کاریکی حکومەتی وەرنەگەین. ئەم هەلۆتەستەیان وەها لێک دابووە کە یەکیەتی کات نەکوژێ، چونکە چاوەڕوانی ئەوێه: نێران هێرش بکا و عیراق بشکێ.

*

زۆر جار لە گەڵ مام جەلال و، لە گەڵ هاوڕێکانی ترم دا ئەزەم باس کرد بۆ کە گەرنگترین بەلگەی قانونی بە دەس کوردەوه لە عیراق دا بەیانی ۱۱ ی نازاری ۱۹۷۰ یە. ئەو بەیانەش هەرگیز بە تەواوی و بە رێکوپێکی جێ بە جێ نەبۆه. بۆچی مام جەلال و سەرکردایەتی یەکیەتی یش نەگەر هەلێکی لەو بابەتە ی بۆ هەل بکەوێ، دەسکەوتنیکی سیاسی وەکو ئەو بە دی بەینێ، تەنانەت نەگەر جێبەجێش نەکەیت، ئەبێ بۆچی نە یقۆزێتەوه؟ بە تاییەتی کە ئەبێتە بەلگە یەکی قانونی و رەسمی بە دەس کوردەوه.

من لەم خولە ی گەفتوگۆ دا بەشدار نەبوم، بەلام وەکو بەشدارەکان بۆیان گێترامەوه و، د. قاسملوش تەنکییدی نەکرد: لەو خولە ی گەفتوگۆ دا نەکرا بەیانیکی سیاسی لەو بابەتە لە سەر گەفتوگۆ و ئەو مەسەلانە ی لە سەری رێک کەوت بۆن بلاو بکەیتەوه. بێگومان ئەمەش ئەبۆ بە سەرکەوتنیکی گەورە بۆ مام جەلال خۆی و بەیانی نازاری نەکرد بە ژێرەوه. بەلام وەکو بەشدارەکانی گەفتوگۆ نەیانوت مام جەلال خۆی ئەم هەلە ی لە دەس خۆی دا بو.

*

پۆژی ۱۶ ی کانونی دوەمی ۸۴ کۆبوونەوه ی کۆمیته ی سەرکردایەتی یەکیەتی لە سەرگەلوکرا. بەعس داوای کرد بۆ درێژە پتەوی دانی گەفتوگۆ. یەکیەتی وەفدی خۆی بنێرێ بۆ بەغداد. لەم کۆبوونەوه یەدا بریار درا وەفدە کە پتەوی بێت لە: د. فوناد، فەرەیدون، عومەر عەبدوللا، عومەر عەزیز، مەلا بەختیار و، من. تا ئەو کاتە هیچ پڕۆژە یەکی نوسراومان نامادە نەکرد بۆ بیکەین بە بنچینە ی

گفتوگۆ. من هەندئ شتی پچڕپچڕم نامادە کرد بو. لە گەڵ د. فوئاد دانیشترین بە
عەرەبی دامان ڕشتەووە و ڕێکمان خست و نامادەمان کرد. پێشانی مامجەلال و
نەندامانی سەرکردایەتی و هەندئ لە قانونی و ڕۆشنبیر و شارەزامان دا. دوای
ڕەچاو کردنی تێبینیەکان و دارشتنەوێ چاپ کرا.

*

مەرەقەدی شیخ عەبدولقادر

ناگاداری حکومەت کرا کە وەفدی ئیمە نامادەیه. ڕۆژی ٢٤ ی کانونی دوهم
وێکۆرتیک کەوت بۆین چۆینە دوکان. عقید احسان محمد الدیری، بەرێوەبەری
دەزگای (موخابەرات) لە کەرکوک، بە هالیکیۆتەر هات بو بە دوامان دا. بە کۆتەر
بە ڕێ کەوتین بۆ کەرکوک. بۆ نانی نیوهرۆ لامان دایە بنکەیی جیهازی موخابەرات.
بەرێوەبەری (منظومه استخبارات المنطقه الشماليه) بۆ بە خێر هاتن، هات بو بۆ
لامان. پێشتر جارێکی تر لە زیخان دی بوم. خۆی بە ناسیاو دا ئەنا. بە کۆمەڵ
دەمەتقیتمان نەکرد. کە نزیک کەوتینەووە لە ڕۆیشتن، لە میواندارە کەمانم پرسی:
«لە بەغداد لە کۆی دامان ئەبەزیتن؟» من حەزم نەکرد لە ئوتیلیتیکی گشتی
دامانبەزیتن بۆ ئەوێ هەلی بینینی هەندئ کەسمان بۆ هەلبکەوێ.

کابرای نیستیخبارات هەلی دایە، وتی: «کاکە بەغداد ئیستا کۆشک و
سەرا و ئوتیلی ئەوێ نەوێ - فخم - ی لیبە، شوینی وا خوێشان نەدیو. کۆتەن پێ
خۆش پێ لەوێ داتان ئەبەزیتن.» هەرچەندە ئەو مەبەستی موحامەلە بو، بەلام من
قسە کە سەر و دلێ گرتم. وا تێگەیشتم بە نەدی و بدیان تی ئەگات. پێم وت: «من
دەیان ولاتی ئەوروپاییم بینو، لە خۆشترین ئوتیل دابەزبوم، لە خانوی خۆتندکاران
و خانوی لاوان دا ژباوم، هەرەها لە ئەشکەوت و لە هۆلە مەپیش دا نوستم.
گرنگ بە لای منەو ئەوێ مافی گەلە کەمان بەسەلین، خوای ئەکرد ئەتان بردین لە
مەرەقەدی شیخ عەبدولقادری گەیلانی لە گەڵ هندی و پاکستانییەکان ئەتان
خەواندین...»

فراوینمان لە بارەگای موخابەرات خوارد. بە ئۆتۆمۆبیل بە ڕێ کەوتین بەرەو
بەغداد. لەوێ لە یەکێ لە کۆشکەکانی موخابەرات دایان بەزاندین.

*

لەو ماوەیەدا هەندئ ئالوگۆڕ لە سەرانی دەزگای سەرکۆتیکەرەکان دا کرا بو.
عەلی حەسەن مەجید کرا بو بە بەرێوەبەری (ئەمنی عام)، د. فاضیل بەرپرک کە
چەند سال بو بەرێوەبەری (ئەمنی عام) بۆلە جێگای هیشام صەباح فەخری کرا بو.

به بەرتۆبه‌به‌ری (جیهازی موخابه‌رات)، لیوا روکن مه‌حمود شوکر شاهین کرا بو به بەرتۆبه‌به‌ری (ئییستیخ‌باراتی عه‌سکه‌ری) و، هر ۳ ده‌زگا به‌سترا بون به سه‌رۆکایه‌تی کۆمار، واته به سه‌ددام حسینه‌وه.

بۆ شه‌و د. فاضیل به‌رپراک هاته لامان. ئیمه میوانی ده‌زگاکه‌ی ئه‌و: جیهازی موخابه‌رات، بوین. مه‌به‌ستی له هاته‌که‌ی جگه له موجامه‌له، (استطلاع) بو، ئه‌یوسه‌ت ئیمه بناستی و، عه‌قل و، تیگه‌یشتنی ئیمه بخوونیتته‌وه و، بزانی ئیمه چیمان له گه‌ل خۆمان برده‌وه.

د. فاضیل خه‌لکی گوندی (عه‌زجه) هه‌مان گوندی سه‌ددام بو. ده‌رچوی (کلیه‌ی عسکری) و، نه‌ندامی حیزبی به‌عس بو. دوا‌ی ئه‌وه‌ی به‌عس هاته سه‌ر کار ماوه‌یه‌ک (مورافیق) ی ئه‌حمه‌د حه‌سه‌ن به‌کر بو، پاشان کرایه یاریده‌ده‌ری (موله‌قی عه‌سکه‌ری) له سه‌فاره‌تی عیراکی له مۆسکۆ. ئه‌و کاته‌ی له مۆسکۆ بوه باستیکی ده‌ریاره‌ی جولانه‌وه‌که‌ی سالی ۱۹۴۱ ی ره‌شید عالی گه‌یلانی نویسه‌وه و پێشکه‌شی کردوه به‌ یه‌کتی له زانکۆکانی مۆسکۆ. له سه‌ر ئه‌م باسه‌ پله‌ی (دکتۆرا) ی وه‌رگرت بو. ئه‌م باسه‌ی، دوا‌ی ده‌سکاری کردنی، به‌ عه‌ره‌بی له عیراق بلاو کردۆته‌وه. چهند کتیبیکی تریشی نویسه‌وه ده‌ریاره‌ی: «ته‌هدیدات الامن الوطنی»، «المدراس الیه‌ژدییه‌ والایرانیه فی العراک»، «البارزانی بین الاسطوره والواقع»، ئه‌و شه‌ش به‌رگه‌ش که له سه‌ر مێژوی حشع ده‌رچوه نه‌لین هه‌ر ئه‌م نویسنی:

د. فاضیل زۆرت‌ر له‌وه‌ی خۆی به سه‌رۆکی ده‌زگایه‌کی سه‌رکوته‌کر دابنێ، خۆی به مێژونوس و زانا دانه‌نا. کتیبه‌کانی نرخی زانستییان که‌مه، به‌لام هه‌ندێ به‌لگه‌ی به‌ که‌لکیان تێدایه که له ئارشیفه‌کانی ئه‌من ده‌ری هیتاوان. نویسنه‌کانی ره‌گه‌زه‌رستییان پتوه دیاره و، به زۆری بۆ رازیکردنی سه‌ددام نوسراون.

د. فاضیل به‌رپراک، ره‌نگه دوا‌ی سه‌ددام و عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید، گه‌وره‌ترین جه‌للادی مێژوی عیراق بێ. له سه‌رده‌می ئه‌م دا به هه‌زاران که‌س له نه‌ندام و لایه‌نگرانی هه‌موو حیزب و جولانه‌وه سیاسییه‌کان له زیندانه‌کانی (ئه‌من) دا به نه‌شکه‌نجه کوژران، یا هه‌لواسران. سه‌ره‌نجام سه‌ددام ئه‌میشی کوشت بۆ ئه‌وه‌ی به یه‌کجاری بێده‌نگی بکات و نه‌هتییه‌کانیشی له گه‌ل بنبیژێ.

*

روژی ۲۵ ی کانونی دوهمی ۱۹۸۴ له یه‌کتی له هۆله‌کانی باره‌گای موخابه‌رات دا یه‌که‌م دانیه‌شتمان ده‌ستی پێ کرد.

له لایه‌نی حکومه‌ته‌وه د. فاضیل به‌رپراک و، هه‌ندێ له گه‌وره کاربه‌ده‌ستانی

موخابهرات و نیستیخبارات به‌شدار بون. د. فاضیل وتی: «نهم دانیشته (ودی) ه. دانیشتنی په‌سمیی سبه‌ی له‌گه‌لّ طارق عه‌زیز نه‌بی. راستیه‌که‌ی نهم دانیشتنه‌ش هه‌ر بۆ استطلاع و هه‌لسه‌نگاندنی ئیتمه‌ بو. ئه‌و زه‌مانه‌ ده‌زگا جاسوسیه‌کانی عیراق زۆر که‌م شتیان له‌ سه‌ر ئیتمه‌ نه‌زانی و ئه‌و شتانه‌ی نه‌یانزانی زۆری ناراست بو. ته‌نانه‌ت که‌ فه‌ره‌یدون چو‌بو بۆ به‌غداد، ناوه‌که‌یان به‌ هه‌له‌ نوی بو، بروسکه‌یه‌کیان بۆ ده‌زگا جاسوسیه‌کانی پارێزگا‌کانی کوردستان نارد بو، داویان کرد بو که‌ زانیاریان له‌ سه‌ر (فه‌ره‌یدون عه‌لی قادر) بۆ بنێرن. له‌ کاتی‌ک دا دا فه‌ره‌یدن چهند سالتی له‌ زیندانی ئه‌بو غه‌رب به‌ند بو.

په‌ڕۆژه‌کانی خۆمان دانێ. هه‌ندێ مشتومر کرا. فاضیل له‌ تونده‌کان بو. چه‌زی به‌ رێککه‌وتن نه‌نه‌کرد. هه‌میشه‌ باسه‌کانی به‌ره‌و ئه‌وه‌ نه‌برد له‌ یه‌کتیری دور بکه‌وینه‌وه‌. لای ئیتمه‌ خۆی وا ده‌رنه‌خست هه‌رچی ئه‌و ئه‌یلێ نواندنه‌وه‌ی بیروپرا‌کی سه‌ده‌داهه‌.

زۆی ٢٦ ی کانونی دوهم دانیشتیته‌وه‌. له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا جگه‌ له‌ فاضیل به‌پراک، طارق عه‌زیز، لیوا روکن مه‌حمود شوکر شاهین، چهند که‌سه‌ی له‌ کاربه‌ده‌سته‌کانی ده‌زگا‌کانی موخابه‌رات و نیستیخبارات به‌شدار بون. هه‌ردو‌لامان قسه‌مان کرد. طارق عه‌زیز زۆریلتیه‌، درێژداری زۆر نه‌کا، به‌ وردی مه‌به‌ست نا‌دا به‌ ده‌سته‌وه‌.

طارق عه‌زیز وتی: «من ئه‌بی به‌یانی بچم بۆ به‌شدار ی له‌ کۆنگه‌ری وه‌زیرانی ده‌ره‌وه‌ی ولاتانی ئیسلامی، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ من ناتوانم به‌شدار ی کۆبونه‌وه‌کان به‌م سه‌رکرده‌یه‌تی فایلێ گه‌فتوگۆی به‌ من سپاردوه‌، چه‌ز نه‌که‌م هه‌ر له‌ ده‌س خۆما به‌یتیه‌وه‌. نه‌که‌ر ئه‌تانه‌وی داوا له‌ سه‌رکرده‌یه‌تی نه‌که‌م له‌ جیگای من یه‌کتیکی که‌ دا‌بنی، یان تا من دیمه‌وه‌ که‌لک له‌و هه‌له‌ وه‌ریگرن بۆ سه‌ردانی شوینه‌ تازه‌کانی به‌غداد، یاخود نه‌که‌ر کارتان هه‌یه‌ و ناتانه‌وی لێره‌ بن، بکه‌رینه‌وه‌ بۆ لای خۆتان تا من نه‌که‌رینه‌وه‌.»

له‌ ناو خۆمان دا وا رێک که‌وتین پیتی بلێین مادام پیت خۆشه‌ فایلێ گه‌فتوگۆ له‌ ده‌س تو‌دا به‌یتیه‌وه‌، ئیتمه‌ ئه‌رۆینه‌وه‌ بۆ لای خۆمان، چاوه‌ڕێ نه‌که‌ین تا تو‌ نه‌که‌رینه‌وه‌. کۆبونه‌وه‌که‌مان کۆتایی هات. راستیه‌که‌ی ئه‌وه‌ بو: به‌عه‌سه‌کان منیان له‌ هه‌ره‌ تونده‌ره‌وه‌کان دا‌نا بو، نه‌یان ئه‌ویست له‌ گه‌لّ من گه‌فتوگۆ دا‌به‌زیتن. هه‌ر ئه‌و ده‌مه‌ی که‌ لێنه‌ی تنسیق به‌ عه‌قید احسان محمد الدیری یان وت بو: «وه‌فدی یه‌کتیتی ناماده‌یه‌». نیه‌سان پرس ی بوی: «وه‌فدی ئه‌مه‌جاره‌ کێیه‌؟» که‌ وت بویان فلان که‌سه‌،

یە کسەر و ت بو: "یا ستارا! گفتوگۆیهکی سخت نەبێ!"

*

نەم خولەیی گفتوگۆ بەوه‌نده تەواو بو. بەلام پێش نەوهی بگه‌ڕێینه‌وه بۆ کوردستان، داوایان لێ کردین بۆ یه‌کتر ناسین سەردانی هەندی له‌ کاربەده‌ستان بکه‌ین.

پێش نیوه‌پۆی ٢٩ ی کانونی دوهم سەردانی نەعیم هەدەدامان کرد، نەعیم سەرۆکی (المجلس الوطني) بو. پاش نیوه‌پۆکه‌ی سەردانی طه‌ها جه‌زراویان کرد. طه‌ها فه‌رمانده‌ی گشتی (جه‌یشی شه‌عبی) بو. طه‌ها به‌ ڕێچه‌له‌ک کوردی تورکیایه. دایک و باوکی فێری عه‌ره‌بی نه‌بون. نەمە‌ی لێ بو بوبه (گه‌ڕێ)، نه‌یوست خۆی وا دهر بخا نەم له‌ عه‌ره‌به‌کان عه‌ره‌بتره‌ و، له‌ به‌عسه‌کان به‌عسێتره. طه‌ها له‌ پێشه‌وه‌ باسی که‌م بارانیی نەو ساله‌ی کرد، ئینجا وتی: «(اخ جلال) گله‌یی له‌ من کردوه‌ گوايه‌ من دژی گفتوگۆم. نەوه‌ راست نیه‌، چونکه‌ من (عنصر) یکی (اساسی) م له‌ قیاده‌ی حیزب و ده‌وله‌ت دا. من دژی گفتوگۆ نه‌بوم، نه‌گه‌ر من دژی گفتوگۆ بومایه‌ نه‌نه‌بو. من سه‌یری لیسته‌ی هه‌مو نه‌وانه‌م کرد که‌ له‌ سه‌ره‌تای ده‌سپێکردنی حیواروه‌ مقابله‌یان کردوم یه‌ک کوردیان تیا نه‌بو. نەوه‌ی نەو هه‌واله‌ی بۆ پرده‌ هه‌قه‌ سه‌د نیشانه‌ی پرسباری له‌ سه‌ر دا. به‌ خه‌یالی خۆی هه‌ر کورد جێگه‌ی گومانه‌ هه‌وال به‌ سه‌رکرده‌یه‌تی یه‌کیتی نه‌گه‌یه‌نتی.

ئینجا لێ ی پرسین که‌ ناخۆ چوین بۆ گه‌ڕانی ناو شاری به‌غداد، وتمان: «هه‌ندیکیمان بینی» وتی: «وه‌کو بینیتان به‌غداد زۆر پێشکه‌وتوه‌، گۆرانی زۆری تی دا بوه‌، نەو مه‌علوماتانه‌ی نیه‌ له‌ رادیۆکه‌ی خۆتانه‌وه‌ بلاوتان نه‌کرده‌وه‌ راست نه‌بوا» منیش وتم: «ئێمه‌ هه‌رگیز باسی دواکه‌وتنی به‌غدادمان نه‌کرده‌وه‌، باسی نه‌بونی نازادیمان کردوه‌. بینای به‌رز و جاده‌ی فراوان نابنه‌ به‌لگه‌ی به‌ختیاری و خۆشیی ژبانی خه‌لک.» له‌ ناو هه‌مو نه‌وانه‌دا که‌ دیمان طه‌ها جه‌زراوی له‌ هه‌مویان که‌متر موجامیل بو، نیه‌ستاش لام وایه‌ بۆ نەوه‌ بو ئیسه‌پاتی بکا: جه‌زی له‌ چاره‌ی کورد نیه‌.

پێش نیوه‌پۆی ٣٠ ی کانونی دوهم سەردانی سه‌عدون شاکیرمان کرد، سه‌عدون وه‌زیری کاروباری ناخۆ بو. پاش نیوه‌پۆکه‌ی بریدینیان بۆ سه‌یری (نصب الشه‌ید) و (الجندی المجه‌ول) که‌ دو دامه‌زراوی تازه‌ دروستکراو بون. به‌ ڕێگاوه‌ بوین به‌ره‌و (نصب الشه‌ید) له‌ ترافیکی لایته‌ی چوارڕێیانیک دا وه‌ستا بوین. مورافیه‌که‌مان سه‌رنجی راکێشانین بۆ ئۆتۆمۆبیلیکی ماریسیدس له‌وه‌ر ڕاوه‌ستا

بو، نویش چاره پروانی گۆزانی رهنگی لایته کسانى نه کرد، وتى: «پروانه نه وه سه روکه!» سه ددام خۆى ئۆتۆمۆبیله که ی لێ نه خوری، منالیکى له تهنیشته وه دانیشت بو. حهرهس و حیمایه ی له گه له نه بو. نازانم ئه مه رهنگه وت بو یان شانۆ سازى، ئیتمه زۆر جار له تهعلیقه کانى رادبۆکه مان دا وت بومان: جه بان نه وه که سه یه که به بهی فهوجی حیمایه ناویرى هاتوچۆ بکا!

رۆژى ۳۱ ی کانونى دوهم بۆ دوا جار له گه له فاضیل بهرپراک دانیشتی نه وه. نیتیر خۆمان ناماده کرد بهگه رپینه وه. گه راینه وه ناوه ژئ.

له م سه فه ره دا ده سه که وتى سیاسیمان نه بو، به لام زۆرى گیراوه کان بهر دران و، چه ره ده یه که پاره که بهرپار بو مانگانه بیده نه به یه کیتى، له گه له ۹ لانکرۆز و ماسییدسى تازه یان وه که دیارى سه ددام داى نه له گه له خۆمانى به یه نه وه بۆ راپه راندنى نیشوکارى سه ره کردایه تى یه کیتى. ئیتمه پنیوستیمان به سه بیاره نه بو، نه وه نه مان سه بیاره له حکومه ت گرت بو، لیمان زیاد بو.

*

له ماوه ی گفتوگۆکانى یه کیتى - به عس دا چند هه له یه کی ته کنیکى، که زۆر زیانبه خش بون، دوباره نه بونه وه، له وانه:

۱. هه مو جارێ هه ندێ له نه ندامانى وه فدی یه کیتى نه گۆزان، ئه مه یش بۆ نه وه نه بو که وه فده که یان پتی به هتیز بکری و، نه ندامه تازه کانى وه فده که به شداری فکری و سیاسى و قانونى له گفتوگۆدا بکه نه، به لکو بۆ نه وه بو باى بالی خۆیان بده نه و، سود له شوئى هه سانه وه و نیتیزاتى وه فده که وه به گرن.

۲. هه مو جارێ ورده کارى گفتوگۆکانى ناو کۆبونه وه کان بهی په روا بلاو نه کرانه وه. به ته له فۆن و بیتسه ل، له کۆبونه وه ی داخراو و کراوه دا باس نه کران. ئه مه یش وای نه کرد دورمه نه کانى گفتوگۆ له لایه ک و لایه نى حکومه تى له لایه کی تره وه، هه مو کار ته کانى یه کیتى به خۆتنه وه و تاکتیک و پلانه کانى بزانه و نه خشه ی تیکدانى دا بنین.

۳. شوئى ژبانى نه ندامانى وه فدی یه کیتى له لایه ن حکومه ته وه دیارى نه کرا. به زۆرى له کۆشه که کانى ده زگا نه منیه که کان دا دانه نران. نه وه شوئینه یش هه مو (لاقطه) یان تى دا چیترا بو. وه فده که کان له ناو خۆیان دا نازادى قسه سه کردن و نالوگۆزى بیرو رپایان نه بو، چونکه هه مو قسه سه کانیان تۆمار نه کرا و گوئى ی لێ نه گیرا.

*

لایه‌نه‌کانی جود باسی "اتفاقیه" صدام - طالبانی "المذله" و "الخیانیه" .. یان نه‌کرد. هه‌واله‌کانیان وه‌ها نه‌گه‌تیره‌یه‌وه وه‌کو هه‌موش له‌ نیتوان یه‌کیتی و به‌عس دا برابینه‌وه، له‌ کاتیک دا له‌ نیتوان یه‌کیتی - به‌عس دا هیچ جوژه رتیکه‌وتنیککی نوسراو یا نهنوسراو نه‌بو جگه له‌ راگرتنی شهر، له‌ سهر هیچ مه‌سه‌له‌یه‌کیش له‌ یه‌ک گه‌یشتن نه‌بو، بیروپراکان جیاواز بون، له‌ ناسۆی نزیکیش دا هیچ هیوایه‌کی له‌ یه‌ک گه‌یشتن نه‌مايو. به‌لام ناحه‌زه‌کانی یه‌کیتی، نه‌یانویست نه‌م باسه‌ بۆ زپاندنی ناوبانگی یه‌کیتی و، شکاندنی راده‌ی راستگۆزی یه‌کیتی، له‌ لای دۆسته‌کانی، به‌ کار به‌یتن.

حشع و لایه‌نه‌کانی جود له‌م هه‌رایه مه‌به‌ستیان نه‌وه بو: یه‌کیتی وه‌کر رتیکه‌راویکی بین بیروباوه‌ری هه‌له‌په‌رست پیشان بده‌ن، که رتیبازتکی سیاسی سابیتی نیه و، هه‌میشه له‌ گۆپینی هه‌لویتست و نه‌مبه‌ر و نه‌وبه‌ر دایه: جارنیک له‌ گه‌ل نه‌سه‌د و، جارنیک له‌ گه‌ل خومه‌ینی و، جارنیک له‌ گه‌ل سه‌ددامه .. جارنیکیان کاربه‌ده‌ستنیکی نیرانی هه‌مان باسی له‌ گه‌ل کردم. کابرا وتی: «نیوه جه‌ماعه‌تیکن له‌ سهر رتیبازتکی سابییت قه‌رار ناگرن، هه‌ر جاره‌ی له‌ گه‌ل لایه‌کن و دژی لایه‌کن!»

وتم: «ئیمه ته‌لاقمان بۆ هیچ ده‌وله‌تیک نه‌خواره هه‌تا هه‌تایه و له‌ هه‌مو زروف و زه‌مانتیک دا له‌ گه‌لی بین. ئیمه دیفاع له‌ په‌رژه‌وه‌ندی گه‌له‌که‌مان نه‌که‌ین. به‌ بین ی گۆرانی هه‌لویتستی ده‌وله‌ته‌کان هه‌لویتستی ئیمه‌یش نه‌گۆرئ، به‌رژه‌وه‌ندی گه‌له‌که‌مان له‌ گه‌ل هه‌ر ده‌وله‌ته‌ن کۆک بین له‌ گه‌لی رتیک نه‌بین و، له‌ گه‌ل هه‌ر ده‌وله‌ته‌ن ناکۆک بین له‌ گه‌لی ناکۆک نه‌بین. قازانجی گه‌لی کورد هۆی سه‌ره‌کی سوپانی ئیمه‌یه نه‌ک دلسۆزی بۆ فلان ده‌وله‌ت، یا ده‌سکه‌وتی حیزبی یا قازانجی عه‌شیره‌تی و تایبه‌تی.»

له‌ لای من نه‌مه بیانو هه‌تانه‌وه نه‌بو بۆ پاساودانی گۆپینی به‌رده‌وامی هه‌لویتستی یه‌کیتی، وه‌کو ناحه‌زه‌کانی نه‌یانوت، به‌لکو راستیه‌کی تال بو، که زاده‌ی هه‌لومه‌رجی ناله‌باری لایه‌نی سیاسی و جوگرافی گه‌روگرتی کوردی عه‌یراقه. نه‌گه‌ر حکومه‌تی عه‌یراق مافی نه‌ته‌وه‌یی کوردی به‌سه‌لماندایه چ قازانجیکی کورد له‌وه‌دا نه‌بو یه‌کیتی له‌ گه‌ل سوریا یا نیران هاوکاری بکردایه بۆ پوهاندنی پزیم له‌ به‌غداد.

*

*

٢ ی شوبات، له به‌غداده‌وه به نۆتۆمۆبیل به‌پێی که‌تین. له که‌رکوک له باره‌گای لجنه‌ی تنسیق وچانیکی کورمان دا، له‌ویوه‌گه‌راینه‌وه ناوه‌ژێ.

دو مانگ بو به‌ناشکرا گه‌فتوگۆ ده‌ستی پێ کرد بو، به‌لام هه‌یچ نه‌نجامینی باشی لێ ده‌رنه‌که‌ت بو. خه‌لک چاره‌پوان بون رێکه‌وتنه‌نامه‌ی یه‌کیستی - به‌عس به‌خۆنێرتنه‌وه. داووده‌زگای به‌عس له کوردستان پهیچرتنه‌وه. ده‌زگا سه‌رکوتکه‌ره‌کان له کوردستان نه‌میتن. خه‌لک له سه‌ربازی و جه‌یشی شه‌عبی بیه‌خه‌شترین. به‌عسیش نه‌یوست ده‌سه‌لاتی خۆی له کوردستان دا به‌هه‌تیه‌تر بکات و، که‌لک له گه‌فتوگۆی ناشتی وه‌ریگرێ، بۆ نه‌وه‌ی هه‌یزی مرۆیی کوردیش به‌خاته ناو جه‌نگه‌وه.

داووده‌زگای پرۆپاگاندە‌ی حه‌یزه‌کانی جود که له نێران بون، توشی هه‌ستیریا بویون، هه‌رشه‌کانیان بۆ سه‌ر یه‌کیستی و مامجه‌لال و سه‌رکرده‌کانی تری گه‌یشت بوه نه‌وپه‌ری راده‌ی نزمی. ئەم پرۆپاگاندانه له ناو خه‌لک دا ده‌نگی نه‌دایه‌وه و، کاری نه‌کرده سه‌ر بنکه‌کانی یه‌کیستی. هۆی راسته‌قینه‌ی ئەم هه‌رشانه‌ش نه‌وه نه‌بو، که نه‌وان به‌تەنگ به‌ره‌وه‌هه‌ندیه‌یه‌کانی کورده‌وه‌ن و، یه‌کیستی فرۆشه‌یه‌تی، به‌لکو له پله‌ی یه‌که‌م دا نه‌وه بو، نه‌ترسان رێکه‌وته‌نیکی وه‌کو ١١ ی نازاری ١٩٧٠ دوباره‌ بیه‌تیه‌وه، یه‌کیستی به‌هه‌تیه‌ی بێ و، نه‌وان پێکه‌وتنه‌وه. ترسه‌که‌یشیان له جیه‌گی خۆی دا بو.

له‌ رۆژانی ٢٤ - ٢٦ ی شوبات دا کۆیونه‌وه‌ی کۆمیته‌ی سه‌رکرده‌یه‌تی کرا. به‌ دوای نه‌مه‌ش دا دو کۆیونه‌وه‌ی جیاوازه‌ کاده‌ پێشمه‌رگه‌یی و کاده‌ رێکه‌خراوه‌یه‌یه‌کان کرا. مه‌به‌ست له‌م کۆیونه‌وانه‌ رونه‌کرده‌وه‌ی هه‌لومه‌رجی گه‌فتوگۆ و، وه‌رگرتنی بیه‌روپای کاده‌کان بو. ئێمه‌ گه‌شاریکی زۆری لایه‌نگرانی یه‌کیستی و کۆمه‌لانی خه‌لکمان له سه‌ر بو. ته‌نانه‌ت هه‌ندێ له نه‌ندامانی سه‌رکرده‌یه‌تی و له کاده‌کان (عه‌نته‌رییات) یان نه‌نواند، که ئێمه‌ له خه‌بات ماندو بویون و گوايه‌ نه‌وان ماندو نه‌بویون.

راسته‌یه‌که‌ی نه‌وه بو: لامان وابو نه‌و هه‌بانه‌ی پالیان پێوه نابوین بۆ گه‌فتوگۆ، وه‌کو خۆیان ما بون و، ته‌رازوی هه‌تیه‌ به‌ قازانجی یه‌کیستی نه‌گه‌ورا بو. له به‌ر نه‌وه جارێ هه‌یچ ده‌ره‌تانی‌کمان نیه‌ جگه‌ له درێژه‌دان به‌ گه‌فتوگۆ، هه‌یچ کارتی‌کێشه‌مان به‌ ده‌سته‌وه نه‌بو له به‌رامبه‌ر به‌عس دا به‌ کاری به‌تێن، جگه‌ له شه‌پکرده‌وه، له‌و حاله‌ته‌ش دا نه‌بو خۆمان بۆ هه‌ره‌شه‌کانی طاریق عه‌زیز ناماده‌ بکه‌ین.

*
*

موسل

ئەو ماوەیە هەموو پوژۆی بە دەیان و بگرە بە سەدان کەسەم نەبینی ئەبو دەربارە ی پەوتی گفتوگۆ وەلامی پرسیارەکانیان بەدەمەو. ئەو پرسیار و وەلامانەش ئەوەندە دووبارە ئەبۆنەو و، ئەوەندە ناخۆش بون، گەشتبۆمە لێواری کەوتن. پوژۆکیان دۆستتیکم لە هەولێرەو هات. ئەویش هەر بۆ دەنگویاس هات بو. نەمەشتت قسە دا بپەرزینی وتم: «کەست لە گەلە؟» وتی: «نەخێر». قاتت چاکەت و پانتۆلم دا بە دەستی وتم: «نەمە بێه و ئۆتۆمۆبیلە کەت بێه پەنایەکی نەبێراوە، منیش تۆزێکی تر دیمە لات.» چوم ئیزنم لە مامجەلال خواست و ناگادارم کرد چەند پوژۆی خۆم ون ئەکەم. پوژۆتەم بۆ لای دۆستە کەم. هەر لەوێ دا جەلەکانم گۆری و چاکەت و پانتۆلم لە بەر کرد. وتم: «لێخوڕە بۆ هەولێر!»

لە هەولێر چۆینە مالی ئەوان و کۆسەرەتەمان ناگادار کرد. هەندێ جار حەز نەکەم بە تەنھا بێم و، لەو تەنیا بێدە نەحەستەمەو. کۆسەرەت مالهەکی خۆیان بۆ چۆڵ کردم و گواستەمەو ئەوێ. جاروبار کابرای دۆستەم یا کۆسەرەت نەهاتن خوار دنیان بۆ نەهتێنم ئەگینا وەکو تر چەند پوژۆی تاک و تەنھا و بێدەنگ لە ژۆرەو هەو. پشوم دا و حەسامەو.

لە گەل کۆسەرەت بە دوقۆلی سەردانی دەتۆکمان کرد و پوژۆتیکیش چۆین بۆ موسل. لە موسل چۆینە لای دکتۆرێکی دان. لە مێژ بو دەمۆدانم پاک نەکردبۆه. دەمۆدانم پاک کردەو. بپاسە یەکی درێژمان بە بازار و شەقامەکانی موسل دا کرد. بە تەما بوم ئەو شەو لەوێ بچینمەو. ئێوارە کە ی چۆین بۆ سەیری زیندانە کە ی موسل کە (رەهە الاعدام) ی لێ بو، پاشان چۆین بۆ سەیری ئەو گۆرستانە ی خنکێتراوەکانیان تی دا نەناشت. خنکێتراوەکان کورد و بە زۆری نەندام و پێشمەرگە ی یەکییتی بون. بەعس بێ حورمەت یەکی زۆری بەم گۆرستانە کرد بو. چەند لاشە یەکی لە یەک گۆردا شارد بۆه. کێلەکانی هەموو شکاو و کەلوکێم بو. کەسوکاری قوربان یەکان لە سەر هەندێ لە کێلەکان ناوی کورەکانیان نوی بو. گۆرستانە کە پەرزێن نەکرا بو. لە بەر ئەو سەگ و ناژەل و ولاخ نەهاتە ناوی. کە ئەو دیمە نەم دی ئیتر هیچ ناره زویە کەم نەما لەو شارەدا بچینمەو. یە کسەر گەراپنەو هەولێر و لەوێشەو بۆ ناو پوژۆی. بەعسیەکان ئەیانوت: «الکریدی الجیید هو الکریدی المیت» کەچی بە مردویە تیش پزیزان لێ نەگرت بون.

*

*

لەو چەند مانگەدا بەکۆی لە گێڕوگرفتە گەورەکانی نێمە، مەسەلە ی عەسكەری فیرار و جەیشی شەعبی بو. دەیان هەزار عەسكەری فیرار لە ناو شاره‌كان دا نەسورانهوه، جاروبار بەر پەلاماری مەفرەزەکانی بەعس نەکەوتن و نەگیران. کەسوکاریان نەهاتنە سەر نێمە و داوای نازادکردنی کۆرەکانیان نەکرد. ناوچەکانی ژێر دەسلاتی یەكێتی نازاد بو، ئەوان نەیانتوانی بە نازادی و بە بێ تەرسی پاونانی مەفرەزەکانی بەعس لەو شوێنانەدا بژین، بەلام نەمانە گەنجی تازه پێگە یشتوی شاری بون، لە دێهات هەلیان نەنەکرد.

مەفرەزەکانی بەعس سەربازە گیراوه‌کانیان نەناردەوه یەكەکانی خۆیان، نەگەر یەكەم پارکردنی بوایه پاش ماوه‌یهك زیندانی نەیانکردهوه بە سەرباز و، نەگەر لەوانه بوایه لە شەر هەلات بێ، گوللەبارانیان نەکرد.

پوژی ۷ / ۳ / ۸۴ لە سلێمانی ۱۶ سەربازی هەلاتویان گوللەباران کرد. نەم تاوانه بیرورای گشتی خەلکی وروژاند. لەوه‌و‌پێش زۆر کەسی کەیان گوللەباران کرد بو، کەس گلەبی لە یەكێتی نەنەکرد، چونکە هیچ پێوه‌ندییه‌کی لە گەڵ عیراق نەبو، بەلام نێستا خەلک بە گشتی، گلەبیان لێ نەکرد چونکە لە کاتی گفتوگۆدا بو. یەكێتی جگە لەوه‌ی ناره‌زایی لای لجنه‌ی تەنسیق دەری، پوژی دوا یی یەكێتی بەیانیکێ دەکرد، هێرشیکێ توندوتیژی کرده سەر داووده‌زگاکانی بەعس.

پوژی ۹ / ۳ / ۸۴ (مجلس قیاده الشوره) بە بروسکه فەرمانی دا بە داووده‌زگاکانی سلێمانی گوللەبارانی عەسكەری فیرار پابگرن.

ناحەزەکانی یەكێتی، بە تاییه‌تی جود، نەمەیان کرد بە بیانو بو هێرشێ زۆرتر بو سەر یەكێتی و، تاوانبارکردنی بە هاوکاری لە گەڵ بەعس، بو پاونانی عەسكەری فیرار. نێتر هیچ سەربازیکێ کوردیان گوللەباران نەکرد، تا گفتوگۆ کۆتایی پێ هات.

جەیشی شەعبی

عیراق بو سازدانی هێزی مرویی دانیشتوانی عیراق، هەمو نەوانه‌ی لە تەمەنی سەربازی دا بون، کرد بو بە سەرباز، بەلام ئەوی لەم تەمەنە بەره‌وژورت‌تر بو، یا لە بەر هەر هۆیک نەکرا بو بە سەرباز، بە زۆر نەیان کردن بە جەیشی شەعبی. ماوه‌یهك ژنیشیان نەکرد بە جەیشی شەعبی.

دوای دەس پێ کردنی گفتوگۆ، بەعس لە کوردستان دا درێژە ی بەم کاره‌ دا. نەمەش دیسان گێڕوگرفتیکێ گەره‌ی بو دروست کرد بوین. خەلک نەینەویست بێن

به جهی شی شه عیبی و، به عس زۆری لێ نه کردن و، ده رگای گۆزه رانی لێ دانه خستن. له بهر نهوه داوایان نه کرد یه کیتی له م گیتچه له بیانپاریزی.

نهو جاره ی من چوم بۆ به غداد، رۆژتیکیان نه بو سه رحان به نۆتۆمۆبیل بردمی بۆ گه ران. له پتگا نه م کیشه به م له گه ل باس کرد. نهویش نوکته یه کی بۆ گیترا مه وه. لێره دا وه کو خۆی نه ینوسمه وه:

وتی: «دانیشتوانی سه ر نه رز، به هۆی بێدادی و زولم و زۆره وه، سکا لا نه به نه لای خوا. خوا بۆ لیکۆلینه وه ی سکا لای به نده کانی خۆی نه نیرێ به دوا ی پتغه مه ره کانی دا. موسا، عیسا، محمه د ناماده نه بن. خوا داوایان لێ نه کا هه ر یه که یان به جێته ناو نۆمه ته که ی خۆبه وه بۆ لیکۆلینه وه له شکاته کانیان.

موسا له ناو جوله که دا، عیسا له ناو مه سیحی دا، محمه د له ناو موسولمان دا، دهس نه که ن به گه ران و لیکۆلینه وه. پاش ماوه یه کی کورت عیسا لیکۆلینه وه کانی خۆی ته واو نه کا نه که پتته وه راپۆرتی خۆی پتیشه کش نه کا. دوا ی نهو به ماوه یه ک موساش نه که پتته وه راپۆرتی خۆی پتیشه کش نه کا. به لام محمه د هه ر ده رنا که وێ چهند مانگێ تێ نه په رێ بێ نه وه ی هه یج هه و الیکه هه بێ. نه مجاره هه ندێ له فریشه کانی نه نیرێ بۆ سه ر نه رز بۆ سۆراخی محمه د، دوا ی چهند مانگ گه ران ئینجا محمه دیان دۆزی به وه. سه یریان کرد محمه د له عیراق کرا وه به جهی شی شه عیبی و راسته وخۆ بردویانه بۆ جه بهه.»

وتی: «کا که باسی چی نه که ی، له عیراق ته نانه ت محمه ده ل مسته فایش عه فو نا کړی، نه بێ به جێ بۆ جه بهه!»
 نه مه نه کړی بکړی به پتوانه ی راده ی سازدانی هێزی مرۆبی عیراق له سالانی جده نگ دا.

*

کیشه ی جاش

یه کتێ له و کیشه نه ی رۆژانه توشمان نه بو. کیشه ی شه پی جاش و پتشمه رگه بو. راکرتنی شه پی ههروه کو جهیش و پتشمه رگه ی نه گرت وه، نه بو جاش و جهی شی شه عیبی یش به گرتته وه. جاشه کان که له راکردنی پتشمه رگه دا ده ورتکی گه و ره یان هه بو، هه مو نه ناسران و به به رچا وه بون، له کاتیک دا جهیش که هێزی سه ره کی شه پی پتشمه رگه بو نه ناسرا و بون، به گو تیره ی دی سی پلینی سه ریازی نه جولا نه وه. نهو ماوه یه پتشمه رگه پڑا بونه شاره کانه وه و، به جاده گشتیه کان دا هاتو جۆیان نه کرد، زۆر جار جاش و پتشمه رگه توشی یه ک نه هاتن و نه بو به شه یریان.

دو لایه نه کوزران. هه ندی له فرماندهی تپهکان بێ نهوهی نهجمای کاره که لیک بده نهوه، شهریان به جاش نهفرۆشت و بۆسهیان بۆ نهنا نهوه. جاری وا هه بو فرماندهی کهرتی، یا فرماندهی مهفرزه یهک، له پهناوه جاش، جهیشی شهعبی، سهربازیان نهکوشت، ته نیا بۆ نهوهی چه که کهمی، یان نو تو مۆزیله کهمی بیهن. جاشهکانیش له تۆلهی نه مه دا له جیگه یهکی که بۆسهیان بۆ پیتشمه رگه نه نایه وه، کۆمه لتی پیتشمه رگه ی بێ ناگای تی نه که وت و، به خۆزایی نه کوزران.

رۆژی ۳۱ ی مارت تا قمت پیتشمه رگه که له سلیمانیه وه به ره و سورداش به پتوه بون، که وتنه یه کتی له م بۆسه کوترانه وه، شیخ عه لی و ۳ پیتشمه رگه بریندار بون و، توفیقی حاجی که یه کتی له کادره باشه کانی حشع و، تازه ریزی نه وانی به جی هیشته بو کوزرا.

نۆیالی سه ره کی له م بێ دیسپلینه ی پیتشمه رگه دا نه که وته نه ستۆی سه رکر دایه تی یه کیتی، چونکه خۆی هه یج نه رمیه کی له گه ل جاش و به عسیه کانی کوردا نیشان نه دا، چاوپۆشی له موخاله فه ی پیتشمه رگه کانی نه کرد و، له سه ر نه و به ره تلاییه ی نه یان نو اند لێ ی نه نه پرسینه وه. به مجۆره یه کیتی جاشه کانی ترساند و، وای لێ کردن به هه یج جۆری له یه کیتی نزیک نه بنه وه، به لکو بۆ دایین کردنی پاشه پۆزی خۆیان، زۆریان په یوه ندییان له گه ل لایه نه کانی جود دامه زران.

*

نهم ۳ کیشه یه: عه سه که ری فیرار، جهیشی شهعبی، جاش، له سه ره تای دهس بێ کردنی گه فتوگۆزه رو به رومان بونه وه. زۆری کاتی لوجه کانی تنسیق و، به شیک کاتی دانیشته کانی وه فده کانی حکومه ت و یه کیتی، به م گیروگرفتا نه وه نه کوزران. خه ربیک بو نهم روداوه لاره کیانه زال نه بون به سه ر لایه نی سیاسی گه فتوگۆکه دا.

*

نه ورۆزی سورداش

بۆ نه وه ی گیان بکهینه وه به بهر گه فتوگۆکه دا رۆژی ۱۶ ی مارت مام جه لال بۆ جاری درهم چوه وه بۆ به غداد، به لام رۆژی ۱۹ ی مارت گه راپه وه سورداش بۆ به شداری له و کۆبونه وه گه وره یه دا که به بۆنه ی نه ورۆزه وه له لایه ن یه کتیه وه ریک خرا بو.

رۆژی نه ورۆز سه دان هه زار کهس له سه رانه ری کوردستانه وه هات بون بۆ سورداش. تا نه و کاته له میژوی کوردستانی عیراق دا قه ره بالخی وا گه وره کۆ

نەبوو. خەلک هەموو بە هیوای ئەو بون نێتر شەپێ کوردستان تەواو بێت و، کۆتایی بە چەوسانەوی بەعسی بێت. ئەم کۆبونەویە نیشاندەری ئەو بوو کە خەلک گفتوگۆیان پێ چاکترە لە شەر.

وتاری سەرەکی لە کۆبونەوە کەدا مامجەلال خۆتندێوە. وتاریکی درێژ و هەمەلایەنە بو، باسی رەوتی گفتوگۆ و خواستەکانی کوردی کرد، بەلام لە هەمووشت زیاتر پێی لە سەر ناستبۆنەوی گشتی داگرت. هەموو لایەنەکانی بانگ کرد بۆ ناشتی و تەبایی و، چارەسەر کردنی ناکۆکیەکان بە گفتوگۆی هێمانە.

رۆژی نەورۆز هەموو پێشمەرگەکانم نێزن دا و، خۆم بە تەنیا چوم بۆ ناو قەرەبالخێوە کە بۆ گەڕان. حسین سنجاری، کە تازە لە نەورویاوە گەرابوو، نەویشم لە گەڵ بو. نەورۆزە لە گەڵ هەزاران کەس، ناسیاو و نەناسیاو، کچ و کور، ژن و پیاو، گەورە و پچوک، جەژنە پیرۆزە و، چاک و چۆنی و قسەم کرد. زۆرم پێن خۆش بو کە ئەمبێنی ئەو خەلکە لەو دەشتە فراوانە دا کۆبونەوی هەموو دلشاد و خۆشحال، بە جوانترین جل خۆیان پازاند بۆوه و، خۆشترین خواردنیان لە گەڵ خۆیان هێنا بو. کۆسەرەت ئەو کاتە لە ناوشار لێپرسراوی رێکخراوی هەولێر بو. ئەویش بە مالهە هات بو. نانم لە گەڵ ئەوان خوارد و، هەندێ پیاوەمان بە یەکەوه کرد.

هەولێ ناستبۆنەوه

یەکیتم بە راستی نەبوو کە لە گەڵ لایەنەکانی جود ناشتی بێتەوه و، کێشەکانیان لە گەڵ چارەسەر بکا. دواي ئەم بانگەوازه ناشکرایه، چەند هەولێکی تری ژێر بە ژێر درا. رۆژی ١٦ / ٤ / ٨٤ جاساریکی تریش فەرهیدون دارتاش و محەممەد حەمە باقی چون بۆ برادۆست بۆ بێنی بەرپرسەکانی حشع. ئەمجارەیش هیچ نەنجامێکی نەبو.

لە هەمان کات دا م س نامە ی بۆ پدک نوسی و بۆی نارد بۆ پازان، بەلام نەک هەر وهلامی ئیجابی نەدرایهوه بەلکو کۆپی نامە که گەشت بۆوه دهزگا جاسوسیهکانی عیراق.

حشع و پدک و لایەنەکانی تری جود، وایان زانی بو ئەم هەولە ی یەکیتمی بەر لاوازیەتی، بە تاییەتی هەوالی جموجولی ئەوانەیان بیست بو کە خەریکی دروستکردنی نالای شۆرش بون.

لە دەرەهش چەند کەسایەتیەکی بێتلائی کورد هەولێکی تریان لە گەڵ مەسعود دا بو، بۆ ناشتکردنەوی یەکیتمی و پارتی. مەسعود چەندین مەرجی پێشەکی دانابو. ئەوانە داوای کرد بو: یەکیتمی پەبوەندی لە گەڵ عیراق بێرئ،

ئێشمەش، لە بەرامبەر مەرجە پێشەکیەکانی نوو دا، داوایان کرد بو
 نەویش پەویەندی لە گەڵ ئێران بپێی. ئەم هەولەش سەرکەوتو نەبو.
 جود لە بن دەسلاتی ئێران دا بون، بە بێ رەزامەندی ئێران نەیاننەتوانی لە
 گەڵ یەکییتی پێک بپێن. ئێرانیش یەکییتی بە دوژمن داننا، لە بەر ئەو هەر هەولێ
 بۆ ناستبۆنەو نەدرا سەری نەنگرت. یەکییتی بۆ ئەو ی لە گەڵ جود پێک بپێ، نەبو
 لە پیش دا لە گەڵ ئێران پێک بپێ.
 *

کێشە ی خۆتندکاران

لە مانگەکانی مارت و نیسان و مایس دا مامجەلال بۆ درێژە پێدانی
 گفتوگۆ چەند جارێ نەچو بە غەدا و نەگەراییەو کوردستان. لەو خولانە ی گفتوگۆ دا
 عییززەت دوری سەرۆکی وەفدی حکومەت و، طارق عەزیز، عەلی حەسەن مەجید،
 فاضیل بەرپرک، مەحمود شوکر شاھین.. نەندامی وەفدە کە بون.
 یەکی لەو دیاردانە ی سەرنجی پانەکیشا ئەو بە هەرچەند مامجەلال نەچو
 بۆ بە غەدا، هەلومەرجی کوردستان نالۆز و گرژ نەبو.

پۆزی ١٢ ی مایس خۆتندکاران لە سلیمانی کەوتنە مانگرتن و خۆپیشانان
 لە بەر دەمی محافظە دا. بوبە تەقوتوق. ٣ خۆتندکار کوژران. بۆ پۆزی دوایی
 قەرەبالخیەکی زۆر لە بەر دەم بارەگای جەیشی شەعبی دا کۆ نەبێتەو. نەبێ بە شەر
 لە نیوان جەیشی شەعبی و خۆپیشانانەران دا. پێشمەرگە ی یەکییتی بۆ پشتیوانی لە
 خۆپیشانانەران تیکە لای شەر بون. زیاتر لە ٢٠ جەیشی شەعبی بە زیندوویەتی لە
 سەربانی بارەگاکەو هەلدرابونە خوارێ. لەو کاتە دا مامجەلال لە بە غەدا بو.
 صەددام پێ ی وت بو: «لە سلیمانی شتتیککی وا پوی داو، من نەمەهیشتو
 ئیجرائات وەربگیرێ، بۆ ئەو ی گفتوگۆ تیک نەچن، چونکە ئەزانم سلیمانی شاری
 یەکیتی، رودای وەها، لە سلیمانی نەبویە و لە کاتی گفتوگۆ دا، لە هەر شاریکی
 تر بقیەو مایە شارە کەم لە دەریای خۆتین دا نقوم نەکرد.»

پۆزی ١٨ ی مایس مامجەلال گەراییەو سورداش. بە عس لای وابو: ئەو ی
 یەکییتی لە سەردەمی شەردا بە شەر پێ ی نەکرەو، ئەیەو ئ لە ژێر سایە ی ناشتی دا
 جیبەجێ ی بکا. بێ باوهری و ناو مییدی لە گفتوگۆ لە لای هەردولا دروست بوو.
 هەم صەددام و هەم عییززەت دوری ئەمەیان لای د. قاسملوباس کرد بو. سەرەتای
 حوزەیران د. قاسملو لە بە غەداو هەتا لامان و، نیگەرانی ئەوانی پێ پراگەیان دین.
 بەلام بە عس لەو کاتە دا ترسی هێرشێ ئێرانی هەبو، نەیشەویست جارێ لە شەر دەو

بگلیتهوه له گهڵ یه کیتی.

*

له و ماوه یه دا من زنجیره یه ک وتارم له ژیر ناوی: «عیراق و مه سه له ی کورد» ا نوسی، ویستم بیرو پراکانی به عس که له کاتی گفتوگو دا تییان گه یشت بوین بو خه لک پون بکه مه وه. رادیۆی یه کیتی، له رۆژانی ۱ تا ۸ ی حوزه یران دا به کوردی و به عه ره بی بلاوی کرده وه و، به کۆکراوه ییشت له دو نامیلکه ی سه ره خۆ دا، به کوردی و به عه ره بی، چاپ کرا. له بهر نه وه ی هه ندێ له و باسانه تا نیستاش جیگه ی ناکۆکین له نیوان کورد و به عس دا، لێره دا ده قاوده ق نه یان نوسمه وه.

- ۱ -

عیراق و مه سه له ی کورد

نه گه رچی میژووی رۆژه لاتی ناوه راست، سه رگروشته و داستانی چه ندین نیمپراتۆریه ت و پاشایه تی و خه لافه ت و سه لته نه تی وه کو هه خامه نشی و نه خمینی و ساسانی و نیسلامی و نه مه وی و عه بیاسی و عوسمانی و سه فه وی و قاچار... مان بو نه گه یته وه، به لام له تاریخی کۆن و نوێ دا، هه رگیز میژوی ده وله تییک به دی ناکرێ، که ناوی ده وله تی عیراق بوین.

راسته که پایته ختی ده وله تی عه بیاسی له شاری به غداد بوه، به لام ده وله تی عه بیاسی ده وله تیکی نیسلامی پان و بهرین بوه هه ر له شیمالی نه فریقاوه تا سنوری هندستانی گرتۆته وه، به لام خه لافه تی عه بیاسی له قه وا ره و قالب و ناوی ده وله تی عیراق دا نه بوه به لکو له ژیر ناوی خه لافه تی عه بیاسی و نه میره لمونمینی موسولمانانی دنیا دا بوه.

عیراق به م سنوره ی نیستای و، به م پتکه هاتنه نه ته وه بی و دینی و مه زه به بییه وه که هه یه، ده وله تیکی تازه یه، قوولاییه کی میژوی نیه، چونکه عیراق نه وه کو ده ولت و نه وه کو مرسته عمه ره یه کی یه کگرتو، به م سنوره ی نیستای و ته نانه ت وه کو ولاتیکی یه کگرتووش له چوارچێوه ی ده وله تی عوسمانی دا وجودی نه بوه، به لکو له دوای روخانی سه لته نه تی عوسمانیه وه، له پاش جهنگی جیهانی یه که م، که ده وله ته نیمپریالیسته گه و ره کانی دنیا له به ینی خۆیان دا ریتک که وتن له سه ر دابه شکردنی میراتی (کا برا نه خۆشه که) ی عوسمانی، وه به پتی ته رازوی هیتزه کانی نه و سه رده مه ی ده وله ته گه و ره کانی دنیا و رودا وه کانی نه وسا، بو ته نمین کردنی بهرژه و نه ندیه کانی نیمپریالیزم و کۆنه په رستی، بی گوی دانه ره غبه ت و ناره زوی میله له ته کانی ناوچه که و، بین لیکدانه وه ی هێچ نیعتیارکی نه ته وه بی و

کورد، یه کیتیک له نه ته وه کانی ناوچه که، نهک هه ر به نامانجه کانی خۆی نه گه یشت، به لکو نه ته وه و نیشتمان هه که یان به وه پهری بی تو یژدانیه وه دابهش کرد، به شتیکی خرایه سه ر ده ولته تی نیستای عیراق و مه سه له ی کورد بو به یه کیتیک له مه سه له گرنگ و نالۆزه کان.

عیراق ده ولته تیکه له وه هه لومه رجه دا به پتی ی و سست و ئاره زوی نینگلیز پتیک هات و، به وه جوژه ی که نیمپریالیزی نینگلیزی سنوری بو دیاری کردوه و، به وه جوژه ی که خۆی شیوه ی رژیم و حوکمرانی تیا دانا، ته نانه ت فه یسه لی کوری شه ریف حسین، که خه لکی حیجاز و له سوریا ده رکرابو، هیتا و به (مه لیک) ی سه پاند به سه ر عیراق دا.

له بهر نه وه ی نیمپریالیزی نینگلیزی له دروستکردنی ده ولته تی عیراق دا نه وه نده بایه خی به ئیراده و ویستی دانیشتوانی ناوچه که و، به لیکدانه وه ی نیعته یباراتی نه ته وه یی و دینی و مه زه به ی نه داوه، نه وه نده ی بایه خی داوه به مسۆگه ر کردنی ده سه کوه ت و قازانجه کانی خۆی له مه سه له ی په ترۆلی و نابوری و سیاسی و ستراتیجی دا، بو یه شتیکی سه ر نیه، نه گه ر نیمه ش وه کو بهر له چه ن سالیک نوسه رتکی عیراقی و تویه تی بلتین، عیراق نه شی پتی بو ترئ: «مه تحه فی نه جناس» چونکه:

له نه ته وه دا، عه ره ب و کورد و تورکمان و ئاسوری و ئه رمه نی و فارسی... تئ دا بوه.

له دین دا، موسولمان و مه سیحی و یه زیدی و جوله که و سوی... تئ دا بوه. له مه زه هب دا، سوننی جوژاوجوژ و شیعه ی جوژاوجوژ و که نیسه ی جوژاوجوژ تئ دا بوه.

ئینجا ولاتیکی ئاوها که «مه تحه فی نه جناس» ی نه ته وه ی جوژاوجوژ و دینی جیا جیا و مه زه به ی جیا جیا بئ و... به بئ پرس و ئاره زو و په زامه ندی دانیشتوانی ناوچه که خۆیان و، به زۆر له چوارچێسه ی سنوری سیاسی یه ک ده ولته ت دا کۆکرا به وه، بئ نه وه ی یه کسان و هاوتایی و هه بونی مافی وه که یکی یان بو مسۆگه ر کرابئ و، له ناو نه وان هه ش دا که مایه تیه ک، به زۆر خۆی سه پاند بئ به سه ر هه مویان دا، بئگومان له با تی نه وه ی ئارام و ئاسایش و نیسته قرار و گه شه کردن و پتیشکه وتنی تئ دا به دی بئ، هه میشه هۆی تیکچون و پتیکا هه لپژان و شه ر و شوژی تئ دا نه مینئ و به هیز نه بئ.

کاربه ده ستانی عیراق هه ر له زه مانی هاشمیه کانه وه ئیدیعای نه وه بیان کردوه:

خه لکی عیراق به شیکن له نه ته وهی عه ره ب و، نهرزی عیراقیش پارچه یه که له نیشتمانی عه ره ب، له کاتیک دا نه مه واقعی دیمۆگرافی دانیشتمانی نیستای عیراق و، لیکۆلینه وهی نارکیۆلۆجی شۆینه واره کۆنه کانی سه رزه مینی عیراق و، میژوی روداو هکانی ناوچه که و سه رزه میتری راست و دروستی دانیشتمانی، نه و نیدیعا یه نه ک جارتیک به لکو هزار جار به درۆ نه خاته وه، چونکه کورد له عیراق دا سه ره پای ساله های سالی هه ولی تواند نه وه و ده ربه ده رکردن و ده رکردنی له خاکی باو با پیرانی خۆی، هیشتا به لایمی که مه وه (سێ - یه کی) دانیشتمانی پتیک نه هینتی. وه له روی زه مانیشه وه، چهن هزار سال به ره له هاتنی عه ره ب له گه ل مه وجاتی سامی له جزیره ی عه ره بیه وه به ره و عیراقی نیستا، گه لی کورد له نیشتمانی نیستای خۆی دا نیشته جی بوه. که چی له گه ل هه مو نه م راستیا نه دا کار به ده ستانی عیراق له کۆنه وه وانیدیعا نه کهن که هه مو عیراق به شیکه له نه ته وه و نیشتمانی عه ره ب، له کاتیکدا که راستی نه وه یه به شیکتی خه لکی عیراق به شیکن له نه ته وه ی عه ره ب و به شیکتی ولاتی عیراق به شیکه له عه ره بستان و، به شیکتی خه لکی عیراق به شیکن له نه ته وه ی کورد و به شیکتی ولاتی عیراق به شیکه له نیشتمانی نه ته وه ی کورد و، خه لکی عیراق و ولاتی عیراق پتیکه اتون له پتیکه وه لکاندن به شیکتی نیشتمانی کورد و به شیکتی نیشتمانی عه ره ب.

جا نه گه ر مه سه له ی به کار هینانی مافی نازادی بریاردانی چاره نوس و یه کگرتنه وه ی نه ته وه ی عه ره ب، وه کو پرنسیپ (واته مبداء)، له ناو چوارچیه ی ده وله تی یه کگرتوی خۆی دا، مافیکی ره وای نه ته وه ی عه ره ب بی، نه وای بیگومان مه سه له ی به کار هینانی مافی نازادی بریاردانی چاره نوس و یه کگرتنه وه ی نه ته وه ی کوردیش، وه کو پرنسیپ، له ناو چوارچیه ی ده وله تی یه کگرتوی خۆی دا مافیکی ره وای نه ته وه ی کورده. هیه کس و تا قم و لایه نیک بۆی نیه نه و مافه بۆ هه ندی نه ته وه حه لال و بۆ هه ندیکی تر حه رام بکا.

نه گه ر بۆ عه ره ب مافی نازادی بریاردانی چاره نوس و یه کگرتنه وه ی نه ته وه ی عه ره ب له چوارچیه ی ده وله تیک دا حه لال بی، بیگومان نه بی بۆ کوردیش وابی. وه نه گه ر بۆ عه ره ب مافی حوکمرانی و بریاردانی نیستا و پاشه رۆژی ده وله تی عیراق حه لال بی نه بی بۆ کوردیش حه لال بی.

نه گه ر عه ره ب له عیراق دا نه یه وی له گه ل کوردا بژی و، نه گه ر نه یه وی ده وله تی عیراق بیتی، نه بی له نیس و نازاره کانی کورد، له ناوات و نامانجه کانی، له داوا و داخوازییه کانی بگا، به تایبه تی چونکه تا نیسته ش هه ره نه وه ی

دهه لاتدار و خاوهن دهسه لاتی سیاسیه له عیراق دا.

شهریکایه تی کورد و عه ره ب له عیراق دا نه گهرچی له سه رده می پاشایه تی دا له دروشمی عیراق دا ئیشاره تی بۆ کرابو و، له دوایبیتردا له شۆرش ۱۴ ی ته مموزدا هم له ده ستوری موه قه تی عیراق دا به ناشکرا ده رخرابو، وه له به ندیکه ده سکاری کراوی ۱۹۷۰ ی ده ستوری موه قه تی ئیستلای عیراقیش دا، له وانه رونترو و ناشکرا تر دان نراوه به وهدا که: گه لی عیراق پیکدی له دوو نه ته وه ی سه ره کی کورد و عه ره ب. که چی نه مانه هه مری هه ر نووسینی سه ر کاغه ز بون و، هه رگیز له کرده وه ی رۆژانه ی کاروباری ده وه ته ی عیراق دا په نگیان نه داوه ته وه، هه مو عیراقیه کی خاوه ن و بیژدان نه زانی که هه رگیز هاوولاتیسه کی کورد نه وه نه ده ی هاوولاتیسه کی عه ره ب مافی هاوولاتیستی عیراقی نه بوه و، نه ی توانیوه به کاری به یینی، نه گه ر له پله هه ره به رزه کانی کاری ده وه ته ی یش دا بوین، بگه ره زۆر جار هاوولاتی کورد مافه کانی پیشیل کراوه، به چاوی سوک سه یری کراوه، گومان له دلسوژی کراوه، هه میشه رتگه ی لئێ گه یراوه شوینی ناسایی خۆی بگه ی، ته نانه ت نه گه ر خۆی و شه رده فی خۆشی به کاری ده ستانی رۆژ فرۆشت به ن.

گومانی تی دا نیه له ژنیر سایه ی هه لومه رجیکه ی ناوه ها ناله بار و نابه رانه ردا کورد له سه ره قی به جواب دئ، داوای مافه کانی خۆی نه کات، هه ر کاتیکیش هه یچ رتگه یه کی هه یمنانه یان بۆ نه هه شتبه یته وه، به ناچاری په نای برده ته به ر زه روزه نگ و شۆرش. نه وه ش مافیکی سه روشتی و سه ره دایی هه مو نه ته وه و گه ل و تا قم و ده سته یه کی زولم لئێ کراوه له سه رتاسه ری دنیا دا. هه ر نه م زولمه ش بوه پالئی به گه لی کورده وه ناوه راپه ری و شۆرش به ریا بکا. هه ر نه مه ش بوه پالئی پیوه ناوه، له وه تی ده وه ته ی عیراق دامه زراوه، له حه الی روه روه بونه وه دا به ت له گه ل ده وه تی عیراق دا. نه وانه ی نه یانه وئ مه سه له که به جو رتکی تر لئیک بده نه وه. دیاره قازانجیان له وه دایه و، خۆیان دور نه خه نه وه له لئیکدانه وه ی عیلمی روداوه سیاسی و کۆمه لایه تی و ئابوریه کانی... ژیا نی میله ته ی عیراق. ۱ ی حوزه یرانی ۱۹۸۴

- ۲ -

نه منی ستراتیجی عیراق و مه سه له ی کورد

له وه ته ی ده وه ته ی عیراق دامه زراوه، گه لی کورد له خه باتیکه ی به پسانه وهدا بوه، له پیناوی سه لماندنی مافه نه ته وه یی و دیموکراتیه کانی دا، وه حکومه تی

ش له ههولدانئیکى بى پسانهوه دا بوه، بۆ سه رکوتکردنى جولانهوهى ژۆر گهيرانى گهلى كورد.

گهلى كورد نه گهرچى جاروبار بۆ چهن مانگتيك، يا خود بۆ چهن سالتيك، له نهنجامى شكستىكى عهسكهرى يا له نهنجامى شكستىكى سياسى دا، جولانهوه شورشگيرانه كهى خامۆش بووى، بهلام هيج كات كۆلى نه داوه له خهبات و روبه روبونهوهى دهولهتى عيراق و دام و دهزگاكانى، به ريگهى جوراوجور و شتوهى جيا جيا، ههر له پيشكهشكردنى عهرزوحال و مهزبهته و يادداشت و نامهى كراوهى ناو رۆژنامهوه تا مانگرتن و خۆپيشانندان و خهباتى ژۆرزه ميينى و بهيان و بلاوكراوه، تا به كار هينانى چهك و زهبروزهنگى شورشگيرانه.

كاربه دهستانى عيراق هيج كات نهيان ويستوه له هۆى راسته قينهى هه لگيرسانى شورشى كورد و له هۆى ناره زابى و بيتزارى و هه راسانى خه لكى كوردستان بگهن، هه رگيز نهيان ويستوه به راست و دروستى گيروگرفته سياسى و كۆمه لايه تى و نابورى و فه ره نهنگيه كانى گهلى كۆرد بزائن و، په گوريشهى مهوزوعى مه سه لهى كورد بدۆزنه وه و چارهى عاديلانهى بگهن، به لكو هه ميه شه:

له لايه كه وه - بوختان و درۆيان بۆ جولانه وهى په وا و حه قخوازى كورد هه لبه ستوه، به گۆرهى زه مان و زروف هه ر كالا يه ك له به روه دا بووى، جارتيك به فيتى سۆقتى و، جارتيك به فيتى ئيمپرياليزم و، كه ره تتيك به ده سي سهى سه هيو نيزم و، كه ره تتيكى تر به فيتى ئيران و، تا و تيگ به هى سوربا و، ژۆر جاريش به كۆنه په رستى و دواكه وتوبى و پيلانگه تيبان له قه له م داوه.

له لايه كى ترشه وه - به وه پرى درن دا يه تبه وه، هه ميه شه به هيتى چه كدار و هه مو شتوه كانى ترى تۆقاندن و كوشتن و ويرانكارى، به ريونه ته ويزه ي گهلى كورد و خاكى كوردستان، بۆ سه ركوتکردنى جولانه وه كهى و، بگه ره هه ندى جار بۆ له ناو بردنى گهلى كورد.

شۆرشى حوزه يرانى ١٩٧٦ نواندنه وهى مهوزوعىيى ويست و ئيرادهى ميلله تى كورد بوو بۆ به ره به رچدانه وهى چه وساندنه وهى نه ته واپه تى، به تا يبه تى دژى ته هجبير و ته رحيل و ته عريب و ته بعيس، جولانه وه يه ك بوو له ناو هه ناوى په ره ناسۆر و داخ و ئيش و نازارى گهلى كورده وه هه لقولا بو بۆ ديفاع له وجودى قه ومى كورد و نيه شتمانه كهى.

جا هه ر وه كو شۆرشى حوزه يران ده سكردى كه س و تا قم و عه شيره ت، يا خود ده سي سهى بيتگانه و دۆژمناى عيراق نه بو، به لكو نهنجامى نه و زولم و ژۆره بو كه

کاربه دهستانی عیراق له گهلی کوردیان کرد، ههروهه ها شۆرشى نهیلولیش دهبرینی مهوزوعیى وىست و نیرادهی گهلی کورد بو دژى چهوسانهوه و زۆر لیکران، له پیناوی بهدیهینانی مافه نینسانی و دیمۆکراتی و نهتهوهیى و نیشتمانیهکانی گهلی کوردا، نهک دهسکردی کهس و حیزب و عهشیرهت یا فیتی نيمپریالیزم.

هه ره بهر نهوه دواى ناشبهتالی ۷۵ سالتیکى نهخایاند خهبات دهستی پیکردهوه، شۆرشى حوزهیرانی ۷۶ درتزه کیشانی شۆرشى نهیلولی ۱۹۶۱ه و، شۆرشى نهیلولیش درتزه کیشانی نه بهردهکانی بهر ده رکى سهراى سلیمانی و ناوباریک و شۆرشهکانی تری گهلی کورده.

هه لسهنگاندنیکى مهوزوعیى شۆرش و راپهڕینهکانی گهلی کورد له عیراق دا، لیکۆلینهوهی رهگورپهه میژوی سیاسی، نابوری، کۆمه لایهتی، فرههنگی... بو هه مو پیاویکی ژیر و به ویزدان ده رنه خات چ جای نهوانه ی به سنگ و تهرازوی عیلم روداوه کانی ژبانی میلله تان هه لسهنگین که مه سه له ی کورد له عیراق دا دهسکردی بئنگانه و نيمپریالیزم و سه هیونیزم و شه رق و غه رب و نه م ده ولت و فلان حیزب و عهشیرهت نییه، به لکو گيروگرفتیکى مهوزوعییه، سه ر چاوه که ی چهوساندنه وه ی نه ته وایه تی گهلی کورد و، بئ بهش کردیه تی له مافه ناساییه کانی خۆی، له سه رو هه مو یانه وه مافی نازادی بریاردانی چاره نوسی خۆی وه کو هه سو که لانی سه ر زه مین، وه تا نه وه مه ی زولم و چهوسانه وه یشى له سه ر بئینی گيروگرفته که نه مینتی و، خه بات و راپه رین و شۆرش و زه بروزه نگ و به رهنگاریش هه ره نه مینتی.

هه له به ته هه ره وه کو ده ولته ی عیراق هه سو جار دهس بو نه م ده ولت یا نه و رانه کیشنی که یارمه تی بدا له چاره سه رکردنی کیشه یه کی خۆی دا، به تاییه تی له کورژاندنه وه ی کیشه ی کوردا، کوردیش هه مان هه ولی داوه و دهستی بو نه م ده ولت یا نه و ده ولت راکتشاوه که یارمه تی بدا، هه یچ نه بئ بو نه وه ی له ناو نه چی.

بئنگومان نه م ده ولت یا نه و ده ولت هه ولی داوه بو مسوگه ر کردنی قازانجی تاییه تی خۆی دهس وه ریداته کاروباری ناو خۆی عیراقه وه و جئنگه بئ ی نفوزی خۆی قایم بکا، ههروهه ها هه ولشیان داوه دهس وه ریده نه مه سه له ی کورد و به کاری بهین بو قازانجی خۆیان. به لام نه هه ولدانی سه رکردایه تی جولانه وه ی کورد بو وه رگرتنی یارمه تی و به ده سه یینانی پشتیوانی له م و له و، نیتیرا ست بویی یا ناراست، چاک بویی یا خراب، ته نسیری کردۆته سه ر عه داله ت و په وایی ناوه رۆکی مه سه له ی کورد، وه نه هه ولی بئنگانه ییش بو دهس وه ردان له مه سه له ی کورد

ی.عادلانەوی جولانەوێ کوردی گۆزیو.

جولانەوێ کورد، بزوێتەوێهێکی میژووکردی مەوزعییە. تەعبیر لە نیرادە و ناواتەکانی گەلی کورد ئەکا لە پێناوی بەدەسپێنانی مافەکانی دا، لە پێناوی پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی و گەشەکردنی و، گەیشتنی دا بە کاروانی پێشکەوتنی گەلانی دنیا، بۆیە ئە لە پێ دەرجونی جاروباری سەرکردایەتیەکی لە رێبازی راست و دروستی میژووی خۆی، ئە دەستپێکردانی نارهوای بیگانە و ئە هەولێ درێندانەیی کاربەدەستانی حکومەت بۆ تێکشکاندنی.. هێچی سەری نەگرتووە و لە سەر تاوێری نیرادەیی خەلکی کوردستان ورد و خاش بوە.

کاربەدەستانی عێراق، هەر لە سەر دەمی دەسلەتاتی بنەمالەیی هاشمیەو هەتا ئێستا مەسەلەیی کوردیان بە ناھەق و نارهوا بە یەکیەک لە گەرنکترین ئەو خەتەرانیە لە قەلەم داوێ کە هەرەشە لە عێراق و پاشەپۆژی دەولەتی عێراق، بە لکو هەرەشە لە نەتووە و نیشتمانی عەرەب ئەکا، لە کاتێک دا ئە مە بۆچونێکی چەوت بە لکو شۆفتینی و رەگەزپەرستانەییە و دوورە لە راستییەو.

لە روانگەیی بەرھەڵستی "خەتەری" مەسەلەیی کوردەوێ، هەر لە دامەزرانی دەولەتی عێراقەوێ، کاربەدەستانی عێراق ئەوێندە پارە و پۆلەیی لە سەرکوێتکردنی جولانەوێ کورد و وێرانکردنی کوردستان دا خەرجیان کردوێ، ئەوێندە رەنج و ماندوو بوونی لە کوێژاندنەوێ کلتیەیی شۆپش و راپەرینەکانی کوردا بە فیرویان داوێ، ئەوێندە خوێنەیی لە پۆلەکانی کورد و عەرەبیان بە رشتن داوێ.. ئەگەر چەن یەکی ئەوێیان لە پۆلەکانی ناواکردنەوێ کوردستان و گەشە پێدان و پێش خستنی دا، لە بەگە پخستنی هێزی بەشەری کورد و کەلک وەرگرتن لە سەر وەت و سامانی خواداد و و سروشتی کوردستان دا سەرف بکرایە، ئێستا هەم عێراق هەم کوردستان لە بارو زروفیتیکی تر و هەم گەلی عێراق و هەم گەلی کورد لە قۆناغیکی تری ژبان دا نەبون.

بەلام کینە و بوغزی نەتووەیی کاربەدەستان و دانانی مەسەلەیی کورد بە خەتەر بۆ سەر خوێیان و نەتووە و نیشتمانی عەرەب، وای لیکردون هەمیشە لە هەولێدانی بەر دەوام دا بن بۆ تواندەوێ گەلی کورد و شیواندنی فەرھەنگ و میژوو و نەریت و داب و دەستوری کوردی و داگیرکردنی نەرزەکەیی و هەللووشینی چاوپنۆکانەیی سەر وەت و سامانی کوردستان و بەری رەنجی خەلکەکەیی. ئە مەش دەلاقەیی گەورەیی لە بەنی دەولەتی عێراق و گەلی کوردا دروست کردوێ.

دەولەتی عێراق لە وەتی دامەزرانوێ تا ئێستا بە چاوی غەریب و گومان

بێ یا دیمۆکراتی، سوسیالیستی بێ یا سەرمایەداری. هەلبەتە هەر کام لەم دەولەتانە بە گۆڕەهی سروشتی چینیایەتی خۆی و فەلسەفەی تاییبەتی حوکمرانی خۆی نەخشەی (نەمنی ستراتیجی) خۆی دانەنێ.

نەمنی ستراتیجی هەر لە یەک فاکتەر پێک نایەت، بەلکۆ لە چەندین فاکتەر پێکدێ کە ڕەنگە گرنگترینیان مەسەلەی یەکییتی ڕیزەکانی خەلکی ناو سنوری دەولەتەتە کە بێ، بە جۆریکی ئەوتۆ کە ناکۆکی نەتەووبی و ناکۆکی دینی و ناکۆکی مەزەبی و ناکۆکی چینیایەتی ناو دانیشتوانی دەولەتەتە کە بە شێوەیەکی وا چارەسەر بکا کە پاشەپۆژی دەولەتەتە کە و یەکییتی خەلک و قەلەمپەوه کە ی نەخاتە خەتەرەوه، وە ناکۆکیەکان و الێ نەکرێن کە بیته مایە هەلگیرسانی شەپی ناوخۆ و تیکچونی یەکییتی گەل و ولات و هیتز و دەولەتانی بیگانهش بئوانن دەستی تی وەریدەن و کەلکی لێ وەرگیرن.

هەرۆه کۆلە و تاریکی پێشتردا و ترا عیراق (مەتخەفی نەجناس)ە، واتە ولاتیکی فرە - نەتەوه، فرە - چین، فرە - دین، فرە - مەزەبه، بەو پێشەش هەلبەتە گیروگرفت و کێشه و ناکۆکی جۆراوجۆری تی دا نەبێ، بە تاییبەتی چونکە عیراق لە هەلومەرجی دۆای شەپی جیهانی یەکەم بە پی ی و بست و ئیرادە ی عەرەب و کورد و دانیشتوانی تری ئیستای عیراق، لە دامەزران و پێک هێنانی دا نە خۆی وەکو دەولەتیکی کۆن نەریت و تەقالییدیکی شارستانی کۆن و دیرینە ی هەبوە، وە نە سەرەتا و پرنسیپەکانی دامەزراندنی پەیوهندی ئارەزومەدانه و دیمۆکراتی و نوێ ی ئەم سەردەمیان تی دا ڕەچا و کراوه، لە بەر ئەوه گیروگرفتهکان هەمویان بە چارە نەکراوی ماونەوه و تۆوی تەقینەوه لە هەناویاندا هەیه.

چارەنوسی دەولەتیکی لەو بابەتە لە دوو حال بە دەر نیه:

یەکەمیان - پێکەوه ژبانی ئارەزومەندانە ی هەمو ئەو نەتەوه و دین و مەزەبه جیباوازانە ی لە سنوری یەک دەولەتدا کۆبونەتەوه، لە سەر بنچینە ی سەلماندنی مافی یەکتەری و ڕیزگرتنی یەکتەری و یەکسانی و بەشدار بون لە بەرپۆهبردنی ولات و پاشەپۆژ و چارەنوسی دا، هەر یەکەیان بە گۆڕەهی قورساییی خۆی. جیباوازی نەتەووبی و ڕەگەزی و دینی مەزەبی نەبیته پێوانە ی دلتسۆزی و دەسەلاتداری لە ولات دا، گەل و دین و مەزەبی سەردەستە و ژێر دەستە نەبێ، ئەوسا گەلیکی گونجاو و تەبا و یەکگرتو پێک دێ، کە ناحەزانی ئەو دەولەتە بە هیچ جۆریک لە ڕێگە ی بە کارهێنانی گیروگرفتهکانی ناوهوه ناتوانن زەفەری پی بیهن بەمەش بنچینە یەکی گرنگی نەمنی ستراتیجی دانەمەزێ.

له ناو دهوله تێکی وادا جێگهی خۆبه زلزانینی نه ته وایه تی و شوڤینی تی و په گه زبازی و تایفه گه ری و جیاوازی دینی و مه زه بی نابسته وه، بۆیه هیچ کام لهو نه ته وه و دین و مه زه بانهش ههست به چهوسانه وه ناگه ن و پێکه وه ههولی بنیاتنانی ولاتیکی ناوه دان و گه شه کردو و پێشکه وتو نه ده ن.

دوو ده میان - نه ته وه یه ک نه بیته حوکمران و ده سه لاتدار و نه وانی تر نه بیه ژێرده سه ته و هاوولاتی پله ی دووم و سییه م و خوارتر.. نه وسا بۆ پارێزگاری ده سه لاتکه ی خۆی نه منی ستراتیجی له سه ر بنچینه ی خۆبه زلزانینی نه ته وایه تی و جیاوازی په گه زایه تی و دینی و مه زه بی دانیه مه زینتی و به رێگهی زه بروه نگی و کوشتن و له ناو بردن و راگوزان و تواند نه وه هه ول نه دا حوکمه که ی خۆی بپارێزی و سه ر به نه ته وه و دین و مه زه به کانی تر دا بنه وینتی، هه لبه ته له ژێر سایه ی حوکمیکی وه هادا ناکوکییه کان نه ته قنه وه، شه ر هه لسه گیرستی، شوڤرش و به ره نگاری ده س پێ نه کا و، هه ست به چهوسانه وه و زولم و زۆر لیکران قول نه بونه وه له ناخی ده رونی کوومه لانی خه لک دا و، گیانی جیا بونه وه خوازی و خۆ دا برین به هیز نه بی و مه سه له ی نه منی ستراتیجیش نه ک هه ر دا بین نا بی، به لکو پاشه پوژی ده وله ته که نه که وینته ژێر هه ره شه ی روخان و هه له وه شان و پارچه پارچه بونه وه.

له وه تی ده وله تی عیراق دامه زراوه، نه ته وه په رسته کانی عه رب لایان وایه که نه رزی عیراق به شیمال و جنوب و شه رق و غه رب و وه سه طه وه مولکی عه ربه و به شیکه له نیشتمانی عه رب و هه مو نه وانه ی غه بیری عه رین، له وانه گه لی کوردیش که له سنوری ده وله تی عیراق دا دانیشتون، میوانی نه ته وه ی عه رین و له سه ر نه رزی عه رب نه ژین، بۆیه نه رکی پاراستنی عیراقیش هه ر له نه سه تۆی عه ره دایه و مه سه له ی ته ئمین کردنی نه منی ستراتیجیش هه ر نه بی خویان دای بنین و له سه ر بنچینه ی نه وه ش دای بنین که عه رب (له م سالانه ی دواییدا عه ره بی سوننی به عسی) له هه مو شوینتیک دا و له هه مو دام و ده زگایه ک دا ده سه لاتداری ته و او و بی شه ریک بی، له م روانگه ته سه ک بینه وه لایان وایه، داوا کردنی مافی نه ته وایه تی بۆ گه لی کورد گێچه له به نه ته وه و نیشتمانی عه رب و خزمه تی نیمه ریا لیزم و سه هیونیزم نه کا.

لایان وایه هه رچی باسی جیاوازی مه زه بی و چهوساندنه وه ی شیعه ی کرد نوکه ری ئیترانه و خزمه تی بیری تایفه گه ری نه کا.. بۆیه نه بی نه مه انه لاواز بکرتن و هه ول بدری بته وینه وه، زمان و فه ره نگی و میژوو یان بشیوتیرتی و، له شوین و جێگای گه رگی و ده وله مه ند و ستراتیجی دا نه هیلرتن و را بگوتیرتین و، له دام و

گرنگی دهولت و کارگه و دامه‌زراوی گرنگ دا ئیشیان نه‌دریتتی و، له خۆزیده‌واری و زانستگا و مه‌عهده‌کاندا بێ به‌ش بکرتن... هه‌ر به‌ پێی مه‌نطیقی چه‌وتی ره‌گه‌ز په‌رستانه‌ی نه‌منی ستراتیجی گوایه‌ بۆ نه‌وه‌ی خه‌تهری کورد نه‌مینتی، له‌ سه‌ر ده‌وله‌تی عێراق، که‌ به‌ پێی قسه‌ی ئه‌وان به‌شیکه‌ له‌ نیشتمانی عه‌ره‌ب: ده‌یان هه‌زار خه‌یزانی کوردی فه‌یلییان له‌ عێراق ده‌ر کرد و سه‌روه‌ت و سامانیان زه‌وت کردن.

ده‌یان هه‌زار خه‌یزانی کوردییان له‌و ناوچه‌انه‌ ده‌ر کرد که‌ تێکه‌لاون له‌ کورد و تورکومان و عه‌ره‌ب و، عه‌ره‌بیان هه‌تانه‌ جێگایان. ده‌یان هه‌زار خه‌یزانی کوردیان له‌و ناوچه‌انه‌ ده‌ر کرد که‌ په‌تروۆل یا مه‌عه‌ده‌نی تریان تێ داوه‌.

سه‌دان هه‌زار خه‌یزانی کوردیان له‌ گونده‌کانی سه‌ر سنوری ئێران و سووریا ده‌ر کرد و نه‌وه‌ی به‌ درتێزایی هه‌زاران سه‌ال له‌ باخ و په‌ز و ناوه‌دانی بنیاتیان نابو تێکیاندا...

ئه‌مانه‌ سه‌ره‌رای نه‌وه‌ی دامه‌زراوه‌ گرنگه‌کانی په‌تروۆل و کاره‌با و کسبیت و ناسن له‌ روی کرێکاری کوردا داخراوه‌ و ده‌زگا و دانیره‌ گرنگه‌کانی ده‌ولت جێگه‌ی کوردی تێ دا نابێتته‌وه‌.

نه‌منی ستراتیجی ئێستای عێراق که‌ له‌ سه‌ر بنچینه‌ی جیاوازی په‌گه‌زایه‌تی و جیاوازی هه‌یزایه‌تی و جیاوازی مه‌زه‌بی دانراوه‌، نه‌ک هه‌ر ناتوانی پاشه‌پوژی عێراق بپاریزی و نه‌منی عێراق مسوۆگه‌ر بکات، به‌لکه‌ زه‌مینه‌ی هه‌له‌شانی ده‌وله‌تی عێراق و له‌ت و په‌ت بونی قه‌له‌مه‌وه‌که‌ی خۆش نه‌کات. ۲ ی حوزه‌ی ۱۹۸۴

- ۳ -

نه‌منی ستراتیجی عێراق و مه‌سه‌له‌ی (ته‌رحیل) ی کورد ده‌مێکه‌ کاربه‌ده‌ستانی حکومه‌تی عێراق که‌وتونه‌ته‌ (ته‌رحیل) واته‌ راگوێزانی زۆره‌ملتی ی خه‌لکی کوردستان، به‌ زۆر له‌ جێگه‌ و شوێنی باووباپیرانیان ده‌ریان نه‌که‌ن و به‌م لا و نه‌ولا به‌ هه‌نده‌ران دا په‌رش و بلاو و ناوچه‌یان نه‌که‌ن. سه‌رده‌مه‌ی ده‌یان هه‌زار کوردی فه‌یلی، به‌و بیسانوه‌ له‌ سه‌رانسه‌ری عێراق ده‌ر کران، گوایا په‌شه‌ و نه‌سل و فه‌سلیان عێراقی نیه‌ و مه‌ترسی له‌ سه‌ر نه‌منی عێراق دروست نه‌که‌ن. ده‌مێکی تر جوتیارانی ده‌وروبه‌ری که‌رکوک و کرێکاران و خه‌لکی ناو شاری که‌رکوک و ناوچه‌ نه‌وتاوێه‌کانی تر راگوێزنان و ده‌ر کران گوایا نه‌بێ حکومه‌ت نه‌منی شاری که‌رکوک و ناوچه‌ نه‌وتاوێه‌کانی بپاریزی.

پاشان که وتنه راگوتزانی هه مو درێژایی شرتی سنوری کوردنشین، به قولایی ۱۰ - ۲۰ کیلۆمتر به بیانوی پاراستنی ئەمنی عیراق له ته‌ماع و ده‌ستدرێژی بیتگانه.

سه‌ر نه‌نجامی نه‌و سیاسه‌تی راگوتزانه زیاتر له یه‌ک ملیۆن مرۆفی کورد به‌ر نه‌م هێرشێ راگوتزان و ده‌ریه‌ده‌ر کردنه‌ که وتون، زیاتر له یه‌ک ملیۆن مرۆفی کورد ناوارة و سه‌ر لێ شتیواو بون، ولاتییش له‌ خزمه‌ت و به‌هره و په‌نج و ماندووبونیان مه‌حروم بوه.

تا ئێستای پتر له ۱۳۰ هه‌زار کوردی فه‌یلی له‌ به‌غداد و شاره‌کانی کوردستان ده‌ریه‌ده‌ری ئیتران و وولاتانی تر کران . له‌وانه‌ ده‌یان هه‌زاریان خۆیان و باوک و باپیریان عیراقین و به‌شیکێ زۆریان (جێسیه‌) ی عیراقییان هه‌یه، ده‌یان هه‌زاریشیان مندال و ساوان یا گه‌نج و تازه‌ هه‌لچون و له‌ قوتابخانه‌ی ناوه‌ندی و ناماده‌یی و کۆلیج و په‌یمانگاگان نه‌یانخوتن، که هه‌م خۆیان و هه‌م باوکیشان له‌ عیراق له‌ دایک بون. نه‌مانه هه‌مو مال و سامان و خانوبه‌ره‌یان زه‌وت کرا ته‌نانه‌ت له‌ هه‌ندێ جاردا مندالی ساواشیان به‌ جێ ما و ده‌رفه‌تیان نه‌درا خۆیان کۆکه‌نه‌وه.

له‌ سالی ۱۹۶۳دا ۲۱ گوندیان له‌ دبس راگوتزا و زیاتر له ۱۵۰۰ خێزانی جوتیاریان ده‌ریه‌ده‌ر کرد.

له‌ سالی ۱۹۷۲دا میری که‌وته یارمه‌تیدان و هاندانی چه‌ند ده‌ره‌به‌گیکی عه‌ره‌ب بۆ نه‌وه‌ی له‌ ده‌وروبه‌ری که‌رکوک زه‌وی و زاری جوتیار و مولکدارانی کورد بکرن. له‌ هه‌مان کات دا که‌وته هاندانی ده‌ره‌به‌گه‌ کورده‌کانی نه‌و ناوچانه بۆ نه‌وه‌ی زه‌وی و زاریان به‌و عه‌ره‌بانه‌ بفرۆشن. له‌ نه‌جما دا سه‌دان خێزانی کورد له‌ ناوچه‌ی داوده و کاکه‌یی ده‌ریه‌ده‌ر کران و عه‌ره‌ب نشین کران له‌وانه‌ گوندی (حه‌شیشه و دلسی گه‌وره، دلسی بچوک، ره‌هاوا، کومبژ، گرد رایبعه، سیکانی، که‌راکه‌، که‌ریبه، سه‌ی محمه‌مه‌د، عه‌تشایه، تل مه‌غار، نه‌رغون و په‌نجای علی و هه‌فت ته‌غار).

له‌ ته‌ک نه‌وه‌دا که‌وتنه‌ راگوتزانی سه‌دان خێزانی کورد له‌ ناوچه‌کانی شه‌نگار و شیخان و زمار و سمیل و ته‌له‌عفه‌ر و عه‌ین زاله و خانه‌قین و پاشان ناوچه‌کانیان ته‌عریب کردن.

هه‌روه‌ها له‌ سالی ۱۹۶۳ به‌دواوه، که‌وتنه‌ پوخواندنی هه‌زاران خانوی کورد له‌ ناو شاری که‌رکوک دا، له‌ گه‌ره‌کی شوربجه و نازادی و ده‌ریه‌ده‌ر کردنی خێزانه‌کانی، ته‌نانه‌ت له‌ سالی ۱۹۷۷دا که‌وتنه‌ راگوتزانی جاده‌ی ۶۰ مه‌تری و

پرتگیزیان نه‌دان له شاری کهرکوک دا زهوی بکرنه‌وه و جارتیکی تر خانوی تی دا بکه‌نه‌وه تا دهره‌ده‌ری شاره‌کانی تریان کردن.

له سالی ۱۹۷۵ به دواشه‌وه که‌وتنه راگوتزانی ناوچه‌کانی سنور، سنوری عیراق - سوریه، عیراق - تورکیا، عیراق - ئیران و زیاتر له ۱۵۰۰ گوندیان راگوتزا و زیاتر له ۷۵۰ هزار مرۆفی کوردیان له زهوی باو باپیرانیان هه‌لکه‌کنه‌وه. خزانیانه ئوردوگا زۆره‌ملیه‌کانه‌وه.

دیاره نهم ههمو راگوتزان و نازاردانه، نهم ههمو خۆ ماندو کردن و پاره و پول خه‌رج کردنه‌ی میبری. نهم ههمو هیزی کار و خیر و سامان له کیس چونه هه‌روا به خۆپایی نه‌کراوه، یا له بهر خاتری پیشخستی کۆمه‌لی کورده‌واری نه‌بوه.

به‌لکه‌نه‌وه ههموی به‌گوتره‌ی نه‌خشه و پیلان نه‌نجام دراوه، مه‌به‌ستی سه‌ره‌کیش تیکدانی وه‌زعی دیمزگرافی عیراق و دارشتنی نه‌وه وه‌زعه‌یه به‌گوتره‌ی پیری و بۆچونی کاره‌ده‌ستان، که بێگومان له گیانتیکی شوڤینییه‌وه هه‌لکه‌قولتی.

راگوتزانی زۆره‌ملیی کسورد، له پایته‌خت و له کهرکوک و ناوچه نه‌وتایه‌کانی تریش، له ناوچه‌کانی سنور له ته‌ک شالای ته‌عریب و ته‌بعیس دا ههموی له سه‌ر بناغه‌ی یه‌ک پیری کردنه‌وه دامه‌زراوه، که حکومه‌ته یه‌ک له دوا یه‌که‌کانی عیراق ههمویان له سه‌ری پیک هاتون نه‌ویش گویا پاراستنی نه‌منی ستراتیجی عیراقه، که له ووتاریکی تری نهم زنجیره‌ ووتاره‌دا به‌دریژی باس کراوه. نجا چونکه نه‌خشه‌ی (نه‌منی ستراتیژی) حکومه‌تی عیراق له سه‌ر نه‌ساسیکی شوڤینی دامه‌زراوه رووی کردۆته سێ مه‌سه‌له:

۱. تیک دانی نیسه‌تی کورد و عه‌ره‌ب له عیراق دا.

۲. دوور خستنه‌وه‌ی خه‌ت‌ه‌ری کورد له سه‌ر پاشه‌روژی عیراق.

۳. تیکدانی قولایی ستراتیجی جولانه‌وه‌ی کورد.

ده‌رکردنی پتر له ۱۳۰ هزار کوردی فه‌یلی و هه‌لاتنی چه‌ندین هزار کوردی تر بۆ هه‌نده‌ران له ترسی زه‌بروزه‌نگ بۆ که‌م کردنه‌وه‌ی نیسه‌تی کورده‌ به‌رامبه‌ر نیسه‌تی عه‌ره‌ب له عیراق دا. بۆ نه‌وه‌ی هه‌میشه عه‌ره‌ب نه‌ته‌وه‌ی که‌وره‌ بێ و هه‌رگیز نیسه‌تی کورد له هی عه‌ره‌ب نزیک نه‌بیته‌وه و ته‌ئسیر له سه‌ر وه‌زعی سیاسی، فه‌ره‌نگی عیراق نه‌کا، نه‌بێ نیسه‌تی کورد که‌م بکه‌نه‌وه.

راگوتزانی زیاتر له ۷۵۰ هزار کورد له ناوچه‌کانی سنور و ده‌یان هزار خیتزانی کورد له کهرکوک و ناوچه نه‌وتایه‌کان و عه‌ره‌ب نشین کردنی نه‌وه ناوچانه

له بەر ئەوەیە کە حکومەتی مەڕکەزی لە عێراقدا ھەروا و متمانەیی بە کورد نیە، و ئەمەشای کوردی کردووە کە گواپا خانین و نیشتمانیفرۆش و دژی ئەمن و سەرەخۆیی و پاشەرۆژی کار نەکەن، پیاوی بێگانەن و ھەمیشە دەست لە گەڵ دورژمانی عێراقدا تیکەلاو ئەکەن، لە ناوچە سنورەکانەو ئەبەن بە بنکە و پرد بۆ ھاتی نەوژی بێگانە و لە کەرکوک و ناوچە نەوتاوێکانی تریشدا مەترسی لە سەر دامەزراوە نەوتیەکان و نابوری عێراق دروست نەکەن... بۆیە ئەبێ حکومەت رایانگۆژی و ناوچەکانی سنور بە چۆلی بەھێلتیتەو و ناوچە نەوتاوێکانیش لە باتی کورد بە عەرەب بیاریژی.

لە راگۆزانی ۱۰ تا ۲۰ کیلومەتر مەبەستێکی تریش ھەبە، کە ئەوێش تیکدانی قولاوی ستراتیجی جولانەوێ شۆرشگێرانەیی خەلکی کوردستانە تا بۆشایەک لە بەینی کوردی عێراق و کوردی ئێران و تورکیا و سوربەدا دروست بێت و کوردی عێراق نەتوانێ بۆ گەشە کردن و بۆ پیشەوہ چونی جولانەوێکەیان قولاویەکی نەتەوہییان ھەبێ، ئەوئەوێ لە تواناشدا بێت لە وانی پارچەکانی تری کوردستان داگیری و ھەستی ئینتیمای بۆ نەتەوہی کورد لاواز بکا یا نەبھیلتی تا حکومەتی مەڕکەزی عێراق بە ئارەزوی خۆی و بەو جۆرە نەپەوێ لە عێراقدا کورد لە قالب بدا.

بێگومان لە باتی ئەوێ حکومەتی مەڕکەزی بە چاوی گومان ئەمەشای کورد بکا و لە ئەنجامدا بێت بە ھاوولاتی دەرەجە دوو یا سێ و لە ھەمو مافیکی مەرویی و نەتەوہیی بێ بەری بکری، لە باتی ئەوێ ئەو ھەمو پارە و خەرچە لە راگۆزان و دەرەدەر کردنی کوردا سەرف بکری... لە باتی ئەوێ ناوچەکانی چۆل بکری یا بە عەرەب بکری... لە باتی ئەوانە ھەمو ئەگەر مافە ڕەواکانی خۆی بێ بدری، زەبروزەنگ و چەوسانەوێ لە سەر لاگیری، وەکو عەرەب یا بلتین عەرەبی بەعسی ئەمەشا بکری و ھاوولاتی ناسایی عێراق بێت. ئەو ھەمو پارە و خەرچەش لە ناوہدان کردنەوێ ناوچەکانی و گوزەران و ژیانیدا سەرف بکری لە سەر نەزری خۆی و باو باپیرانی بھێتتەو و چەکدار بکری، دیارە شوربەکی پۆلا بێن دروست نەکا بۆ پارێزگاری نیشتمانیەکی... ئەوسا داگیرکەری عێراق مەگەر بە سەر لاشەکەیدا ھەنگاو بێت ئەگینا بە دل و گیان بەری بێ نەگری.

لە بری ئەوێ جوتیاری کورد لە ناوچە نەوتاوێکاندا دەرەدەر بکری و عەرەب کیش بکەن، لە جێگە نیشتمانی بکەن، ئەگەر مافە ڕەواکانی گەلەکی بەسەلین و ئەگەر ئەو پارە و خەرچی لە راگۆزانییدا سەرفی نەکەن لە گوزەران و خۆش کردنی

ژیا بیدا سەرف بکەن، چ پێیویست بە راگۆزانی ئەکا، چ پێیویست بەو ئەکا بە چاوی گومان تەماشای بکەن... بێگومان ئەو کاتە هەر وەک نەرزەکی خۆی پارێزگاری لە بێرە ئەو تەکان ئەکا.

دیارە پێگەی سەلمانندی مافی کورد و بە یەکسان تەماشای کردنی پێگەیەکی ناسانتەر و مسوگەرترە، پێگەی جێبەجێ کردنی ئەمنی ستراتیجی پاراستنی یەکی و پاشەپۆزی عێراقە ئەک پێگەی راگۆزانی کورد و بە غەریب تەماشای کردنی... چونکە پێگەی راگۆزانی و نازاردان و چەوسانەو و تەغریب و تەبەیس کردنی پێگەیەکی سەخت و پڕ لە هەلدێرە، پێگەی لێک هەلرەشانیوەی عێراقە ئەک پاراستنی یەکی عێراق و گەلی عێراق، هەر بەم پێگەیش ئەمنی ستراتیجی عێراق ئەکەوێتە مەترسیەو. ٣ ی حوزەیرانی ٨٤

- ٤ -

ئەمنی ستراتیجی عێراق و مەسەلەی (تەبەیس) ی کورد
 لە میژۆ هەندێ ئە کاربەدەستانی حیزبی بەعس، خەریکی هەول و تەقەلایەکی بەرەو وامن بۆ ئەوێ ئەوێ نەوێ ئەوێ بۆیان ئەکەن، بە هۆی دەسەلاتی حوکمەو کورد بکەن بە بەعسی و فەرەنگی کوردی بشتیوتن و تەبەیس بکەن.
 هەر چەنەندە سیاسەتی تەبەیس لە سالی ١٩٦٣ هەو سەری هەلداو، بەلام پەرەسەندنی بەو شێو فراوان و توندوتیژە لە پاش نەشەتالەو دەستی پێ کردو.
 لەو هەلومەرجەدا کە کۆمەلاتی خەلکی کوردستان دوچاری ناویمیدی بوی، بۆ ماوەیەک بێ خاوەن و بێ پارێزەر ما بونەو... دەستە دەستە فەرمانبەر و کرێکار و مامۆستا و خوێندکار و کاسبکار و جوتیار و موختاری کورد بانگ ئەکران. هەرەشە دەکردن و نان برانیان لێ ئەکرا، یان پەلە و پایە و پارە و نیش پێ دانیان ئەخستە بەر دەم، تەنها بۆ ئەوێ بێن بە بەعسی ئەوێ لەم خۆ مانی و کردنە و زەرورەنگ نواندەشەدا بۆیان کرا بە بەعسی بریتیه لە چەند سەد کوردێک کە لە کۆمەلاتی کوردەواریدا بە گەندوگو و پۆخەواتی حیزب و تاقمەکانی تر و کۆمەلاتی ناسراون.
 شان بە شانی ئەو کارانەێ دەرەق مەرۆقی کورد ئەکرا، دەست کرا بە دەسکاری کردنی بەرنامەکانی پەرورەو و خوێندن، رادیۆ و تەلەفزیۆن، گوشار و رۆژنامەکان، بە شێوێەکی ئەوتۆ کە فەرەنگ و میژووی کورد بشتیوتن و فەرەنگی بەعسی بناختیستە میشکی. هەرەها دەست کرا بە سەپاندنی مەشقی (طلایح) و (فتو) لە هەموو قوتابخانەکانی کوردستان دا تا بتوانن هەر لە مندالێتەو، کورد بونی خۆیان لە بێر بەرنەو و فەرەنگی بەعسی لە میشکیاندا

بچه سپیتن، نینجا بۆ ئه‌وه‌ی نه‌و ته‌گبیره سه‌ر بگری ده‌ست کرا به به‌عسی کردنی مامۆستاکان و ده‌زگاگانی خۆیتندن و په‌روه‌ده... به‌و جوۆره نه‌بو هه‌ر خۆتندکاریکی کورد روی بکرا دایه‌ی خانای مامۆستایان، بۆ ئه‌وه‌ی وه‌ریگری له پێشدا نیستیماهی به به‌عسی بون نیمزا بکا... له زۆر کارگه و دانیره‌ی ده‌وله تیشدا بۆ ئه‌وه‌ی کورد کاریکی پێ بدری ناچار نه‌کرا بیی به به‌عسی و له هه‌مو دانیره‌کانیشدا به‌عسیه‌کیان به ناوی (ضابط نه‌من) هه‌ نه‌کرده کوێخایان، جگه له‌وه‌ش که بۆ (ترفیج) و (قدم) نه‌بوایه به‌ر له هه‌مو شتی بیی به به‌عسی.

به‌لام نایا نه‌و هه‌مو هه‌ول و خۆ ماندوکردنه‌ی نه‌و کاربه‌ده‌ستانه بۆ ته‌بعیسه کردنی کورد و فه‌ره‌هنگی کورد له پێناوی چی دایه و؟ تا نیستا به‌ره‌مه‌که‌ی چی بوه؟

حیزی به‌عس، حیزی عه‌ره‌به، ملیونه‌ها عه‌ره‌بی عیراقی له به‌رده‌ست دایه، ره‌نگه سه‌دان هه‌زار عه‌ره‌بێشی کردبێ به به‌عسی... نیستتر بۆ چی ده‌س له ته‌بعیسه کردنی کورد هه‌لناگرن، کون به کون به شوێنیدا نه‌گه‌رتین، هه‌ر چۆنی بێ ته‌بعیسه بکه‌ن...

ناخۆ له به‌ر ئه‌وه‌یه که به بیی کورد هه‌لناکه‌ن... ناخۆ نه‌یانه‌وێ خێر و خۆشی و نیستیازاتی عه‌ره‌بی به‌عسی بۆ نه‌میش به‌یتن، یا نه‌یانه‌وێ په‌یامه‌که‌یان به کورد بگه‌یه‌نن بۆ ئه‌وه‌ی له ژێرده‌ستی و چه‌وساندنه‌وه و پاشکه‌وتنی کۆمه‌لایه‌تی و فه‌ره‌هنگی و نابوری پرزگاری بکه‌ن؟

ناخۆ له به‌ر ئه‌وه‌یه سوود له به‌هه‌رو توانای کورد وه‌ریگرن و حیزی به‌عسی پێ به هێت و به توانا بکه‌ن و یه‌کسانی هاوولاتی عه‌ره‌بی عیراق و کوردی عیراق به‌سه‌لین؟

یا خود ته‌بعیسه یه‌کێکه له سێ چوکلێ (ته‌رحیل و ته‌عریب و ته‌بعیسه) و په‌یوه‌ندی به نه‌خشه‌ی (نه‌منی ستراتیجی) عیراقه‌وه هه‌یه، نه‌و نه‌منی ستراتیجیه که له روانگه‌یه‌کی شوێنی یه‌وه روی کردۆته که‌م کردنه‌وه و ده‌ره‌ده‌رکردن و تواندنه‌وه‌ی کورد و سه‌پنه‌وه‌ی شوێنه‌واری کوردستانی و نه‌ته‌وه‌یی ناوچه‌کانی.

به‌لێ چونکه کاربه‌ده‌ستانی عیراق به‌روایان به کورد نه‌بو و متمانه‌یان پێ ی نه‌بو، به چاوی خائین و نیشتمانفرۆش و پیاوی بیگانه سه‌یریان کردوه... له به‌ر نه‌وه نه‌وه‌ندی بۆیان لوابی له بری پازی کردنی خه‌لکی کورد و سه‌لمانندی مافه‌ ره‌واکانی، که‌وتونه‌ته وێزه‌ی کورد، گویا بۆ ئه‌وه‌ی خه‌ت‌ری کورد له سه‌ر پاشه‌پوژی عیراق دور بخه‌نه‌وه، خه‌ریکی ته‌رحیل کردن و ده‌رکردنی کورد بون، خه‌ریکی

شێواندنی فەرهنگی بون، ناوچهکانی و فەرهنگهکهیان تهعرب

تهبعیسی کورد که یهکتیک بوه له سێ چوکلکه، بۆ نهوه نهبوه نهتهوهی کورد به لای مییری راپهکێشتی و، لهو رینگهیهوه برایهتی کورد و عههرب به هیزبکا و پاشهروژی عیراق و، یهکتیتی گهله و نهززی عیراق مسوگهر بکا و له پارچه پارچه بون بیپارتیزی.

تهبعیسی کورد بۆ نهوه نهبوه که مییری ههول بدات دۆستایهتی کورد بۆ خۆی دابین بکا و له فیتی پێگانه و تهفره خواردن بیانپارتیزی... یا وهک ئهلین: دۆزمنانی عیراق له خشتهیان نهبن و نهیانکه نهوه به گۆ حوکمی عیراق دا.

نهخیر تهبعیسی کورد بۆ هیچ شتی لهوانه نییه، بهلکه بۆ بهگۆرا چونی جولانهوهی شۆرشگێرانهی خهڵکی کورستانه. ههولدانه بۆ لاواز کردنی جولانهوهی کورد و که کردن له کۆمهڵی کوردهواریدا.

بۆ نهوهیه له لایهکهوه نهوهندهی نهکری، کورد به سههر خۆیهوه بکهن به جاسوس و ههلسوکهوتی خهڵک و تینکوشرانی کۆمهڵی کوردهواری بخهنه ژێر چاودێریهوه و ههر کاتی ویستیان راپیان بکهن. له لایهکی تریشهوه، ههول بدن نهوهندهی بۆیان نهکری، به زۆر خهڵکی کورد له جولانهوهکهی دا بپرن، ریسوایان بکهن و بیانشکێنن بۆ نهوهی وهک مرۆفیش نهوانه سوک بکهن، و له نهتهوهکهیان بشۆرتنهوه و کهڵکی خزمهتکردنی مهسهلهی میللتهکهی خۆیان نهمینتی و، نهگهر بکری بشیانکاتهوه به گۆ مهسهله رهواکهی خهڵکی کوردستان دا.

ههمیشه دهسهلاتدارانی عیراق، ههر یهکهیان له روانگهی تایبهتی خۆیهوه ههولی نهوهی داوه کورد له عیراقتدا بهو شیرهیه له قالب بدا که له بهرژهوهندی خۆیهتی... ههر له زهمانی ئینگلیزهوه تا نهمرۆ نهو تهقه لایه بهرهوامه و دهستی لی ههلهگیراوه، مهبهستی بنهپهتی ههمو نهوانهش یهک مهبهسته نهویش نهوده که کورد له عیراقتدا دابپرن له نهتهوهی کورد، به جۆری ههست نکا که بهشیکه له نهتهوهی کورد، بهلکه له سهردهمی ئینگلیزدا ههول و تهقه لایه رو لهوه بو کورد ناچار بێ خۆی به بهشی له بریتانیای گهوره بزانی... و نیستاش بۆ نهوهیه که به ناچاری دابپهتی له ههستی (انتماء) بۆ نهتهوهی کورد و بیتی به بهشی له نهتهوهی عههرب، له عهربهیشدا بیتی به بهعسی، تا به ناسانی و ناسایی ههمو عیراق به بهشینکی خاکی عههرب حساب بکری.

ئهگینا نهگهر بهروا و متمانهیان به کورد ههیه، نهک به کوردی کوردپهروه،

تەنانەت نەگەر برۆایان بە کوردی بەعسی هەیه:

- لە ناو خەلکی خانەقینیی تەعەریب و تەبەعیس کراو و پراگۆتیزاودا سەدان کوردی خۆفروۆش و بەعسی هەیه بۆچی پێگەیان نادەن ئەوانە بەگەرێنەوه، تەنانەت ئەوانە یون بە ئەمن و ئیستیخباتات و جەیشی شەعبی و بەعسی.

- لە ناو نۆردگا زۆرە ملیکاندا سەدان جاش و خۆفروۆش و بەعسی هەیه بۆ متمانەیان پێ ناکرێ و پێگەیان نادری بەگەرێنەوه گوندەکانی خۆیان.

حییزیی بەعس بەم جۆرە، بەو هەست و هەلوێستی برۆا نەبوئەوه، بەو سیاسەتەیی بە بەعسی کردنە کورد، قسازانجی نەکردوه، نەیتوانیوه سود لە دۆستایەتی و وزە و توانای خەلکی کوردستان وەرگیری بەلکو خۆی ناخۆشەویست و ناشیرین کردوه رق و ناپەزایی خەلکی کوردستانی زیاتر کردوه، لە بریتی نزیک کردنەوهی کورد لە حییزیی بەعس، بۆتە هۆی دور کەوتنەوهی کورد لەو حییزە، بۆتە هۆی ئەوهی چۆن بەعسی برۆای بە کورد نیە ناوا کوردیش برۆای بەو نەبێ.

نەگەر بێتوو، ئەو هەموو خەرج و هەوڵ و تەقەلایەیی حییزیی بەعس پوی لە پەیدا کردنی دۆستایەتی کورد بۆیە، پوی لە پەیدا کردنی متمانەیی کورد بۆیە بە حوکمەکەیی، ئەکرا کورد دۆستییکی بە هێز و بە کەلکی بۆیە. نەگەر لە بری بە بەعسی کردن و هەوڵی تواندەوهی، مافە پەواکانی دابین بکرایە و بە چاوی یەکسان لە گەڵ عەرەبی بەعسی تەماشای بکرایە، ئەوا ئەکرا کورد دۆستییکی ئەمەین و دڵسۆزی بۆیە... ئەو کاتە ئەک مەترسی لە کورد نەئەبو، ئەک پتویستی نەئەکرد بە زۆر بیکردایە بە بەعسی بەلکو ئەیتوانی دلتیا پشتی لێ بکاتەوه و بەشییکی دور و درێژی سنوری نیشتمانی پارێزراو پێ لە هەموو جۆرە پیلان و هێرش و پەلاماردانێکی دوژمنانی عیراق. ٤ ی حوزەیرانی ٨٤

- ٥ -

نایا مانەوهی وەزعی نااسایی کوردستان لە قازانجی کتییە؟

نەوی، لەم هەلومەرجەیی ئیستای کوردستان دا، بە وردی چاویک بە شوێنە جیا جیاکانی کوردستان و لایەنە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵی کوردەواری دا بخشین، پەنگە سەیری لێ پێ کە سەرەوای پراوەستاندنێ شەپ لە کوردستان دا کە چی باری نااسایی هەموو لایەنێکی ژبانی کوردایەتی گرتۆتەوه بە پێ ئەوهی خاوە بونەوهی ئەو بارە و ئاسایی بونەوهی بکەوێتە بەر چاوە.

هێشتا سەدان کوردی سیاسی کە لە سەر جولانەوهی کورد گیراون لە زیندانەکانی مییری دان و چەندین کەسیشیان لە ژوری سێدارە چاوەروانی

پهینا داواوی نازاد کردنیان نه کا. سهره پای نهوهی یه کیتی نیشتمانی کوردستان پهینا

هیشتا هزاران کورد دهره دهری دهره وهی عیراقن، زۆریه یان به په رۆشه وه نه یانه وی بگه پینه وه نیشتمان و ناو که سوکاری خۆیان، به لام نازانن چاره نویسان چی لێ به سهر دئ.

سه دان فه رمانیهر و کرتیکار و موچه خۆری تریش که به هۆی هه لومه رچی پیتشوی کوردستان و به هۆی جولانه وهی شۆرشگێرانه ی میلله ته که مانه وه له کار و نیشی خۆیان دهر کراون، چاوه پروانی نه وهن چاره سه ری کیشه که یان بکری و بگه پینه وه سه رکار و پیشه ی خۆیان و مال و مندالیان له ده ست باری سه ختی گوزهران و ژیان پرگار بکه ن.

سه دان خۆتندکاری کورد که گیراون، له خۆتندن دهر کراون به هۆی سیاسی و له سه ر جولانه وهی شۆرشگێرانه ی کورد به ته مای نه وهن قاپی کۆلتیج و په یانگا و قوتابخانه کانیا ن بۆ بکرتیه وه و بگه پینه وه خۆتندنی خۆیان ته و او که ن، که چی تازه هی تریان لێ دهر نه کری و زانکۆ و په یانگا کان قاپی له پرویان دا دانه خه ن.

خه لکی سه دان گوندی راگو تیزراوی کوردستان که به زۆر په وانه ی شوینی تر کراون یا په رش و بلاو کراونه ته وه یا خزرتراونه ته نۆردوگا زۆره ملیه کانه وه، ههر دهره دهرن و له زهویوزار و کانی و کارتیز و په ز و باخ و کوردستانی باو و باپیرانیان قه ده غه نه کری ن.

هیشتا هزاران خیزانی عه شایه ری عه ره ب، که به زۆر هینراون بۆ ته عریبی کوردستان، له سه ر خاکی زهوت کراوی جوتیاری راگو تیزراوی کوردستان ماونه ته وه و نه گه راونه ته وه شوینی نه سلێ خۆیان.

هیشتا چه ندین هزار هاوولاتی کوردی بارزانی بهی سه ر و شوین و چاره نوس بزر چاوه پروانی سه رفراز بون نه که ن و چه ندین هزار خیزانی بارزانی به جی ماو و بهی که س و کار و له هه مو خزمه تی نینسانی بهی بهش به نومییدی گه رانه وهی کور و باوک و برابیان شه وان رۆژ نه که نه وه. به هزار کوردی فهیلی له ولات دهر کراویش دهره دهری وولاتانن و نه پرسن ناخۆ که ی له و مهینه تیه دهر یاز نه بن.

هیشتا، سه ره پای نه وهی که دیمه نی گۆزه پان و شه قامی شاره کانی و پرتگه و بانی نیوان شار و لادی ی کوردستان، به سه دان نوتومبیل و تانکی زرتپوش و پر له چه کدار، سه دان په بیه ی سه ریازی سه ر لوتکه ی شاخ و سه ر گرد و ته پۆلکه کان، نه ک ولاتیکی پر شه ر و کیشه نه هینتیه بهرچاوی مرۆف، به لکو نه گه ر بیگانه یه ک چاوی

بە بکەوی و لاتیتیکی داگیرکراوی دێتە بەر چاوی. ئەمانە هەموو جگە لەوێی کە دەیان مۆلگەیی جاش دژی کۆمەڵانی خەلک و جولانەووەکیان پەریان پێ ئەدری و هەول و کوششی میری پوی کردۆتە دامەزرانی دەیانێ تریش بە ناوی (افواجی) سوکەو، ئەمانە هەموو لە تەک دەزگاکانی تردا بە پێ هیچ دودلی و لیکدانەوێهێک دەست وەرئەدەن ژبانی هاوولاتی کوردەووە و هیچ بەرگرتتیکی میریش نییە بۆ پاراستنی ژبانی شەخسی هاوولاتی.

ئەمانە هەموو جگە لەوێی کە هیشتا لە زۆر شوێن بە زۆرە ملی هاوولاتی کورد، فەرمانبەر و کرێکار و خۆتندکار و مامۆستا و هونەرەمەند و ئەدیبا ناچار ئەکەن کە بێن بە بەعسی یا جەیشی شەعبی، وە لە هەموو بواریکی دامەزراندن لە کار و مەڕکەزی گرتنی دەوڵەتدا لە تەرفیع و لەزەمالە و لە خۆتندن و لە نیشتهجی بوندا جیاوازی زەق و رەق لە بەینی کورد و غەیری کوردا ئەکری، تەنانەت کورد لە شاری کەرکۆکی کوردستان دا بۆی نییە وەک هیچ هاوولاتییهکی تری عیراق خانو دروست بکا و زەوی بۆ خۆی بکەرێ و بە سەرەستی تیا بژی.

ئەم هەموو شتە ناناساییانە، سەرەپای شەر پراوەستاندن و بۆ پێشەووە چونی و نوویژ رەنگی باروودۆخی کوردستانی پشتووە و هەندێ دەستە و تا قەم چ لە پیزی جولانەووی کوردا و چ لە لای میری سورن لە سەر مانەووی ئەم بارە ناناسایییە کوردستان، بۆیە ئەپرسین مانەووی وەزعی ناناسایی کوردستان لە قازانجی کتی دایە؟

- گەرمانەووی سەدان گوندی راگرتزراو، گەرمانەووی دەیان هەزار جوتیاری دەریەدەر بۆ ناوچەکانی خۆیان، جگە لەوێی کە ئەبەنە هێتتیکی گەورە بەرھەم هێنان لە شکریتی گەورە و لە شکاندن نەهاتوی نەوتۆ پێک نەهینتی کە وەکو گیانی خۆی لە دژی پەلامار دانی نێران، دیفاع لە بەشیتی دور و درێژی سنور بکا و نەو کاتە میری نەتوانی زۆری نەو هیزە سەریازی لەو شوێنانە سەنگەری بەستووە، یا لە سەر قوتەیی شاخ و گرد و تەپۆلکەکانی کوردستان رەببەیی لێداووە، بیان بات بۆ جەبەهەکانی جەنگ لە سەر سنوری ناوەرەست و خواروی عیراق بۆ تێک شکاندنی پەلاماردانی بێگانە.

- بە هەلرەشانەووی جاش و (افواج) ی سوک و نەهیشتی دەستدریژی بۆ سەر خەلکی کوردستان و پێگە گرتن لە دەست وەردانی ئەوانە و (منظمە) و (امن) و (استخبارات) و چەکداری تر لە ژبانی شەخسی هاوولاتی کوردا و بە جێبەجێ کردنی ئیسلامی زەراعی بە قازانجی جوتیاران و، پێگە گرتن لە بۆژانەووی دەرهەبەگایەتی، لە ژێر چەتری ناشتی و سەلمانندی مافە رەواکانی کوردا، لە جێگەیی

بەد دەستە یەک چە کەداری کرێ گرتە و دەره بەگ هەمو خەلکی کوردستان نەبە
 شۆرە یەکی قایم بۆ پاراستنی نیشتمان و پوچەل کردنەو هی پیلانی دوژمنان و
 شانندی هێرش و پەلاماردانی داگیرکەری نێرانی.

- بە بەردانی زیندانیە سیاسیه‌کان و برا بەرزانیەکان و خوش کردنی زەمینە
 گەرانەو هی کوردە فەلییه‌کان و پەنابەرە سیاسیه‌کان و ساز کردنی دەرفەتی
 دیمۆکراتیانە بۆ بەشداری تەواوی خەلک کە حوکمرانی خۆی و خزمەتی گەل و
 نیشتماندا، دلخۆشی و متمانە یەکی وا بە کاربەدەستان پەیدا نەبێت کە هیچ
 پتویستیه‌کیان نەمیتێت بە زیندان و تۆقاندنی خەلک بۆ پاراستنی دەسەلاتی حوکم،
 بەلکو ئەو خەلکە ی نازاد نەبێت و مافی دیمۆکراتی خۆی دەسگیر نەبێت، خۆی نەبیتە
 شۆرە یەکی پۆلابین بۆ پاراستنی ئاسایشی ولات.

- بە دەست هەلگرتن لە سیاسەتی تەبعییس و زەهرو زەنگ نواندن بۆ ئەو هی
 چەند سەد کوردێک بکەن بە بەعسی یان جەیشی شەعی، بە ڕینگەدان بە ڕێکخراوه
 سیاسی و دیمۆکراتی و پیشەبیه‌کانی کوردستان، نەتوانن نەک هەر ئەو حالەتە
 نەهێلن کە کورد لە حیزبی بەعس دور نەکەوێتەو و بە زالم تەماشای ئەکا، بەلکو
 لە سێبەری ناشتی و بڕایەتی و سەلمانندی مافی کوردا بە هۆی ئەو ڕێکخراوانەو
 هاوپیانی بە هێز پەیدا بکا و دوستانەتی میلله‌تی کورد مسۆگەر بکا. تا هەمو
 کۆمەلانی خەلکی عێراق یەک ڕیز بە گژ دوژمنانی گەل و نیشتمان دا بچن و
 خەریکی پاراستن و گەشه‌پیدانی عێراق بن.

بەمجۆرە لا بردنی باری ئاسایی کوردستان بە قازانجی گەل و نیشتمان
 نەگەرێتەو، یەکیته‌ی خەلکی عێراق پتەو ئەکا، گومان و دودلی ناهێلن، بەرگری
 لە پاراستنی عێراق خورت و بە توانا ئەکا، زەمینە ی گەشه‌کردن و پیشکەوتن خوش
 ئەکا و پیلانەکانی دوژمنانی گەلی عێراق تێک نەشکێنن.

کە چی مانەو هی ئەو وەزعه‌ ناله‌بار و ئاساییه‌، نەبیتە مایه‌ی بەدبینی و
 بێ بڕوایی خەلکی کوردستان، نەبیتە هۆی پەیدا بون و گەشه‌کردنی دژایه‌تی
 کردنی دەسەلاتی حوکم لە عێراق دا، نەبیتە مایه‌ی دل‌ڕەنجانی جوتیاران، کرێکاران،
 خۆتێدکاران، هونەر مەندان، ئەدیب و نوسەران، مامۆستا یان و کاسبکاران لە
 کوردستان دا، نەبیتە مایه‌ی ئەو کە هەمو کەس لە کوردستان دا چاودەرێن بن،
 هەولیش بەن ڕۆژی زوتر لەم حکومەتە ڕزگار بن کە ئەم وەزعه‌ ئاساییه‌ ی بۆ ساز
 کردون.

بەوا تایه‌کی تر نەبیتە هۆی لاواز کردنی جبه‌ی ناوخۆی عێراق و تێکچونی

نەرازی هیز لەو جەنگە چارەنوس سازەدا کە خەڵکی عێراق دووچاری بون.
 بەلام نایا نەهێشتنی وەزعی نااسایی لە کوردستان دا بە قازانجی کتی و
 مانەوی لە بەرژەوێندی کتیبە؟

هەموو ئەو لایەن و کەس و تاخممانە، پاراستن و پیشکەوتن و بۆ
 پیشەوێچونی عێراقیان مەبەستە، هەموو ئەوانە بە هیز بونی جەبەهی ناوخۆی
 عێراق و بڕایەتی کورد و عەرەب و سەرکەوتنی هەول و تەقەلای دلسۆزانە و
 مەسئولانەیان گەرەکە بۆ چارەسەر کردنی مەسەلەی کورد بە ناشتی، هەموو ئەوانە
 دژی هەلگیرسانەوی شەری شوم و وێرانکەرن لە کوردستان دا، نەهێشتنی وەزعی
 نااسایی کوردستان بە قازانجی خۆیان و مەسەلە نیشتمانیەکیانە.

هەموو ئەو کەسانەش کە لە سەر حیسابی بڕایەتی کورد و عەرەب، لە سەر
 حیسابی جەبەهی ناوخۆی عێراق، لە سەر حیسابی لاواز بونی بەرگری عێراق دژی
 داگیرکەران و، لە سەر حیسابی شەر و پشتیوی لە کوردستان دا خەریکی دەولەمەند
 بون و بەد ئەخلاقی و خۆ قایم کردن، مانەوی وەزعی نااسای کوردستان بە
 قازانجیانە. ئینجا ئەوانە چ لە ریزی میری دا بن یا کۆنەپەرستانی کورد بن، کە
 ئەوانەش بیانەوی یان نەیانەوی، راستەوخۆیان ناراستەوخۆ خزمەتی دوژمنانی
 عێراق ئەکەن، خزمەتی داگیرکەرانێ ئێران ئەکەن و تیاچونی عێراق و پارچە پارچە
 بونی عێراقیان ئەوی. ۵ ی حوزەیرانی ۸۴

- ۶ -

مافی مرۆڤ لە ژێر سایەی حکومەتی عێراق دا

رێزگرتن لە مافی مرۆڤ و پاراستنی کەرامەتی، هەم بنچینەی دامەزراندنی
 سەرپهستی و ناشتی و دادپهروهه، هەم پێوانەی رێز و پهوا بون یا ناپهواایی و
 خرابی هەر رژیم و دەسهلاتیکی حوکمه.

فهرامۆش کردنی مافی مرۆڤ و پێشیتل کردنی گەلێ جار بۆتە هۆی ئەو کە
 کاری وا دزیو و ناشیرین دەرچهق مرۆڤ بکری، کە وێژدانی مرۆڤایەتی نازار بدا و
 ببههژینی.

لە بەر ئەو هەموو دەولەتانی پیشکەوتوی دنیا، رێزگرتنی مافی مرۆڤ و
 پاراستنی کەرامەتیان کردووە بە بەردی بناغەی یاسا و بەرنامەی کاری سیاسی و
 بەرپهوهبردنی سەرجهم کاروباری دەولەت و کۆمەڵ و، چەندین یاسای تایبەتیان بۆ
 حورمەت گرتنی مافی و کەرامەتی مرۆڤ جێگیر کردووە.

ئەو دەولەتانەش کە بەشداریان کرد لە رێکخراوی نەتەووە یەکگرتووەکان دا، لە

بەر دەمی هەمو دەوله تان و میله تانی دنیا و وێژدانی خۆیان دا، بەلێنیان دا که به تهواری نیلتیزام هم به پروانامه ی رێکخراوی نه تهوه یه کگرتوه کان و، هم به (به یانی جیهانی مافی مرۆف) هوه بکه ن و، چیتتر مافی مرۆفی ولاتانی خۆیان فه رامۆش نه که ن و که رامه تی پتیشیل نه که ن.

به و پتیه نه بو هه مو حوکمرانه کان له وه بگه ن که (مرۆف هه مو به نازادی و یه کسانێ له ماف و که رامه ت دا له دایک نه بن، و عه قل و وێژدانیا ن پین به خشراوه، نه بی به گیانی برایه تی له گه ل یه کتر ره فتار بکه ن).

وه که (هه مو که س مافی نه وه ی هه یه به نازادی به شداری هه ر کۆر و کۆنونه وه یه کی هیمانه بکات و هه رگیز نابین که س ناچار بکری بچینه هه یچ جۆره رێکخراوی که وه).

وه که (نابین هه یچ مرۆفین به زۆر بگیری یا حیجز بکری، وه نابین هه یچ مرۆفین نه شکه نجه بدری یا ره فتاری درنده و ره قه کاری له گه ل بکری، نابین سزای قورس بدری یا که رامه تی بریندار بکری).

عیراق، وه ک یه کینک له وه ده وله تانه ی له رێکخراوی نه تهوه یه کگرتوه کان دا به شدار بوه و، به لێنی به و ده وله ته به شدارانه و به پای گشتی جیهان داوه که نیلتیزام به پروانامه و به یانی مافی مرۆفه وه بکا و، حورمه تی نازادی و مافی مرۆف بگری و، رێگه نه دا که رامه تی مرۆف پتیشیل بکری. که چی یه کیکه له وه حکومه تانه ی له کۆنونه ناوی ده ر کرده به وه ی که حورمه تی مافی مرۆف ناگری و پتیشیل کردنی مافی مرۆف و که رامه تی نینسان بۆ ته نه ریتیکێ جیگیر له لای داو و ده زگاکانی حکومه تی عیراق.

سه ره پای نه وه که هه ندی فه قه ره ی ده ستوری عیراق له باره ی مافی مرۆف و حورمه ت گرتنی که رامه تیه وه نه دو، وه یاسای (ئوصولی محاکمه ی جه زانی عیراق) سالی ۱۹۷۱، هه ندی ریشوتنی تایبه تی دانه تی بۆ نه وه ی که س به ناره زو نه گیری و نه خرپته ژتر نه شکه نجه و نازاردانه وه.

سه ره پای نه وه که عیراق جارتیکی تر له ۱۹۷۱/۱/۲۵ دا په یانی ناو ده وله تی مافی مه دهنی و سیاسی مرۆفی ئیمزا کرده، وه سه ره پای نه وه ی که چه ندین جار لێژنه ی مافی مرۆف له جنیف سه رنجی کار به ده ستانی عیراقی راکتیشاوه بۆ نه وه که حورمه تی که رامه ت و مافی مرۆف ناگری و پروانامه ی رێکخراوی نه تهوه یه کگرتوه کان و به یانی جیهانی و مافی مرۆف له عیراق دا پتیشیل نه کری.

که چى هاوولاتی عیراقي له سهر ساده ترين (اخباریه) و راپورت کیش نه کړی بۆ لیتپرسینه وه و لیدان و هل لواسین، له کاتیک دا دهیان ده زگا له عیراق دا دروست کراوه بۆ گرتن و لیدان و گوم کردن و هل لواسین و کوشتن و ده سدرتزی بۆ سهر مافی مرۆقاپه تی هاوولاتی، بهلام هیچ ده زگایه ک نیه بۆ پارێزگاری و له سهر کردنه وه ی هاوولاتی که ده سدرتزی نه کړتته سهر.

له وه ته ی ده وله تی عیراق دامه زراوه کار به ده ستانی حکومت بۆ پارێزگاری حوکمه که یان هه میسه په نایان بر دۆته بهر پتگی زه بروزه نگ بۆ سهر کو تکردن و له ناو بردنی موعاره هه، ته نانه ت نه گهر موعاره هه که چه کدار و توند و تیشش نه بویت، به لکو هیمانه و سیاسی و له سهر خۆش بویت.

نمونه ی نه و زه بروزه نگ نوانده بێ جیه، نه گهر چی میثوی ده سه لانداره یه که له دوا یه که کانی عیراقي پر کرده، ههر له مانگی راپورد دا، له مانگرتنی هیمانه ی خوتندکارانی کوردستان دا له شاری هه ولتیر و کهر کوک و سلیمانی، کار به ده ستانی ده زگا کانی که و ته گیانی خوتندکاران و له شاری کهر کوک به ناهق و به نا ره وا خوتندکار نه جات نیسماعیل و له سلیمانیش شهش که سیان شه هید کرد و نیستاش دهیان کهس له گیراوه کانی نه و مانگرتنه هیمانه یه له سهر دابه کانی دائیره کانی نه شکه نجه و لیدان دا ماونه ته وه.

نازادی و دیموکراتی و سهر به ستیه شه خسیه کانی هاوولاتی عیراقي له هیچ کات و سهر ده میتکا حورمه ت نه گیراوه و نه بوه، جیگه ی داخه نه مه بۆ ته تقلیدیک له حوکم کردنی عیراق دا، چه ندین حکومت هات و پۆشت و گۆرا، که چی وه زعی نازادی ئینسان و پارێزگاری که راهه تی مرۆف ههر وه کو خۆی ماوه ته وه.

نیستاش پاش دوو جار لیبوردنی گشتی زندانیه سیاسییه کان و، پاش هه ول و ماندوبونیک ی زۆری یه کیتی ی نیشتمانی بۆ بهردانی چه ند سه د گیراویکی سیاسی تر، زیاتر له هه زار کورد له له سهر مه سه له ی سیاسی جورا و جور گیراون له زندانه کانی میری و گرتوخانه کانی ده زگا کان دان، که له وانه زیاتر له ۲۰ که سیان له ژوری سیداره دان و مه رگ هه ره شه یان لی نه کات. له گه ل نه م وتاره دا ناوی لیسته یه کی بلاژ نه که ی نه وه.

نیستاش زیاتر له چوار هه زار کوردی بارزانی له گرتوخانه یه کی تاییه تی نه ناسراودا بێ سهر و شوین، له هه مو مافیکی مرۆف و له هی گیراوی سیاسی بێ به شن، ته نانه ت بۆ سالتیک نه چت ریگه ی (مواجهه) ی هیچ که سیکیان نه دراوه، به بێ نه وه ی که به ناشکرا محاکمه که رابن یان تاوانه کانیان ناشکرا بێ. که

٨٠٪ی نووانه به بی تاوان و ږهش بگير له زیندان خزینراون.
ههروهها سه دان مړوڅی سیاسی عه ره ب گيراون و له زیندانه کان دا ماون و
هه نډیک له وانه بی سهر و شوین.

له گه ل نه وده دا که حکومتی عیراق چه نډین به لگه و په یمانی ناو دده وله تی
مور کرده دڅی نه شکه نجه و لیدان و هه لولاسینی مړوڅ، له ده ستوری عیراقیش دا
نه شکه نجه دان قه ده غه کراوه و، به چه نډین یاسای تری عیراقی ږی له وهه گيراوه که به
زوری لیدان و نازاردان (اعتراف) له گيراوی سیاسی وه ریگیری.

که چی نه شکه نجه دان، بوه به مه سه له یه کی ناسایی و به بهر چاوی
لیپرسراوانه وه هم مو ده زگا کانی نه من و نیستی خبیرات و هی تر نه شکه نجه له گه ل
هاوولاتی عیراقی دا به کار نه هی تین نه گهر له سهر ساده ترین اخباریه گیری.

ریک خراوی لیپسوردنی جیهانی (نه منستی) و لیترنه ی مافی مړوڅ له
ریک خراوی نه ته وه یه کگرتوه کان چه نډین جار نار هزایی و بیتزاری خو بان له سهر لیدان
و نه شکه نجه دانی گيراوی سیاسی به لیپرسراوانی حکومتی عیراق گه یاندوه.

که چی به ته نها له کاتی خو پیتشان دانه گشتیه کانی کوردستان سالی ١٩٨٢
له و خه لکه ی له کاتی خو پیتشان دانه کان گيران زیاتر له ١٠٠ خو پیندکار و هاوولاتی
کورد له ژیر لیدان و نه شکه نجه دا له ناوچون و تا نیستاش بی سهر و شوین.

نیسه له کاتیک دا داوا له کاریه ده ستانی حکومتی عیراق نه که یین که
کاریکی و ابکات حورمه تی که رامه ت و مافی هاوولاتی عیراقی بگیری و
پروانامه ی نه ته وه یه کگرتوه کان و به یانی جیهانی مافی مړوڅ پیتشیل نه کړی و،
داوا نه که یین گيراوه سیاسی کان نازاد بکرتین و سنوریک بز لیدان و نه شکه نجه دان
دابنری، داوا له هه مو نازاد یخواز و ریک خراوه کانی مافی مړوڅ و پاراستنی مافی
زیندانی سیاسی و له هه مو ده وله تانی پیتشکه وتوی دنیا و رای گشتی جیهانی
نه که یین که: داوا له حکومتی عیراق بکن گيراوه سیاسی کان نازاد بکرتین. ٦ ی
حوزه یرانی ٨٤

- ٧ -

حکومه تی عیراق و گه مه ی مو فوا هضات

یه کتیک له و مه سه له سه ره کییانه ی که بوته هو ی دوا که وتن و دهر د و به لای
گه لانی روژ هه لات نه بونی نازادی و سه ریسه تی و هه بونی (استبدای شرقی) یه.
استبدادی شرقی به ده ریژایی چه نډین قه ږن بوته نه ریتی باو و زالی
حوکمرانی له هه مو ناوچه ی روژ هه لات دا.

نینسان لەسەر پچوکترین داوای رەوای خۆی لە وانەبە نەک هەر نازار بدری، بەلکو لەوانەبە بە ناهەق بە ئەشکەنجە و نازار بکوژری.

بەکیتک لەو دەولەتانی پڕبەپری وشەیی (استبەدادی شرقی) تیندا بوته نەرتی حوکمرانی، دەولەتی عیراق بوە لەوەتی دامەزراو.

لە عیراق دا نازادی پێکەوهنانی حیزب و نەقابه و رێکخراو نەبوە. لە عیراق دا نازادی مانگرتن و خۆپیشاندان نەبوە.

نازادی رۆژنامەنوسین و دەبرینی بیروپا و داوا و رەخنە نەبوە. بەلکو لە عیراق دا مافی مرۆڤ هەمیشە پێشیل کراوە و ئەبێ نینسان لەو قەفەزەدا بچولیتەوه کە دەولەت بۆی دیاری کردووە ئەگینا تووشی سزادان ئەبێ، جا لەوەزعیکی وادا کە نازادی و ژبانی دیموکراتی و ژبانی پارلەمانی، نە بە مەعناي راستەقینە و نە بە مەعناي روکش نەبێ، نینسان دوو رێگەي لە بەرەمدایە:

یا سەر شوژکردن بۆ واقیعی حال و رازی بون بەو چارەنوسەي بۆی دیاری کراوە کە بریتیه لە دیلی و زەلیلی.

یا خود بەرەنگاری و روپەروبوونەوه و یاخی بونی تاک و بە کۆمەڵ لە پوی واقیعی حال واتە (استبەداد) ئەگەرچی ناخۆش یا ناوومیدانەش بێ.

لە بەر ئەوەي میللهتی کورد هەرگیز دەولەتی خۆی نەبوە تا بزانی لەویش دا هەر (استبەدادی شرقی) زال ئەبوو، مافی مرۆڤ پێشیل نەکرا یا رێچکەبەکی تری ژبانی نەگرت، بەلکو میللهتی کورد هەمیشە بێ دەولەت و ژێردەستە و چەوساو و زولم لیکراو بوە، لە ژێر باری جهور و زولمی (استبەدادی شرقی) دا نالاندویەتی، بەلام جیگەي سەرەرزیه بۆ هەموو کوردێک کە میللهتی کورد بە دێزایی میژوی خۆی، لە هیچ زەمان و لە هیچ زەمینیکدا سەری شوژ نەکردووە بۆ واقیعی حال و زولم و زۆر و نیستیبداد و دیلایەتی قوبول نەکردووە، بۆیە بەشیکي میژوی رۆژهلانی ناوهراست پێکدێ لە شەر و شوژی کورد لە گەل دەولەتانی ناوچهکە.

نەتەوهی کورد، ئەگەرچی دەولەتیشی نەبوە، بەلام ئەگەر لە گەل نەتەوه گەورهکانی دەورپشتی دا وەکو عەرەب و فارس و تورک بەراورد بکری لە بواری بینا کردنی شارستانیستی و حەزارەتی رۆژهلەت و نیسلام دا، هەر لە کاروباری دروستکردنی پڕۆژەي کانیای گوندیکەوه تا نویینی قوول لە مەسەلهکانی علمی نیسلامی و فەلسەفی دا، تا کاروباری عەسکەری گەورهی وەکو شەپری سەلیبیەکان، کورد هیچی کەمتر نەبوە لە نەتەوهکانی دەورپشتی، لە گەل نەوش دا میژوی ناوچهکە تاکە یەک روداو ناگێرتەوه لە سەر ئەوەي کورد کەرەتیک نەری

نەتەرەویەکی تری داگیر کردبێ یا دەسدریزی کردبێتە سەر مافی میلله تێکی تر، بەلکو بە درێژایی تاریخ هەر کورد نەزری داگیر کراوە و مافەکانی پێشیتل کراوە و دەسدریزی کراوەتە سەر و نەیان هێشتووە بەو چەشنە بژی که خۆی ئەیهوێ، هەر لە بەر ئەمەش بوە چەک، راپەرین و شۆرش و زەبروزەنگی شۆرشگێترانە دژی دەولەتانی داگیرکەری ناوچەکە بەشی گەورە میترۆی نەتەوێ کورد پێک نەهێتی. رەنگە موبالغە و خۆهەلکێشان نەبێ که نەگەر بلتین نەوێش رەنگدانەوێ پڕۆسە میترۆ پێکھاتی تایبەتی نەتەوێ کورد و گەشە کردنی بێ، که هەرگیز زولم و زۆر و نیهانی و دەسدریزی پێ قوبول نەکراوە.

گەلیک جار نوسەرانی بێگانە که لە سەر کوردیان نوسیوە، وایان لە قەلەم داوە که کورد زۆر حەزی لە یاخی بون و گوێ نەدانە قانون و چەک هەلگرتنە، لە راستی دا نەمە بێینی رۆکەشی مەسەلەکەیه، چونکە راستە کورد هەمیشە لە حالی یاخی بون و بەرھەلستی قانونی زۆردارانێ دەولەتانی ناوچەکەدا بوە، بەلام کورد بۆیە نەو رێگەیهی گرتووە چونکە هیچ رێگەیهکی تری لە بەر دەم دا نەبوە. نەو توانیوە بە رێگە سیاسی و هێمنانە داوا و نامانج و ویست و خواست و ناوات و، تەنانت نەو زولم و چەوسانەوێ بە سەرێو بوە، بخاتە بەر چاوی خەلک و کاربەدەستان، رێگە نەدراوە حیزب و رێکخراوی تایبەتی خۆی دروست بکا، گۆژار و پڕۆژنامە تایبەتی خۆی بلاو بکا، بۆ دەریزینی نارهزایی مانگرتنی بێدەنگ و هێمن یا خۆپێشاندانی بێدەنگ و هێمن بکا، پارلەمان و کۆر و کۆبونەوێ نازاد نەبوە قەسە خۆی تێدا بکا. بە پێچەوانەوێ کاربەدەستانی بێگانە لە کوردستان دا هەمیشە بە ناگر و ناسن وەلامی گەلی کوردیان داوەتەوێ جگە لە رێگە بە کار هێنانی زەبروزەنگ و خەباتی چەکدار، کورد و تەنی جگە لە زمانی تەفەنگ هیچ رێگە و بواری و مەیدانیکیان بۆ نەهێشتووە کاری تێدا بکا، بۆیە کوردیش بە ناچاری رێگە خەباتی چەکدار گرتووە، لاشمان وایە ئەوێ هەم نەرک و هەم مافی هەمو نەتەوێ و گەل و چین و تاقمیکە که لە رووی زولم و چەوسانەوێ راپەرێ و دەس بداتە چەک و پەنا بیاتە بەر زەبروزەنگ، نەگەر زولم و زۆر و چەوسانەوێ و نیهانی قوبول کرد شایستە حورمەت و رێزێنان و پشتیوانی نیە.

تەنیا رێگە هەمو جار کاربەدەستانی ناچار کردبێ گوێ لە داواکانی کورد بگرن شۆرش و دەسدانە چەک بوە، کاربەدەستانی تا لە رێگە بە کارهێنایی زەبروزەنگی عەسکەری و پۆلیسی بۆ کۆژاندنەوێ شۆرش کورد ناومێد نەبوین، نامادە نەبوم گوێ لە ناھونالە کورد بگرن، بۆیە:

هەم کورد کە بەرامبەرە کە ی نامادە بویە گوی لە داواکانی بگری رینگە ی مرفاوە هە ی گرتو و هە کو یه کتیک له شتیه کانی خەباتی گەلی کورد.

هەم کار بە دەستانیش کە ناتومیند بون له رینگە ی به کارهێنانی چەک دژی گەلی کورد رینگە ی مرفاوە هە یان گرتو و هە کو گە مە یه ک بۆ شکاندنی شۆرش گەلی کورد.

بزوتنه وه ی رزگاری نیشتمانی گەلی کورد قەرنیک زیاتره، به پتی تیکه یشتنی زانستی، دەستی پیکراوه، وه له و قەرنه ش دا گۆران و گە شه کردنی قوول و بنه رتی به سه ر شتیه و ناوه رۆکی بزوتنه وه کە دا هاتوه، له روی ناسینی دۆست و دوژمن و ناسینی سروشتی ناکۆکیه کان و ناسینی نوسلوی خەبات و تیکۆشانی قۆناغی جۆراوجۆر، له گە ل ئه وه ش دا مرفاوە هە له به ینی بزوتنه وه ی رزگاری گەلی کورد و کار بە دەستان دا هیشتا وه کو نوسلوییک بۆ تیکشکاندن شۆرش کورد له لایه ن کار بە دەستانه وه هەر به رده وامه، ئه گه رچی ته جروبه ی نه ته وه ی کورد به درێژی قه رنی رابوردو له گە ل مرفاوە هە دا هە تا بلتی تال و ناخۆش بوه، چونکه پری بوه له پیلانگێری و غه در و ده گه لێدان.

بزوتنه وه ی رزگاری نیشتمانی گەلی کورد کەم جار له مه یدانی عه سه کەری دا شکستی خوارده، به لکو زۆر جار شه ری بر دۆته وه، کەچی له مرفاوە هە دا واته له خەباتی سیاسی و له مه یدانی سیاسی دا زۆر جار شه ره کە ی دۆرانده، چونکه هه ره کو پیشتر وترا مرفاوە هە هه میشه تیغکی دۆده م بوه:

هەم کورد ویستویه تی به کاری بهێتی بۆ دەرپرسی خواست و ویست و نیش و نازاره کانی.

هەم کار بە دەستان ویستویه نه به کاری بهێتی بۆ تیکشکاندن شۆرش کورد نیتر سا یان به پیلانگێران و گرتن و له ناو بردنی سه رکرده کانی شۆرشه کە یان، به کرین و سوک کردنیان و کوژاندنه وه ی شۆرشه کە.

نه مجاره ش کە سه رکر دایه تی یه کیتی نیشتمانی کوردستان پاش پرس کردن به هه سو کادره عه سه کەری و سیاسیه کانی خۆی و، به زۆریه ی رۆشنیرانی گە له کە مان و کە سانی خاوه ن په نی و، ژماره یه کی زۆری په یاو ماقولانی شار و دیهات، ده رباره ی مرفاوە هە، له دوا ی نو سالا خەباتی خورتناوی و هه شت سالا خەباتی بیوجانی چه کدار، بریاری دا داخلی مرفاوە هە بی له کاتیکا هه مو ته جروبه تال و ناخۆشه کانی مرفاوە هە ی کورد و کار بە دەستانی له شه سه کەن و حه فتا کانی سه ده ی بیستم دا له بییر بو، وه له کاتیکا له چه ندین لایه ن و تاقسی ناحهزه وه درۆ و بوختانی به پال درا

بۆ ئەوە چەندین تاقمی دۆستەوه ڕەخنە و گلهیی هاته سەر.

بەلام هەروە کۆدیاریکردنی سەرەتای مانگی حوزەبرانی ١٩٧٦ بۆ هەلگیرسانەوهی شۆرش و خەباتی چەكدارانە دژی کاربەدەستانی عێراق راست و لە شۆرتنی خۆی دابو، ئەگەرچی زۆر لایەن و حیزب و تاقم و دەولەت دژی بون و هەندیکیان بە خۆکوژییان دانەنا، هەروەها هەلبژاردنی کۆتایی ٨٣ و سەرەتای ٨٤ یش بۆ دەسکران بە مفاوەزە راست و لە شۆرتنی خۆی دابو، بەلام بەشی هەرە زۆری گەلی کوردیش لە عێراق دا پشتیوانی لەو هەنگاوه کرد، چونکە هەر دوو هەنگاوه کە:

هەم دەسپێکردنەوهی شەر لە ٧٦ دا، بە شێوهی پارتیزانی درێژە پێدانی خەباتی چەكداری گەلی کورد بو.

هەم دەسپێکردنەوهی مفاوەزە لە ٨٤ دا، بە شێوهی سیاسی درێژە پێدانی خەباتی سیاسی گەلی کورد بو، وە لە شۆرشێ کوردا هەردوکیان یەكتری تەواو نەکەن.

ئەوا شەش مانگە مفاوەزەیه لە بەینی گەلی کورد و کاربەدەستانی عێراق دا:

گەلی کورد مفاوەزە ئەکا بۆ ئەوهی بە مافە ڕەواکانی خۆی بگات، بۆ ئەوهی خراست و ویست و ئاوات و نامانج و نیش و نازارەکانی خۆی بە کاربەدەستانی عێراق ڕابگهیهنێ.

حکومەتی عێراقیش مفاوەزە ئەکا بۆ ئەوهی کۆتایی بە شۆرشێ کورد بهێنێ و بیکۆژێنێتەوه.

هەلبەتە لێرەدا ڕەسپاریکی گەرنگ دیتە پێشەوه کە واتە بۆچی یەكیتی ی نیشتمانی ڕەپاری مفاوەزەیه دا لە کاتێک دا شۆرشێ گەلی کورد لەوپەڕی بە هێزی دا بۆ لە ڕوی عەسکەری و سیاسییەوه و، حکومەتی عێراق خەتەری نێران بەلکو خەتەری ڕوخانی لەسەر بو، وەلامی ئەم ڕەسپارە هەلنەگەڕین بۆ ئەلقەیه داهااتو. ٧ ی حوزەبرانی ٨٤

- ٨ -

گەلی کورد و گەمەیه مفاوەزەسات

کاتی یەكیتی ی نیشتمانی ی کوردستان داخلی مفاوەزە بۆ لە گەلی حکومەتی عێراق دا پاش هەشت ساڵ شەری خوتناوی، چەندین کەس و لایەن و حیزب و رێکخراو، تەنانەت چەند دەولەت، نێتر لە ڕوی دلسۆزی و هەست کردنەوه

بێ بە مەسئولییەت بە رامبەر گەلی کورد، یا لە پڕۆ نامەردی و دۆژمانیەتی
 یەکیتمییەوه بێ، یەکیتمییان خستە ناو قەفەزی محاکەمەوه یا ئەو پرسیارەیان بەردو
 پڕو ئەکردهوه کە بۆچی یەکیتمی ی نیشتمانی لەو کاتەدا کە هێرشێ ئێران گەرم بو
 لەسەر عێراق و خەتەری سەرکەوتنی ئێران و شکانی عێراق لە گایەدا بوشەپری
 وەستان و گەوتە مفاوێه؟

لێرەدا پێش ئەوهی بچینه سەر باسەکە چاک وایە سەرلەنوێ دو مەسەلە
 گرنگ کە هەمیشە لەهەموو بڕیارەکانی یەکیتمی دا ڕەنگی داوه تەوه دوبارە بکەینەوه:
 یەکەمیان، یەکیتمی نیشتمانی کوردستان لە وەرگرتنی هەموو هەلوێستەکانی
 دا قازانجی کۆمەلانی خەلکی کوردستانی لێک داوه تەوه، بە گۆتەرە
 پێوستیەکانی هەلومەرجی مەرزوعیی کوردستان هەنگاوی ناوه، نەک بە پێ ی
 فەرمان و نەسیحەت و قسە ی نەم و ئەو، یا بە پێ ی بوختان و درۆ و جێتو و قسە ی
 نەم و ئەو، بەلکو هەمیشە وەکو ڕێکخراویکی سەرەخۆ بیری کردۆتەوه و بڕیاری
 داوه و ڕەفتاری کردوه.

دووهمیان، لە بەر ئەوهی یەکیتمی ی نیشتمانی ی کوردستان هەمیشە
 قازانجی کۆمەلانی خەلکی کوردستانی لە بەرچاوا گرتوه، بێ ئەوهی گۆی بداتە
 دەسکەوتی تایبەتی بۆ یەکیتمی ی نیشتمانی وەکو ڕێکخراو یا وەکو ئەفراد، بۆیه
 هەمیشە لە هەموو مەسەلە یەک دا توانیوتی زۆر بە جورنە تەوه بێ ترس و
 سڵەمێنەوه بڕیار بەدا و هەنگاوی بێ.

هەر لەبەر ئەوهش بو، کە لە تاریکستانی ئاشبەتال دا، لە کاتێک دا عێراق
 و ئێران ڕێک و تەبا بون، بڕیاری دا سەر لە نوێ نالای شوێش و بەرەنگاری لە
 کوردستان دا هەل بکاتەوه و، لە گەرمە ی شەر و دەسۆه شاندنیش دا لە هێزەکانی
 عێراق، لە کاتێک دا عێراق و ئێران لە گەرمە ی جەنگ دا بون، توانی بڕیار بەدا شەر
 بوەستین و داخلی مفاوێه بێی لە گەلی، بێ ئەوهی پرس بە کەس بکا جگە لە
 گەلە کە ی خۆمان و، بێ ئەوهی گۆی بداتە قسە ی کەس جگە لە میللەتە کە ی خۆمان.
 یەکیتمی ی نیشتمانی ی کوردستان لە زەعیفییهوه یا خود لە نەنجامی شکان
 و کۆلدان دا نەکەوتە مفاوێه بەلکو لەو کاتەدا کە داخلی مفاوێه بو، هەم لە
 پێشمەرگە ییهوه لە سەرکەوتن دا بو، هەم لە روی سیاسییهوه لە هەلوێستیکی
 بەهێز دا، ی ن ک، بە پێچەوانە ی هەموو درۆ و دەلەسەکانی لایەنەکانی جودەوه کە
 لە ئێرانەوه ئەوهرین، دەیان ئەبەردی گەورە ی بە سەرکەوتویی لە سەرانسەری
 کوردستان دا نەنجام دا، شەری گە یان دبوە ئەو پێدەشتانە ی کە لە شوێشی

پێشمه‌رگه و جه‌ماوه‌ری شار و لادێ ی له خه‌بات دا تێكه‌لاو كرده‌بو، سنووری ناوچه‌ی نازاد و بنكه و باره‌گاكانی یه‌كێتی چهن قات فراوانتر كرد و له قولا‌یی كوردستانی عیراق دا جێگیر بو، هێزی پێشمه‌رگه‌پیش له روی تاكتیكی كاره‌وه له چالاكی پچوكه‌وه چوپوه قۆناغی گه‌وره‌وه و، له قۆناغی خۆپاراستنه‌وه چوپوه قۆناغی هێرش بردنه‌وه، نه‌مه سه‌ره‌رای نه‌وه‌ی هه‌مو هێزه‌كانی جودی به‌ كۆمه‌ڵ شكاند و پرسوا كرد.

جا كه ی ن ك نه له روی سیاسیه‌وه و نه له روی پێشمه‌رگه‌پیه‌وه لاواز نه‌بو، به‌لكو به‌ هێز بو، شۆرشێ گه‌لی كورد له مه‌ترسی دا نه‌بو، به‌لكو عیراق له مه‌ترسی دا بو، شۆرشێ گه‌لی كورد پتیوستی به‌ وه‌ستاندنی شه‌ر نه‌بو، به‌لكو عیراق پتیوستی به‌ وه‌ستاندنی شه‌ر هه‌بو، كه‌واته بۆ چی ی ن ك له‌و كاته‌دا كه‌وته مفاوه‌زه‌؟

له وه‌لامی نه‌مه‌دا نه‌لێین: دروست له‌بهر هه‌مان هۆ، واته‌ له‌بهر نه‌وه‌ی عیراق له مه‌ترسی دا بو، وه پتیوستی به‌ وه‌ستاندنی شه‌ر هه‌بو. شتیكی شاردراره‌وه نیه كاربه‌ده‌ستانی عیراق چه‌ندین ساله‌ خه‌ریكی جێبه‌جێ كردنی نه‌خشه‌ی له‌ ناو بردنی كوردن، هه‌ر وه‌كو له‌ وتاره‌كانی پێشودا رۆن كرایه‌وه، نه‌توه په‌رسته‌كانی عه‌ره‌ب كورد به‌ غه‌ریب نه‌زانن وا نیدیه‌ا نه‌كهن كه‌ وه‌كو میوان له‌سه‌ر نه‌رزی عه‌ره‌ب دانیششته‌وه، له‌ به‌ر نه‌وه‌ رێگه‌ و شوێنی ده‌ره‌یه‌راندن و له‌ ناو بردن و تواندنه‌وه‌ی داننه‌نین و، به‌ شتیكی زۆریشیان به‌ به‌هانه‌ی نه‌منی ستراتیجی عیراقه‌وه جێبه‌جێ كردوه.

هه‌لگیرسانی جه‌نگ له‌ نێوان عیراق و نێران دا، هه‌م فرسه‌تێكی بۆ گه‌لی كورد هه‌لخست نه‌گه‌ر بیه‌وئێ سوڤ له‌ ناكۆكی نه‌و دو ده‌وله‌ته‌ وه‌ریگرئ، هه‌م گوشار و زه‌غتی عه‌سكهری له‌سه‌ر پێشمه‌رگه‌ كه‌م كرده‌وه و هێزی پێشمه‌رگه‌ توانی چاكتر له‌ روی چه‌ندایه‌تی و چۆنایه‌تییه‌وه گه‌شه‌ بكات. له‌و شه‌ره‌دا كورد ده‌وریكی نه‌وتۆی نه‌بو، هه‌روه‌كو ده‌ستی له‌ هه‌لگیرساندنی یا خود له‌ یارمه‌تیدانی كارێگه‌ری لایه‌ك دژی لاکه‌ی تریان دا نه‌بو، ته‌نانه‌ت مه‌یدانی شه‌ره‌كه‌پیش دور بو له‌ كوردستان، هه‌تا جاشه‌كانی ق. م كه‌وته‌ گیتجه‌ل كردن به‌ شۆرشێ كوردستانی نێران و یارمه‌تی هێزه‌كانی نێرانیان دا له‌ په‌لاماردانی بنكه‌كانی پێشمه‌رگه‌ و گرتنی ناوچه‌ نازاده‌كانی كوردستانی نێران دا به‌و جوژه‌ شه‌ریشیان خسته‌ كوردستانه‌وه، كه‌ نه‌مه‌ش یه‌كێك له‌ گه‌وره‌ترین تاوانه‌ تاریخیه‌كانی (ق. م) ه له‌ مینژووی گه‌لی كوردا.

کاربه دهستانی عیراق که خۆی له نەسلا له بههانه بون له گهلی کورد و چەندین ساله خەریکی جێبه جێ کردنی نەخشەیی له ناو بردنی گهلی کوردن له عیراق دا، ئەو فرسەتەیی به هەل زانی بۆ ئەوێ به شتیوهیهکی بهرنامه دار کار بکەن بۆ خۆشکردنی زەمینهی قەناعەتی و یژدانی له لای نەتووی عەرەب به گشتی و، گهلی عەرەب له عیراق دا، وه له ناو دام و دەزگای جهیش و هیتزه چه کداره کانی تردا به تاییه تی، که: گوايه کورد نەک هەر به شداری عیراق ناکا له شهردا، به لکو خائینه و، له پشتەوه خەنجەری ژەهراوی لێ نەدا و، ئەو شکست و زەرەرانی له شهردا له گەل نێران لێ ی ئەکەوێ، نۆیاله کهی له نەستۆی کوردايه، بۆ ئەوێ گهلی عەرەب له روی فکریهوه ناماده بکا که وه کو میلله تی به شدار بن له له ناو بردنی میلله تی کوردا، ههروه کو دهوله تی عوسمانی که له شهري روس دا شکا، نۆیاله کهی خسته ملی نەرمەن و ئەوێ کرد به بههانه بۆ قەتسووعامی نەرمەن، وه نالمانیا که له جەنگی جیهانیی یه کهم دا شکا نۆیاله کهی خسته ملی جولەکه و ئەوێ کرد به بههانه بۆ قەتسووعامی جولەکه، کاربه دهستانی عیراقیش نه یانویست نۆیالی شکانه کهی خۆیان که هه مو که سیتی ژیر و به یژدان نه زانی هۆی تری هه یه بخه نه ملی کورد و ئەوه بکەن به بههانه بۆ قەتسووعامی، له کاتیک دا که ئەوه فری به سه ر راستیه وه نیه، چونکه ئەوه پینج ساله چەن ملیون کورد له نێران دا له شوێش دان دژی رژیی نێرانی، وه له کوردستانی عیراقیش دا له چەن دهسته یه کی دوره ولاتی له ناو خەلک دا سوک و ریسوا به ولاره که سیتی که هاوکاریه کی نه وتۆیان له گەل حکومه تی نێران دا نه کردوه دژی عیراق و نه گەر ژماره ی نه وانەش له گەل ژماره ی ئەو عەرهبانه دا به راورد بکری که هاوکارییان کردوه له گەل نێران په نگه سه د به رامبه ر زیاتر بن، له کاتیک دا که به شداریونی نەتووی کورد به قازانجی هەر کام له و دوو دهوله ته، چ عیراق و چ نێران، ته رازوی هیتزه کانیانی به جوریکی نه وتۆ نه گۆری، که له وانه بو چاره نوسی جهنگه که به یه کجاری به یار بدا.

ی ن ک وه کو گه وره ترین هیتزی سه ره خۆ و به جورته ن نيسپاتی کرد که گيروگرفتی کورد له گەل نێران و عیراق گيروگرفتیکی نیه ده سکردی ئەو دهوله تانه یا له نه نجامی ناکوکی ئەو دوو دهوله ته بن، به لکو گيروگرفتی گه لی کورد گيروگرفتی گه له که خۆی و زهوت کرانی مافه کانییتی. دهوله ته کانی عیراق و نێران له شه ر دا بن یان ریک و ته با بن، تا مه سه له ی کورد به چاره سه ر نه کراوی مابن، گيروگرفت و شوێشی کوردیش هەر نه مینن، چونکه شه رکردن یا ریککه وتنی کورد له گەل ئەو دهوله تانه نه به ستراوه به شه ر یا ریککه وتنی عیراق و نێرانه وه به لکو به ستراوه به

سەلماندن ئی مافەکانی گەلی کورد و، بە زەوتکردن و پیشیتلکردنی مافەکانیەوه. بۆیە شکانی عیراق یا ئێران لەو شەڕەدا بەنده بە بیروبۆجون و فەلسەفە ی حوکمرانی خۆیان و عامیلی ناووه و دەرەوی هەر یەکیان، نەک بە دلسۆزی یا خیانتی گەلی کوردەوه، کاربەدەستانی عیراق ئیتر ناتوانن بە هانە ی هاوکاری کورد لە گەل ئێران بکەن بە بیانو بۆ لە ناو بردنی کورد یا بیکن بە مادە یەک بۆ هاندانی جەیشی عیراق و هیتزە چە کدارەکانی تر و گەلی عەرەب لە عیراق دا دژی گەلی کورد، چونکە گەلی کورد لە پیناوی مافە رەواکانی خۆی دا جەنگیوه، نەک لە پیناوی نەم دەولەت یا نەو دەولەت، وە کاتیکیش کاربەدەستانی عیراق نامادە یی خۆیان دەربری بۆ چارەسەرکردنی کیتشە ی نەتەوا یەتی گەلی کورد و لابردنی زولم و چەوسانەوه لە سەری بە رینگە ی هیمنانە، و ا گەلی کوردیش پیشوازی لەو نامادە ییە کرد. بەلام پین نەچین نە مجارە ییش وەکو هەمو جارهکانی تری میژوی مفاوہضاتی بەینی کورد و کاربەدەستانی عیراق:

کورد کەلک لە مفاوہضە وەر یگری بۆ دەر برینی خواست و ویست و داوا و ناوات و نامانج و ئیش و نازارەکانی، واتە بۆ چارەسەرکردنی کیتشە کۆنەکی. کاربەدەستانی کەلک لە مفاوہضە وەر یگری وەکو گە مە یەک بۆ تیکشکاندننی شۆرش ی کورد، نەک وەکو نوسلویتیک بۆ چارەسەرکردنی کیتشە ی نەتەوا یەتی گەلی کورد.

لە مە ییش دا بە پینچە وانە ی هەمو جارهکانی ترەوه، نەگەر جارهکانی تر مەسئولیەتی تیکچونی مفاوہضە دا بەش بوین بە سەر کاربەدەستانی عیراق و سەر کردایەتی جولانەوی کورد و هەندئ لای تر دا، هەر لایەکیان بە پیتی خۆی، ئەوا نەمجاریان مەسئولیەتی تیکچونی مفاوہضە نەکەوتتە نەستۆی کاربەدەستانی عیراق، نەک هیچ لایە نیکی تر، چونکە ی ن ک گە مە ی مفاوہضات ناکا. ۸ ی

حوزەیرانی ۸۴

لەم کاتەدا کتی مەسەلە ی خۆتندکارانی تەقاندەوه؟

لە کاتیکی دا، وتوێژ لە نیوان یە کیتی نیشتمانیی کوردستان و میری دا بۆ پیشەوه نەچو، هەنگاویکی باشی نابو، نا لەم کاتەدا دەستە یەکی شەڕ خوازی میری بە دەستی نەنقەست و بۆ تیکدان و پە کخستنی وتوویژ و نوێ کردنەوی نانارامی و تیکدانی برایەتی و یە کیتی ریزەکانی خەلکی عیراق و سەپاندنەوی شەڕ بەسەر میلیلە تەکە مان دا کیتشە ی خۆتندکارانیان خولقاند و بەرە بەرە ناگرە کە شیبان خۆش کرد.

چونکه نهو دهستهیه هه‌میشه زهره‌ری له پته‌وبونی برابته‌ی کورد و عه‌رب و ناشتی دایه و قازانجیان له هه‌لگیرسانه‌وه‌ی شه‌ر دایه چاک شه‌اره‌زای سازکردنی کیشه و گیروگرفته، نه‌زانی ده‌رکردنی ده‌یان خوتندکاری کورد له خوتندنی زانکو پهره نه‌سپنن و نه‌ته‌نیتته‌وه، خوتندکاران هه‌مو نه‌گرتته‌وه و پاشان هه‌زاران خیزان و بنه‌ماله‌ی کورد نه‌گرتته‌وه و له نه‌نجام دا به‌شیک‌ی زۆری خه‌لکی کوردستان رانه‌کیشیتته کیشه‌وه و بار و دۆخی کوردستان نالۆز نه‌بی و کۆسپ و ته‌گه‌ره له پیش ده‌می و تووژی‌ی یه‌کیتی و میری دا دروست نه‌کات.

له کاتیک دا خوتندکارانی کوردستان خه‌ریکی خو‌نامه‌ده کردن بون بو پیشوازی کردنی تا‌قی کردنه‌وه‌کانی کۆتایی سال له باتی نه‌وه‌ی که هان بدرین باشتر کۆشش بکه‌ن و زیاتر خو‌بو تا‌قی کردنه‌وه ساز بده‌ن، نه‌و لایه‌نه شه‌رخوازه نه‌خشه‌ی نه‌وه‌ی دانه‌نا به زۆر کیشیان بکا بو شه‌ر، به زۆر خوتندکارانی کوردی ناچار نه‌کرد بچن له نۆردوگا‌کانی "جه‌یشی شه‌عبی" دا ته‌دریب بکا. نه‌و لایه‌نه شه‌رخوازه شو‌قینیه به چه‌شتن که‌وته هه‌ره‌شه‌کردن و زه‌بروزه‌نگ نواندن به‌رامبه‌ر خوتندکاران، که مرۆف و ابزانی نه‌نجامی جه‌نگی عیراق - ئیران، شکست و سه‌رکه‌وتنی به‌رگری عیراق به‌رامبه‌ر هه‌یرشی داگیرکه‌رانی ئیران له‌سه‌ر "ته‌دریب" کردنی چه‌ند سه‌د خوتندکاریکی کورد وه‌ستاوه.

نه‌وه بو نه‌وانه که‌وته ته‌نگ هه‌لچنن به خوتندکارانی کوردی زانکو، بو نه‌وه‌ی ناچار بکرتن به زۆر په‌وانه‌ی ته‌دریب بکرتن، له نه‌نجامی قسایل نه‌بونی خوتندکاران دا ده‌یان خوتندکاری کورد له خوتندن ده‌رکران و نه‌وه‌ش خوتندکارانی راکیشا بو نه‌وه‌ی به مانگرتنی هه‌یمانه‌ نه‌ره‌زایی و بیتزاری خو‌یان به‌رامبه‌ر نه‌وه ره‌فتاران هه‌ر به‌رن که ده‌رحه‌قیان نه‌کرت.

هه‌ندێ له لیپه‌رسراوه داخ له دله‌کانی کوردستان، نه‌وانه‌ی که له هه‌لومه‌رجی شه‌ر و نا‌ئارامی دا، خه‌ریکی ده‌وله‌مه‌ندبون و گیرفان پرکردن و دزی و به‌دخوبی بون، که‌وته گیانی خه‌لکی مانگرتوه‌وه چه‌ندین که‌سیان لی کوشتن و بریندار کردن. وه به بیانونیه‌کی پاشیان زانی بکه‌ونه گیانی خه‌لکی شه‌اره‌کانی کوردستان هه‌ر بو نه‌وه‌ی گه‌فتوگۆ تیک بده‌نه‌وه، وه به‌م جۆره هه‌لومه‌رجی کوردستانیان نالۆزانده و که‌وته قوت کردنه‌وه‌ی کۆسپ و ته‌گه‌ر له رێگه‌ی چاره‌سه‌ری هه‌یمانه‌ی مه‌سه‌له‌ی کوردا.

هه‌ندیک لایه‌نی کۆنه‌په‌رستی کوردیش که به مه‌سه‌له‌که و هه‌لومه‌رجه نالۆزه‌که‌ی زانی که‌وته هه‌ول و ته‌قه‌لای نا‌نوم‌یتدانه و قو‌سته‌نه‌وه‌ی کیشه‌ی

خوێندکاران بۆ قازانج و دەسکەوتی تاییه‌تی حیزبایه‌تی خوێنان.

بێگومان نەو دو دەسته شه‌رخوازه‌، شو‌قینیه‌کانی که له ناو کاربه‌ده‌ستانی میری دان وه لایه‌نی کۆنه‌په‌رستی کورد، که به‌ تنگ پ‌ژانی خوینی کورد و عه‌ربه‌وه نایه‌ن، یه‌ک مه‌سه‌له‌ بۆ شیتواندنی دۆخی کوردستان کۆیان نه‌کاته‌وه نه‌ویش په‌ک خستنی هه‌ول‌دانی دلسۆزانه و مه‌سئولانه‌یه بۆ چاره‌سه‌ر کردنی مه‌سه‌له‌ی کورد به ناشتی، وه تیکدانی وتووێژ و نالوزکردنی بار و دۆخی ولات و سه‌پاندنه‌وی شه‌ری ناره‌وا به‌سه‌ر میلیله‌ته‌که‌مان دا.

نیمه له کاتیک دا نەو دو دەسته شه‌رخوازه‌ نیاز خراپه‌ بۆ کۆمه‌لانی خه‌لک ده‌ست نیشان نه‌که‌ین وه داوا نه‌که‌ین به‌ په‌له کیشه‌ی خوێندکارانی کورد چاره‌سه‌ر بکری، وه پ‌ئیکه نهدری هه‌ولی خراپی نەو تا‌مه سه‌ر بگری.

نەو راستیه‌ دو‌یات نه‌که‌ینه‌وه که به‌ ده‌کردن یا گ‌یره‌انه‌وی ژماره‌یه‌ک قوتابی زانکۆی کورد، مه‌سه‌له‌ی خوێندکاران گ‌ورینتیکی قوولی به‌ سه‌ردا ئایه‌ت یا خود چاره‌سه‌ر نا‌کری. چونکه تا‌قه پ‌ئیکه‌ی چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی خوێندکارانی کوردستان به‌وه نه‌بێ که کیشه‌ی کورد به‌ شیتویه‌کی هه‌مه لایه‌نه له عیراق دا چاره‌سه‌ر بکری که کیشه‌ی خوێندکارانی به‌شیتکی بچوکی نەو مه‌سه‌له‌یه گه‌وره‌یه‌یه. به‌وه نه‌بێ که فه‌رق و جیا‌وازی نیوان خوێندکاری کورد و خوێندکاری عه‌ره‌بی به‌عسی نه‌میتنی و کاروباری به‌رپه‌ربردن و نه‌خشه‌ دانانی گه‌شه‌ کردنی قوتابخانه و زانکۆ و په‌یمانگا‌کان و به‌رنامه‌کانی خوێندنیان له ده‌ست نەو که‌سانه‌وه که واقیعی کوردستان تی ناگه‌ن و ره‌چاوی ناگه‌ن، یا نایانه‌وی تی بگه‌ن بگه‌وتنه‌ ده‌ست کورد خۆی، هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌شه یه‌کپ‌ستی نیشتمانی کوردستان له وتووێژدا و له یاسای ئوتۆنۆمی کوردستان دا دا‌وای دامه‌زرانی نه‌مانه‌تی په‌روه‌رده و فیرکردن و خوێندنی بالایی بۆ کوردستان کردوه، تا به‌ ته‌واوی خوێندکاری کوردستان له ده‌ست چه‌وسانه‌وی جیا‌وازی له گه‌ل کردن و سه‌پاندنی عه‌ق‌لی نەم و نەو به‌ سه‌ریا ده‌ریاز بێ و به‌ بێ نه‌وی دا‌وای نه‌وی تی بکری بێ به‌ به‌عسی قایی هه‌مو کولتێج و په‌یمانگا‌کانی بۆ بکریته‌وه و له ناردن بۆ خوێندنی هه‌نده‌ران دا غه‌دری تی نه‌کری.

*

سپیه‌مین کۆنفره‌نسی کۆمه‌له

له ته‌مموزی ١٩٨٤ دا سپیه‌مین کۆنفره‌نسی کۆمه‌له له هه‌واری کانی سی‌وه بناری پیره‌مه‌گرون دا به‌سه‌را. ٢٣ مانگ به‌ سه‌ر کۆنفره‌نسی دوهم دا تپه‌پری بو. له‌م کۆنفره‌نسه‌دا ٢٨٧ نوێنه‌ر و ١١ نه‌ندامی چاودێر به‌شدار بون.

له رۆی تهمه نیا نهوه: ٤٤ نه ندامی له نیوان ٢٠ - ٢٤ و، ١٧ نه ندامیان له نیوان ٢٥ - ٣٠ و، ٧٤ نه ندامی له نیوان ٣١ - ٣٥ و، ٣٤ نه ندامی له نیوان ٣٦ - ٤٠ و، ١٨ نه ندامی بهره وژوری ٤٠ سال بون.

له رۆی پیشه وه: ٥٤ نه ندامی کرتیکار و، ٧ جوتیار و، ١٥٣ موچو خۆزی پچوک و فه رمانه ر و، ١٤ موچه خۆزی ناوئجی و، ٤٩ نه ندامی پیشه ی جیا جیا و خوتندکار، له وانه ٥ نافرته و، ١٠ کاسبکار. من راپۆرتی سیاسی و، ده زگای ناوه ندی ریکه ستن راپۆرتی سیاسی، نایدیۆلۆجی، ریکه خراوه یی و پتشمه رگه یی خوتنده وه. یه کیتی نوسه ران، هونه رمه ندان، مامۆستایانی کوردستان، نامه ی پیروزیا بیان نارد بو.

له کردنه وه ی کۆنفره نسه که دا مامجه لال، نوینه ری یه کیتی شوپشگتیران و، د. قاسملو نوینه ری حیزسی دیموکراتی کوردستان و، نیبراهیمی عه لیزاده نوینه ری سازمانی کوردستانی حیزسی کۆمۆنیستی نیران نامه ده بون، هه ر یه که وتاری تایبه تی خوتنده وه.

ده رباره ی گفتوگۆ کۆنفره نس بریار ی دا: «به هه لسه نگاندنی هه لومه رجی تایبه تی ناوچه که و ولات، وه به ره چاو کردنی نه و راستیه ی که گفتوگۆ بۆته یه کتیک له شتیه کانی خه باتی جولانه وه ی کورد، پاش ورد بونه وه له لایه نی سه لیبی و نیجایی گفتوگۆ نه و بۆچونه ی په سند کرد: که سه ره رای ناسینی ماهیه تی رۆژم و، سه ره رای نه وه ش که حکومت له گفتوگۆ دا ناجیبدیه و، تاقیکردنه وه نه و راستیه ی سه لمانده که هه میشه له به لینه کانی پاشگه ز نه بیته وه، به لام هه ول بدری گفتوگۆ تا دوا چۆزی بگوشری و به ر له وه نه په سینری تا مه سنولیه تی میژوی پیساندن و نه نجامه خراپه کانی بکه ویتته نۆبالی رۆژمی به عداد، به مه رجی گفتوگۆ به رامبه ر موماره سه ی خراپی رۆژم ده ست به ستمان نه کا.»

گفتوگۆ و باسه کانی ناو کۆنفره نس ٦٨ سه عات زیاده تری خایاند. له م کۆنفره نسه دا چه ند که سیککی نوێ که له ریکه خراوی شاره کان دا کاریان نه کرد هه لپۆرتێردان به نه ندامی سه رکر دایه تی، له وانه کۆسه رته و، به نه ندامی نیحیتیا تی سه رکر دایه تی، له وانه د. خه سرده خال، عومه ر فه تاح، دلێر نه حمه د شوکری.

پتسه روانی ریکازی تونده وه نه یانته وانی زۆرایه تی به ده س به ستین و، بیرو بۆچونه کانی خویان سه پتین، به لینه شیان دا ریزی به ریا ره کانی کۆنفره نس بگرن.

*

کۆنفره‌نسی شۆرشگێران

بۆ هه‌لسه‌نگاندنی هه‌لومه‌رجی کوردستان و رێکخه‌ستنه‌وه‌ی کاروباری رێکخراوه‌یی، هه‌ر له‌م ماوه‌یه‌دا، یه‌کیته‌ی شۆرشگێران کۆنفره‌نسی خۆی له‌ میترگه‌پان به‌ست. گه‌ستوگۆکانی ناو کۆنفره‌نس به‌ هه‌مینی و ته‌بایی کرا و، هه‌لبه‌ژاردنه‌وه‌ی سه‌رکرده‌یه‌تی تی دا نه‌نجام درا.

*

خولیکه‌ی تری گه‌ستوگۆ

دۆخی ئالۆزای کوردستان و، ساردی نیتوان یه‌کیته‌ی و به‌عس به‌ درێژایی مانگه‌کانی مایس، حوزه‌یران، ته‌مموز به‌رده‌وام بو.

پۆژی ٢٠ ی ته‌مموز، سه‌عدی مه‌هدی صالح هاته‌ سه‌رداش و، داوای کرد که گه‌ستوگۆ ده‌س پێ بگرته‌وه و، نه‌وان ئاماده‌ن بۆ پێشواری وه‌فدی یه‌کیته‌ی.

پۆژی ٢٥ ی ته‌مموز وه‌فدی یه‌کیته‌ی به‌ رێ که‌وتن به‌ره‌و به‌غداد. پۆژی ٢٨ ی ته‌مموز له‌ باره‌گای قیاده‌ی قطری عیراق کۆبونه‌وه‌ی هاوبه‌ش

ده‌ستی پێ کرد.

وه‌فدی یه‌کیته‌ی پێک هات بو له: فه‌ره‌یدون عه‌بدولقادر، عومه‌ر عه‌بوللا، عومه‌ر عه‌زیز، به‌ سه‌رۆکایه‌تی د. فوناد مه‌عصوم.

وه‌فدی عیراق پێک هات بو له: فاضیل به‌رپرک، مه‌حمود شوکر شاهین، د. موندیر نال شای، عه‌بدولفه‌تاح ئال یاسین، به‌ سه‌رۆکایه‌تی عه‌لی حه‌سه‌ن مه‌جید.

ئه‌و ٤ (ورقه) یه‌ی یه‌کیته‌ی ئاماده‌ی کرد بو، کرا بو به‌ به‌رنامه‌ی گه‌ستوگۆی پۆژانه‌ی کۆبونه‌وه‌کان.

ئه‌م خوله‌ی گه‌ستوگۆکان له‌ هه‌مو خوله‌کانی پێشو و، خوله‌کانی داوی رێکوپێکتر بو.

٨ دانیه‌ستی سه‌ره‌کی و چهند کۆبونه‌وه و دیده‌نی لاره‌کیان کرد بو.

٢ کۆبونه‌وه‌ی تریشیان له‌ گه‌ل کرد بون، یه‌کیکیان، لیواوکن مه‌حمود شوکر شاهین له‌ گه‌لی کرد بون بۆ رو‌نکردنه‌وه‌ی (المحاور الاستراتیجیه) که پێوستن بۆ

پاراستنی عیراق له‌ هیرشی نێرانی، تورکی، سووری. کۆبونه‌وه‌ی دوه‌میان وه‌کیلی وه‌زیری نه‌وت له‌ وه‌زاره‌تی نه‌وت له‌ گه‌لی کرد بون بۆ رو‌نکردنه‌وه‌ی ئه‌و ناوچانه‌ی

نه‌وتیان تی دا به. له‌م دو کۆبونه‌وه‌یه‌ش مه‌به‌سته‌سیان نه‌وه‌ بو، به‌ وه‌فده‌که‌ی به‌سه‌لمیتن: ئه‌و شویتانه‌ی ناخه‌رتنه‌ سه‌ر ناوچه‌ی ئۆتۆنۆم، له‌ به‌ر ئه‌وه‌یه‌ که پان بۆ

پاراستنی عیراق پێوستن، یاخود هه‌وزی نه‌وتیان تی دا به، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ نه‌بێ به

دهس حکومه تی ناوه‌ندیه وه بێ نهک دهسه‌لاتی نۆتۆنۆم. دواتر به‌عس ناویشی خستۆته پال ئه‌و شتانه‌ی که نه‌بێ به‌رپۆه‌بردنی به‌ دهس به‌غداده‌وه بێ.

له‌ سه‌ر هه‌ندێ مه‌سه‌له‌ پێک هات بون، له‌وانه‌: ناساییکردنه‌وه‌ی هه‌لومه‌رجی کوردستان و که‌رکوک و، دهسه‌لاته‌کانی داووده‌زگای نۆتۆنۆم. له‌ سه‌ر هه‌ندێ مه‌سه‌له‌ش پێک نه‌که‌وت بون به‌ چاره‌ نه‌که‌راوی مابونه‌وه، دانرا بون مامجه‌لال له‌ گه‌ل سه‌ددام په‌کلای بکه‌نه‌وه، له‌وانه‌: دیاریکردنی سنوری ناوچه‌ی نۆتۆنۆم و، په‌یمانامه‌ی جوقت (میثاق الجبهه‌ الوطنیه‌ القومیه‌ التقدیمیه‌).

ئه‌و په‌یمان، له‌ بابته‌ی ئه‌وه‌ بو که له‌ ۱۹۷۳ دا له‌ گه‌ل شح مۆریان کرد بو، ئه‌مه‌ به‌ هیج جوۆی به‌ یه‌کیتی قسبوێ نه‌که‌را، چونکه‌ یه‌کیتی له‌ کوردایه‌تی نه‌شۆرده‌وه. به‌عس نه‌یویست هه‌مو شت به‌ یه‌که‌وه‌ به‌ لادا بخا و، هیج مه‌سه‌له‌یه‌ک به‌ هه‌لوسا‌راوی به‌ جێ نه‌هێلتی. جێبه‌جێ کردنی ئه‌وه‌ی له‌ سه‌ری پێک که‌وت بون به‌ست بو به‌ موافقه‌تی یه‌کیتیه‌وه‌ له‌ سه‌ر میثاقه‌که‌.

وه‌فده‌که‌ دوا‌ی لیبونه‌وه‌ له‌ دانیشتنه‌ سه‌ره‌کیه‌کان له‌ گه‌ل عیززه‌ت دوری کۆ بووه‌وه. رۆژی ۲۳ ی ئاب وه‌فدی یه‌کیتی گه‌راپه‌وه‌ سو‌رداش. له‌ کۆبونه‌وه‌ی سه‌رکه‌ردایه‌تی یه‌کیتی دا که‌وتینه‌ لیکنۆلینه‌وه‌ی به‌ل‌گه‌کان. هه‌ندێ له‌وانه‌ی له‌ سه‌ری پێک هات بون که‌موکورییان تی دا بو‌ پیتو‌ستیان به‌ پێ دا چونه‌وه‌ و باس کردنه‌وه‌ هه‌بو.

*

ناکۆکیه‌کانی به‌عس - یه‌کیتی

ناکۆکیه‌کان له‌ گه‌ل به‌عس نه‌توانری بکری‌ن به‌ دو به‌شی جیاوازه‌وه: ناکۆکی

سیاسی و، ناکۆکی نه‌رزی.

ناکۆکی سیاسی

له‌ عیراق دا به‌ریاری سیاسی به‌ دهس کتیه‌؟ به‌ دهس (المجلس الوطني)؟ ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران؟ (قیاده‌ قطر العیراق) ی حیزبی به‌عس؟ (مجلس قیاده‌ الشوره‌) یه‌؟ یان به‌ دهس هێزکی نه‌بیراوی غه‌یبیه‌؟ له‌ کاتی گفتوگۆدا ئه‌م کتیه‌یه‌ به‌ زه‌قی هه‌ستی پێ نه‌که‌را به‌ تایبه‌تی له‌ دو مه‌یدان دا: یه‌کتیکیان، مه‌یدانی به‌شداری کورد له‌ دهسه‌لاتی ناوه‌ندی دا. ئه‌وی تریان، له‌ مه‌یدانی دهسه‌لاتی حوکمی زاتی دا.

بیربو‌بۆچونه‌کانی یه‌کیتی له‌ گه‌ل به‌عس به‌ ته‌واوی له‌ یه‌کتری جیاوا‌ز بون. یه‌کیتی لای و‌ابو، که‌ عیراق پێک دێ له‌ دو ته‌وه‌ی سه‌ره‌کی عه‌ره‌ب و کورد، هه‌روه‌ک له‌ ده‌ستوری کاتی عیراق دا نوسراوه‌، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ نه‌بێ له‌ هه‌مو

شعبه دهمی ههین و، به‌شدار بهی له دارشتن و دانی بریاری سیاسی دا.
 یه‌کیستی باوه‌ری به دیموکراسی و پلورالیسم و، به نازادی حیسزیاپه‌تی و
 رۆژنامه‌وانی و، دابه‌شکردنی ده‌سه‌لاته‌کان به سهر ده‌سه‌لاته‌کانی ته‌شریعی،
 ته‌نفیزی، قضائی دا هه‌بو، وه‌کو نه‌وه‌ی باوه له ولاتانی دیموکراتی دا له دنیا‌دا.
 یه‌کیستی له ریک‌خستنی په‌یوه‌ندی نیتوان ده‌سه‌لاتی ناوه‌ندی و ده‌سه‌لاتی
 حوکمی زاتی دا، باوه‌ری وا بو، که جگه له کاروباری دیفاع، ده‌روه، پاره‌وپول..
 نه‌وانی تر نه‌بێ به‌جێ به‌یترۆ بۆ ده‌زگاکانی حوکمی زاتی.

حیزبی به‌عس به مونا‌مه‌ره هاتۆته سهر کار. وه‌کو سه‌ده‌ده‌امیش نه‌لتی: «جنا
 لنبقی». باوه‌ری به ژبانی دیموکراسی و پلورالیسم نیه، به‌لکو پۆرمیتیکی تۆتالیتریه.
 هه‌ول نه‌دا هاوولاتی عیراقی، بێ گۆی دانه نه‌توه و دین و مه‌زه‌ب، به گۆیره‌ی
 بۆجونه‌کانی خۆی و تیگه‌یشتنی له ژبان رابه‌یتن و له قالب بدا. نامه‌ده نیه له
 پچوکترین ده‌سه‌لاتی خۆی بۆ هیچ حیزب و لایه‌کی تر بگۆزه‌ری. جۆری به‌رتوه‌بردنی
 حیزب و ده‌وله‌ت له عیراق دا شتیکی تایبه‌تیه و له دنیا‌دا نمونه‌ی نیه.
 به‌عس سه‌یری نه‌نجومه‌نی وه‌زیران و نه‌نجومه‌نی نیشتمانی نه‌کا، وه‌کو دو
 ده‌زگای بێ ده‌سه‌لاتی سیاسی.

داووده‌زگای نۆتۆنۆمی پتیک هات بوله: (المجلس التشريعی و المجلس
 التنفيذي). نه‌ندامانی ته‌شریعی به ناو له لایه‌ن دانیشتمانی ناوچه‌ی نۆتۆنۆمه‌وه
 هه‌له‌به‌رتیردران. به‌لام نه‌بوايه لهو که‌سه‌نه بێ که سه‌رکردایه‌تی به‌عس په‌سندیان
 نه‌کا. مه‌رجه‌کانیشتی نه‌وه‌نده قورس و ناله‌بار بون، مه‌گه‌ر که‌سه‌نی پتی ی له
 که‌رامه‌تی شه‌خسیی و نه‌توه‌یی خۆی بنایه، ئینجا پتی ی قوبول نه‌کرا. نه‌م ده‌زگایه
 نه‌گه‌رچی له سه‌داسه‌د به فرمان و نامۆزگاری به‌عس کاری نه‌کرد و، ده‌سکردی خۆی
 بو، که‌چی ده‌سه‌لاتی دانانی (قانون) ی بێ نه‌درا بو.

(المجلس الوطني) یش له به‌غداد، شتی بوله بابه‌تی مه‌جلیسی
 ته‌شریعیه‌که‌ی هه‌ولتیر.

(المجلس التنفيذي) یش ده‌زگایه‌کی بێ ده‌سه‌لات بو. جگه له‌وه‌ی هه‌ندێ له
 دائیره‌کانی سهر به هه‌ندێ له وه‌زاره‌ته‌کان هیچ پتیه‌ندییه‌کیان له گه‌ل نه‌مانه‌ته
 عامه‌کانی حوکمی زاتی نه‌بو، محافظ و سه‌رائی ده‌زگا نه‌منیه‌کانیش راسته‌وخو
 به‌سترا بون به به‌غداده‌وه.

به‌عس وه‌کو ده‌زگایه‌کی به‌رتوه‌به‌رایه‌تی بێ ده‌سه‌لاتی سیاسی سه‌یری
 نه‌نجومه‌نی وه‌زیرانی نه‌کرد. له بریاردانی سیاسی دا ره‌نگه‌ پراوێژیان بێ بکری،

بهلام دهسلاتی دانی بریار و دهنگدانیان نه بو. له یهکتی له کۆبوونهکان دا، عهلی حهسهن مهجید له سهردهسلاتهکانی نهجمههنی وهزیران به راشکاوی وت بوی: «لهوهتی بهعس هاتۆته سهردهسلاتهکانی نهجمههنی وهزیران دا تنیا یهک جار دهنگ دراوه، نهویش له سهالی ۱۹۶۸ دا بوه، نهو بریارهش ههر نهو کاته ههلهوشینراوه تهوه.» له گهڵ نهوهش دا نهیان نهشاردهوه که وهزارهتهکانی: دیفاع، کاروباری دهروه، کاروباری ناوخر، ئیعلام، تخطیط له هیچ زروف و زهمانیک دا نادهن به هیچ کهس و هیچ حیزبی، جگه له نهندامی بهعس، له ناو بهعشیش دا بهوانهی که له خۆیان نزیکن. دهزگا نهمنیهکانیش: نهمن، نیستیخبارات، مرخابهرات، به تنیا له دهس سهردام خۆی دا بو، بۆ کهس نهبو قسهی تی دا بکا. تنانهت سهردا بهتی بهعشیش.

له عیراق دا: مجلس قیاده الشوره، قیاده قطر العیراق، المجلس الوطنی، نهجمههنی وهزیران هه بو. له ناو ههمو نههم دهزگایانه دا کورد یا کهسانی به پێچهلهک کورد هه بون. به گۆتیهی دهستور (مجلس قیاده الشوره) بهرزترین دهسلات بو، که دانانی قانون و مهرسوم و بریاری سیاسی به دهس بو. له راستی دا نهویش دهزگایهکی کارتۆنی بو، چونکه دهسلات تنیا له دهس یهک کهس دا بو، که له یهک کات دا سهردامار و، سهردۆکی مجلس قیاده الشوره و، امین سر قیاده قطر العیراق و، قانییدی عامی قواتی مسلحه و، سهروهزیران.. بو، نهویش سهردام حهسبن بو.

له ولاتیکی دا، که ههمو دهسلاتهکان له دهستیک دا کۆبویتتهوه و، پۆتیمی حوکمرانی به رادهیهک تۆتالیستاری بی، دهس وهزیراته دیاریکردنی جۆر و پهنگی جلوپهنگی فدرمانیههکانی، تنانهت قهلهوی و لاوازییان، نهبتی له چ دهسلاتیکی خۆی له کاروباری ناوهندی و له کاروباری حوکمی زاتی دا به قازانجی کورد دهس ههلبگرئ؟

له بهر نهوه نهبتی مرۆف بیهتیتته بهرچاوی که گفتوگۆ له گهڵ نهمانه کارتیکێ چهند دژوار و، پرسیارهکهی د، قاسملو چهند بهجتی بو: «تایا نیه نهزانن له گهڵ کئی تهرهفن؟»

*

ناکۆکی نهزری

عبدالرزاق الحسینی، که یهکتیکه له مێژوونوسه به ناوبانگهکانی عیراق له کتیبهکانی دا زۆر به رونی سنوری کوردستانی عیراقی دیاری کردوه. له (ج ۳، ص ۲۹۸) ی کتیبهکهی دا: «تاریخ العیراق السیاسی الحدیث» نویسیرتی: «یقطن

المحدود من العراق مدنا وقرى تبتدئ من الحدود الايرانيه - العراقيه على خط مستقيم، يمتد من (جبل حمرين) حتى (جبل سنجار) حيث يتصل بالحدود العراقيه - التركيه - السوريه، ويولفون فيه اهم اقليه قومييه.»

بهلام به عس و، پيش نه ویش حکومته کانی تری عیراق هه رگیز دانیان بهم سنوره دا نه ناوه. یه کتی له ناکوکیه کانی شیخ مه محمود له گه ل بهریتانیا و، حکومتی مه لیک فه یصل و، یه کتی له ناکوکیه کانی مه لا مسته فای بارزانی له شوپشی نه لیل دا له گه ل به عس نه مه سه له یه بوه.

له کوژتایی بیسته کان و سه ره تایی سییه کان دا چالاکه کانی کورد داوای دروستکردنی دو لیوای تازه یان کرده به ناوی لیوای دهوک، له قهزا و ناحیه کوردنشینه کانی موسل و، لیوای باجه لان، له قهزا و ناحیه کوردنشینه کانی دیاله و کوت.

دیاریکردنی شوته کوردییه کان، بو به کیشه یه کی هه میشه یی له نیوان جولانه وهی کورد و حکومتی عیراق دا، له گفتوگوکانی سه رکردایه تی بارزانی و به عس دا سالی ۱۹۷۰ نه م کیشه یه به چاره سه رنه کراوی به جن هیترا بو بو نه وهی له سالانی دوایی دا سه رزمیریان تی دا بکری. دوایی هه ر نه م کیشه یه ش کرا به بیانی وهی هه لگیرساندنه وهی شه ر.

*

به عس پيش نه وهی بیته سه ر حوکم بییری له مه سه له ی گوژینی پتکهاتنی نه ته وهی هه ندی ناوچه کرد بو وه. سالی ۱۹۶۳ نه گه رچی ماوهی چند مانگی له حوکم دا مایه وه، بهلام فریای نه وه کهوت زوژی ناوچه نه وتییه کانی که رکوک و هه ولیری له کورد چۆل کرد. سالی ۱۹۶۸ یش که بز جاری دوهم هاته وه سه ر کار، نه م جاره یان به ریکویتیکی و بیندرژی کهوته جیبه جتی کردنی نه خشه کانی. به عس به پتیره وی له تبوژییه که ی سه ددام حسین، که کورد بخاته به رده می دو (استحاله) بز نه وهی له روی مادیه وه مه حال بن بتوانی جیا بیته وه و، له روی مه عنه ویشه وه مه حال بن بتوانی بییری لئ بکاته وه، هه ندی رتوشوتنی داناوه:

۱. هه مو نه و ناوچانه ی نه وتیان تی دایه نه بن له قه له مه ره وی حوکمی زاتی دابیرتین و، له کورد چۆل بکرتین.

بیانوه که ی نه وه یه: سامانی سروشتی مولکی هاوبه شی هه مو گه لی عیراقه نه بن به دهس ده سه لاتی ناوه ندییه وه بن.

۲. هه مو نه و ناوچانه ی بز پاراستنی سنوری عیراق و به غدادی پایته ختی له

هێرشێ دهوله تانی دراوستی و جولانهوهی کورد پیتوستن، نهبی له قهله مهروهی
 حوکمی زاتی دابهرین و، له کورد چۆن بکرتین.

بیانوهکهی نهوهیه: پاراستنی عیراق نه رکی دهسهلاتی ناوهندیه، له بهر نهوه
 نهبی نهو ناوچانه به دهس حکومهتی ناوهندیهوه بی.

۳. هه مو نهو ناوچانهی به که لکی کشتوکال دین له ناوچه کانی نیتوان کورد
 و عه رهب دا، نهبی له قهله مهروهی حوکمی زاتی دابهرین و، له کورد چۆن بکرتین.

بیانوهکهی نهوهیه: دابینکردنی گوزهران بۆ نهو جوتیارانهی له خواروی عیراق
 زهوییه کانیان نه بیته شۆزه زار، نه رکی حکومهتی ناوهندیه.

۴. بۆ نهوهی ژمارهی کورد له چاو عه رهب دا کهم بیستهوه، له سه رژه میتری
 گشتی و رهفتار له گه ل کردن دا، فهیلی به نیرانی و، یه زیدی و کلدانی، به عه رهب
 دابهرین.

به گۆترهی نه م سه ره تایانه هه ر زو ناوچه کانی به دره، جه سه سان، مه نده لی،
 خانه قین، که که وتونه ته داوینی چیاکانی پشتکۆزه و، درژپونه وهیه کی سه روشتی
 ناوچهی نیلامن و، به درژایی میژو شۆتی ژبانی کوردی لو و فهیلی بوه. له کورد
 چۆن کرد. نه م ناوچانه بۆ پاراستنی به عداد له هێرشێ نیرانی پیتوستن.

بۆ نهوهی ناوچهی حوکمی زاتی سنوری له گه ل به عداد نه مینتی محافظه یه کی
 تازهی دروست کرد. تکریت که ناحیه یه کی دو که وتوی په چوکی سه ر به قه زای
 سامه رپا بو، کرد به ناوهندی و، ناوچه کوردنشینه کانی گه رمیانی له که رکوک و
 دیاله دابهری و نوسانی به تکریته وه.

هه رچی نه خشه یه کیان دانا بۆ ته عریبی که رکوک، به ته واوی وه کو
 نه یانوست سه ری نه نه گرت، چونکه زۆرایه تی دانیشتوانی قه زا و ناحیه کانی کورد
 بون. له بهر نهوه محافظه ی که رکوک پارچه پارچه کرد. هه ندیکی خسته سه ر
 تکریت و، هه ندیکی خسته سه ر سلیمانی. شاری که رکوک و له ده وروپشته که شی دا
 به لای سلیمانی دا قه ره هه نه جیسر و، به لای هه ولیردا نالتسون کۆپری و دو بزی
 هیشه وه، نه ویش بۆ دابینکردنی مهیدانی دیفاع و هه ردو ناوچه شی ته عریب کرد.

محافظه ی دهۆک که ۱۹۶۹ دروست کرا بو. هه ر له سه ره تاوه هه ندی له
 ناوچه کوردنشینه کانی موسلی نه خرابوه سه ر. سنجار، و شیخان مه له ندهی میژوی
 کوردانی یه زیدی لێ جیا کرده وه. ناوچه تیکه لاهه کانی ته له عفه ر، زومار، سمیلی
 لێ دابهری و، له سه ر داوای جاشه کانی زیاری ناگری یش خرایه سه ر موسلی.

سنوری ناوچه ی حوکمی زاتی نه وهنده خسوار و ختیج بو، هه ر به

هه‌سا‌کر دێتکی سه‌ر بێی هه‌ست به‌ ده‌سکاری کرانی نابه‌جێ نه‌کرا. جارێکیان نه‌مه‌سه‌له‌یه‌م بۆ د. قاسملو باس نه‌کرد و، له‌ سه‌ر نه‌خشه‌ بۆم ڕون کرده‌وه. کردی به‌ بێکه‌نێن و نه‌م نوکته‌یه‌ی گێترابه‌وه:

«سه‌ریازیک نه‌چێ بۆ سه‌مام. خۆی ڕوت نه‌کاته‌وه و جلوه‌رگ و که‌لویه‌له‌کانی له‌ ژوری خۆگۆڕین دانه‌نی. نه‌چێ بۆ ژوری گه‌رماو خۆی بشوا. دوا‌ی خۆشتان دیته‌وه ژوری خۆگۆڕین. نه‌روانی جلوه‌رگ و که‌لویه‌له‌کانی نه‌ماوه. به‌ ته‌نیا نی‌تاقه‌که‌ی پشتی و پۆستاله‌کانی ماون. نه‌ویش پۆستاله‌کانی له‌ پێ نه‌کا و، نی‌تاقه‌که‌ش نه‌به‌ستی و، نه‌چیتته‌ به‌رده‌می کارای هه‌مامچی به‌و جۆره‌ ڕائه‌وه‌ستی و نه‌لی: «من نا‌لیم شته‌کانیان دزیوم، به‌لام تو شه‌ره‌فت که‌ من ها‌تم نا‌وه‌ها‌ بوم؟»

نینجا وتی: «نی‌وه‌ش بچن نه‌م خه‌رتیه‌یه‌ پێشانی سه‌ددام بدش و، لێ ی بیرسن: نی‌مه‌ نا‌لین کوردستان ته‌عریب کراوه، به‌لام تو شه‌ره‌فت کوردستان بێش نه‌وه‌ی حوکمی زاتی بدریتتی وه‌ها‌ بو؟»

*

(الحکم) و (الخصم)

په‌یامنی‌رتکی ڕادیۆی مۆنت کارلو و په‌یامنی‌رتکی هه‌فته‌نامه‌ی (الطلیعه‌ العریبه‌)، که‌ له‌ نه‌ندن به‌ پاره‌ی عیراق ده‌ر نه‌چو، چوون بۆ سو‌رداش بۆ تو‌ویژ له‌ که‌ل‌مام جه‌لال. مام‌جه‌لال له‌ وه‌لامدانه‌وه‌ی پرسیار دا، زیاد له‌ پێوست درێژه‌ به‌ قسه‌ نه‌دا، له‌ باسه‌که‌ ده‌ر نه‌چێ، باسی تر نه‌هێنیتته‌نا و وه‌لامه‌که‌یه‌وه‌ که‌ هه‌یچ په‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل‌پرسیاره‌که‌ نیه‌. گوێ ناداته‌ ده‌نگدانه‌وه‌ و نه‌نجامی قسه‌کانی. هه‌ندی جار قسه‌کانی پێچه‌وانه‌ی قسه‌ی پێشوی خۆین. نه‌مه‌یه‌کتیکه‌ له‌ نو‌قته‌ لا‌وازه‌کانی. گه‌فتوگۆکان درێژ بوون. هه‌ردو په‌یامنی‌ر هه‌م‌ریان وه‌کو خۆی بلا و نه‌کرده‌وه، به‌لکو به‌ ئاره‌زوی خۆیان نه‌و رسته‌تانه‌یان لێ هه‌لبژارد بو که‌ خۆیان سه‌به‌ستیان بو.

مام‌جه‌لال له‌ یه‌کتی له‌ کۆبونه‌وه‌کانی به‌غدادا له‌ سه‌ر یه‌کتی له‌ مه‌سه‌له‌ گه‌رنه‌کان، له‌ کاتیک دا که‌ نه‌بێ به‌ کێشه‌ له‌ نیوان نه‌م و وه‌فدی حکومه‌ت دا. وه‌فدی حکومه‌ت نه‌یانه‌وێ سه‌ددام بکه‌ن به‌ به‌هانه‌ بۆ توند گه‌یری خۆیان و، مام‌جه‌لالیش بۆ نه‌وه‌ی سه‌ددام له‌و کێشه‌یه‌دا بێلایه‌ن بکا، وت بوی: «نه‌وه‌ کێشه‌ی نیوان نی‌مه‌ و حکومه‌ته‌، به‌لام نه‌و سه‌رۆکی عیراق له‌و کێشه‌یه‌دا (خصم) نیه‌ به‌لکو (حکم) ه». بێگومان نه‌مه‌ جۆرێکه‌ له‌ دیپلۆماتسیه‌یه‌کی زیه‌رکانه‌. مام‌ جه‌لال نه‌م ڕوداوه‌ی بۆ کارای ڕۆژنامه‌وان گێترابه‌وه. نه‌ویش بۆ سه‌ریاسی و تو‌ویژه‌که‌

له زمانى مامجەلالەوه ئەو رەستەيهى هەلبژارد بو که نەلێ: «صدام هو الحکم و ليس الخصم» و گفتوگۆکەى بەم ناو نیشانە له ژماره ٦٥ ی ٦ ی نایى ٨٤ دا بلاو کردبوهوه. ئەمە له ناو ناحەزەکانى يەکیتى دا، بە تايبەتى لایەنەکانى جود، بە خراب وەرگىرا و، هەرايهکى زلیان له سەر دروست کرد. له ناو بنکەکانى يەکیتى يش دا دەنگى دايهوه، رەخنە له مامجەلال نەگىرا له سەر ئەم قسەيه.

رێکخراوهکانى دەرەوه بە ناوى مام جەلالەوه (تکذیب) یان کرد و، بە فراوانى بلاویان کردەوه. بەلام نە (الطليعه العربيه) و نە هیچ پۆژنامەيهکى تر (تکذیب) هەکیان بلاو نەکردهوه.

*

هەولێکى تر بۆ ناستبونهوه

رۆژى ١٦ / ٨ / ٨٤ وه فدیكى دەسهلاتدارى يەکیتى که پێک هات بو له: جەبار فرمان، نازاد ههوارامى، د پێشهوا تالەبانی له گەل فەرەیدون دارتاش، چون بۆ چىاي شیرین بۆ بینینى نوێنەرانی م س حشع.

لەم کۆبونەوه یەدا نوێنەرانی يەکیتى نامادەيى يەکیتى یان دەرپرەى بۆ دەسپێکردنى گفتوگۆ و ناستبونهوى گشتى له گەل هەمو لایەنەکانى جود و، رێگە دان بە هیزەکانیان بۆ گەرانەوه بۆ ناوچهکانى ژێر دەسلەلاتى يەکیتى بەو مەرجەى رێزى بریارى شەر پراگرتن بگرن و، تا ئەو کاتەى له نێوان يەکیتى و هیزەکانى حکومەت دا ناگرپر هەيه له ناوچهکانى يەکیتیهوه هێرش بۆ سەر هیزەکانى عیراق نەکەن. نوێنەرانی حشع بەو پرەى له خۆیایى بونەوه نەلێن: «بۆ هاتوچۆى ناو کوردستان ئێمە ئیزن له کەس وەرناگرین و بۆ پەلاماردانى هیزەکانى عیراقیش ئێمە هیچ ئیلتیزامێکمان بە بریارى يەکیتیهوه نیه، خۆمان نازادین چى نەکەین و چى ناکەین». بۆ دەسپێکردنى گفتوگۆیش له گەل يەکیتى کردبووان بە مەرجى پێشهکى که: «نەبێ يەکیتى بە یانێک دەرکا نیدانەى هەلوێستى خۆى بکا له شەرپى پشتناشان و، گفتوگۆى بە تەنیا له گەل حکومەت و، نەبێ يەکیتى کۆتایى بە گفتوگۆ بهێنێ و، شەر دەس پێ بکاتەوه، نەوسا نەوان گفتوگۆى له گەل نەکەن.»

نوێنەرەکانى يەکیتى پێشان رانەگە یەنن مادەم نەوان ئیلتیزام بە پراگرتنى شەرپهوه ناکەن. کەوابێ، هەتا له نێوان يەکیتى و لایەنەکانى جودا رێککەوتنى سیاسى نەبێ، چاک وایە هیزەکانیان نەنێرنەوه ناوچهکانى ژێر دەسلەلاتى يەکیتى، نەگینا رێگەیان نادەن و، نەگەر پێویست بکا بۆ رێ لێ گرتنیان هیز بە کار نەهێنن. کۆبونەوه که بەم جۆرە بە (تحدی) کردنى يەکترى تەواو بو.

حشع بۆ نهوهی هه ره شه که ی خۆی بباته سه رو ، (تخدی) ی ناگرپه که ی نیتوان
یه کیتی و به عس بکا ، هیتزیکی گه وره ی خۆی نارد بۆ خو شناوه تی. هیتزه کانی
یه کیتی له چپای سه فین ده وریان گرتن. به کاره ساتیتیکی خو شناوی کوتایی هات و ،
زۆری هیتزه که بیان فه وتا .

*

رۆژی ۲۶ ی ناب عدلی حه سه ن مه جید به کاروانتیکی دریتی ئوتۆمۆبیل
هاته سورداش. له گه ل خۆی زۆری کاربه ده سه ته گه وره کانی ده زگای (نه من) ی هیتنا
بو. مه به ستی له هاتنه که ی وه کو خۆی وتی پیشاندانی دۆستایه تی و پتزی تایبه تی
بو بۆ یه کیتی له بهر چاوی خه لک.

*

دیسان گرژی

ورده شه پری جاش و پتشمه رگه دیسان که شی سیاسی کوردستانی ئالۆزاندا ، له
لایه که وه تو ئنډره وه کانی ناو یه کیتی و له لایه کی تره وه جود ده ستیان له خو شکردنی
ناگری نه م به زمه دا هه بو. رادیۆکانی پدک و حشع به خو شیه کی زۆره وه هه واله کانی
به زلکراوی بلاو نه کرده وه و تیزی نه کردن له یه کتری.

له م گرژیه دا سه ید که ریم ، له گه ل ۲ پتشمه رگه ی تر: نه هرۆ عه بدوللا سه لیم
و سه لاح خو شناو ، رۆژی ۱۵ ی نه یلولی ۸۴ به ئوتۆمۆبیل له سلیمانیه وه گه رابوه وه
سورداش ، ناگای له وه نابتی له و نزیکانه هه ندی جاش کوژراون ، نه که ویتته بۆسه ی
جاشه کانی تاسلۆجه وه ، هه مویان کوژرا بون. ئوتۆمۆبیله که شیان ناگری گرت بو
زۆریان له ناوی دا سوتا بون.

سه ید که ریم خه لکی هه ودیان و به ناوی باوکیه وه ناو نرا بو ، چونکه نه م
هیتشتا له سکی دایکی دا بوه که باوکی مرده وه. دوا ی رتیکه که وتنی نازار چو بوه
(الکلیه العسکریه) و بو بوبه نه فسه رو ، له ۹۷۴ دا چو بوه پیزی شو پشه وه له
هیتزی سه فین دا بو بو به فه رمانده ی به تالیۆن. پیاویکی گورجو کۆتل و له ش سوک و
له شه ردا هه تا بلتی ی نازا و چاو نه ترس بو. راوکه رتیکه ده سراست و نه نگیتوه و
شاخه وانیتیکه وریا بو. له سوریاره پتیکه وه گه را بوینه وه کوردستان و ، پتشمه رگه ی
مه فه رزه سه ره تاییه کانی نه م شو پشه و ، یه کتی له هاوړی نزیکه خو شه ویسته کانم بو.
له ناو داووده زگا کانی یه کیتی دا چه ندین لیتپرسراویتی به رزی وه رگرت بو ،
سه رگر دایه تی ده بیان شه پری سه رکه و ترانه ی کرد بو. کوژرانی سه ید که ریم به م جۆره
خه میتکی زۆری له ناو هه مو هاوړتیکانی و پتشمه رگه و نه ندامه کانی یه کیتی و

خەلک دا خولقاند. م س بەم بۆنە یەو بە یانێکی دەرکرد.

هەر لە سەرەتایە بە عەس کە زانی یە کێستی لە سەر لێدانی جاش لە پێشمەرگەکانی خۆی ناپێچیتەو، نەویش دەستی جاشەکانی خۆی بۆ پێشمەرگە کوشتن، ناواله کرد بو. لە راستی دا لەمەیش دا بە عەس سوڤمەند و یە کێستی زەرەرەند بو. جاش و پێشمەرگە هەردوکیان کورد بون و نەو کوشتارەیش ناکۆکیەکانی ناو کوردی قوولتر نە کردەو، و نەو جاشانە ی نە کوژران لە چاو پێشمەرگەکانی یە کێستی دا کە لە تۆلە ی نەوان دا نە کوژرانەو، کەسانی نزم و بیخ بون.

*

لە نیوان عیززەت دوری و مامجەلال دا، هەروەها لە نیوان عەلی حەسەن مەجید و مامجەلال دا چەند نامە و پەیام نالوگۆڕ کرا. رۆژی ۳ ی نەیلول بۆ دەرپرینی نیازبایی و سوربون لە سەر درێژە پێدانی گفتوگۆ، عیززەت دوری و عەلی حەسەن مەجید بۆ سەردانی مامجەلال و سەرکردایەتی یە کێستی هاتن بۆ سورداش و، کۆبونەو یەکی درێژ کرا. یە کێتی لەو مەسەلانە ی لەم کۆبونەو یەدا باس کرا مەسەلە ی جاش بو. عیززەت دوری بە راشکاوی وتی: «ئێمە نەوانەمان بۆچیە؟ بۆ شەری ئێو رامان گرتون، نەگەر شەرمان لە گەل ئێو نەمیتنی، نەوانەمان بۆچیە، هەلیان نەو شێنێنەو.»

داوامان لێ کرد نەمان بۆ بنوسن. وتی: «ئێمە هیشتا پێک نەهاتین، نەو ناخەمە سەر کاغەز چونکە ئێو بە کاری نەهیتن بۆ ترساندنیان و پراکتیشانیان بە لای خۆتان دا.»

عیززەت دوری مامجەلالی دەعوەت کرد بۆ بەغداد بۆ تەواکردنی گفتوگۆ. لەو ماوە یەدا بە عەس بە تەما بو، هەلبێژاردنی (المجلس الوطنی) بکا. نە یانویست یە کێستی یش بەشدار بو.

بۆیە هەردولا وا پێک هاتن کە نەم جارەیان دوایین خولی گفتوگۆ بی، بەلگەکان نیمزا بکرتن و بە یانێکی رەسمیی دەرچی. لە بەر نەو داوایان کرد کە ناوی هەمو نەو کەسانە لە گەل خۆیان بێن بۆ بەغداد، کە یە کێستی ناو دیریان نەکا بۆ وەزارەت و، نەندامەتی (المجلس الوطنی).

لەدوا حەفتە ی مانگی نەیلول دا، مامجەلال پێو بۆ بەغداد و، هەندێ لە نەندامانی سەرکردایەتی چون بۆ سلێمانی، هەولێر، کەرکوک، دھۆک بۆ قسەکردن لە گەل هەندێ کەسایەتی ناسراو، پرسواریان پێن بکەن لە سەر دیاریکردنی نەو

ناوانه‌ی بۆ وه‌زاره‌ت و نه‌نده‌مه‌تی نه‌نجومه‌نی نه‌یشتانی دیارییان نه‌که‌ن.
 له‌ کۆتایی نه‌یلول، هه‌مویان له‌ به‌غداد یه‌کیان گرتوه، ناوه‌کانیشیان ئاماده
 کرد بو. زۆری نه‌وانه‌ی ناودێر کرا بون، که‌سایه‌تی سه‌ربه‌خۆ بون، په‌شمه‌رگه‌ و
 کادریان تی دا نه‌بو. وه‌فدی یه‌کیتی: مامجه‌لال، د. فوناد مه‌عصوم، فه‌ره‌یدون
 عه‌بدولقادر، عومه‌ر عه‌بدوللا، عومه‌ر عه‌زیز، نازاد هه‌ورامی، سه‌ربه‌ست
 بامه‌رینی، به‌ کۆمه‌ل چون بۆ دانیه‌شتن له‌ گه‌ل عه‌یززه‌ت دوری له‌ کۆشکی (المجلس
 الوطنی). مامجه‌لال به‌ عه‌یززه‌ت دوری وت بو: «نه‌وا ئه‌یمه‌ هاتوین بۆ نه‌یمزاکردنی
 رێککه‌ته‌که‌ و، بلاو کردنه‌وه‌ی به‌یان.»

عه‌یززه‌ت دوری له‌ سه‌ره‌تادا په‌تخۆش‌حالیه‌یه‌کی زۆر په‌یشان نه‌دا و، ناماده‌یی
 خۆیان ده‌نه‌به‌رێ بۆ نه‌یمزاکردن و نه‌یعلانکردنی. عه‌یززه‌ت هه‌له‌سه‌ستی به‌ ته‌له‌فۆن نه‌م
 هه‌واله‌ خۆشه‌ به‌ سه‌ددام رابگه‌یه‌نین. که‌ دیته‌وه‌ به‌ چروچاوی ترشاوه‌وه‌ دیته‌وه‌، به
 مامجه‌لال نه‌لتی: «هه‌یشتا مه‌وزوعی جه‌به‌ه و مه‌یثاق ته‌واو نه‌بوه، نه‌بی نه‌ویش
 به‌رته‌ینه‌وه‌.» مامجه‌لال نه‌لتی: «له‌ دانیه‌شتنیه‌کی په‌تخۆش‌دا سه‌رۆک وتی: ئه‌یمه
 گه‌فتوگۆمان له‌ سه‌ر جه‌به‌ه و مه‌یثاقه‌که‌ی له‌ گه‌ل حه‌شع به‌ ۳ سالی ته‌واو کرد، یا له
 گه‌ل ئه‌وه‌ش نه‌وه‌نده‌ بخایه‌نین، له‌ سه‌ر نه‌وه‌ رێککه‌وته‌که‌ دوا مه‌خه‌ن.» عه‌یززه‌ت
 دوری سه‌ر نه‌به‌ت له‌ سه‌ر هه‌لوته‌ستی خۆی. مامجه‌لال نه‌لتی: «دیاره‌ تورک
 ئه‌یسه‌ که‌ بیان تێک دا!!»

له‌م کاته‌دا سه‌رۆکی نه‌رکانی جه‌یشی تورکی له‌ به‌غداد بو. هه‌مو ساره‌کان
 په‌کی که‌وت و به‌عس که‌وته‌ به‌هانه‌ هه‌تانه‌وه‌ بۆ دواخه‌ستی تێکرای کاره‌که‌. وه‌کو
 دوا‌یی به‌یستمان سه‌رۆکی نه‌رکانی جه‌یشی تورک بۆ تێکدانی رێککه‌وتنی کورد و
 عه‌یراق هات بو، به‌ به‌یانوی نه‌وه‌ی نه‌مه‌ نه‌بی به‌ هۆی هاندانی کورده‌کانی نه‌وان و،
 له‌ نه‌جیام دا نه‌مه‌ نه‌بی به‌ هه‌ره‌شه‌ له‌ ناسایه‌تی نه‌ته‌وه‌یی تورک. نه‌وسا عه‌یراق له
 دو لاره‌ په‌تووستی به‌ تورکیا بو:

یه‌که‌مه‌یان، بۆ دا‌یه‌ن کردنی مه‌سه‌ره‌فی جه‌نگی نه‌یران. له‌و کاته‌دا ته‌نیا رێگای
 نارده‌نی نه‌وت لوله‌کانی تورکیا بو. لوله‌که‌ی سووریا له‌ مه‌یتر بو داخرا بو، هه‌یشتا
 لوله‌که‌ی سه‌عویدییه‌ش ته‌واو نه‌بوو.

دوهمه‌یان، تورکیا رێگایه‌کی گه‌رنگی ترانه‌زستی که‌له‌وه‌لی نه‌ووریا بو.
 هه‌رچه‌نده‌ تورک هه‌م له‌ نه‌وت و هه‌م له‌ ترانه‌زستی بازرگانی قازانجی زۆریان نه‌کرد
 به‌لام نه‌یان‌توانی به‌م دو رێگه‌یه‌ (ئبه‌یتیزاز) ی سه‌ددام به‌که‌ن.

پۆزی ۳۰ ی نه‌یلول وه‌فدی یه‌کیتی جارێکی تر له‌ گه‌ل وه‌فدی حکومه‌تی که‌

پێک هات بو له: عیززەت دوری، فاضیل بەرپرک، موندیر شای، عەبدولفەتاح نال یاسین، عدلی حسەن مەجید، مەحمود شوکر، کۆبوەووە.

بابەتی کۆبوونەوەکەیان گۆزی بۆ باسی ھەلبێژاردنی (المجلس الوطني) و، بۆ یەکەمین جار باسی بەشی حیزبە کارتۆنیەکانیان ھیتابووە ناو باسەکەووە. بێگومان ئەمە بۆ تەگەرەدان بۆلە پەوتی گەفتوگۆ.

روژی ٦ ی تشرینی یەکەم وەفدەکە ھەددامی بینی. ھەددام قسە ی گشتی کرد بو، نامۆژگاری کرد بون، کە شەر نەکەنەووە و، دان بە خۆیان دا بگرن.

روژی ١٣ ی تشرینی یەکەم جاریکی تر وەفدەکە لە گەل عیززەت دوری، نەعیم ھەداد، عدلی حسەن دانەنیشن، بێ ئەو ی بگەن بە ھیچ نەنجامیتیکی دیاریکراو.

روژی ١٤ ی تشرینی دوھم وەفدەکە بە نانومیدی گەرانیووە بۆ کوردستان. ئەمە نیتەر سەرھەتای دەس شتقا بۆلە پێککەوتنی سیاسی لە گەل بەعس. بەعس نەبوست درێژە بە ناگرپر بەدا، بێ ئەو ی ھیچ دەسکەوتنی بە کورد بەدا. یەکیتی یش نەبوست درێژە بە ناگرپر بەدا، چونکە ھیتابووە نامادە نەبو بۆ شەر. ھەردوولا وەختیان نەکوشت.

سەرکردایەتی ئەو دەسکارییانە ی بە پیتوستی ئەزانی لە میشتاقە کەدا بکری، بە نوسین ناردی بۆ سەرکردایەتی بەعس. عدلی حسەن بە تەلەفۆن ناگاداری عومەر عەزیزی کرد بۆلە کەرکوک، کە بە سەرکردایەتی یەکیتی بلتی:

١. تێبینیەکانی لە سەر میشتاق نارد بوتان، ھەندیتیکی نەکرێ جیبەجێ بکری، بەلام ھەندیتیکی نوسراو بۆ ئەو ی پێککەوتنەکان ھەلتەکێتی.

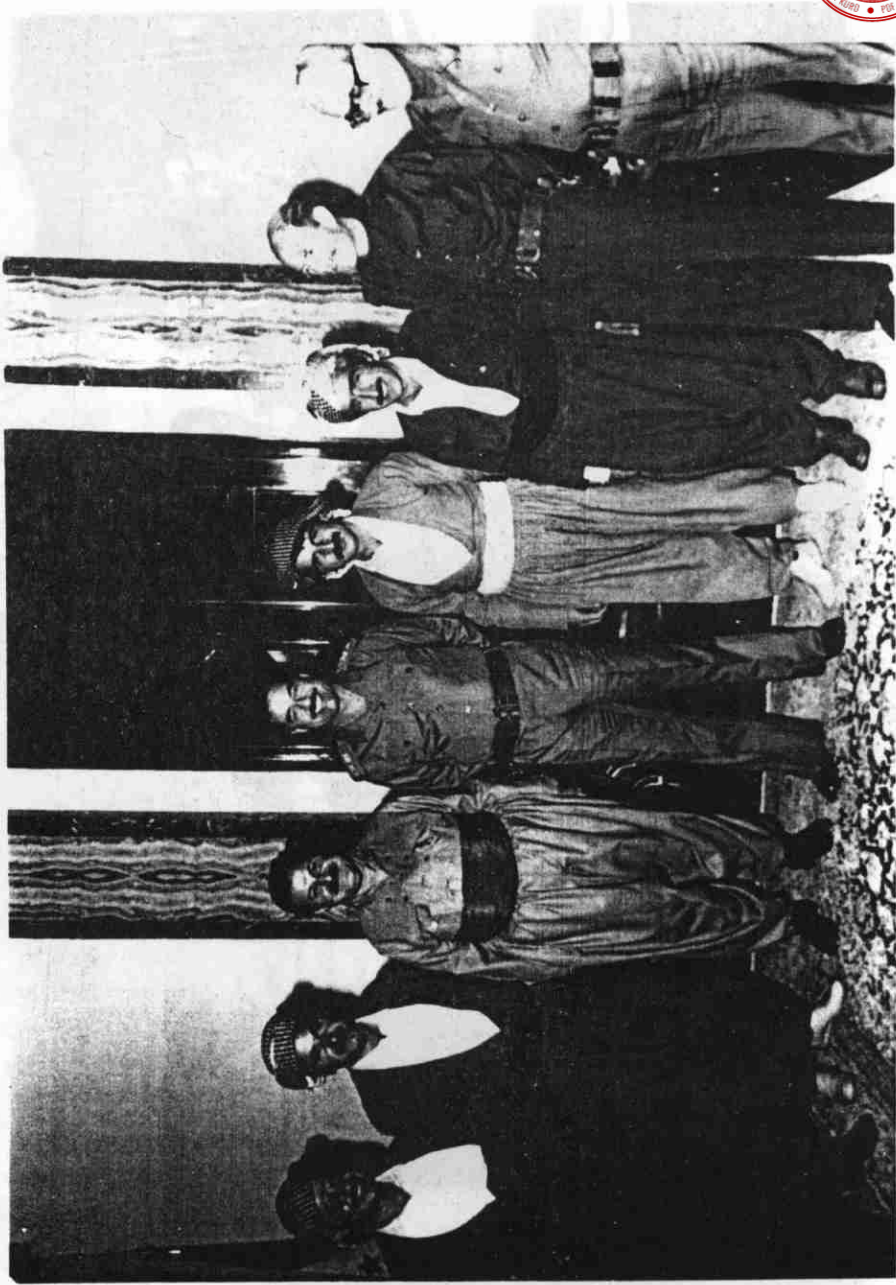
٢. دیارە بەرھو شاخ نەرۆنەووە.

٣. پێ نەچن لە گەل کورانی مەلا پێک بکەون، موبارەکتان بێ.

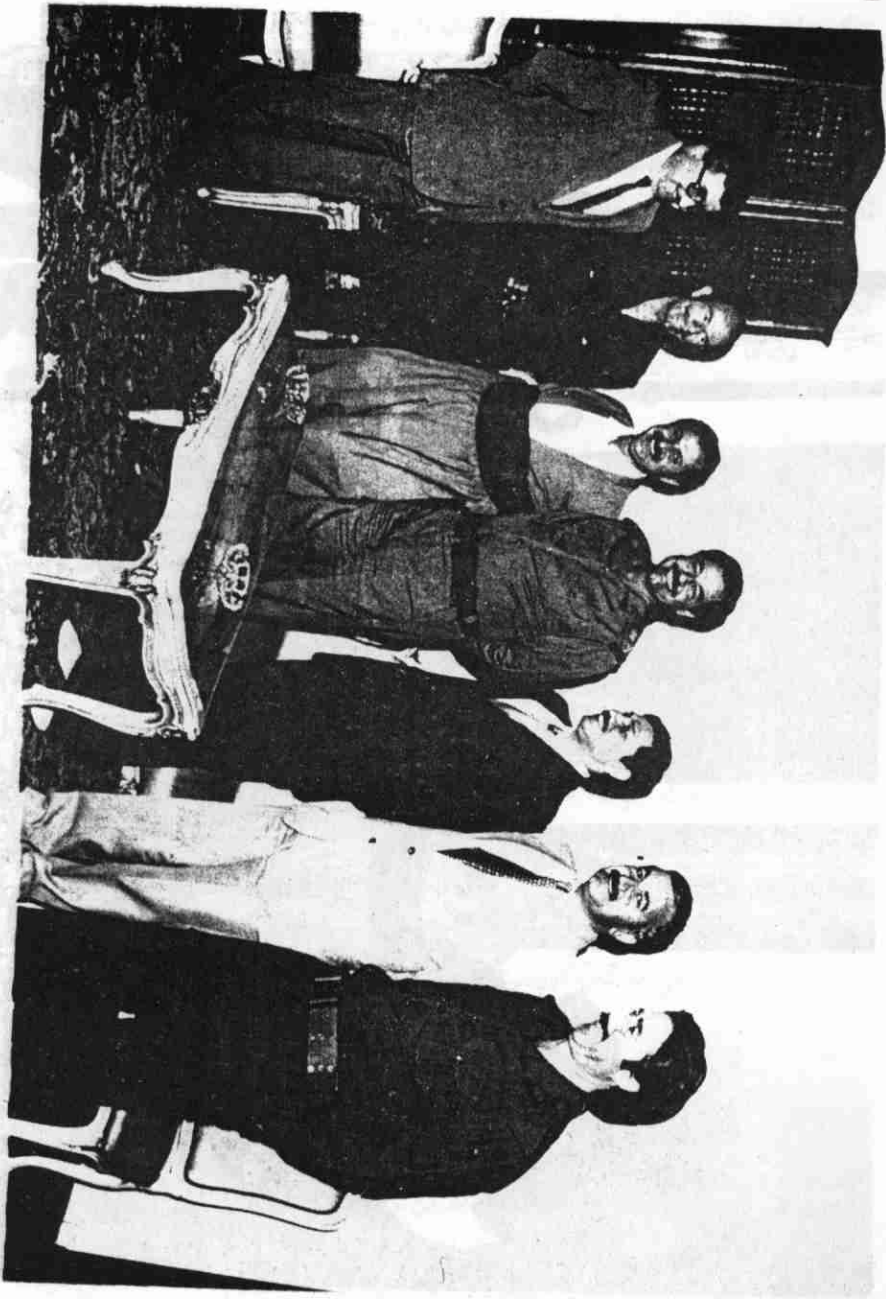
*

راوانانی گەرم

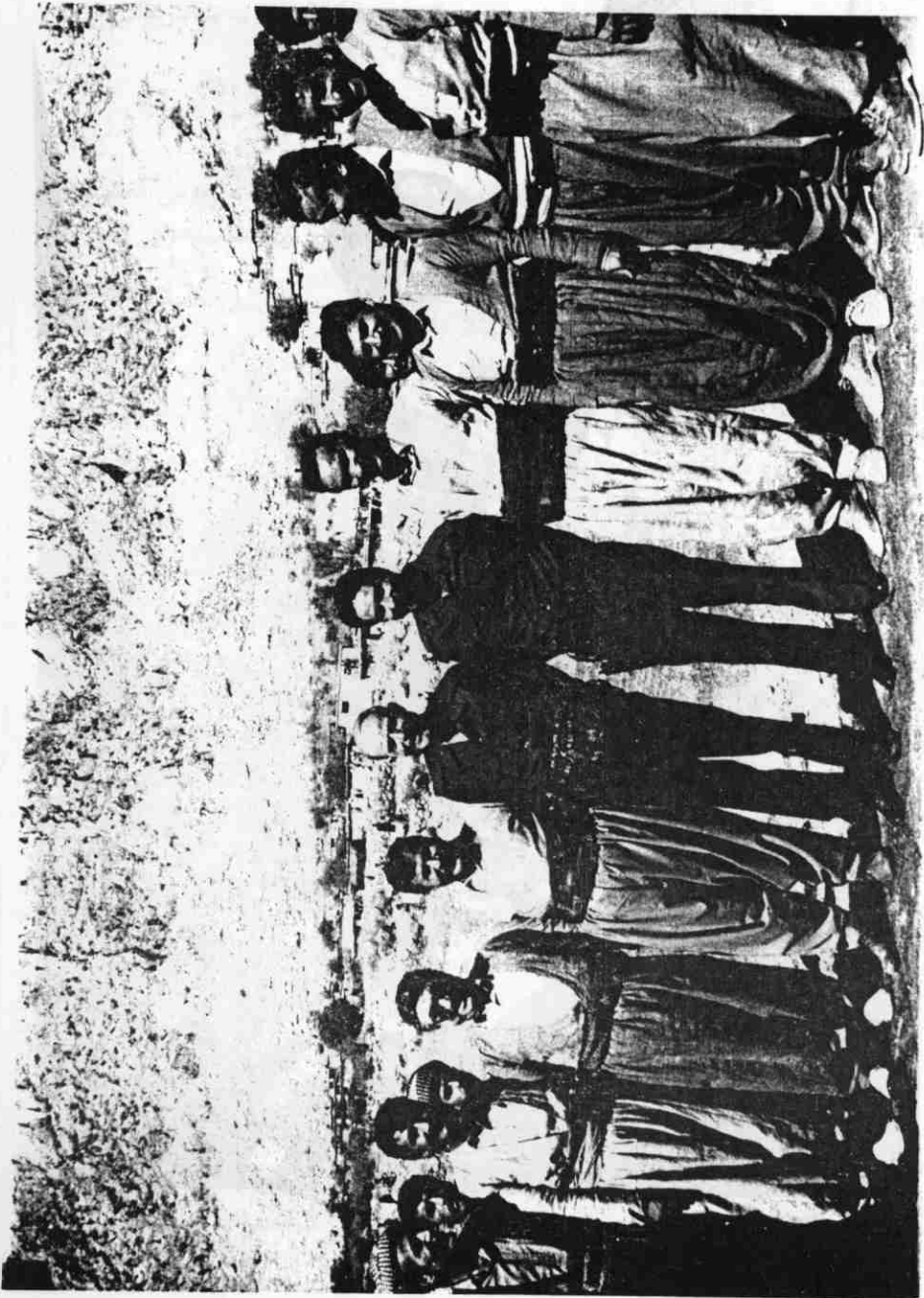
پ ک ک کەوت بوە چالاک ی ھەند ئ لە بارەگاکانی خۆ ی لە ناوچە سنورییەکانی تورکیا - عیراق دانا بو. تورکیا پێککەوتنیتیکی لە گەل عیراق نیمیزا کرد، ناوی لێ نا بو (راوانانی گەرم)، بە پێ ی ئەم پێککەوتنە تورکیا بۆی ھەبو بۆ راوانانی چەکدارەکانی پێ کا کا ٥ کیلۆمەتر بیتتە ناو خاکی عیراقەووە. ئورودی تورک یەکەمین ھیرشی بۆ سەر بادینان دەس پێ کرد. یەکیتی لە بەیانیتیکی درێژدا نامادە یی خۆ ی دەپر ی بۆ ناردنی ھیز بۆ بەرپەرچدانەو ی ھیرشی تورک. لە مەش

بغدا - کانۆن، ١٩٨٣، لە راسنۆوه یۆجیب : تارۆ، عهزێز، عهزهد دوری، دکتۆر خهرد

بەنا - مەلومەت - ١٩٨٤ - لە ئۆفیسێکەدا، بەنا، مەلومەت، مەسعود، مەسعود، مەسعود، مەسعود

سورداش ، شیلولی ١٩٨٤ - له راسته وه بۆ چهپ : فریدون عبدالقادر ، نهوشیروان مستیفا

سورداش، تهلول، ١٩٨٤ - وهفزی به کتبی، لهجه یه یوزراست: تام جلا، نهوشه یوزان سهندنا

زۆرتر مەبەستی دلنەوایی پدک بو. بەلام پدک نەک هەر پێشوازی لەم پێشنیاره نەکرد و، نەک هەر بەرگری نۆردوی تورکی نەکرد، بەلکو کردی بە بیانبوێکی تر بۆ هێرشێ راگەیانندن دژی یەکییتی.

*

کۆتایی هینان بە گفتوگۆ

کۆبونەوهیەکی کۆمیتەیی سەرکردایەتی کرا بۆ لیکۆلینەوه لە رەوتی گفتوگۆ و هەلومەرجی کوردستان، زۆری ئەندامانی سەرکردایەتی کەوت بونە ژێر کار تێ کردنی پرۆیاگەندەیی دوژمنانەوه. هەندیکیان قەسەیی نالەباریان نەکرد و ئەیان وت ئەمە جاشایەتیە نێمە ئەیکەین، لە کاتیکی دا نێمە هیچ شتیکی خراپمان نەکرد بو تەنیا شەرمان راگرت بو. بە هۆی ئەو سالەوه:

- هێزەکانی یەکییتی حەسا بونەوه، بە ژمارە زۆر زیادیان کرد بو، دەستیان گەیشت بوە هەندێ جێگە کە لە سەر دەمی شەرپا دەستیان نەیکەیشت بوە. هەلومەرجی ژانیان بوژابووە.

- کۆمەلانی خەلک بۆیان دەرکەوت کە یەکییتی هێزێکی سەر بە خۆیە لە بریار دانی سیاسی دا، بەرژووەندی کورد لە بەرچاوە نەگرتی، نەک هاو بە میانیتی و دوستانەتی لە گەڵ دەولەتان.

- دەولەتانی ناوچە کەش، بە تاییبەتی ئێران و سوریا، بۆیان دەرکەوت کە یەکییتی، هێزی سەرەکیە لە سەر نەزری کوردستان، دواي راگرتنی شەرپا، جگە لە بادینان لە هیچ شوێنیکی تر چالاکیی پێشمەرگانە نەما بو.

لەم کۆبونەوهیەدا بە گشتی دەنگ بریار درا کۆتایی بە گفتوگۆ بهێنرێ و، هێزەکان نامادە بکەین بۆ دەس پێت کردنەوهی شەرپا.

بریارێ شەرپا دوا خرا بۆ ئەوهی خەلک و خۆمان بە ناسودەیی زستان بە سەر بیهێن و لە بەهار نزیک بکەوینەوه، بەلام بریار درا کە کۆتایی هینان بە گفتوگۆ رابگەیهێنرێ.

بریارێ شەرپا کردنەوه بریارێکی حساب نەکرا و هەلەیهکی گەوره بو. بەلام کەسێ زانی نەنەکرد بۆتی: درژێه دان بە راگرتنی شەرپا و گفتوگۆیەکی پچر پچر باشتره لە شەرپاکی نا بەرامبەر لە گەڵ دوژمنیکی دڕندەیی وەکو بەعس، کە لەو کاتەدا خاوەنی ۵۰ فیرقە سەرباز و ۵ هەزار تانک و ۶ سەد فرۆکەیی جەنگی و خاوەنی چەکی کیمیایی و بایۆلۆجی و، سەدان هەزار جەیشی شەعبی و جاشی کورد بو. چونکە تاوانبار نەکرا بە بەزین و کۆلدان و روخان.

مام جهلال نامه‌ی بۆ عیززهت دوری نویسی و، سهرکردایه‌تی یه‌کیتی یش له ۱۵ / ۱ / ۸۵ دا به‌یانیتکی ده‌رکرد (کتوتایی هیتانی وتووێژ) ی راگه‌یاندا، له به‌یانه‌که‌دا رونی کرد بوه‌وه که دوا‌ی ده‌یان کۆبونه‌وه و دانیشتن و سه‌دان سه‌عات گفتوگۆ، گفتوگۆ به نه‌نجام نه‌گه‌یشت و، نۆبالی ژێرکه‌وتنی گفتوگۆکه‌شی خسته سهر به‌عس.

له‌و کاته‌دا یه‌کیتی هیچ جوژه په‌یوه‌ندیه‌کی له گه‌ل نیران نه‌بو، ته‌نانه‌ت سهره‌پرديکیشی دروست نه‌کرد بو، له گه‌ل جودیش هیچ جوژه په‌یوه‌ندیه‌ک که بۆنی ناشتوبونه‌وه‌ی لێ بێ دروست نه‌کرا بو. یه‌کیتی هیتشتا له ناو نه‌ دا‌ه‌رانه سیاسیه‌دا بو که تێ ی که‌وت بو.

رۆژی ۱۶ ی کانونی دوهم، واته یه‌ک رۆژ دوا‌ی بلا‌و‌کردنه‌وه‌ی به‌یانه‌که، سه‌عدی مه‌هدی صالح به هالیکیۆته‌ر هاته مه‌رگه. داوا‌ی کرد گفتوگۆ ده‌ستی بێ بکرتته‌وه، له کۆی دا پچراوه له‌وتیوه ده‌س بێ بکه‌ینه‌وه. به‌لام سهرکردایه‌تی یه‌کیتی بۆ ده‌مکوتکردنی دوژمنه‌کانی گفتوگۆ، که له ناوخۆی یه‌کیتی و له ده‌ره‌وه‌ی دا به‌وپه‌ری توندوتیژی‌ه‌وه له قسه و چالاکی دا بون، نیتتر نه‌م داوا‌یه‌ی به‌عسی دا‌یه دوا‌وه.

به‌مه‌یش جاریکی تر جولانه‌وه‌ی کورد له ناو بازنه داخراوه‌که دا که‌وته‌وه خولانه‌وه: داوا‌ی مافی نه‌ته‌وه‌یی، سهرکوتکردن، شه‌ری چه‌کدار، پتیه‌ندی ژێر به ژێر، گفتوگۆی ناشکرا، گۆرمی، دیسانه‌وه شه‌ری چه‌کدار.....

*

*

٢ . هيسانهوه شهر

داوای نهوهی کۆمیتتهی سههرکردایهتی ی ن ک بهیانهامه ی پچراندنی گفتوگۆی راگه یاندا، نیتیر له ناو یه کیتتی دا هیچ نومییدی به گفتوگۆ نه مابو، بهلام نه مانویست جاری خۆمان له شهر لابهین تا چله ی زستان تی نه پهری و ههوا که مهت خۆش نه بی، چونکه دلنیا بوین له وهی نه مجاره یان شه ریکی سهخت نه بی، و، کار به دهستانی عیراق دهس له دانیشتوانی لادیکانیش ناپارتین.

کوژرانی ریشه

پوژی ٢٥ ی کانونی دوهمی ٨٥ ههوال هات مامه ریشه کوژرا. ریشه ناوی نه جمه دین شوکر و خه لکی گوندی تاله بان بو. له بهر نه وهی پرسی هه بو به مامه ریشه ناوی ده رکرد بو. ماوه یهک له گه ل فیداییه کانی فه له ستین کاری کرد بو. خورتنده واری نه بو، بهلام کوژیکی وریا و چالاک و گورجوگۆل و له ش سوک بو، له هه لیزاردنی چالاکیه کانی دا، نیشانه ی سههرکه وتوانه ی هه لسه بژارد. هه میسه له گه ران و سوران دا بو. سههرتا که هات بو بو پیتشمه رگایه تی له بهر نه وهی نه یان ناسی بو، ماوه یهک باوه ریان پی نه کرد بو، به پیتشمه رگه وه ریان نه گرت بو. پاشان که بو به پیتشمه رگه له ماوه یهکی کهم دا لیتوه شاهویه ی خۆی سهلماند و ده رکه وت که پیتشمه رگه یهکی هه لکه وتوه. زۆری نه خایاند بو به فه رمانده ی مه فرهزه نینجا به فه رمانده ی کهرتی جهباری. کهرته که ی ریشه یه کتی بو له نازاترین و چالاکترین کهرته کانی پیتشمه رگه و، هتیه کانی به عس داخ له دل بو ن لتی ی.

له کاتی گفتوگۆ دا له گه ل ته حسین شاهویه یسه په یوهندی کرد بو. داوای لتی کرد بو دهس له خراپه هه لگرێ و، هاوکاری پیتشمه رگه بکا. ته حسین به قسه ی لوس ریشه ی ته فره دا بو، گویه هاوکاری له گه ل نه کا. نیتیه هه ر که به مه مان زانی زۆر زو سه رنجمان راکیتشا و، وریامان کرده وه که باوه ر به ته حسین نه کا، و لتی ی نزیک نه بیتته وه. فه رمانده ی تیه که یشی، نازاد حه مه غه رب، به هه مان توندی وریای کرد بو وه. بهلام نه و گوی ی نه دابویه نه م وریاکردنه وانه. ته حسین، ریشه ی ده عوه ت کرد بو بو وتووێژ و نان خواردن، له کاتیک دا له گه ل ٢ پیتشمه رگه ی هاو پو ی: سه ردار حه مه شه ریف، مو حسین مه جید سه لیم، چو بو بو بینینی، ته حسین له سه ر داوای

نیستیخبات بۆسهی بۆدانان وههر سێکیانی کوشت. ریشه له ناو خه لک دا بویو به قاره مانیتکی نهفسانهیی و، به که سێکی له شان نه هاتو. ته نانهت له یه کتی له خۆپیشاندانه کانی سلیمانێ دا هاواریان کرد بو: «به هیزی مامه ریشه، سه ددام نه که یین به شیشا».

کوژرانی ریشه زه ره رتکی مهعنهوی بو له پیشمه رگه کانی یه کیتی. مه کته بی سیاسی به م بۆنه یه وه به یانیتکی له سه ره در کرد و، پیشمه رگه کانی تیپی ۵۷ ی سه گرمه له تۆله ی هاو رتکه یان دا، چند بۆسه یه کیان له سه ره رتگه ی باوه، له سه ره رتگه ی چه مچه مال - سه نگاو و، له نزیک گوندی خدری و گوندی مه لا سه سن دانا. بۆ نه وه ی له ناوه خت دا شه ره که بی بهرنامه هه لئه گیر سیته وه، شه ری تۆله سه نده نه وه مان لیره دا راگرت.

قه ره سرد

له مانگه کانی گف تو گوژدا، سو رداش گه ره کتی خانوی چۆ لگراوی لی بو، چاک کرا بون و کرا بون به باره گای م س. من نه مو یست جی له خۆم بشی وینم، مال و باره گاکه م هه ره له نیروانی ناوه ژنی مایه وه. له و ماوه یه دا خانوی تریشمان هه ره له بناری ناسۆس له سێروان دروست کرد. هه ره کات پیو یستی بکر دایه نه چوم بۆ سو رداش و نه گه رامه وه ناوه ژنی. هه مو جار به قه ره سه ردا را نه بو ردم. جاده یه کی عه سه کهری که بنگردی به دو کانه وه نه به ست به سه ره سه ری شاخه که دا نه رۆ شت. ته پله سه ری قه ره سرد ته ختاییه کی بهرز بو، چاژ نه ندان تکی یه کجار جوان و خۆ شی هه بو. زۆری چیپا کانی کورده ستانی عیراقی لی دیار بو. دیو تکی به سه ره شاری دوکان و دامه زرا وه کانی دا و دیو تکی به سه ره بنگرد و مه رگه دا نه یروانی و، گۆ ماوی دوکانیش کهوت بوه لای رۆژ ناوای، به شه ویش پونا کایی کاره بای سه دان شار و ناوایی نزیک و دوری لیوه دیار بو. ده ور و پشته که یشی به سه دان ره زی میتوی دیمی لی روینرا بو. نه کرا ئوتیلی تو ریستی خۆش له سه ره ته ختایی سه ره شاخه که دروست بکرئ. به لام نی ره هیش وه کوه مه شوینه جوانه کانی تری کورده ستان جه یشی دا گیر که ری به عس پیسی کرد بو. چندین ره بییه ی تی دا دانا بو، چوار ده وری به مین چاند بو.

نازاد کردنی چه رما وه ند

که بارو دۆخی کورده ستان نا لۆز بو، نه ندامانی م س سو رداشیان چۆ ل کرد و کوژ یانه وه سێروان. بناری ناسۆس نه گه رچی شاخاوی بو، نه و دیوه ی نیمه ی لی بوین، نزیک بون له شوینه کانی هیتزه کانی حکومه ته وه. بۆ په لاماری ناسمانی

فرۆکه و بۆ تۆبیاران کراوه بون. به ناسانی زهره‌ری لێ نه‌درا. جیتگه‌یه‌کی نه‌مینمان نه‌بو، باره‌گاکانی سه‌رکردایه‌تی تێ دا دا‌بنێتین. دۆلی جافه‌تی ناوچه‌یه‌کی شاخاوی و له‌ بار بو. سالی ٨٣ یش باره‌گاکانی ده‌زگای راگه‌یاندن و باره‌گای مه‌لبه‌ندی ٢ ی لێ دانرا بو، به‌لام نه‌ویش به‌ درێژایی شاخی چه‌رماوه‌ند په‌بیه‌ی جه‌یش و جه‌یشی شه‌عبی لێ بو. له‌ هه‌مو لایه‌که‌وه زāl بون به‌ سه‌ر دۆلی جافه‌تی دا. به‌پارمان دا چه‌رماوه‌ند پاک بکه‌ینه‌وه بۆ نه‌وه‌ی بیه‌که‌ین به‌ شوێنی باره‌گا سه‌ره‌کیه‌کانی یه‌کیته‌ی. چه‌رماوه‌ند زنجیره‌یه‌کی درێژه له‌ سه‌رێکیه‌وه به‌سه‌راوه به‌ شاخی سارای نزیک دوکان و له‌ سه‌رێکی تریه‌وه نه‌گاته نه‌زمه‌ر و گۆزه‌ و تا نزیک عه‌ریه‌ت درێژه نه‌بسته‌وه. کونتیه‌، دا‌بان، هه‌لاج، هه‌ژدیه‌با، بوک و زاوا له‌ لوتکه‌ ناسراوه‌کانی و که‌لکی قه‌له‌ر و که‌لکی پیه‌رکه له‌ باریکه‌ پێکه‌کانی ها‌توچ‌کردن. هه‌ندی له‌م شوێنانه په‌بیه‌ی قایمی عه‌سکه‌ری لێ بون.

هه‌یزه‌کانی مه‌لبه‌نده‌کانی ١ و ٢ یان له‌ سه‌ر کۆکرایه‌وه: به‌یانی رۆژی ١٥ ی شوپاتی ٨٥ سه‌عات ٤ به‌یانی له‌ هه‌مو لایه‌که‌وه په‌لامار دران و، په‌لاماری باره‌گای فه‌وجه‌که‌ش درا له‌ شه‌ده‌له. سه‌ره‌رای هه‌لسانی هالیکۆتیه‌ر و فه‌رنی فرۆکه‌ی جه‌نگی، له‌ ماوه‌یه‌کی کورت دا هه‌موی پاک کرایه‌وه و، رۆژی ١٦ ی شوپات ناوچه‌که که‌وته ده‌س یه‌کیته‌ی. له‌م شه‌ره‌دا ١ مه‌قه‌ری فه‌وج و ٣ مه‌قه‌ری سه‌ریه و ١٧ په‌بیه‌ گه‌یران، هه‌مو نه‌و هه‌یزانه‌ی له‌و باره‌گایانه‌دا بون کۆژان و ٩٨ که‌سیان به‌ زیندویه‌تی به‌ دیل گه‌یران و، هه‌مو گه‌لویه‌لی فه‌وج و تفاقی جه‌نگی ده‌س پێشه‌مه‌رگه‌ که‌وت. نه‌مه‌ یه‌که‌مه‌ین شه‌ری گه‌وره‌ی دوای په‌چراندنی گه‌توگۆ و سه‌ره‌تای راسته‌قینه‌ی جیه‌جه‌ی کردنی به‌ریاری ده‌سپێکردنه‌وه‌ی شه‌ری یه‌کیته‌ی بوله‌ گه‌ل به‌عس.

له‌م شه‌ره‌ و له‌ هه‌ندی ورده‌شه‌ری تر‌دا به‌ درێژایی مانگی شوپات ٢٢ پێشه‌مه‌رگه‌ کۆژان، له‌ تیه‌پی ٢١ ی که‌رکوک: که‌مال مه‌حمود، زوه‌یر سه‌عدون (سه‌ره‌نگ)، شوان جه‌کیم جه‌مه‌ره‌ش، شامیل جه‌مه‌ عه‌لی (پێبوار)، کاوه‌ ته‌یفور نیه‌راهیم، سه‌لیم سه‌لام نه‌حمه‌د (په‌وه‌ند)، شه‌فیق کاکل (هه‌یمن)، فه‌خره‌دین عه‌لی ره‌زا (هه‌ردی). له‌ تیه‌پی ٢٥ ی خاله‌خالان: سه‌ید نیه‌راهیم، نیه‌ساعیل عه‌زیز سه‌لح. له‌ تیه‌پی ٣٧ ی شارباژێر: فاروق مه‌حمه‌د ره‌زا. له‌ تیه‌پی ٥٥ ی قه‌ره‌داخ: والی باریکه‌یی. له‌ تیه‌پی ٥٧ ی سه‌گره‌: عوسمان عه‌لی مه‌حمه‌د. له‌ تیه‌پی: ٥٣ ی شیروانه: نیه‌ساعیل عه‌بد مه‌حمه‌د. له‌ تیه‌پی ٣٣ ی سه‌لیمانی: عوسمان مه‌حمه‌د مه‌حمود (شه‌هاب). له‌ تیه‌پی ٣١ ی پێنجوین: مه‌حمه‌د عه‌زیز، عه‌بدو‌لخالق عه‌زیز

(ناسو)، له تیپی ٩٣ ی کۆبه: نهحمده عوسمان، ههمزه خدر، نو میڤ نهحمده،
عهزیز شهوگهری، هادی عهبدول.

مه ترسی هیرشی گه وهری ئیران بۆ سه ر عیراق نه ره وی بو هوه. دوا ی نهم
شه ره ش عیراق هه ولتیکه تری دا بۆ راگرتنی شه ر. ره ژۆی ١٨ ی شویات سه عدی
مه هدی سالج به بیتهل قسه ی له گه ل مام جه لال کرد بۆ راگرتنی شه ر و، داوا ی
به ردانی گه راوه گانی لێ کرد. به لام له لای یه کیتیه وه نیتر کار له کار ترازا بو. به ره و
شه ری سه رانه سه ری نه چو.

شه ری ته عریب

دهس پێ کرد نه وه ی شه ر به په لاماردانی هه ندێ له و ناوایانه دهستی پێ کرد
که حکومهت بۆ عه ره بی دروست کرد بو له جیتگه ی جوتیارانی کو رد. له چه ند
جیتگه ی که رکوک، هه ولتیر، گه رمیان، نهم هیرشانه کرا. نه و ناوایانه هه مو چه کدار
بون. به رگریان نه کرد به لام چالاکیه کان سه رکه وتو بون. هه ندیکیان شوینه کانیان چۆل
کرد. یه کتێ له و تێپانه ی نهم چالاکیه ی به سه رکه وتویی نه نجام دا بو، تیپی ٢١ ی
که رکوک بو. جه یش له تو له ی نه مه دا هیرشیکه ی گه وهری کرده سه ر گوندی گۆته په
که بنکه په کی گه ره ژۆکی تیپی ٢١ ی که رکوک لێ بو. له م هیرشه دا تانک، توپ،
هالیکیۆته ریان به کار هینا، به لام سه رکه وتو نه بون. گونده که یان بۆ داگیر نه کرا.
پیتشه مرگه کان شه و کشانه وه.

گه رم بونی شه ر

به درتژایی مانگی مارتی ٨٥ له چه ند جیتگه ی کو رده ستان ٢٨ چالاکی
پیتشه مرگه بی کرا. له زۆر جیتگه په لاماری ره بیه گانی جه یش نه درا گرنگترینیان له
سه ر یتگه ی هه ولتیر کۆبه و، له یلان قادر که ره م بو.

له شه ره گانی مارت دا ١٣ پیتشه مرگه کو ژران، له تیپی ٨٦ ی هه ولتیر:
عه بدولباقی بارزانی، مو حسین حه مه د، ره مه زان. لاوکۆ که ره م، شتیرزاد ره سه ول،
سه باح هه مزه سلیمان. له تیپی قه ره چوخ: نه جات نه حمده عه ولا. له تیپی ١٢ ی
سه ژوان: سه ید جه لال ئیسماعیل، جه بار عارف. له تیپی ٥٧ ی سه گر مه: ره مه زان
مه مه د عه لی، نه حمده نوری نه حمده، سه لام حه مه د نه مین، نه نوه ر عه لی سالج.

شه ر به سه ختیه کی وه ها دهستی پێ کرده وه له میژوی جه نگی کو رده ستان دا،
نه وه یه که م جار بو به و سه نوره فه راوان و درنده نه بی. به عس هیج گوندیکه ی
هیرشی ناسمانی و توپباران پێ به ش نه نه کرد.

*

هه‌په‌شه‌کانی محهمه‌د حمزه زوبه‌یدی

پاش هه‌لگیرسانه‌وی شه‌پ به ماوه‌یه‌ک سه‌عدی مه‌هدی صالح له کوردستان کوئزرایه‌وه و، محهمه‌د حمزه زوبه‌یدی کرا به به‌ریرسی (مکتب تنظیم الشمال). محهمه‌د نهدامی (قیاده قطر العراق) ی حیزی به‌عس بو. له زنجیره‌ی نه‌و (نده‌و) انه‌دا که له شاره‌کانی کوردستان کردی، له سلیمانی له ناو کوئرتکی گه‌وره‌دا بو نه‌وی به نێمه‌بگاته‌وه، وت بو: «له‌مه‌و دوا به چه‌کی وه‌ها لێیان نه‌ده‌ین که له ناو په‌ناگا‌گایشیان‌دا بیان‌کوژێ». نهمه‌ هه‌په‌شه‌ی به کار هیتانی چه‌کی کیمیایی بو.

شه‌ری نهم جاره‌ی به‌عس له گه‌ل هه‌مو کورد و داروبه‌دی ولاته‌که‌ی بو. ژماره‌یه‌کی زۆر توپیان ترخان کرد بو به‌رده‌وام هه‌مو دێهاته‌کانی ده‌ره‌وه‌ی ده‌سه‌لاتی به‌عسیان توپباران نه‌کرد. به‌هالی‌کوئته‌ر و به‌فرۆکه‌ په‌لاماری باره‌گاکانی به‌کیتییان نه‌دا. هه‌مو جۆره‌ بۆمبایه‌کیان به کار نه‌هیتا، له‌وانه: نه‌وه‌ی پتی ی نه‌لێن هیتسویی. دانیشتوانی دێهاتیان ناچار نه‌کرد گونده‌کانیان چۆل بکه‌ن و کوچ بکه‌ن بۆ نۆردوگا‌کان و، چه‌ک بۆ حکومه‌ت هه‌لبگرن.

*

گه‌شتی‌کی زه‌حمه‌ت

کوئتایی مانگی مایس له ناوه‌ژێ وه‌ به‌رێ که‌وتم به‌ نیازی سماقولی سه‌روچاوه‌ که باره‌گای مه‌له‌ندی ٤ ی لێ بو. کوئسه‌رت لێرسراوی مه‌له‌ند بو. رێکه‌خراوه‌کانی ناوشاری هه‌ولێر، عه‌مارتکی چه‌کیان بۆ نابینه‌وه، به‌ ته‌ما بوین به‌ یارمه‌تی نه‌وان ده‌ستی به‌ سه‌ردا بگرین.

له‌ کلێسه‌ لامان‌دا، کلێسه‌ له‌ سه‌ر لیواری زێ ی پچوکه‌. خه‌لکی کلێسه‌ دوستی شوێش و هه‌ندیکیان نه‌ندامی کوئمه‌له‌ بو. مالی ره‌فیقی حه‌مه‌جاف (له‌ نه‌فاله‌ دا شه‌هید بو) له‌وێ بو. داوایان لێ کردین بێینه‌وه و، راه‌ ماسیه‌کمان بۆ بکه‌ن. من خوێ ماسیخوێ نیم و زۆرم ناره‌زوی خواردنی نیه‌. هه‌ندێ ماسییان گرت بو به‌ چه‌شتی‌کی زۆر به‌ له‌زه‌ت دروستیان کرد بو. هه‌ر له‌وێ به‌ بێته‌له‌ له‌گه‌ل کوئسه‌رت قسه‌م کرد و ناگادارم کرد له‌ گه‌یشتم و، (مه‌وعیده‌) ی‌کمان دانا له‌ بۆگد به‌کتری بێنین. نێمه‌ هه‌ردو‌کمان له‌و مه‌وعیده‌ دو‌اکه‌وتین، من به‌ هۆی ماسی خواردنه‌وه و، نازانم نه‌و به‌ هۆی چیه‌وه. به‌لام فرۆکه‌ له‌و مه‌وعیده‌دا گونده‌که‌ی بۆردومان کرد. ٤ که‌سی کوشت. بۆگدیش هه‌ر له‌ سه‌ر زێ یه‌، میر محهمه‌دی میری سوێران قه‌لایه‌کی لێ دروست کردوه، تا نه‌وساش که‌لاوه‌کانی مابوین. دیار بو جه‌یش که‌وت بو‌نه

بە پێشگیری کاروانە کە مان و، بۆ دۆزینەووە شوێن و ڕێگەی ڕۆژیستمان کە لێکیان لە بیستنی پێتە لە کە مان وەر ئەگرت.

*

چیا ی ماکۆک بە سەر دۆڵە ڕەقەدا نە ڕوانی. هەموو زنجیرە کەش کەوت بوە دەس جاش و جەش. سەری ماکۆک دوا ی نازادکردنی پێتواتە بەشی زۆر و گرنگی کەوتبوە دەس پێشمەرگە. بەلام لەو ڕۆژانەدا بێ شەر گیرا بوەو. تا قەمێ پێشمەرگە کە بۆ پارێزگاری لەوێ دانرا بون. ڕۆژی کتویر تا قەمێکی زۆر نەفسەر و جاش نەبین بەرو ڕویان دین. پێشمەرگەکان لە باتی ئەوێ دەستیان لێ بکەنەو، حەپەسا بون و بە شوێنێکی هەزار بە هەزار دا بە ڕاکردن دا بەزی بون. دوا یی دەرکەوت، یەکتی لە نەفسەرەکان عبدالعزیز الحدیثی، قانیید فیرقە ی ۲۴ ناسرا بە (قواتی معتصم) و، هەیتەتی نەرکانی فیرقە کە ی و، هەندێ لە سەرانی جاشی خوشناو بون، بە نیازی (استطلاع) چوون و، هیزی شەریان لە گەل نەبوو. ئەوانیش چاوە ڕێتیان نەکرد بو، لەو شوێنەدا پێشمەرگە هەبێ. نەگەر پێشمەرگەکان بەهاتنا یە تە دەس لەوانە بو زەرەریکی زۆریان لێ بدانا یە و، پلانی گرتنی شاخە کەش سەری نەگرتا یە. یەکتی لە گرنگترینی لوتکەکانی ماکۆک (کلاوی دیوانە) یە گیرا. مەلەبەندی ۳ هەولی گرتەوێ دابو، بەلام سەرکەوتو نەبون. دوا ی کلاوی دیوانە، جەش و جاش شاخی (شیشار) یشیان گرت. شیشار نە ڕوانی بە سەر دۆلی بالیسان دا.

لە ماکۆکەو بە بەردەوام تەقە یان لە دۆڵە ڕەقە ئە کرد و توپیارانیان نەکردن. کە مارۆی ناویریان دا بون و ڕێگە ی ها توچۆیان لێ بەست بون. دانیشتوانی ناوچە کە لە نەشکەوت و بن بەرد و بن پرده کان دا جێگە یان بۆ خۆیان چاک کرد بو. لە گەل ئەو ش دا زۆر ڕۆژ خەلکیان لێ بریندار ئە بو یا لێ ئە کوژرا. ڕۆژیکیان کابرایە ک بن بەردیکی خوش کرد بو خیزانە کە ی تی دا حەشار بدا. بەردە کە تلی دابو. بە بەرچاوی خۆیەو هەندێ لە منالەکانی فلیقاند بوەو. لە بەر ئەو ی خەلک لە ژێر گوشارتی سەخت دا بون، بە تەنگ هات بون و ورە یان بەردا بو. لێ سەرراوەکانی مەلەبەندی ڕەفتاریان لە گەل پێشمەرگەکان باش نەبو، لێیان نا ڕازی بون و زۆر جار شکاتیان لێ کرد بون. دانیشتوانی ناوچە کە و پێشمەرگەکانیان ورده ورده تەسلیم ئە بو نەو.

*

ئێمە گەیشتی نە سماقولی. خەریکی کۆکردنەوێ زانیاری و دانانی نەخشە بوین. مەکتەبی سیاسی ناگاداریان کردم باری دۆڵە ڕەقە خرایە، بە پەلە بچم بۆ ئەوێ. هەندێ لە هێزەکانی سلێمانی و کەرکوک و هەولێرم لە گەل خۆم برد و

له چىيای هه ورى كه دابه زىن بۆ دۆلى باليسان، تۆپباران دهستى پىن كرد. له سه ر چىيای ماكوك و شىشاره وه كاروانه كهى ئىمه يان دى بو. سه رانه سهرى ناوچه كه يان به خهستى تۆپباران كرد. باره گای مه له بندى ۳ له دۆله ره قه بو. به لام مالى د. كه مال خوشنا و ژماره يه كنى زۆر باره گای پىشمه رگه له دۆله كه دا بو. له ژىر گوشارى تۆپ دا دانىشتوانى ناوچه كه هه مويان ناوایيه كانيان چۆل كرد و روپان كرده شاخه كان. منىش چومه توتمى بۆ باره گای رىكخراوه كهى كۆمه له كه عه بدوره زاق محه مه د به رپرسى بو (له نازا كرده نى كه ركوك دا شه هيد بو). شه و به شاخه كهى پشتى توتمه دا هه لگه راپىن به ره و مه له كان. شاره زاكه مان، كه گه ئىجتىكى توتمه يى بو، له به ر تارىكى رىگه ي هه له كرد، له ناو كۆمه لى تاشه به ردى زېردا عاسى بوين. شوته كه مه مان رو به و پوروى شىشاره بو نه مانشه توانى لايت لى بده يى يان جگه ره دابه گىرسىن. هه ر پزىسكىتكيان نه دى نه ياندايه به ر تۆپ. مَن زۆر ماندو بوم و پشتم نازارى نه دام. چومه په نای گابه ردى وىستم جگه ره يه ك دابه گىرسىنم. كه چه ركه م لى دا. پىشمه رگه كان نه يان نه زانى منم به توپه بونه وه زياتر له ۱۰ كه س قىراندىان: «چه ر لى مه ده» .. «جگه ره مه كىشه» .. «ناگر دامه گىرسىنه» ... منىش به توپه بونه وه وتم: «تو خوا نه مه شوڤشه؟ شوڤشگىترانى ئىه تنامى له پاش ۱۰ سال چونه ناو هانۆى پايته ختى ئىه تنامى خواروه وه و گرتيان، كه چى ئىمه له پاش ۱۰ سال تازه له م شاخه دا عاسى بوين و نايشتوانىن جگه ره بكتىشين!» دياره گله ييه كه له خۆم و سه ر كرده تى جولانه وه كه بو، نه ك له پىشمه رگه كان. عه لى مام ره سول (له راپه رىن دا شه هيد بو)، كه خۆى شاخه وان و كورى قه ندىل بو، به ناو تاشه به رده كان دا دابه زى رىگه يه كى بۆ داكشانى ئىمه ش دۆزىيه وه. سه ره له نوڤ دابه زىنه وه بنارى شاخ و به رىگه يه كى ترا سه ركه و تىنه وه. ده مه و به يانى، پاش ماندو بوئىكى زۆر، كه يشىنه مه له كان. مه له كانىش له ژىر ناگرى تۆپباران دا بو.

*

چهند رۆژى له مه له كان ماينه وه، هىزه كانى مه له بندى ۳ مان له هه له ورىن دا بوين. نه و تىپه پىشمه رگه يه ي به رپرسى پاراستنى ماكوك بون و به دهسته وه يان دابو، سه ر تىپه كه يان هاته لام، به توندى سه ركۆنم كرد و، داوام لى كرد بۆ رىكخستنه وه و هه لساندنه وه و هه ساندنه وه تىپه كهى پىشمه رگه كانى له شوڤىتىكى نزيك خۆمان دابنى، تا ناگادارى نه كه مه وه. به لام نه م پىشمه رگه كانى ترساند بو، بۆ شه و به كۆمه ل ته سلیم بونه وه.

بۆ ئەوەی لە ناوچەکە زیاتر نزیک بکەومەوه چومە زینی ئەستێرۆکان بە نیازی ئەوەی بچم بۆ دۆلەرەقە هەولیتیکی گرتنەوهی ماکوک بەدەین. سەیر ئەوه بو پێش گەیشتنی خۆم، لە ناو هێزەکانی دۆلەرەقەدا بلاویان کرد بوەوه، کەوا بە هێزتیکی گەورەوه ئەچم بۆ دۆلەرەقە. پێشمەرگەکانیان چەک ئەکەم و هەندیکیشیان بە تاوانی (تقصیر) ئەکوژم. لەو ترسە هەموو داویانە شاخ. دوان لە ئەندامەکانی مەلبەند پێش گەیشتنی ئێمە رایان کرد بو بۆ ئێران و، لەویوه برۆن بۆ ئەوروپا. لە بەر ئەوه لە باتی دۆلەرەقە چوم بۆ وەرتن. ناردم بە شوێن فەرماندەکانیان دا. هەمویان هاتن و هەولیتیکی زۆرم دا خاویان بکەمەوه و باوەریان بەپێشمەوه جێگەیی خۆی. هەندیکیان ئەیانشاردەوه، کە وریان بەرداوه و باوەریان بە پێشمەرگەیانەتی ئەماوه، چونکە سەرکردایەتی یەکیستی کەسانی لێنەهاتوی کردۆتە فەرماندە و لێپرسراویان. پێ ئەچو پریری خۆیان دای.

کەزانەوه دۆلەرەقە. بە کۆمەڵ دەستیان کرد بە تەسلیم بوئەوه. سوار ناغای ناکۆ، کە فەرماندەیی هەندێ لە هێزەکانی ئەوئ بو. بێتەلهکەیی و دۆشکا و هەندێ چەکی تر کە لە یەکیستی وەرگرت بو، لە گەڵ چفەری بروسکە تەسلیم ئەزیز صدیق کرد بو. وت بوی: «من عەشیرەتەکەم هەموو تەسلیم بوئەوه، خۆم بە تەنیا ماومەتەوه. بە تەنیاش هیچ سودیکم نیه. نامەوئ شتی یەکیستی بێم، ئەوه کە لویەلهکانی یەکیستی و، من خۆم ئەچم تەسلیم ئەبەوه.» دۆلەکە کەسی تێ دا ئەما جگە لەوه پێشمەرگەنەیی من لە گەڵ خۆم برەبومن بۆ ئەوئ کە خەڵکی ناوچەکانی تر بون.

*

ئەم هەرسەیی توشی هێزەکانی م ۳ بو، سەرەرای ئەوهی جەزەرەبەیهکی مەعنەوی بو لە پێشمەرگەکانی یەکیستی، ناوچەیهکی زۆر گرنگی کوردستانی لە دەس چو.

بۆ ئەوهی پاشماوهی هێزەکانی مەلبەندەکە بە تاییەتی تێپەکانی سۆران، بەلەکایەتی، کاروخ، کۆدۆ، لەم دەردە پیاڕیزین، خۆم و هێزەکانی تر لە ناوچەکەدا ئەبو بێتێنیهوه.

لە وەرتن لە سێبەری دارگوێزتیکی زۆر گەورەدا دانیشت بوین، خەریکی چاخواردنەوه بوین. دو فرۆکە بە ناسمانی ناوچەکەدا فری. هیچی ئەکرد پێ ئەچو هی نۆزین و ناسینی ناوچەکە بێ. بەلام دواي ئەوه بە چەند دەقیقەیهک لە قەسری وە دایانین بەر تۆپ. خۆمان دامانە شاخ و، بە خەلکی دێبەکەمان وت، ئەوانیش خۆیان قایم کەن. یەکن لە تۆپەکان لە دارگوێزتیکی پیری دا بو، لە بن دەری هیتا بو.

خاوههکه ی زۆری پت ناخۆش بو، له بهر خۆیهوه جینتوی نه دا. فرۆکه ی جهنگیی بۆ
 رۆژی دوایی هاتهوه سهر وهرتی و، ناو دێیهکه ی بۆردومان کرد. ناودێ چۆل بو له
 بهر نهوه زهره ری گیانی نه بو، بهلام له کوختیکی سهروتتری دا بو. چهند که سیتیکی
 کوشت بو.

وهرتی شاخاوی و سهخته. ئیمه چونه گه رهکی بهرۆژ، هه ندێ نه شکهوت و
 کونه بهردی لێ بو، پتشمه رگه کان جیتگیان بۆ خۆیان چاک کرد. نهو ماوه یه به
 جۆرتیکی ناناسایی بهردهوام بون له سهر تۆبیارانی نهو دۆله ی ئیمه ی تێ دا بوین.
 له هه ندێ شوین، دهزگا جاسوسییه کان، بلاویان کردبوه که به کیمیایی لیتیان
 داوین. زۆر له بیتته له کان راستیی نه م هه واله یان نه پرسى. ئیمه خۆمان هه ستمان به
 هیچ نه نه کرد. بهلام تۆبیارانه که نه وهنده خه ست بو، هه ر کهس له کونه که ی
 ده رهباتایه، ژیا نی له مه ترسی دا بو.

مانه وه مان ئیتر سو دێکی نهوتۆی نه ما بو. لیشاوی ته سلیم بونه وه وه ستا.
 ناوچه که به هۆی ئیمه وه گوشارتکی زۆری له سهر بو. وه کو نیشانه ی هه لسانه وه
 لهو تیشکانه به یارمان دا، چالاکیه کی گه و ره بنوین. فه وجیتی جاش له ناکو یانی
 ره وان دز بو. سه یر نه وه بو موسته شاری فه وجه که ناوی (کوودۆ) بو. چهند که سیتک
 چون بۆ (استطلاع) و، بۆ نه وه ی ئیمه ش که من له تۆبیاران خۆمان بدزینه وه، تا
 نه وان له (استطلاع) نه بنه وه، سه رکه وتین بۆ سه ر کاروخ.

کاروخ که له دوره سه یری نه که ی شاخیتکی قوچه، وا نه زانی ته پله
 سه ره که ی ته سکه بهلام که سه رنه که وی، ئینجا نه بینی چهند فراوانه. له باری پانی
 یا له باری درێژی به هه ر لایه کی دا به رۆی رۆژه رتیه ک نه بێ. له هه ندێ شوینی دا
 چاله بفری زۆر گه و ره و، له هه ندێ شوینی تری دا لیره واری لێیه. هیچ کانیه کی لێ
 نیه.

*

چهند مالتیکی خۆشناو له سه ر کاروخ ره شمالیان هه لدا بو. میتگه له کانیان
 هینا بو بۆ له وه ر. لای نه وان ماینه وه. بۆ نه وه ی ده زگای (استمکان) ی عیراقی
 نه مان دۆرتته وه نهو یه کدور پۆژه بیتته لمان به کار نه هینا. پاش دو رۆژ دا به زین و چوین
 بۆ دۆلتاکۆ. له دۆلتیک دا خۆمان مه لاس دا.

پتشمه رگه کانی که دانرابون بۆ نه نجامدانی چالاکیه که دا به شکران. هه مر
 کاره کان به رتیکو پیتیکی کران. بهلام هه له یه ک به شیتیکی ئیشه که ی تیتک دا. چهند
 ره بیه یه ک له پشتی دێیه ک بو، نه بو پتشمه رگه کانی گه رمیان بیگرن، بۆ نه وه ش

ئەبو بە تاریکی بچنە ناو دێیە کە و، لەوێوە بەرەو ڕەببەکان بەرێی بکەون. لە چوێن دا پێش وەخت توشی تەقە بون و یەکتیکیان لێ کوژرا. کارەکیان بۆ نەکرا و گەرانەوه. وایان زانی بو جاشی لێ دامەزراوه. تومەز ئەمانە تاقمێ پێشمەرگە یەکتیتی بون، بە ئیجازە لە ماله کانی خوێان دا بون. لە بەر ئەو ی هیچ پێشمەرگە لە ناوچە کە دا نەبو، وایان زانی بو ئەمانە جاشن و بو سەر ئەوان ئەچن. داویانە بەر دەسپێژ. شەوی ۲ - ۳ ی تەمۆز پەلاماری فەوجە کە درا و بارە گاکە ی و زۆری ڕەببەکانی گیران. هەندێ لە جاشەکان هەلاتن و هەندیکیان کوژران و هەندیکیان گێران. بەلام لەم شەڕە دا مەحمودی حاجی فەرەجی کۆکۆسی، فەرماندە ی تیپی خالخالان کوژرا، کە یەکتی لە سەر تیبە چاکە کانی یەکتیتی بو.

*

دوای ئەم شەڕە هێزەکانم ئیزن دا هەر یە کە بۆ ناوچە ی خوێ و، منیش بەرەو سەماقولی بەرێ کە وتم. ماو یە کە لە باخە کانی سەماقولی سەر و چاوه دا لە گەل مەلەبەندی ۴ مامەوه. دوای چەند ڕۆژی بەرەو دۆلی جافە تی بەرێ کە وتمەوه.

لە تۆزێ اوای کۆیە وه بە سەر جاده ی کۆیە دا بە لای هەرموتە دا تی پەرین بۆ چەمی سورقاوشان. لە چەمی سورقاوشان هەندێ ماله جوتیاری لێ بو کشتوکالیان کرد بو. لامان دایە کە پیری یەکتیکیان، بە کۆمەل دانیشت بون، توتیان بە شریته وه نەکرد. بە دەموجا و منیان نەنەناسی. هەندێ میوه یان بۆ هێناین. کابرای جوتیار شەپقە ی لە سەرا بو. لێم پرسی: «دەنگویاس چیە؟» کابرا وتی: «دەنگویاس چیە؟ نەلێن فلان - ناوی منی هێنا - چوہ مەلەبەندیکی بە تەسلیم کردنە وه داوه و هاتۆتە وه.» پێکە نیم و لە سەری نەڕۆیشتم. باسە کەم گۆری بۆ شتیکی تر.

*

تۆبیاران و بۆردومانی فرۆکە بەری مەرگە و ناواییە کانی بناری ناسۆسی پەریشان کرد بو. مام جەلال لە سیروان نەما بو گوتێزابو یە وه یاخسە مەر. هەندێ خێوت و کە پریان رێک خست بو. فەرەیدون ماله کە ی لە ناو دێ بو. منیش لە سەر کانیه ک لە ناو باخێک دا کە پریکم کرد. دوای ماو یە ک چومە هەلە دن. نەولقادر هەلە دنی، باوکی غەریب، ماله کە ی خوێ بۆ چۆل کردم. بەلام ناو دێ بە کە لکی من نەنە هات بیریام دا بچمە بەرگە لو. لەوێ سەرلەنوێ کە وتمە وه خانو دروست کردن. بۆ خۆیاراستن لە تۆپ و بۆردومان ئەبو پەناگایش دروست بکەین.

*

*

لێرەدا بە پێویستی ئەزانم ٣ روداوی ئەو رۆژانە تۆمار بکەم، کە خۆمیان
و هەکو ئینسان نیشاند و زەرەریان بە پێکخراوە کە مان و جولانە و کەیش گەیاندا.
مەبەستم لە گێڕانە وەیان نیشاندنی هیچ کەس نییە، بە لکو وەرگرتنی تەجرۆبە و
پەندە.

*

*

تەجرۆبە ی یە کەم: (موزایە دە)

هەندێ لە وانی کە نوێنەری شۆرشگێڕان بون لە سەرکردایەتی یە کیتی دا، لە
کاتی لیکۆلینە وە ی رەوتی گەتوگۆدا زۆر جار (موزایە دات) ی بێ جێیان ئە کرد و،
ئە یانوت: ئەمە جاشایە تیه نێمە ئەیکەین (مەبەستیان لە درێژە پێدانی مفاوێزە بو)
و، داوایان ئە کرد هەرچی زوتر کۆتایی بە گەتوگۆ بە یترێ و، شەر دەس پێ
کرتێتە وە.

جاروبار وایان دەرنەخست کە ئە گەر نێمە ی لایەنگری درێژە پێدانی گەتوگۆ
توانای خەباتمان نە ماو، ئە و ئە وانی دژی گەتوگۆ درێژە ی پێ ئە دەن. کەچی کە شەر
دەستی پێ کردو وە و گەرم بو، هێرشەکانی بە عس تا ئە هات توندوتیژتر ئە بو، ئە مانە
یە کە یە کە تە سلیمی ئێران بون بۆ ئە وە ی لە وێو بە یە کجاری بۆ ئە وروپا. لە و
کاتە دا ئێران هە لۆ یستی لە یە کیتی دوژمنانە بو، ئە مانە ی گرت و خستنیە ژیر
گیروگازی لیکۆلینە وە و لێ پرسی نە وە ی سە خستە وە. داوی ئە وە ی بە وردی هە مو
ناگادارە کیان سە بارە ت بە یە کیتی لێ وەرگرتن و سوکایە تیبە کی زۆریان پێ کردن،
ئینجا پێگە یان دان سە فەر بکەن.

*

تەجرۆبە ی دووم: سەنگەر گۆڕین

لە جەنگە ی ئە و روداوە سە ختانه دا چەند کەسی لە و فەرماندە ی کەرتانە ی کە
لە کاتی گەتوگۆدا گێروگرتنی زۆریان دروست ئە کرد و شەر یان بە جاش ئە فرۆشت و،
هەندێ جار تاوانی زلیان ئە کرد، لە واته: سەلاح شینە لە هە ولیر، هە لۆ و پەشتیوان
(هەردو ناو هی خۆیان ئە بو) لە کەرکوک، عومەر عەرەب لە سلێمانی، هەر یە کە یان
لە لایە کە وە لە گە ل تاقمێ پێشمەرگە تە سلیم بونە وە و بون بە جاش و، داوتر بە
جۆری جیاواز و لە شوێنی جیاوازدا لە شەری پێشمەرگە دا کوژران.

ئە مانە چەند نمونە بە ک بون لە و چە کدارە بەرە ل لایانە ی لە ریزەکانی یە کیتی دا

بون و، به هۆی دهسته گه‌ری و ململانی ی ناوخۆی ناو یه کیتییه وه نه نه توانرا بهیترینه ژێرباری دیسیپلینی پیشمه‌رگا یه تیه‌وه و، هه‌ندی جار گه‌روگرفتی گه‌وره‌یان بۆ یه کیتی دروست نه‌کرد.

*

له هه‌موی سه‌یرتر، له ناو جولانه‌وه‌ی کوردا دیارده‌یه‌کی دزیه‌یه‌یه: هی واهه‌یه چه‌ندین سال پیشمه‌رگه‌یه‌کی گیانفیدا بوه که چی له پر له به‌ر هۆیه‌کی پچوکی (سه‌خیف) هه‌له‌گه‌رتنه‌وه، نه‌چیتته‌ پزێی دوژمه‌نه‌کانی دوینێ یه‌وه و پیشیان نه‌که‌وی بۆ شه‌ری هاورێکانی دوینێ ی و، گه‌رمتر و جدیدتر له‌وان، تا خۆی به‌ گوشت نه‌دا، شه‌ری هاوره‌نگه‌ره‌کانی پیشوی نه‌کا.

نه‌گه‌رچی نه‌م دیارده‌یه له هه‌مو شوێشه‌کانی کوردستانی عێراق و، له هه‌مو قۆناغه‌کانی دا و، له ناو هه‌مو حیزب و رێکخراوه‌کانی دا، دوباره‌ بۆته‌وه، به‌لام تا ئێستای هه‌یچ لێکۆلینه‌وه‌یه‌کی له سه‌ر نه‌کراوه، نه‌م دیارده‌ دزیه‌یه نه‌هینێ لێکۆلینه‌وه‌ی کۆمه‌لایه‌تی، سیاسی، نه‌فسی... قوولی له سه‌ر بکری.

*

ته‌جروبه‌ی سیتییه‌م: "نالای" کام "شوێش"

له کۆنفره‌نسی یه‌که‌می کۆمه‌له‌دا هه‌ندی له سه‌رکرده‌کانی له هه‌لبژاردن دا ده‌رنه‌چون و، نه‌مه‌یان له دل گرت و، به‌ ناڕه‌زاییه‌وه ده‌ستیان له کار هه‌لگرت. جه‌غه‌ر سه‌فه‌ری کرد بۆ ده‌ره‌وه‌ی ولات و، سالار له گوندی‌کی شارباژێر دانیه‌شت. پاره‌زانی کرد به‌ بنکه‌ی خۆی. ناڕازییه‌کانی ناو کۆمه‌له‌یان هان نه‌دا و له خۆیان کۆ نه‌کرده‌وه. نه‌مانه‌ ناڕه‌زایی و گله‌یی و په‌خنه‌کانی خۆیان نه‌نه‌شارده‌وه و، زۆریشی روی له مام جه‌لال و من بو. کورته‌ی ناڕه‌زاییه‌کانیان نه‌وه بو:

- که مام جه‌لال دیکتاتۆره، پشت به‌ ناغا و کوێخا نه‌به‌ستنی و، شوێشگه‌یتران له سه‌ر حسابی کۆمه‌له به‌هێز نه‌کا و، کۆمه‌له‌ی کردوه به‌ ده‌سکه‌لای خۆی.

- که من جگه‌ له‌وه‌ی مارکسیی نیم، قسه‌م په‌قه و له په‌یوه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی دا وشکم، موحاممه‌له نازانم و خه‌لک ته‌ریق نه‌که‌مه‌وه، به‌ خۆزایی نه‌چم به‌ گژ کاده‌کان دا و نه‌یانشکینم. (فه‌ردی)م و پرس به‌ که‌س ناکه‌م. کۆمه‌له‌م کردوه به‌ ده‌سکه‌لای مام جه‌لال.

- که سه‌رکرده‌یه‌تی کۆمه‌له له خه‌تی شه‌هید نارام و له مارکسیزم لای داوه، بۆته‌ بورجوازی پچوکی ناسیۆنالیست. له ناو یه‌کیتی دا سه‌ریه‌خۆیی نایدیۆلۆجی و

راستیه‌که‌یشی هژی ناره‌زایی نه‌وانه زۆرتر شه‌خسی بو، تا جیاوازی بیروباوه‌ر. نه‌یانویست خۆیان کاره‌دهستی یه‌که‌می ناو کۆمه‌له‌ بن.

نه‌مانه‌ له‌ ههر جێیه‌ک بیان بیستایه‌ کادرێ یان پیتشمه‌رگه‌یه‌ک نارازییه‌ یان سزا دراوه‌، نه‌وان پیتوه‌ندیان پیتوه‌ نه‌کرد و، هه‌ولیان نه‌دا بیکه‌ن به‌ هاوده‌نگی خۆیان. نه‌که‌رچی به‌ ناشکرا نه‌دان و هاتوچۆ و جموجولیان نه‌کرد و پیتوه‌ندیان له‌ گه‌ل نه‌م و نه‌و نه‌به‌ست، به‌لام هیتشتا خۆیان له‌ رێک‌خراویکی تایبه‌تی دا رێک نه‌خست بو. نیتمیش ته‌نگمان بێ هه‌له‌نه‌چنێن و پیمان وابو جیاوازی بیه‌ر و بۆچون شتیکی ناساییه‌، له‌ به‌ر نه‌وه‌ هه‌یج کام له‌مانه‌ له‌ ریزی کۆمه‌له‌ و یه‌کییتی و پیتشمه‌رگایه‌تی ده‌ر نه‌کران. به‌ رتزه‌وه‌ ره‌فتاریان له‌ گه‌ل نه‌کرا. یارمه‌تی مانگانه‌یان وه‌کو هه‌مو لیپه‌سراوه‌کانی تر وه‌ر نه‌گرت و، مه‌فره‌زه‌کانی خۆیان له‌ گه‌ل خۆیان هیلرا بوه‌وه‌ و، له‌ مه‌سه‌له‌ گزنگه‌کانیش دا پرسیان بێ نه‌کرا و، بیروباوان وه‌رنه‌گیرا.

که‌ گه‌فتوگۆ ده‌ستی پێ کرد، هه‌مویان خۆیان وا پێشان نه‌دا لایه‌نگری گه‌فتوگۆن. مه‌لا به‌ختیار له‌ دو خولی گه‌فتوگۆدا هاوبه‌شیی کرد و، بۆ رازیکردنی نارازییه‌کانی ده‌روه‌ گه‌شتیکی نه‌رووبای کرد و، نه‌و بو خاوه‌نی تیۆری (گوشینی گه‌فتوگۆ هه‌تا داوا چۆری) بو.

هیتشتا گه‌فتوگۆ نه‌بچرا بو، چالاکیه‌کانی نه‌م تاومه‌ شتیه‌یه‌کی تری به‌ خۆیه‌وه‌ گرت و، هه‌ندێ به‌یان و بلاوکراوه‌ی نه‌تیسیان به‌ چاپ دژی گه‌فتوگۆ و سه‌رکردایه‌تی کۆمه‌له‌ و یه‌کییتی ده‌رکرد و، تاوانباریان کردن به‌ خۆیه‌ده‌سته‌وه‌ دان و، نه‌وانه‌ی هاوده‌نگی نه‌مانه‌یش بون له‌ ده‌روه‌ که‌وتنه‌ چالاکیه‌کی زۆرتر دژی یه‌کییتی، به‌ تایبه‌تی دوا‌ی نه‌وه‌ی که‌ سالار، له‌ سه‌ر داوا‌ی خۆی و به‌ یارمه‌تی یه‌کییتی چو بۆ ده‌روه‌.

هه‌تا پیتوه‌ندییه‌کانی یه‌کییتی و به‌عس گرژتر نه‌بو، هیتشی نه‌مانیش بۆ سه‌ر یه‌کییتی و کۆمه‌له‌ توندتر و چالاکیه‌کانیان دژی زیاتر نه‌بو. که‌ شه‌ر ده‌ستی بێ کردوه‌ نه‌مان وایان زانی یه‌کییتی توشی ته‌نگچه‌له‌مه‌یه‌کی قول بوه‌ و هه‌لیکی له‌ باریان بۆ هه‌ل نه‌که‌وئ، یه‌کییتی تیک به‌دن و، نه‌وان بێن به‌ میهراتگری سه‌روه‌ریه‌کانی. چه‌ند به‌یانیکیان له‌ ده‌روه‌ به‌ ناوی کۆمه‌له‌وه‌ ده‌رکرد و، له‌ ناوه‌ویش ده‌ستیان کرد به‌ ده‌رکردنی بلاوکراوه‌یه‌کی ده‌وری به‌ ناوی ئالای شوێش (نا. ش) هوه‌.

ناش له‌ ناوه‌وه‌ی کوردستان چه‌ند کاری زه‌ره‌به‌خشیان نه‌نجام نه‌دا، له‌وانه‌:

١. پرۆیاگاندهیهکی فراوان به نوسین و به قسه بۆ سوککردنی یه کیتی و کۆمهله و سهکرده کانی و، بۆ روخاندنی وری پیتشمه رگه و هاندانیان بۆ وازهینان و خۆبه دهستهوه دان به بیانوی بیتهوهیی خهباتی شاخ و کۆبونهوهی پرۆلیتاریا له شاره کان دا.

٢. له بهر نهوهی نه خۆیان وازیان له پله و پایه کانی ناو کۆمهله و یه کیتی هینا بو، نه کۆمهله و یه کیتی یش له ریزه کانی خۆی دهری کرد بون، ناگاداری هه مر نه خشه و پلان و بهریاره کانی یه کیتی بون. بهو په ری نانه مینییه وه (سوئی نیستیفا ده) یان له م بونهی خۆیان نه کرد له ناو ریزه کانی یه کیتی دا، بۆ ناشکر اگردنی نهیتیه کانی.

٣. به (نوسلوبی مونا مه ره) کاریان نه کرد و، له رو به جوړی قسه یان نه کرد و به نهیتنی به جوړتیکی تر و، به ناشکرا به جوړی هه لسوکه وتیان نه کرد و له په ناوه به چه شنکی تر. سویتند خواردنی درۆ و دوروویی و دوزمانییان کرد بو به پیشه. ناش له ده ره وهی ولاتیش چند کارتیکی خرابی نه ئجام دا، له وانه:

١. بۆ شتواندنی ناوبانگی سیاسی یه کیتی و سهکرده کانی، هه رچی ناگاداره کیان له سه ره یه کیتی هه بو، دایان به حکومه ته کانی نیران، سوریا، لیبیا، فه له ستینییه کان.

٢. بۆ دوأ خستنی ناشت بونه وهی یه کیتی و لایه نه کانی جود، هه ولتیکی زۆریان دا ته گه ره ی تی بخهن، به وهی سه کرده یه تی لایه نه کانی جود قانیه بکه ن که بهو نزیکانه یه کیتی هه لته وه شی و، ناچار نه بیت به چیتته وه باوه شی به عس.

به م کارانه ناش نازاوه یه کی فیکری و، گیروگرفستیکی سیاسی و، کیشه یه کی ریک خراوه بیان له ناو یه کیتی و هیزه که ی دا و، له پال نه وانیش دا مه ترسییه کی (نه منی) یان بۆ سه ره سه لامه تی یه کیتی دروست کرد بو، له کاتیک دا که یه کیتی له شه ری مان و نه مان دا بو له گه ل درنده ترین رژیمی ناوچه که که خاوه نی پیتجه مین هیزی زلی دنیا بو:

نه بو نیتر راده یه ک بۆ نه م نازاوه یه دابنری و چاره یه کی بۆ بدۆزرتسه وه. بۆ نه وهی بگه ین به چاره سه رتیکی گونجاو، که وتینه هاویشتنی هه نگاوی یه ک له دوای یه ک:

هه نگاوی یه که م، به رتگه ی گفتوگۆی راسته وخۆ له گه ل مه لا به ختیار و چه ند که سیتی تر له هاویری و هاویرییه کانی بۆ نه وهی جوړی له (له یه ک گه یشتن) بدۆزینه وه و کیشه که به خۆشی چاره سه ر بکری. دوای چه ندین خولی گفتوگۆی

(صریح) و (جدی) در ژێ نهم ههوله سه‌ری نه‌گرت.

هه‌نگاوی دوهم، که گه‌فتوگۆ که‌لکی نه‌گرت و، نه‌وان نه‌مه‌یان به‌ لاوازی هه‌لویتستی سه‌رکردایه‌تی کۆمه‌له‌ لێک نه‌دایه‌وه و، له‌ هه‌رشه‌کانیان دا در‌تر بون، ناچار بون بۆ به‌ره‌ر چدانه‌وه‌ی ئه‌سته‌یه‌م و پروپاگانده‌کانیان زنجیره‌یه‌ک و تار له‌ گۆفاری (کۆمه‌له‌) دا بنوسین و، بنچینه‌ فیکریه‌یه‌کانیان هه‌لبه‌ته‌کینین.

هه‌نگاوی سێیه‌م، که گه‌فتوگۆی راسته‌وخۆ و، دیالۆگی نایدیۆلۆجی که‌لکی نه‌دا، نه‌بو پێگه‌ی چاره‌سه‌رێکی تر بگه‌ڕین، که‌وتینه‌ کۆکردنه‌وه‌ی ناگاداری له‌ سه‌ر ناش و سه‌رکردایه‌تی و چالاکه‌کانی و داووده‌زگای چاپه‌مه‌نیه‌که‌ی، ده‌رکه‌وت: نه‌مانه‌ به‌ که‌لک وه‌رگرتن له‌ نه‌ندامه‌تی خۆیان له‌ ناو یه‌کێتی و له‌ ناو کۆمه‌له‌ دا، به‌ نه‌هێنی له‌ ناو یه‌کێتی دا، حزبیکیان دامه‌زراند بو، خاوه‌نی کۆمیتیه‌ی سه‌رکردایه‌تی، لق و، شانه‌ی نه‌ندامان و، خاوه‌نی به‌رنامه‌ی تابه‌ته‌ی خۆی و، خاوه‌نی ئۆرگان و بلاوکه‌راوه‌ی تابه‌ته‌ی خۆیان بون. نه‌مه‌ش هه‌موی بۆ نه‌وه‌ی کۆمه‌له‌ له‌ ناوه‌ه‌ کلۆز بکه‌ن و به‌یروخین.

م س له‌ کۆبونه‌وه‌یه‌کی خۆی دا به‌یاری چه‌که‌کردن و گرتنی سه‌رکردایه‌تیه‌که‌ی دان. جێبه‌جێ کردنی کاره‌که‌یش سه‌پێردرا به‌ هه‌ندێ له‌ فه‌رمانده‌کانی پێشمه‌رگه‌، به‌ یارمه‌تی مه‌لبه‌ندی ١ نه‌گه‌ر پێتۆستی کرد، شه‌وی ١ - ٢ / ١١ / ٨٥ هه‌تێزێک چه‌ سه‌ر ماله‌که‌ی مه‌لا به‌ختیار له‌ گوندی ته‌کیه‌ و به‌ بێ شه‌ر و ته‌قه‌ خۆی و هاوڕێکانی گه‌ڕان و، ده‌زگای چاپه‌که‌یشیان که‌ له‌ ماله‌که‌ی نه‌ودا چه‌شار درا بو ده‌ستی به‌ سه‌ردا گه‌ڕا و، دوایین ژماره‌ی ناش و به‌لگه‌کانیان که‌وته‌ به‌رده‌س. جگه‌ له‌ مه‌لا به‌ختیار و، شه‌یخ عه‌لی و، په‌شکۆ، نه‌وانی که‌ هه‌مویان نازاد کران و، پێگه‌ دران بۆ کۆی نه‌چن به‌چن. به‌م کاره‌ گه‌یروگرتنی ناش له‌ ناو کوردستانی عه‌یراق و له‌ ناو یه‌کێتی دا کۆتایی هات. نه‌گه‌رچی نه‌وانه‌یان که‌ له‌ نه‌وروپا بون و، نه‌وانه‌یان که‌ چون بۆ ئه‌یران در‌ژێه‌یان به‌ کاره‌کانیان دا، به‌لام هه‌یج ته‌ئسه‌یرتیکیان له‌ سه‌ر په‌وتی روداوه‌کان نه‌ما.

زه‌ره‌ری ناش له‌ کۆمه‌له‌ و یه‌کێتی زیاتر له‌وه‌ی مساددی بێ به‌ر له‌شی رێکخراوه‌یی کۆمه‌له‌ و پێشمه‌رگه‌یی یه‌کێتی بکه‌وی. زه‌ره‌ری نه‌خلاقێ بو به‌ر مۆزالی و مه‌عنه‌ویاتی که‌وت، چونکه‌ نه‌و به‌ها پاکه‌ سیاسیه‌یه‌ی کۆمه‌له‌ گه‌ره‌کی بو له‌ جۆلانه‌وه‌ی کوردا بیچه‌سه‌پیتنی، نه‌مان به‌م کاره‌ هه‌لیان ته‌کاند.

*

*

پیرۆزیایی به عسییانه له سالی نوی

له مانگی کانونی یه کهم دا که به رهو سالی تازه نه چوین، چه ندین شه ری قورس قهوما و جهیش له چه ند جتی ی دور له یه کتر هیرشی گه وهی نه کرد. له ۱۱ ی مانگ دا هیرشی بۆ سه ر گمۆ (چوارتا) و، له ۱۵ ی مانگ دا بۆ سه ر سماقولی (شه قلاوه) و، له ۲۶ ی مانگ دا بۆ سه ر سه ید جه ژنی، فه تاح هۆمه ر، هۆمه ریل (کفری) و، له ۳۰ ی مانگ دا بۆ سه ر گۆیان و سه ید خه لیل (که لار) .. کرد. له م شه رانه دا ۹ پیتشه مرگه کوژران.

سه عات ۱۲ ی نیوه شه وی ۳۱ / ۱۲ / ۹۸۵ که نه چوینه ناو رۆژی ۱ / ۱ ی ۱۹۸۶ هوه، له گه ل عه بدوره حیم عه بدوللا که هه تا بلی ی قسه خۆش و نوکته زان بو (دواییتر شه هید بو)، مره سین عه لی نه که بر، دلیری سه ید مه جید، دانیشه ت برین ده مه ته قیمان نه کرد، باره گاکانیان له به رگه لو تۆبیاران کردین. نه گه رچی تۆبیارانه که یان خه ست بو به لام زه ره ری گیانیی لی نه که وته وه. نه مه پیرۆزیایی به عس بو بۆ سالی نوی.

*

*

٣. بیتگهاتنی یه کیتی له گهل شیران

که شهر دهستی پت کردهوه به عس که سوکاری پیتشمه رگه: که نجه کانیان گرتن و، پیرویه که که وته کانیان له سورداش فری دان بین بۆ لای کوره کانیان. رتگه یان به منالی پیتشمه رگه نه نه دا له قوتابخانه کان دا بخوتن و، له نه خوشخانه کان دا تیمار نه نه کران. فه زمانیکی بۆ دادگاگان ده رکرد که هیچ دادگایه که شکاتی که سوکاری پیتشمه رگه نه پرسن. له وهیش سهیرتر ژنی پیتشمه رگه یان هان نه دا له دادگادا واز له میترده کانیان بهیتن. چهند جار تیکیش له شاره کان دا (منع التحويل) یان کرد و، مال به مال نه یان پشکنی و، چهند جار ئی له سهر (وینه) یه که گه نجه کیان گولله باران نه کرد.

شهر زۆر به گهرمی له کوردستان دا بهردهوام. به عس که وتبوه جتبه جتیکردنی هه ره شه کانی. ناوایسه کانی کوردستانی به وه پهری درنده ایه تیه وه بۆردومان نه کرد. بارودۆختیکی خه مناک بالی به سهر هه مو لادیکان دا کیشا بو، چونکه هیچ دتیه که و هیچ خیزانیتیک له ژبانی خۆی نه مین نه بو، هه میشه له ژیر مه ترسی توپاران و پهلاماری هالی کۆپتهر و فرۆکه دا بون، که کوترانه خه لکیان نه گوشت. دانیشتوانی هه ندئ له گونده کان ناچار بون ناوایسه کانیان چۆل نه کرد و، له شاخ و داخ یان له دهشت و دهه په ناگایان دروست کرد بو. تیرۆر و توکاندن سه رانسه ری کوردستانی داگرت بو. که سارۆی ناواری هه مو ناوچه کانی ژیر دهسه لاتی یه کیتی درا بو، نه یان شه هتشت خواره مهنی و سوتهمه نی بۆ بچن، ته نانه ت هاتوچۆ کردنی شیان له گهل بری بو. ٤ شوفتیری خه لکی دۆلی جافه تیبیان هه لواسی له سهر نه وه ی به نو تو مۆبیل له نیوان دۆله که دا و سلیمانی دا هاتوچۆ یان کرد بو.

له م هه لو مه رجه سه خته دا، زۆر جار دانیشتوانی دتهاته کان له گهل کادر و لیتپرسراوه کانی یه کیتی دا به راشکاو ی نه دوان و، نه یانوت: «نه مه ی تیه نه یکه ن شیتیه. له گهل لایه که رتیک بکه ون نیران پت یان عیراق!» نه مه قسه ی ناخی دهرونیان بو. بیتگومان نه مه بۆ نه وه بو له و نابلو قه یه ده رچن و، دهرویه کیان له رودا بکرتته وه به لام نیتمه له رویه کی تره وه بۆ نه م مه سه له یه مان نه روانی که چهند لایه نی هه بو، به لام دوانیان گرنگترینیان بون:

۱. دەرچونی بە عەس لەو شەپە بە سەلامەتی، واتە جێبەجێکردنی هەرەشەکی طاریق عەزیز و لە ناو بردنی گەلە کەمان. تەجرووبە ی دۆمەین جەنگی جیهانی دەری خست بوکە ئە لەمانیا ی نازی و ئیتالیای فاشی کە تیتیکە لاوی شەر بون هەردوکیان روخان، بەلام نیسپانیا و پورتوگال چونکە خۆیان لە شەر دور گرت، پزێمەکانیان سەرەرای درندایەتیان هەر مایەوه. من خۆم و زۆر لە هاوڕێکانم لە (موعارەزە ی عێراقی) ناو میتد بوین و، پێمان وا بو تەنیا رێگە ی روخاندنی بە عەسیش هەر ئەو شەرپە یه.

۲. لە ئەنجامی پێشوەندیەکانی چەند سالی رابوردودا لە گەل هەموو لایەنەکانی جود بە کردەوه تی گەیشت بوین هەتا لە گەل ئێران نەگەینە رێککەوتنی سیاسی، ناتوانین لە گەل لایەنەکانی جود ناشت ببینەوه و، شەری ناوخۆ هەر درێژە نەکیشتن. ئێران تەنیا لایە ئەتوانی کۆتایی بەم شەرە بهێنین.

*

حەلال و حەرام

حکومەتی عێراق، هەر کات ئێران، تورکیا، سوریا نامادە بوین هاوکاری و هاوئاهەنگی سپایی لە گەل بکەن بۆ تیکشکاندنی جولانەوه ی کورد، بە پەرۆشەوه بێ دودلی کردووەتی. لوا رکن و فیک السامرائی، لە (ل ۵۰) کتیبەکی دا: «حطام البوابه الشرقيه» شایەتی ئەدا و ئەنوس:

«... وشاهدت تلك التحصينات ايضا في قاعده مهاباد (طهران) الجويه خلال زيارتي الرسميه الى ايران عام ۱۹۷۵ وفي العام ۱۹۷۸ ضمن عمليه الفرسان الشجعان التي نفذتها قوات الفيلق الاول بقيادة الشهيد اللواء الركن وليد محمود سيرت (الذي اعدم عام ۱۹۷۹ بتهمة التامر) وقد كلفت بمهمه الارتباط والتنسيق مع فرقه المشاة الثامن والعشرين الايرانيه في مناطق: بانه ومریوان، من اجل اغلاق الحدود الايرانيه، ولحصر قوات البيشمركة الكرديه بين زحف القوات البريه العراقيه من الامام واغلاق القوات الايرانيه للحدود من الخلف».

(عمليه الفرسان الشجعان) هەمان لەشکرکێشی ی فەیلەقی یە کە بۆ سەر بارەگاکانی یەکییتی لە شینتی لە زستانی ۱۹۷۸ دا، کە جەنەرال بەفر و خۆراگری پێشەڕگەکان، شکاندی.

کاری کە بۆ حکومەتیکی بەهێز بۆ لە ناو بردنی گەلیکی بچوک (حەلال) بێ، بۆچی بۆ گەلیکی بچوک کە لە مەترسی لە ناو چون دا بێ، ئەبێ (حەرام) بێ؟

*

هه‌تێزه‌کانی ئێران گه‌یشتبونه هه‌مو ناوچه‌کانی سه‌ر سنور. به‌ دێژایی سنوری کوردستانی عێراق - ئێران، هه‌ر له‌ شنۆه به‌رامبه‌ر سیده‌کان هه‌تا قه‌سری شیرین به‌رامبه‌ر خانه‌قین بکه‌ و باره‌گای جه‌نگی سپای پاسداران و نه‌رته‌شی لێ هه‌بو. هه‌ندێ پێوه‌ندی کرا به‌لام ناسته‌که‌ی نزم و گه‌فتوگۆکان بێ سوڤ و هه‌ندێ جار ناو می‌تکه‌ر بون. ئێران خۆی وا پێشان نه‌دا بێ منته‌ له‌ کورد و شه‌ره‌که‌ی.

ناش که‌ تازه‌ جیابووه‌ له‌ یه‌کێتی، ئێران و لایه‌نه‌کانی جودی وا تێ گه‌یانده‌ بو، که‌ یه‌کێتی هه‌تێزه‌کانی لاواز بوه‌ و به‌و نزیکانه‌ هه‌له‌وه‌شی یان ناچار نه‌بێ خۆی به‌هاوێته‌وه‌ ناو باوه‌شی به‌عس.

پارتی یش، ئێرانی وا تێ گه‌یانده‌ بو که‌ شه‌ری نێوان یه‌کێتی و به‌عس ته‌مسێله، یه‌کێتی جاشی عێراقه‌، نه‌وه‌ بۆ هه‌له‌تانه‌ تاندنی خه‌لک و موعه‌اره‌زه‌ نه‌و ته‌مسێله‌ نه‌که‌ن.

له‌ ناو لایه‌نه‌کانی جودا ته‌نیا حسک هه‌لوێستی له‌ یه‌کێتی جیاباز بو، هانی ئێرانی نه‌دا له‌ گه‌ل یه‌کێتی پێک بێ، هانی یه‌کێتی نه‌دا له‌ گه‌ل ئێران دۆستایه‌تی بکا، و یه‌کێتیان وه‌کو هه‌تێزه‌کی شه‌رکه‌ری سه‌ره‌کی ناو مه‌یدانی کوردستانی عێراق به‌ ئێرانیه‌کان، ناساند بو. حسک له‌ سه‌ر نه‌م هه‌لوێسته‌یان توشی هه‌ندێ ته‌نگ پێ هه‌له‌چنێن و سه‌غله‌ت کردن بوون. محه‌مه‌دی حاجی مه‌حمود و شیخ محه‌مه‌دی شاکه‌لی، که‌ بکه‌کانیان له‌ سوڕین بو، له‌وانه‌ بون هه‌لوێکی زۆریان دا بو له‌ گه‌ل ئێرانیه‌کان بۆ نه‌وه‌ی بیروڕایان له‌ سه‌ر یه‌کێتی راست بکه‌نه‌وه‌. هه‌چ ئێرانیه‌ک نه‌یه‌وترا بێته‌ ناوچه‌کانی یه‌کێتی چونکه‌ وا تێ گه‌یشتبون یه‌کێتی نه‌یانگرت و ته‌سلیمی عێراقیان نه‌کا. بۆ به‌ درۆخته‌وه‌ی نه‌م چاووڕاوه‌ محه‌مه‌دی حاجی مه‌حمود چهند جار تک هه‌ندێ فه‌رمانده‌ی مه‌یدانی پله‌ی خواره‌وه‌ی پاسدارانی هه‌تان بۆ شارباژێر. شیخ محه‌مه‌دی شاکه‌لیش بۆ ئالوگۆزی بیروڕا جارێک خۆی به‌ ته‌نیا هات، و، چهند پۆژێ میوانی م س بو.

*

ده‌س پێ کردنی پێوه‌ندی

له‌و ماوه‌یدا چهند که‌س له‌ به‌ر سه‌رکه‌کانی یه‌کێتی: له‌ سه‌ره‌تا دا دلێری سه‌ید مه‌جید و دوای نه‌و، د فوناد مه‌عصوم، نازاد هه‌ورامی، جه‌بار فه‌رمان، دارای شیخ جه‌لالی حه‌فید، ره‌فعه‌ت عه‌بدووه‌حمان، عه‌لی پچکۆل، شه‌یردل حه‌وێزی، جه‌لال عه‌بدولقادر، به‌ کۆمه‌ل و به‌ جیا سه‌ردانی ئێرانیان کرد له‌ سه‌رده‌شت، ورمی، کرماشان له‌ گه‌ل کاربه‌ده‌ستی ئێرانی، له‌ (اطلاعات) و (سپای پاسداران) دانیشتن

و، له کاربه دهستانی ئیترانیش چه ند کەس هاتن بۆ گە لاله ی شینکا یه تی، یاخسه مهر، بهرگه لۆ. ئیترانیه کان وه کو نه وه ی له خهباتی ژێرزه مینی دا بن، هه میشه ناوی راسته قینه ی خۆیان نه گۆزی و به ناوی وه همی و نه یئیه وه قسه یان له گه ل نه کردین.

*

زۆری نهم هاتوچۆ یانه نه نجامیکی نه وتۆی نه بو، به لکو وه پرکه ر و ناخۆش بون. له ناو نه وانهدا دو سه ردان گرنگی یان هه بو، کاریان له پێوه ندیه کانی ئیتران و یه کیتی کرد

یه که میان، سلیمان قه صاب، که یه کتی له کادره کانی حسک بو، یه کتی له کاربه دهستانی (اطلاعات) ی له گه ل خۆی هینا. ههم گه فتوگۆی سیاسی له گه ل کرا و ههم خۆشی چه زی کرد گه شتیکی خیرا به هه ندی ناوچه ی ژێر ده سه لاتی یه کیتی دا بکا. له یه کتی له و گه فتوگۆ یانه ی له نیتوان نهم و هه ندی له نه ندامانی م س کرا، نهم نوێنه ره قسه یه کی کرد وتی: «نێوه تازه گه فتوگۆتان له گه ل عیراق بریوه، ضه مان چیه نهم پێوه ندیه ی له گه ل ئیترانی دروستی نه کهن، به کاری ناهیتن بۆ نه وه ی هه لوتستان به هیز بکا له گه فتوگۆی داها توتان دا له گه ل عیراق؟»

نێمه ییش و قمان: «نه ی ضه مان بۆ نێمه چیه، نێوه ییش له سه ودای داها توتان دا له گه ل حکومه تی عیراق، نهم پێوه ندیه ی له گه ل کوردی عیراق دروستی نه کهن، وه کو عامیلیکی زه غت بۆ به ده سه یئانی ده سه کوته ی زۆرتر به کاری ناهیتن؟»
وتی: «ضه مانی نێمه نێمام خومه یینه. نێمام تا روخاندنی رژیمی به عس شه ر له گه ل عیراق پانا گری؟»

و قمان: «نێمام خومه یینی به شه ره، وه کو هه مو به شه رکی تر مردنی له رێگه دایه، نه گه ر نێمام مرد؟»
وتی: «هه ر کهس دوای نێمام بی، نه بی پێره ی له رێبازی نه و بکا و، درێژه به شه ر بدا.»

و قمان: «نه گه ر یه کتی هات و شه ری پرا گرت؟»
وتی: «نێمه موسولمانین، نه گه ر دوای نێمام یه کتی بیت و پێره ی له رێبازی نه و نه کا، بۆ نێمه جائیز نیه نوێزی له پشته وه بکه ین.»
و قمان: «ره نگه نه وه بۆ نێوه به س بی، به لام بۆ نێمه کافی نیه!»
پرسی: «بۆ له گه ل پارتی رێک ناکه ون؟»

و قمان: «نێمه نه مانه وی له گه لیان رێک بکه ین، هه تا نێسته ییش چه ند

جاری ههولمان داوه، بهلام نێوه نه تان ههشتوه نێمه و نهوان پێک بکهوین!»

پرسی: «ئامادهن له سهر چی له گهلێان پێک بکهون؟»

وتمان: «ههر له وهی مهرههباى یه کترى بکهین و پێکهوه چایی بخۆینهوه تا

ئهوهی ههمو داووده زگاکانمان بکهین به یهک و پێکهوه شهپى بهعس بکهین!»

دوه میان، دواى نه میس وهفدیکی ٩ کهسى هات، تێکهلاو بو له نوتهزى

چهند وهزارهت و دهزگای جیسا جیسا ئێرانی. وهکو دواى دهزگهوت، سهروکی

وهفده کهیان، سهروکی دهزگای (اطلاعات) ی سپا بو. نهم وهفده، لهم سهردانهى دا،

چهند کارێکی نهنجام دا:

١. له گهل مام جهلال گفستوگۆیان کرد و، ناگاداریان کرد که ئێران بهیاری

هاوکارى و دوستانهتی یه کیتى داوه.

٢. گهشتیکی خێرایان بو ناوچهکانی کهرکوک و گهرمیان کرد و، لهم

گهشتهدا ههتا نزیک دامهزراوهکانی نهوتی کهرکوک چون.

٣. لیکۆلینهوهی نهوهیان کرد بو، که یه کیتى:

ئەلف، رهفتاری له گهل مزگهوت و مهلاکان چۆنه؟ مزگهوتهکانی داخستوه و

مهلاکانی دهزگهوت و نوێژ و خواپهرستی قهدهغه کردوه، وهکو ناحهزهکانی یه کیتى

نهوانیان تهج گهیاوند بو، یا نه؟

ب، بونی بنکهکانی یه کیتى له ناو جهرگهى کوردستانی عێراق و، له نزیک

بنکهکانی جهیشی عێراق دا، نهگه پتهوه بو هاوکارى ژێر به ژێری سهرانی یه کیتى

و هیزهکانی عێراق، وهکو ناحهزهکانی یه کیتى له وانیان گهیاوند بو، یان نهگه پتهوه

بو گیانی فیداکارانیهیان؟

نهم وهفده که گهرانهوه بو ئێران بیروبوچونی ئیجابیبیان دابو به کاربه دهستانی

ئێران و، ئێران نیستر بهیاری دا له گهل یه کیتى پتهوهندی رهسمیی دابه زرینتی و

هاوکارى بکا، یه کیتى له ئێران و ئێران له کوردستانی عێراق دهفتهر (مهکتهب)

بکاتهوه. دهفتهری سهرهکی یه کیتى له ئێران له کرماشان کرایهوه و، دهفتهری

سهرهکی ئێران له یاخسه مهر.

کیتسهی موعارهزهى ئێرانی

له سهرهتاوه یه کتی له گری سختهکانی گفستوگۆی یه کیتى و ئێران مهسهلهی

جۆری رهفتار بو له گهل حدکا و هیزه ئێرانیهکانی تر. ئێران داواى له یه کیتى نهکرد:

دان به ههلهی خۆی دا بنتی له سهر نهوهی یارمهتی حدکای داوه له شهردا دژی ئێران

و، پتهوهندی خۆی له گهل بهیژی و، له کوردستانی عێراق دهریان بکهن. نهم کاره به

یه‌کیتی نه‌ئەکرا و پێچه‌وانە‌ی بیروباوە‌ڕی بو. ئەم داوا‌یە هەر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ ڕه‌ت کرایه‌وه‌ و، چەندین مانگ پێوه‌ندی هەردو‌لای دوا‌ خست.

ئێران له‌و کاتەدا پتویستی به‌ گەرم‌کردنی شەڕ هەبو له‌ کوردستان، بۆ‌ نه‌وه‌ی له‌ جەبه‌ه‌ی ناوه‌‌راست و خوارودا بتوانی نه‌خشه‌کانی جێبه‌جێ بکا. (اولویات) ی سیاسه‌تیشی گۆرا بو، سه‌رده‌می پاکتاو‌کردنی مو‌عاره‌زه‌ی ناوخۆی له‌ پله‌ی یه‌که‌م دا دانا بو، دوا‌ی نه‌وه‌ی نه‌و نامانجه‌ی به‌ جێ هێنا بو، بردنه‌وه‌ی شه‌ری عێراقی له‌ پله‌ی یه‌که‌م دا دانا بو، به‌ تایبه‌تی له‌ قۆناغه‌دا ئیتر مو‌عاره‌زه‌ی، به‌ هه‌موو لایه‌نه‌کانیسه‌وه‌، له‌ ئێران کۆز کردبو، باره‌گا و بنکه‌کانی له‌ ده‌ره‌وه‌ی ئێران بو. کاریگه‌رییان بۆ سه‌ر ڕێژه‌که‌یان زۆر که‌م بووه‌وه‌. ئێران، که‌ دُنیا بو له‌وه‌ی یه‌کیتی ناچێته‌ ژێر باری نه‌و سه‌رجه‌وه‌، سه‌ره‌نجام وازی له‌و داوا‌یە هێنا، ته‌نانه‌ت چاوپۆش‌سیان له‌وه‌ کرد که‌ بنکه‌کانی حدکا له‌ گه‌وره‌دێ و بنکه‌کانی کۆمه‌له‌ له‌ چۆخماخ بو، بنکه‌ی نه‌وانیش له‌ یاخسه‌مه‌ر بو. بنکه‌کانیان نزیک یه‌کتی بون و، هه‌ندی جار له‌ ڕێگاوبان توشی یه‌کتی نه‌بون. به‌لام هه‌مویان به‌لێنیان دا‌بو که‌ ڕیزی نه‌رزی کوردستانی عێراق بگرن و، هێچ کاری له‌ سه‌ر نه‌رزی کوردستانی عێراق دژی یه‌کتی نه‌که‌ن. هه‌ردو لای هه‌م ئێرانیه‌کان و، هه‌م مو‌عاره‌زه‌ی ئێرانی به‌لێنه‌کانیان به‌ جێ هێنا.

لێدانی دامه‌زراره‌کانی نه‌وت

یه‌کتی له‌و کارانه‌ی که‌ ئێرانیه‌کان به‌ لایانه‌وه‌ گرنگ بو بکری لێدانی دامه‌زراره‌کانی نه‌وتی که‌رکوک بو. له‌ نزیک که‌رکوک به‌ ته‌نیا هێزی یه‌کتی لێ بو. هێزه‌کانی یه‌کتی نه‌پانتوانی بگه‌نه‌ ناو بیه‌ره‌کانی نه‌وت و، بگه‌نه‌ نزیک دامه‌زراره‌ سه‌ره‌کیه‌کانی.

ته‌نیا سه‌رچاوه‌ی ده‌رامه‌تی دارایی عێراق بۆ دا‌بین‌کردنی خه‌رجی جەنگی شه‌ری ئێران و خه‌رجی جەنگی شه‌ری کورد هه‌ر نه‌وت بو. نه‌وتی که‌رکوکیش گرنگترین سه‌رچاوه‌ی ئەم ده‌رامه‌ته‌ بو. هه‌موو ڕۆژی زیاتر له‌ ۱ ملیۆن به‌رمیل نه‌وت له‌ ۲۲۲ بی‌ر نه‌وتی بابه‌گورگور و ئاقانه‌ و داودگورگه‌ هه‌له‌هێنجا و به‌ ناو لوله‌دا ڕه‌وانه‌ی تۆرکیا نه‌کرا.

ئیمه‌ خۆمان چەند سالی بو بی‌رمان له‌ لێدان و تیکدانی کرد بووه‌ و زانیاری زۆرمان له‌ سه‌ر کۆکرد‌بووه‌، به‌لام جێبه‌جێ کردنی له‌ توانای ئیمه‌دا نه‌بو، به‌ تایبه‌تی چه‌ک و تفاق‌ی جەنگی ئیمه‌ زۆر ساده‌ و دو‌اکه‌وتو بو بۆ نه‌ج‌امدانی کارتیکی له‌ بابه‌ته‌، به‌ که‌لک و کاریگه‌ر نه‌بو. نه‌وتی که‌رکوک له‌ هه‌له‌هێنجان‌ه‌وه‌ تا ناردنی به‌

لوله دا بۆ تورکیا به چهند قۆناغیتیک دا نه‌پوا. له سه‌رده‌می هه‌ر بیسرتیک یه‌ک دره‌ختی کرسیمس دژوستکراوه، که ده‌ره‌تانی نه‌وتی خاوه‌ی بیره‌که ریتیک نه‌خات و له کاتی پتویست دا نه‌توانی بیگری، هیچی لێ ده‌ر نه‌یه‌ت. له ده‌می بیره‌که‌وه به لوله نه‌گوێزێته‌وه بۆ نیسته‌که‌یه‌ک که گاز له نه‌وتی خاوه‌ی جیا نه‌کاته‌وه، دوا‌ی نه‌م کاره‌ به لوله نه‌گوێزێته‌وه بۆ چهند مناره‌یه‌کی به‌رز که نه‌وته‌که‌ی تی دا نه‌کوێنری و له هه‌ندی ماده‌ی زیاد خاوتنی نه‌کاته‌وه، ئینجا لیته‌وه نه‌کرایه نه‌و لوله سه‌ره‌کیه‌وه که به‌ره‌و تورکیا نه‌چو.

*

که‌رکوک، سه‌ره‌پای نه‌وه‌ی دامه‌زراوه‌کانی نه‌وتی کۆمپانیای نه‌وتی سه‌روی تی دا بو، باره‌گای (سه‌یله‌قی یه‌ک) و، باره‌گای (مکتب تنظیم الشمال) و، باره‌گای (منظومه‌ استخبارات المنطقه‌ الشماليه) ی لێ بو. نه‌مانه‌ قایم گیرا بون و، هیتزیک‌ی گه‌وره‌ له ناو که‌رکوک دا بو. هه‌روه‌ها فرۆکه‌خانه‌ی هالیکیۆته‌ر و یه‌کتی له بنکه‌ گه‌وره‌کانی هیتزی ناسمانی لێ بو. هیتزیک‌ی تایه‌تی به‌ریرسی پارێزگاری دامه‌زراوه‌کانی نه‌وت بو. ناوچه‌که‌یش به‌ سه‌دان په‌بیه‌ی عه‌سکه‌ری تی دا بو.

*

سه‌رکردایه‌تی یه‌کتیتی له به‌ر گرنگی کاره‌که، دانان و جیبه‌جیتکردنی پلانی هه‌مو چالاکیه‌که‌یان به‌ من سپارد و، من رۆژانه نه‌بو خه‌ریکی ورده‌کاری پلانه‌که‌ بيم. ئیترانیه‌کان نه‌م کاره‌یان به‌ لاره‌ زۆر گرنگ بو، ته‌نانه‌ت به‌ مه‌رجی جدی بونی یه‌کتیتی له شه‌ری عیراق و، هاوکاری پاشه‌رۆژیان دانا بو.

له‌ روی ناماده‌کردنی شه‌رکه‌ری شاره‌زای ناوچه‌که و لیته‌شاه‌وه یه‌کتیتی گیروگرفتی نه‌بو، هه‌روه‌ها له‌ روی هه‌بونی زانیاری ورد له سه‌ر دامه‌زراوه‌کانی نه‌وت و شوێنه‌کانیان و له‌ روی زانیاری له سه‌ر هیتزه‌کانی دوژمن له ناوچه‌که‌دا، به‌لام یه‌کتیتی به‌و چه‌کانه‌ی هه‌یوکاریکی گرنگی پین نه‌نه‌کرا و، نه‌یشیسه‌زانی بۆ کاریکی وه‌ها چ چۆره‌ چه‌کتیک به‌ که‌لک و کاریگه‌ره. نه‌م کاره‌ به‌ پسپۆره‌کانی ئیتران سپێردرا. مه‌فره‌زی تیکه‌لاوی سپا و پیتشه‌رگه‌ به‌ وردی (استطلاع) ی سنوری کاره‌که‌یان کرد و، نه‌وی پتویست بو به ده‌ستیان هیتا.

*

پاش لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی زۆر له سه‌ر نه‌خشه‌ی عه‌سکه‌ری و له سه‌ر نه‌رزی چالاکیه‌که و پاش گه‌ستوگۆی زۆر دور و درێژی به‌ریرسه‌کانی یه‌کتیتی و ئیتران، ئیترانیه‌کان پلانه‌که‌یان به‌وه‌ ساخ کرده‌وه که چهند هاوه‌نیه‌کی ۱۲۰ ملم و چهند

کاتیۆشایەک بېریتە نزیک مەیدانی دەرهیتانی نەوتەکە و بەوێ ناگرباران بکری و تیک بدری. جۆری لێدانهکە و چەند و چۆنی چەکەکانی ئەوان دیارییان کرد. ئێران دەولەت بو، بەلام نەویش وەکو تاقمیتکی جەنگی پارتیزانی رەفتاری نەکرد. لە ناو ئەو هەموو چەکە جۆراوجۆرانەیی دەولەتان ئەتوانن بۆ ئەنجامدانی کاریکی وەها گرنگ بە کاری بھیتن، وە لەو سەرەدە مەدا کە ئێران هەیسو و لە شەری عێراق دا بەکاری نەهیتنا، یا لە بازاری چەکفرۆشتن دا هەبو نەیتوانی بۆ ئەم کارە بیکری، ئەوان تەنیا هاوێن و کاتیۆشایان هەلبژارد بو، کە هەم مەداکەیان کورتە و ئەبێ بۆ بەکارهیتانی بھرایەتە شۆتیتکی زۆر نزیک بۆ ئەوێ گوللەکانی بگاتە نامانج و، هەم لە پیتکانی نامانج دا ورد و مەزبوت نیە. پیتگومان ئەم هەلبژاردنەیی ئەوان، بە دو جۆر لیتک نەدریتەوێ:

یەکەمیان، نەزانی و نەشارەزایی ئێران لە کاروباری جەنگیی دا. یان، دوہمیان، (محدود) بونی کارەکە و، جدی نەبونی ئێران لە جیتبەجیتکردنی تەواوی نەخشەکە، واتە تیتکدانی تەواوی دامەزرادەکانی نەوتی کەرکوک. ئێران لە کاروباری جەنگی دا نەشارەزا نەبو، بە تاییەتی دوای تیتبەرینی زیاتر لە ۵ سال بە سەر شەرەکەدا، کارەکەیش شتی نەبو، چەند فەرماندە بەکی مەیدانی سەر سنور هەلیان بژارد بێ، بەلکۆ لە بەرزتری ناوێندی دەسلاتی بپارێدان دا لە ئێران، باس و پەسند کرا بو.

*

پلانیەکە بەم جۆرەیی خوارەوێ دانرا:

۱. هیتزیکێ بە سەرکردایەتی شەوکیەتی حاجی موشیر ناگربارانی زەمبۆر بکەن.
۲. هیتزیکێ تر بە سەرکردایەتی نازاد حەمە غەریب ناگربارانی جەبەل بۆر بکەن.
۳. هیتزیکێ تر کە هیتزی سەرەکی و هەرە گەورەیی یەکیەتی بو، بە سەرپەرشتی خۆم، ناگربارانی بابەگۆرگۆر بکەن.
۴. هاوێمان لە گەل دەسپیتکردنی ئەم ۳ هیتشەدا، پەلاماری داوودەزگاکانی بەعس لە ناو چەندین شار و نۆردوگا و شۆتینی دیاردا بدری.

*

گۆزانیەوێ تفاقیی جەنگی

ئەو تفاقیی بۆ ئەم کارە پیتویست بو کە بریتی بو لە: ۱۰. هاوێنی ۱۲۰ ملم،

تییۆشا، ٤٥-٤٠ تهن گوللهی هاوهن و کاتیۆشا، چند دانیهک سامی ٧ ی دژی فرۆکه، چند دانیهک ساروخی دژی تانک و، هندی فیشسهکی کلاشینکۆف. نه مانه پیتستر، به سه رهشتی جهبار فهрман له زهرده کانیهوه له نیرانهوه به کۆلی نیستر گوتزارهونهوه بۆ دۆلی جافهتی. گوتزارهوهی کارتیکی په کجار دژوار و سهخت بو. نه بو جارتیک له زهرده کانی بار بکری و له سه ره چهمی که لۆی دابگیرئ و به کورس له روبار بپه پیتسهوه، جارتیکی تریش له نیستر بار بکری تا نه گه یشته په کن له عه ماره کانی دۆلی جافهتی و له نه شکه وته کانی گوتزیله و یاخسه مه ره و هه له دن نه شاردرانهوه. عیراق نه یزانی چهک و تفاقی جهنگی نه گوتزیرتسهوه، له بهر نهوه بهردهوام توپبارانی ناوچه کهی نه کرد و فرۆکه ی جهنگی نه هاته سه ری و بۆردومانی نه کرد. به لام کاروانه کان به شه و نه گوتزارانهوه و نه شکه وته کان قایم بون، نه یانتوانی هیچ زه ره رتیکی لئ بدهن.

بۆ کاتی جیبه جیکردن نه بو هه مو نه و باره قورسانه بپرتنه نزیک شوینی نه نجامدانی چالاکیه که. نه مه ییش دیسان کارتیکی دژوار و په مه ترسی بو. نه م قۆناغه یان نه بو به لۆری و تراکتۆر نه نجام بدرئ. نازاد و شه وکه ت هه ره په که یان به شی خۆی، بۆ جیا کرایه وه.

کاتی جیبه جیکردن دیاری کرا. نازاد و شه وکه ت هه ره په که یان به شی خۆی به شه و له لۆری بار کسرد و به دابان دا بردیان بۆ خه ری زتیوه و په راندیان ه وه نزیک شوینی کاره کانی خۆیان. ئیمه ییش به شی خۆمان، که له هی هدر دوکیان زۆر تر بو، به ٣٢ تراکتۆر و ٤ لۆری له خه ری زتیوه و گرده بۆروه گوتزایه وه که له شتیره و رۆژی دوایی برده مانه گوندی مۆرخواره له نزیک شاخی خاله خان. بنکه ی فه رمانده یی هیزه که ی خۆم له مۆرخواره دانا. دوری مۆرخواره له که رکۆکه وه له ٤٠ کلم که مته ره بو.

نه و سا له ناو هه مو هیزه که ی ی ن ک دا چند که سیتی که م به کار هینانی هاوه نیان نه زانی و، که سیتی تی دا نه بو کاتیۆشا و، سامی ٧ و، ساروخی دژی تانک بزانت، له بهر نه وه نه بو نیران وه ستای به کار هینانی نه م چه کانه ییش دابین بکا. بۆ نه نجامدانی کاره که له هه ر ٣ قۆلی با به گوپ گوپ، جه به ل بۆر، زه مبور، نزیکه ی ١٥٠ که سیان ته رخان کرد بو. پیتسه ره که کانی په کیتی ییش نه وانه ی که دانرا بون له م چالاکیه دا به شداری به کن به هه مو یان نزیکه ی ٣ هه زار که س بون.

ئىترانىيە كان، چەند كەستىكيان فرماندەى عەمەليات، بەلام زۆربان تەكنىكار (فنى) بون، وەستاي تەقاندنى هاوون و كاتىوشا و، نامادە كردنى سام و ساروخە كان و دەزگاي بېتەل بون. راستىيە كەيشى ھەندىكيان لە كارەكانى خويان دا شارەزا و لە جىبە جىتكر دىدا نازا بون.

*

كارەكەى ئىمە چەند قوناغى بو:

۱. ئەبو ھەمو ناوچەكە بە وردى لە ھىرشى پىادە و تانك و فرۆكەى دوژمن بىيارىزىرئ بۆ ئەوئى تاقمى عملياتەكە بە سەلامەتى و ناسودەبىي كارەكەيان ئەنجام بەن.

۲. ئەبو چەك و تفاقەكانى لە شوئىنى كارەكە نزيك بخرىتتەو.

۳. ئەبو لە ھەنگاوى يەكەم دا ھەندئ لە رەببەكانى كەلى سىكانيان بگيرئ بۆ ئەوئى هاوون و كاتىوشاكان بېرىنە بن كەلەكە و لە نامانجەكانى بە ئەندازە يەك نزيك بخرىتتەو كە گوللەكانيان بىگاتئ.

۴. ئەبو پركر دىوئى هاوونەكان و كاتىوشاكان بە جۆرىك رىك بخرىن كە لە ماوئى چەند دەقىقە يەك دا، بئ ئەوئى ناگرى چەكەكان بكوژىتتەو، كارەكەيان تەواو بكن. بۆ ئەمەيش ھەر هاوونىك و ھەر كاتىوشا يەك لۆزىەكى تايبەتى بۆ تەرخان كرا بو، كە پر كرا بو لە گوللە و، پىشمەرگەكان فىتر كرا بون كە وەكو چىمەنتۆكارى سەريان بەرىز لە ناو لۆزىەكەو دەستاو دەست گوللەكان بەن بە يەكستىرئ بۆ پركر دىوئى كاتىوشاكان و هاوونەكان، يەك لە دواى يەك. ھەر كاتىوشا يەك ۱۲ گوللەى ئەخوارد و، بە ھەموئى ۴ كاتىوشامان پت بو. و ھا رىك خرا بون تا كاتىوشاى چوارەم خالى ئەبوو، كاتىوشاى يەكەم پر ئەكرايو.

*

جىبە جىتكر دى

عەسرى رۆژى ۱۰ / ۱۰ / ۸۶ كە بۆ نىو شەو كەى دەس ئەكرا بە جىبە جىتكر دى لە مالى يەكئ لە جوتيارەكانى موخرخواردە خەرىكى دابەشكر دى ھىزەكان بوين، ھەندئ كامىرامانى ئىترانى لەوئى بون، وئىنەى كۆبونەو و كارەكانيان ئەكرت. من روم كرده يەكئ لە ئىترانىيەكان، كە ئەو دەم فرماندەى سپاى پىنجەمى پاسداران بو، وتم: «ئىترە موخرخواردە يە ۴۰ كەلم لە كەكوكەو دەورە كە گەورەترىن حقلئى نەوتى دىيائى تى دايە. لە سالى ۱۹۲۷ ھو نەوتى لئ دەرنەھىترئ، ناخۆ ھىچ نىشانە يەك بەم دىيەو ديارە كە دىنارىكى ئەو نەوتە بۆ پىشكەوتنى تىدا سەرف

کرايچ؟ و تى: «نه!» و تم: «عيراق به ده رامة تى نهم نه و تديه ده يان ساله گه له كه مان له ناو نه با، هه ر له بهر نه و هيه نيوه مان هيتاوه پي كه وه تتيكي بده ين!»
 نيينجا تا قم تا قم هيتزه كانمان به ر ئى كرد هه ر يه كه يان بۆ نه نجامداني كار هه كهي خۆي و، نيمه يش نيواره كه ي سهر كه وتينه سهر خاله خالان بۆ نه وه ي له دوره وه سهر به رشتي رودا وه كان بكه ين. له سه عات ۱۲ ي نيسوه شه و دا ناگاداري هه مو قۆله كان كرا: (چرا هه له كن!) كه نيشانه ي دهس پي كردن بو.

له هه مو لايه كه وه زرمه هه ستا و كار هه كانيان به رتيكوي تكي نه نجام دا. بين نه وه ي هيج پارچه به بكي چه كه كان به جتي به يتلن، پيشمه ر كه كان گه پانه وه و بلا وه يان لتي كرد. هه مان شه و من هه واله كه م به مام جه لال و م س گه ياند و، نيرانيه كانيش به (قه رار گاي خاتم الانبيا)، كه سهر كردايه تي هاويه شي هيتزه چه كداره كاني نيران بو. له گه ل نيرانيه كاني كه له گه لم بون، بۆ به سهر بردني رۆژتيكي نه زانراو، چوي نه دي ي شتيخاني چه مي ريزان به هيراي نه وه ي شه وي داها تو بگه رتيينه وه دۆلي جافه تي.

كار دانه وه ي عيراق نه و شه وه و رۆژي دوايي شتيكي نه و تو نه بو. نه گه رچي هه ند ئى فرۆكه ي جه نكي هه ستا و، هه ند ئى بۆمبي رونا كرده نه ويان له ناسمان دا ته قاند. به لام هيجيان به دي نه كرد. چونكه په لاماره كه نه وه نده كرتوپر و چاوه رينه كراو بوو، جگه له دامه زرا وه كاني نه وت، باره گاكاني فه يله ق، نيستخبارات، حيزبي به عس و فرۆكه خانه كانيش، له هه مان كات دا، بۆ نه وه ي نه په رژينه سهر ده سكر دانه وه، ناگر باران كرا بون، له پيش دا و ايان زاني بو هه له گه پانه وه به ك له ناو خۆيان دا روي داوه. بۆ رۆژي دوايي كه هوت بونه ليتكۆلينه وه.

*

بلا و كرده نه وه ي هه واله كه

رۆژي دوايي ده زگاكاني را گه ياندني نيران، به هه را وه و رايه كي زۆروه وه واله كه يان بلا و كرده وه كه هيتزه كاني نيران نه و كار هه يان نه نجام داوه. نه مه يش پيچه وانه ي نه و رتيك كه وته بو له گه ليان كرا بو. نه بوايه نيران چالاكيه كه ي به ناوي به كيتني و به يارمه تي نيران بلا و بكر دايه ته وه، نه ك به و جزوه. مام جه لال به توندي ناره زايي ده رپري بو، هه روه ها له لاي نيمه يشه وه و ا رتيك كه وت بوين، به هه مان چه ك و كه ره سته ي پيمان بو، زنجيره به ك چالاكي تر بنوتين، هه مريان را گيران و جبه جتي نه كران، نيواره كه ي به ره و به ر كه لو كه وتينه ر ئى.

یه‌کیتی و ئێران لهم کاره‌دا هاوبه‌ش بون، به‌لام دو نامانجی جیا‌وازیان هه‌بو:
 - یه‌کیتی نه‌پووست به‌ راستی زهره‌ر له دامه‌زراوه‌کانی نه‌وتی که‌رکوک بدا،
 که‌ له‌و کاته‌دا سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کی ده‌رامه‌تی دارایی پزیمی به‌عس و داووده‌زگا‌کانی
 بو.

- هه‌رچی ئێزانی‌ش بو، له‌م چالاکیه‌ و، له‌م هه‌راو هه‌ریا نی‌علامیه
 مه‌به‌ستێکی سیاسی هه‌بو. له‌و کاته‌دا کۆبونه‌وه‌ی ئۆپیتیک هه‌بو، نه‌پووست هه‌ندئ
 له‌ داوا‌کانی خۆی به‌سه‌پێنتی به‌وه‌ی تێیان بگه‌یه‌نتی هه‌ر کات بیه‌وئ نه‌توانی زهره‌ر له
 نه‌وتی عیراق بدا و، به‌وه‌ پشیتی به‌خاته بازاری جیهانی نه‌وته‌وه.

*

فه‌تح و نصر

نهم عملیات به‌که‌ ئێزانیه‌کان ناویان لێ نا: «عه‌مه‌لیاتی فه‌تخی یه‌ک»
 سه‌ره‌تای ده‌سه‌پتکردنی هاوکاری جه‌نگیی ئێران و یه‌کیتی بو، عه‌مه‌لیاته‌کانی
 تریشیان نا و نا فه‌تخی ۱ و ۲ و ۳ ... هتد. له‌ گه‌ل پارتی یش هه‌ندئ عه‌مه‌لیاتی
 هاوبه‌شیان کرد بون‌واریان نابو عه‌مه‌لیاتی نه‌صری ۱ و ۲ و ۳ ... هتد. هه‌ر به‌م دو
 ناوه‌وه‌ نه‌و بنکانه‌ی پاسداران که‌ نیشه‌کانی یه‌کیتیان له‌ ئێران دا نه‌نجام نه‌دا ناویان
 نابون (قه‌رارگای فه‌تح) و، نه‌وانه‌ی نیشه‌کانی پارتییان نه‌نجام نه‌دا ناویان نابون
 (قه‌رارگای نه‌صر).

*

رێککه‌وتن له‌ گه‌ل ئێران

دوای فه‌تخی یه‌ک ئیتر ئێران له‌ گه‌ل یه‌کیتی نزیک که‌وته‌وه‌ و له‌ توانای
 جه‌نگیی یه‌کیتی و نفوزی له‌ ناو کورد و ناگاداری له‌ سه‌ر هێزه‌ چه‌کداره‌کانی
 عیراق، باشتر تێگه‌یه‌شتن. پتووستیه‌کی زۆریان به‌وه‌ هه‌بو، جه‌به‌هی کوردستان گه‌رم
 بکه‌ن، یا هێچ نه‌بن وای لێ بکه‌ن به‌شێکی گرنگی جه‌یشی عیراقی خه‌ریک بکا.
 له‌ تشرینی یه‌که‌می ۸۶ دا مام جه‌لالیان ده‌عه‌وت کرد. مام جه‌لال له‌ گه‌ل
 وه‌فدی یه‌کیتی که‌ پتیک هات بوله‌: فه‌ره‌یدون عه‌بدولقادر، د. که‌مال خۆشناو، دارا
 حه‌فید، ره‌فعه‌ت عه‌بدوهره‌حمان، شێردل حه‌ویتی، چون بز ئێران، له‌ سنوره‌وه
 پێشوازیه‌کی ره‌سمیی و گه‌رمیان کردن. له‌ تاران، جگه‌ له‌ موحسینی ره‌زائی،
 جێگری فه‌رمانده‌ی گشتی سپای پاسداران و، موحسینی ره‌فیع‌دۆست، وه‌زیری
 پاسداران و، سه‌رانی سپا، هاشمی ره‌فسنجانی یشی بینی بو، که‌ نه‌و ده‌م سه‌رۆکی
 مه‌جلیسی ئیسلامی ئێران و، له‌ هه‌مان کات دا فه‌رمانده‌ی کاربه‌ده‌ستی قه‌رارگای

خاتم الانبیا و، به هیتزترین که سایه تی سیاسی نیران بو. زنجیره یهک گفتوگوی له گه ل کردن و نهجاسی گفتوگوان له گه ل نیران رتیکه وتتیک و، به ناوژی نیران له گه ل نیدریس بارزانی رتیکه وتتیک تری نیمزا کرد.

رتیکه وتن له گه ل نیران، له باتی یه کیتی نیشتمانیی کوردستان مام جهلال و، له باتی جمهوری نیسلامی نیران محهمهد باقر زولقه در، که ماوه یهک بو به سهرۆکی ستادی سپای پاسداران، نیمزایان کرد بو.

*

کوردی رتیکه وتنه که: هاوکاری سیاسی و عهسکه ری و نیعلامی یه کتری بو، بۆ پوخاندنی رژیمی به عس و، هینانه سهرکاری حکومه تیک که گه لی عیراق خوی هه لی برتری. ههروه ها پشتیوانی له تیکوشانی گه لی کورد له پیتاوی نامانجه پهواکانی دا، به پشتیوانیکردنی سیاسی و جهنگی یه کیتی و، به یارمه تیدانی به چهک، نازوقه و، ده رمان. به ته داوی کردنی برینداره کانی له خهسته خانه کانی نیران دا. به رتیکه دانی نه ندام و لیپرسراوه کانی له نیرانه وه ها تروجوی دنیا بکه ن. به بلا کردنه وهی هه واله کانی کوردستان له ده زگاکانی راگه یاندنی نیرانه وه. به رتیکه دان به رۆژنامه وانی بیتگانه له نیرانه وه سهردانی کوردستان بکه ن.

بیتگومان هیچ رتیکه وتتیک له نیوان دو هیزی نا به رام به ردا، له نیوان دهوله تیکی گه وهی وه کو نیران و گه لیک بی دهوله تی گه مارۆدراوی وه کو کوردا، هاوسهنگ و هاوتا و به رام به ر نایب. له دوایین احساسی قازانج و زیان دا، که لکوه رگری یه که م له قازانجه کانی هه همیشه هه ر لایه نه به هیتزه که نه بی و، زه رمه ندی یه که م له زیانه کانی هه همیشه هه ر لایه نه لاوازه که نه بی.

*

عیراق گرنگی هاوکاری یه کیتی و نیرانی نه زانی، ههروه ها گرنگی نزیک و دراوستیه تی. نه م دو هاوپه یمانه نوییهی نه زانی. له سهره تای دامه زراندنی یه کیتیه وه سوریا نه یویست یارمه تی یه کیتی بدا، به لام چونکه سنوریان به یه که وه نه بو، یه کیتی هه رگیز نه یوانی، وه کو پیتویست، که لک له دۆستایه تی سوریا وه رگری.

پیش نه وهی مام جهلال بچن بۆ نیران و، به درژیایی نه و ماوه یهی له نیران بو، دواي نه وهی که گه راپه وه، عیراق ناوچه کانی چوارتای کرد بو به مهیدانیک ی زۆر گه رمی شه ر. هیتزیک ی گه وهی به سهرکردایه تی قانید فه یله قی یهک لیوا روکنی قوات خاصه نزار عبدالکریم الخزرجی، که یه کن له یاشترین نه فسه ره کانی جهیشی عیراق بو، له سهر کۆکردبوه وه. هه ولی گرتنی ناوچه سنوره کانی نه دا بۆ نه وهی

پێکگای هاتوچۆی نێوان یه‌کیته‌ی و ئێران دا‌بخات. هه‌ر بۆ نه‌و مه‌به‌سته و له‌و ماوه‌یه‌دا عه‌زه‌ت دو‌ری، (نا‌ئب) ی سه‌رۆکی (مه‌ج‌لس قیاده‌ الش‌وره) و عه‌بدو‌ل‌جه‌بیار شه‌نشهل، سه‌رۆکی نه‌رکانی جه‌یشی عه‌ی‌راق هاته‌نه‌ سلیمان‌ی.

*

یه‌کیته‌ی له‌ دوای هه‌ل‌گیرسانی جه‌نگی عه‌ی‌راق - ئێران‌وه‌ تاکتیکی شه‌ری گۆژی بو، تاکتیکه‌کانی جه‌نگی پارتیزانی و جه‌نگی جه‌به‌یه‌ی تیکه‌لا و کرد بو، نه‌مه‌یش یه‌کتی بو له‌ نه‌نجامه‌کانی خه‌ریکبونی هه‌یزی سه‌ره‌کیی عه‌ی‌راق به‌ شه‌ری ئێران‌وه‌. له‌ سه‌ره‌تادا هه‌ندێ بنکه و باره‌گای دانا و، سه‌ل به‌ سه‌ل نه‌م بنکه و باره‌گایانه‌ فراوتتر نه‌بون. جگه‌ له‌ دانیشه‌توانی دیه‌اته‌کان، مالی هه‌زاران پێشمه‌رگه و، باره‌گای جیا جیای پێشمه‌رگه‌یی و پێک‌خراوه‌یی و کۆمه‌لایه‌تی و، نه‌خۆشخانه، چاپخانه... ی تی دا دامه‌زاند بو، نه‌بو له‌ به‌رامبه‌ر هه‌رشه‌کانی جه‌یش دا بیانپارتی. هه‌یزی پێشمه‌رگه‌ که‌ له‌ به‌ره‌ت دا هه‌یزیکی پارتیزانی گه‌رۆک بو، له‌و قۆناغه‌دا نه‌بو نه‌رکه‌کانی جه‌یشیکی نیه‌امی، بۆ نه‌نجامدانی شه‌ریکی جه‌به‌یه‌یی، به‌ جێ به‌هێنن، به‌ بێ نه‌وه‌ی گۆڕین به‌ سه‌ر پێکهاتن و مه‌شق و چه‌کاکانی دا هات بێ. نه‌مه‌یش له‌ وزه‌ی نه‌و هه‌یزه‌ پچوکه‌دا نه‌بو، که‌ له‌ به‌رامبه‌ر جه‌یشی عه‌ی‌راقی زه‌به‌للاحی، خاوه‌ن نه‌زمونی دره‌ی شه‌ری پارتیزانی و جه‌به‌یه‌یی و، خاوه‌ن گه‌وره‌ترین جبه‌خانه‌ی جه‌نگی دا، هه‌تا سه‌ر رابوه‌ستن. نه‌گه‌رچی پێشمه‌رگه‌کان نازایه‌تی زۆریان نه‌نواند به‌لام هه‌ر جێیه‌کی جه‌یشی بیوستایه‌ بیه‌گرتی سه‌ره‌نجام نه‌یه‌گرت. له‌و ناوچه‌یه‌دا جه‌یشی عه‌ی‌راق هه‌ندێ شو‌تی گه‌رگیان گرت. به‌شی زۆری تیه‌په‌ باش و شه‌رکه‌ره‌کانی یه‌کیته‌ی له‌ سه‌رانه‌ری کوردستان‌وه‌ نه‌هه‌یران بۆ پاراستنی نه‌م ناوچه‌یه‌، زۆر جار نه‌که‌وتنه‌ به‌ر هه‌یرشی توندوتیژ و زیانی گیانیان لێ نه‌که‌وت، به‌لام داخانی نه‌م ده‌روه‌ وه‌کو نه‌وه‌ وابه‌ ده‌س بنه‌ینه‌ بینی جولانه‌وه‌که‌ و بیه‌خنکێن، له‌ به‌ر نه‌وه‌ نه‌بو به‌ هه‌ر نه‌رختی بێ بیبارترین.

*

*

٤. ناشتبونهوه له گه‌ل لایه‌نه‌کانی جود

سەرکردایه‌تی یه‌کیتتی چه‌ند سال بو هه‌ولی ناشتبونه‌وه‌ی نه‌دا له گه‌ل لایه‌نه‌کانی جود، چه‌ند جارێ نامه و نێسردراوی نارد بو یۆ‌لای حشع، پارتی، حسک، به‌لام به‌ری نه‌بو. پێوه‌ندی نێوان یه‌کیتتی و لایه‌نه‌کانی جود، نه‌گه‌رچی به هۆی دوری هێزه‌کانی نه‌وانه‌وه له ناوچه‌کانی یه‌کیتتی، شه‌ری تی دا نه‌ما‌بو، به‌لام گرژ و حاله‌تی شه‌رد به‌رده‌وام بو.

رێککه‌وتن له گه‌ل حسک

ته‌نیا لایه‌نی که به ده‌نگ بانگی یه‌کیتتی‌یه‌وه هات حسک بو. سه‌ره‌تا شیخ محه‌مه‌دی شاکه‌لی سه‌ردانیکی مام جه‌لال و مه‌کته‌بی سیاسی کرد و، دوا‌ی نه‌ویش چه‌ند جارێ محه‌مه‌دی حاجی مه‌حمود هات و گه‌ل حسک مام جه‌لال و نه‌ندامانی مه‌کته‌بی سیاسی کرد. نه‌م هاتو‌چۆ‌یانه زه‌مینه‌یان خو‌ش کرد بۆ نه‌وه‌ی ده‌سته‌ی نوێنه‌رایه‌تی حیزه‌که‌یان بۆ گه‌ل حسک و په‌سه‌لی له گه‌ل سه‌رکردایه‌تی یه‌کیتتی بێن بۆ یاخسه‌مه‌ر.

وه‌فدیکی حسک که پێک هات بو له: قادر جه‌باری، محه‌مه‌د شاکه‌لی، محه‌مه‌د ره‌حیم (خاله‌ حاجی) ١٨ - ٢٤ ی نێسانی ٨٦ هاتن بۆ یاخسه‌مه‌ر. له گه‌ل نه‌م وه‌فده رێککه‌وتنیکی گه‌ل حسک کرمانی. له‌و رێککه‌وتنه‌دا یه‌کیتتی نازادی کاری سیاسی، پێشمه‌رگه‌یی، رێکخراوه‌یی، راگه‌یانندی، له هه‌مو ناوچه‌کانی ژێر ده‌سه‌لاتی خۆی دا بۆ حسک سه‌لماند. حسکیش نه‌وه‌ی بۆ یه‌کیتتی سه‌لماند بو که حورمه‌تی واقیع به‌گه‌رێ و، کادره‌کانی ده‌س نه‌خه‌نه کاروباری حوکمرانی ناوچه‌کان و کۆکردنه‌وه‌ی گومرگه‌وه. یه‌کیتتی له داها‌تی گومرگ به‌شیک بۆ ژێان و خه‌رجی پێشمه‌رگه و باره‌گا‌کانی حسک ته‌رخان کرد.

نه‌م هه‌نگاره‌ی حسک کاریکی نازایانه و گه‌ل بو، چونکه:

١. نه‌گه‌رچی گه‌ل حسک نێوان یه‌کیتتی و حکومه‌تی نێران دا ده‌سته‌ی پێ کرد بو، به‌لام هێشتا به هێج رێککه‌وتنێ نه‌گه‌یشت بون، له به‌ر نه‌وه نێران پێ ی خو‌ش نه‌بو به‌ر له‌وه‌ی خۆی له گه‌ل یه‌کیتتی پێک بێن، هێج لایه‌نیکی کوردی له گه‌لی ناشت بێته‌وه.

۲. لایه‌نه‌کانی جود، به تاییه‌تی پارتی و شیوعی، پیتیان خوش نه‌بو، چونکه پیتیان و ابو رێککه‌وتنی یه‌کلایه‌نی له‌ گه‌ل یه‌کیتی جود لاواز و، هه‌لوێستی لایه‌نه‌کانی جود له‌ به‌رده‌م یه‌کیتی دا لاواز نه‌کا.

نهم رێککه‌وتنه‌ کوتایی به‌ شه‌ر و کیشه‌ی بیهوده‌ی نیوان نهم دو حیزبه‌ هینا و، لاپه‌ره‌یه‌کی تازه‌ی دۆستایه‌تی و هاوکاری کرده‌وه. کادز و پیتشمه‌رگه‌کانی حسک گه‌رانه‌وه ناوچه‌کانی سلیمانی، هه‌ولێر، که‌رکوک و، بنکه و باره‌گایان دانا و، به‌ نازادی چالاکی سیاسی، رێکخراوه‌یی، پیتشمه‌رگه‌یی و راگه‌یاندنیان نه‌نواند.

بۆ پته‌وکردنی نهم رێککه‌وتنه‌ وه‌فدیکی تری حسک له‌ ۱۱- ۱۳ ی ته‌مموزی ۸۶ هات که‌ سکرته‌یری حیزب، ره‌سوڵ مامه‌ند، سه‌رۆکایه‌تی نه‌کرد. یه‌کیتی و حسک به‌ لاغی‌کی هاوبه‌شی عه‌ره‌بیبیان ده‌رکرد، تی یدا نوسرا بو:

«ینبغی علی جمیع الاطراف السياسیه فی کردستان جعل مساله التلاحم وانها، الاقتتال الداخلي فیما بینها حجر الاساس فی سیاستها الراهنه بغیه تحقیق الجبهه الكردستانیه القائمه علی القرار الكردي المستقل فی قیاده ثوره شعبنا ضد نظام بغداد الفاشی الذی یرید اباده شعبنا ومحو الشخصیه القومیه لکردستان وبغیه الوصول الی اهداف حركه شعبنا الشوریه و تحقیق مبدا حقه فی تقرير المصیر.»

وه‌فدی حسک لایان و ابو که یه‌کیتی به‌رامبه‌ر ناشتیبونه‌وه له‌ گه‌ل پارتی دا ساره‌وه و، پتیبسته جدی تر بۆ. لایه‌نی یه‌کیتی بۆیان روون کردنه‌وه: که یه‌کیتی بۆ ناشتیبونه‌وه له‌ گه‌ل پارتی جدییه و، بۆ نهم مه‌به‌سته چهند جارێ نامه و نیردراریان بۆ په‌وانه‌ کراوه. به‌لام پارتی ده‌ستی ده‌ستی نه‌کا چونکه نایه‌وئ بۆ په‌زامه‌ندی نیران هه‌یج رێککه‌وتنی له‌ گه‌ل یه‌کیتی نهمزا بکا و، تا یه‌کیتی له‌ گه‌ل نیران نه‌گاته رێککه‌وتن، پارتی له‌ گه‌لی رێک ناکه‌وئ. وا پیتشنیار کرا که حسک بۆ ناو بژی و کۆبونه‌وه‌ی هاوبه‌ش و ناشتیبونه‌وه‌ی یه‌کیتی و پارتی تی بکه‌وئ.

رێککه‌وتن له‌ گه‌ل پاسۆک

وه‌فدی پاسۆک که پتیکهات بو له‌ که‌ریم سه‌لام، شه‌مال و بیتستون، له‌ رۆژانی ۱۰ - ۱۲ ی مایسی ۸۶ دا سه‌ردانی باره‌گای م س یان کرد له‌ یاخسه‌مه‌ر بۆ گه‌فتوگۆی دوقۆلی و رێککه‌وتن، یه‌کیتی و پاسۆک به‌یانیتکی هاوبه‌شیان بلاو کرده‌وه و، رێککه‌وتنیکیان نهمزا کرد. به‌مجۆره‌ شه‌ر و کیشه‌ی نیوان نهم دو لایه‌ش کوتایی پتی هات و، لاپه‌ره‌یه‌کی تازه‌ی دۆستایه‌تی و هاوکاری ده‌ستی پتی کرد. پاسۆک باره‌گاکانی هینایه‌وه نریک باره‌گاکانی سه‌رکردایه‌تی یه‌کیتی.

رێککه‌وتن له گه‌ل حشع

مه‌لا نه‌حمه‌دی بانیه‌خیلانی به‌ نۆینه‌رایه‌تی حشع له‌ حوزه‌یرانی ٨٦ دا هاته‌ یاخسه‌مه‌ر. هه‌ندێ ئه‌ بنه‌که‌کانی نه‌مان که‌ له‌ ناوچه‌ی پێنجوین له‌ سه‌ر سنوری عیراق ئیتران بو، که‌وت بوه‌ نێوان هه‌تزه‌کانی ئیتران و عیراقه‌وه. ئیترانه‌کان له‌ با‌تی کارناسانی ته‌نگیان پێ هه‌لچنی بون. له‌و کاته‌دا بۆ نه‌وه‌ی له‌م سه‌غله‌تیه‌ ده‌رێجن له‌ هه‌مو لایه‌نه‌کانی که‌ زیاتر نه‌مان پێویستیان به‌ ناشتبه‌نه‌وه‌ هه‌بو له‌ گه‌ل یه‌کیتی بۆ نه‌وه‌ی هه‌تزه‌کانیان به‌ نازادی بگه‌ڕێنه‌وه‌ ناوچه‌کانی یه‌کیتی.

پاش گه‌ستوگۆیه‌کی سه‌ریخ و درێژ رێککه‌وتنیکی دو قۆلی له‌ گه‌ل مه‌لا نه‌حمه‌د نيمزا کرا. ده‌قی رێککه‌وتنه‌که‌ به‌ بیه‌ته‌ل نێردرا بۆ سه‌رکرده‌یه‌تی حشع له‌ برادۆست و، وه‌کو هه‌واڵیکی سیاسي له‌ رادبۆکه‌ی یه‌کیتیه‌وه‌ بلاو کرایه‌وه. سه‌رکرده‌یه‌تی حشع له‌ ناو خۆیان دا ناکۆک بون، به‌ بیانیوی نه‌وه‌ی که‌ مه‌لا نه‌حمه‌د له‌و ده‌سه‌لاته‌ی پێی ذراوه‌ تێپه‌ریوه، له‌ با‌تی نه‌وه‌ی رێککه‌وتنه‌که‌ په‌سند بکه‌ن، له‌ رادبۆکه‌یانه‌وه‌ رایان گه‌یاند که‌ نه‌وان خۆیان به‌و رێککه‌وتنه‌وه‌ نابه‌سته‌نه‌وه‌ و هه‌ترشی راگه‌یاندنێان بۆ سه‌ر یه‌کیتی ده‌س پێی کرده‌وه‌.

حشع رێککه‌وتنی له‌ گه‌ل یه‌کیتی دو‌اخست، خسته‌یه‌ دوا‌ی ناشتبه‌نه‌وه‌ی یه‌کیتی له‌ گه‌ل هه‌مو لایه‌نه‌کانی جود و، له‌ شام رێککه‌وتنیکیان له‌ گه‌ل د فوناد مه‌عصوم نيمزا کرد.

رێککه‌وتن له‌ گه‌ل پار‌تی

هه‌وله‌کانی حه‌سک له‌م مه‌یدانه‌دا بێ نه‌نجام مایه‌وه‌، هه‌روه‌کو یه‌کیتی پێشبینی کرد بو، تا له‌ گه‌ل ئیتران به‌ ته‌واوی پێک نه‌هات، پار‌تی هه‌یج جۆزه‌ هه‌نگاوێکی نه‌نا بۆ رێککه‌وتن له‌ گه‌ل یه‌کیتی.

له‌و سه‌فه‌ره‌دا که‌ مام جه‌لال بۆ تارانێ کرد و، دوا‌ی نه‌وه‌ی گه‌ستوگۆکانی له‌ گه‌ل کاربه‌ده‌ستانی ئیترانی به‌ نيمزا کردنی رێککه‌وتنیکی سیاسي، عه‌سکه‌ری ته‌واو بو، نه‌وسا ئیتران له‌ رۆژانی ٧ - ٨ / ١١ / ٩٨٦ دا دانیه‌شتنیکی هاوبه‌شی بۆ مام جه‌لال و نیدرس بارزانی رێک خست و، له‌ ماوه‌ی چهند سه‌عاتیک دا، رێککه‌وتنیکیان پێ نيمزا کردن، که‌ کۆتایی به‌ یه‌کتی له‌ خورتناو‌یتترین قۆناغه‌کانی شه‌ری ناو‌خۆی کوردی - کوردی عیراق هه‌نا و، بناغه‌ی ته‌بابی و هاوکاری چهند ساله‌ی له‌ نێوان نه‌م دو هه‌تزه‌ دوژمه‌نه‌ دا دامه‌زراند. رێککه‌وتنی یه‌کیتی و پار‌تی، وه‌کو دو هه‌تزی سه‌ره‌کی ناو جولا‌نه‌وه‌ی کورد، له‌ چاو رێککه‌وتنه‌کانی که‌دا دو گه‌رنگیی هه‌بو:

یەكەمیان، لە بەر ئەوێ ئەم رێككەوتنە بە ناوێژی و شایەتی كاربەدەستانی ئیتران كرا بو، وه لەو كاتەدا هەردو لایان هاوێهیمانی ئیتران بون، بە ناسانی نەیانته توانی لە ژێر باری جێبه جێ كردنی دەرێچن.

دوهمیان، لە بەر ئەوێ شەپ و ناشتی لە نیتوانی ئەم دو هێزەدا كاری لە لایەنەكانی تریش نەكرد، رێككەوتنی ئەمان كۆتایی بە شەپێ ناوخوا نەهێنا. بارەگاكانیان هێناپە ناو كوردستانی عیراقەوێ، یەكێتی یەكەمیان جار كۆمیتەێ مەلبەندی ٤ و هێزێكی پێشمەرگەێ ناردە بادینان.

یەكێ لە هۆسەرەكیەكانی ناكۆكی و تێكچونی نیتوان حیزبەكان هەمیشە مەسەلەێ حوكمرانی و كۆكردنەوێ باج و گومرگ بو. لە بەر ئەوێ لە هەمو ئەو رێككەوتنانەدا، ئەو مەسەلەێ لە بەر چا و گیرا بو. هەرۆه كۆ له ماددەێ ٥ ی لایەنی عەسكەری پرۆژەێ هاوكاری نیتوان پ د ك و ی ن ك دا نوسرا بو: «لە مەسەلەێ حوكمرانی ناوچەكان و گومرگ دا تا هەلومەرجێكی لە بارتر نەبێ لە ناوچەكانی ژێر دەسلاتی یەكتردا، واقیعی نیتستە حورمەت بگرن.» واقیعی ئەو كاتە ئەو بو كە هەمو ناوچەكانی سلیمانی، هەولێر، كەرکوک، گەرمیان لە ژێر دەسلاتی یەكێتی دا بو، بەو جۆرە یەك مایهوه و هەمو لایەنەكان رێزی ئەو واقیعهیان گرت تا كاتی هێرشەكانی ئەنفالی ٩٨٨.

*

*

ه . گهشتی نه‌ورویا

مام جه‌لال رۆژی ٢٣ ی تشرینی دوهمی ٩٨٦ له نئیران گه‌رایه‌وه، له‌و کاته‌دا، شهر له ناوچه‌ی چوارتا گه‌رم بو. من ماوه‌یه‌ک بو به ده‌س نازاری پشتمه‌وه نهم نالاند په‌رتشان بوم. مام جه‌لال داوای لێ کردم که سه‌فه‌ر بکه‌م بۆ ده‌ره‌وه. خۆم له‌و کاته‌دا سه‌فه‌رم به‌ چاک نه‌ه‌زانی، به‌لام مام جه‌لال ترسی هه‌بو به‌و نزیکانه‌ رتگه‌مان لێ بگیرێ، له‌ به‌ر نه‌وه پێ ی باش بو به‌ر له‌ گسرتنی رتگا من برۆم. ماوه‌یه‌کی درێژ بو که‌س له‌ نێمه‌ نه‌یتوانی بو سه‌فه‌ری ده‌ره‌وه بکا‌له‌ گه‌ل لیتپرسراو و رتگه‌خواه‌کانی ده‌ره‌وه ته‌نیا به‌ نامه‌ په‌یوه‌ندیان هه‌بو. بۆ ئالوگۆزی بیرو‌را نه‌ که‌س له‌ نێمه‌ توانی بوی سه‌ردانی نه‌وان بکا و نه‌ که‌س له‌وانیش توانی بوی سه‌ردانی نێمه‌ بکا. له‌م سه‌فه‌زه‌دا نه‌بو ته‌داوی خۆم بکه‌م، کاره‌ سیاسیه‌کانی یه‌کیتی یش نه‌نجام بده‌م.

پاش هه‌لسه‌نگاندنی نه‌و رتگه‌وته‌نی له‌ گه‌ل نئیران و نه‌و رتگه‌وته‌نی له‌ گه‌ل پارتی نيمزا کرا بون، نيمه: د. فوناد مه‌غصوم، د، که‌مال خۆشناو، ملازم عومه‌ر، د. خه‌سه‌ره‌ خال، شيركو بیکه‌س رۆژی ٢٧ ی تشرینی دوهم له‌ به‌رگه‌له‌وه‌ به‌ رتگه‌ی شاخاوی چال‌اوا، سه‌فه‌ره‌، به‌رگوردا به‌ رتگه‌وتین. نه‌بو تا نه‌گه‌ینه‌ سنوری نئیران له‌ هه‌یچ لایه‌ک لانه‌ده‌ین. زیاتر له‌ ٢٠ سه‌عات به‌ رتگه‌وا به‌ بوین نینجا گه‌یشتینه‌ زه‌رده‌کانی. هه‌مومان شه‌که‌ت بووین. له‌وێ پشومان دا و بۆ به‌یانیه‌که‌ی به‌ره‌و سه‌ر جاده‌ی سه‌رده‌شت به‌ رتگه‌وتین. له‌ رتگه‌ بیستمان وه‌فدیکی پارتی که‌ پتک هات بو له‌ فاضیل مه‌طنی و فه‌ره‌نسوا هه‌ریری چون بۆ سه‌ردانی مام جه‌لال له‌ یاخسه‌مه‌ر. پینشتر به‌ بروسکه‌ ناگاداری نوینه‌ری یه‌کیتی مان کرد بو پیتوستیه‌کانی رتگه‌مان بۆ دا‌بین بکا. عه‌بدوللای مام عه‌لی کاره‌کانی نه‌نجام دا‌بو. نوته‌مۆبیل و (به‌رگ تردد) ی واته‌ پسه‌وله‌ی هاتوچۆی بۆ ناماده‌ کرد بوین. چوینه‌ مه‌ها‌باد و له‌وتشه‌وه‌ بۆ کرماشان. تازه‌ له‌ کرماشان با‌ره‌گای یه‌کیتی کرابه‌وه. له‌ کرماشان پشویه‌کی ترمان دا. رۆژی دوایی به‌ره‌و تاران چوین.

له‌ تاران

یه‌کێ له‌ کاره‌کاغان به‌شداری بو له‌ (موتمر نصره‌ الشعب العراقی). نئیران

کۆنگره‌یه‌کی فراوانی له نوێنه‌رانی هێزه جیا جیاکانی موعاره‌زه‌ی عێراقی له رۆژانی ٢٤ - ٢٦ / ١٢ / ٨٦ له تاران پێک خست بو. بۆ نیسشاندانی بایه‌خی حکومه‌تی ئێرانی بهم کۆنگره‌یه، سه‌رکۆمار سه‌ید عه‌لی خامنه‌نی، سه‌روه‌زیران میر حوسه‌ینی موسه‌وی، وه‌زیری کاروباری ده‌ره‌وه د. عه‌لی نه‌که‌هر ولایه‌تی و چه‌ندین وه‌کیلی وه‌زیر و کاربه‌ده‌ستی تر به‌شدار بون و، هه‌ندێ له کۆمیته‌کانی نهم کۆنگره‌یه نه‌وان سه‌رۆکایه‌تی کۆپونه‌وه‌کانیان نه‌کرد.

جگه له وه‌فدی یه‌کیتی له کوردی عێراق وه‌فدی پارته‌ی و حسک و بزوتنه‌وه‌ی نیسه‌لامی و چه‌ندین تاقمی تری ده‌سکردی ئێران له‌وانه: حیزبوللا و جوندوللا و نه‌روللا... بانگ کرا بون. وه‌فدی پارته‌ی نیدریس بارزان‌ی و وه‌فدی حسک په‌سول مامه‌ند سه‌رۆکایه‌تیان نه‌کرد. بۆ یه‌که‌مین جار بو له میژوی جولانه‌وه‌که‌دا نوێنه‌رانی کورد به‌ تابه‌تی نه‌و ٣ حیزبه به‌ ته‌بابی و یه‌که‌گرتوی به‌شدار‌ی کاره‌کانی کۆنگره بپن و بۆ هه‌مو باش و مه‌سه‌له‌یه‌ک پرس و راوێژ به‌ یه‌ک بکه‌ن.

کۆنگره‌که زۆرتر بۆ نه‌وه بو که ئێران په‌شانی دنیای بدا کارته‌ی موعاره‌زه‌ی عێراقی له ده‌س نه‌ودایه، موعاره‌زه‌ی عێراقییه‌ش خۆیان به‌رنامه‌یه‌کی دیار و یه‌که‌گرتوی کارکردن‌یان نه‌بو، هه‌ر یه‌که‌یان له ناوازیکی نه‌خوتند و، هه‌ندیکیان هێچ قازانجیکی راسته‌قینه‌یان له روخاندنی رژیمی به‌عسی عێراقی دا نه‌بو. من رۆژتیک پێش ته‌واو بونی کۆنگره‌که چوم بۆ شام و جێژنه‌کانی سه‌ری سالی ٨٧ له‌وی بوم، به‌لام به‌ هۆی نه‌خۆشیه‌وه هێچ خۆشیه‌کم لێ نه‌دی.

له شام

له شام چه‌ند کارتکمان پین سپێردرا بو، نه‌بو جێبه‌جێیان بکه‌ین:

١. له سه‌ره‌تای ده‌س پێکردنی گفتوگۆی به‌عس - یه‌کیتییه‌وه، یه‌کیتی هێچ بئکه و باره‌گایه‌کی له شام نه‌ما بو، په‌یوه‌ندی نێوان سووریا و یه‌کیتی پچرا بو. نه‌بو له‌م سه‌فه‌رده‌ا په‌یوه‌ندی په‌سمیی دا‌جمه‌زێنینه‌وه و سه‌رله‌نوێ باره‌گای یه‌کیتی دا‌بنینه‌وه.

٢. هه‌روه‌ها په‌یوه‌ندی له گه‌ل لایه‌نه‌کانی موعاره‌زه‌ی عێراق به‌ تابه‌تی به‌عسی عێراقی سه‌ر به‌ سووریا.

٣. هه‌روه‌ها دامه‌زراندنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی له گه‌ل حیزب و پێک‌خراوه کوردیه‌کانی سووریا.

کاره‌کامان به‌ خێرای راپه‌راند. سه‌ردانی عبدالله الاحمر، جێگری سه‌کرته‌ری گشتی حیزبی به‌عس مان کرد و په‌یوه‌ندی سووریا و یه‌کیتی گه‌راپه‌وه‌ دۆخی جارانی.

به عس، حشع، نوینه رانی زۆر له حیزبه کوردیه کان و کهسایه تیه عه ره بیه کانی عیراقی دانیشتن و دۆستایه تیمان نووی کرده وه.

له ناره راستی کانونی یه که می ۸۷ دا له گهل سامی و له کۆتایی مانگ دا له گهل حشع ریککه وتن نیمزا کرا.

له گهل نهجمادانی کاره سیاسیه کاغان، سهردانی چهند پزیشکی کمان کرد. من چومه لای پزیشکی به ره ی پشت، پاش (اشعه و فحص)، پزیشکه که پی ی وتم: «نه پی یهک سهعات زوتر پشت نهشته رکاری بکه ییت چونکه له دوا قوناغی خرابی دایه. به کۆکین، پرمین، که وتن له وانیه (نخاع شوکی) ت بیست و توشی (شلل) بیی!»

تا نهو ساته بیست بوم مرۆف که به تهواری نهروختی نهژنوی نهشکی، لهو کاته دا ههستم کرد نهژنوم شکاوه، چونکه هیچ توانایه کی رۆیشتنی تیا نه مابو، له دلی خۆم دا وتم: «نهو هه مو ساله به شاخه وه بوم و نهو هه مو بهرداوبه ردهم کرده و لهو هه مو مه ترسیه به سه لامهت ده رچوم، نیستا بهم نهخۆشیه توشی (شلل) بیم و ناچار بیم سواری گورسی و یلدار بیم» له ناخی دلوه مردنم به ناوات نهخواست. پزیشکه که داوای لێ کردم که بۆ رۆژی دواپی له نهخۆشخانه جیگم بۆ بگری. وتم: «من هه ندی کاری پتیوستم هه یه بهو پهله پهله ناتوانم بچمه نهخۆشخانه.» مه بهستم نهو به سه ری پزیشکیکی تر بدهم به شکو قسه ی نه م پزیشکه وا ده رنه چی.

بۆ رۆژی دواپی چینه لای پسپۆرتیکی به ناوبانگی نهوئی که له زانکۆی دیه شق کاری نه کرد هه مان نامۆزگاری کردم. رۆژیکی تر له گهل د. مه حمود عوسمانیش چومه لای پزیشکیکی که هه مان قسه ی کرد. نیتر به تهواری ناومیتد بوم و به یارم دا بۆ نهو مه بهسته بچمه نه وروپا. نهو کاته سه فهر بۆ نیسه بۆ نه له مانیا و نه مسا ناسانتر بو له شوینه کانی تر. د. که مال فوناد هیمه تی کرد له ماوه یه کی کورت دا فیزیای نه له مانیا ی بۆ ناردم.

له بهر لێن

رۆژی ۲۱ ی کانونی دوه می ۹۸۷ له شامه وه فریم بۆ بهر لینی (رۆژناوا). د. که مال فوناد و سه لاح ره شید و هریان گرتم و لای سه لاح لام دا. له گهل د. که مال فوناد چوین بۆ لای پزیشکی پسپۆر. دو پزیشکی جیاواز فه حسیان کردم، یه که میان که پرۆفیسۆرتیکی به رتجه له ک نیرانی بو، هه مان قسه ی پزیشکه کانی شامی دوباره کرده وه و هه مان رۆژ به ره و روی پزیشکیکی پسپۆری تری نه له مانی کرده وه.

پزیشکه که که سه پیری نه شیعه کانی کردم و سه پیرتکی منی کرد به پیتوه راوه ستا بوم، وتی: «به پیتی نهم نه شیعه نه بوايه تۆ ئیسته به عه ره بانه بهاتیتایه. بۆچی زوتر سهردانی پزیشکت نه کرده؟»

منیش وتم: «له شویتیتک نه ژیم نه خوشخانهی وای لیت نیه و، تا گه شتومه ته سه ر جادهی تۆتۆمۆبیل ۲۰ سهعات به پیتی خۆم رۆشتوم.»
به سه رسورمانتکی زۆره وه پرسی: «نیتوه چ قه ومیتکن؟»
وتمان: «کوردا!»

ئینجا هه ندی رۆنکردنه وه مان دایه. حه والهی نه خوشخانهی کردم و بۆ رۆژی دوایی نه شته رکاری پشتیان کردم و ۱۰ رۆژ له نه خوشخانه مامه وه. دوای نه وهش ماوه بهک له جێگا دا که وتم.

هاورپێ و ناسیاوه کانم له بهرلین: د. که مال فوناد، د. حه سه نی حه مه عه لی، د. جه باری عه لی شه ریف، سه لاج ره شهید به و به پری په رۆش و دۆلسۆزیسه وه یارمه تییان دام، ته نانه ت د. جه بار ئیزنی وه رگرت له نه خوشخانه که و له گه ل تیمی عملیات هاته ژوری عملیات وه.

هاورپێکانی تریشم له سوید: مه حمودی مه لا عیزه ت، د. مه حمه د صابیر، عومه ری سهید عه لی. له هۆله ندا: شازاد صائیب، ئیبراهیم نه حمه د، له فه ره نسا: نه حمه د بامه زنی، له نه مسا: سه عدی نه حمه د بۆ دلته وایی و یارمه تیدانم هاتن بۆ لام و، هه ره که یان ماوه ی پتیوست به دیارمه وه مانه وه. هه رگیز چاکه یانم له بییر ناچیتته وه. پاش ماوه بهک هه لسه موه وه و که و قه وه گه ران و سوران.
له پاریس

پارتی سۆسیالیستی فه ره نسی له رۆژانی ۳ - ۵ / ۴ / ۸۷ له شاری (لیل) کۆنفره نسی نه به ست. یه کیتی ش بۆ نه و کۆنفره نسه بانگ کرا بو. بۆ نه و مه به به ستته چوم بۆ پاریس و له گه ل نه حمه د بامه زنی چوین بۆ لیل. پارتی سۆسیالیست له ناو رێکخراوه کوردیه کان دا حدکایان بانگ کرد بو. د. قاسملر به شدار بو. وه فدتیکی حیزبی به عسی عیراقیشیان بانگ کرد بو. به عسیه کان نیعتیرازیان گرت بو له سه ر ناماده بونی نيمه کاربه ده ستانی پارتی سۆسیالیست گوتیان نه دایه نیعتیرازه که یان. هه لیککی باش بو بۆ بینینی زۆر له نوته رانی پارتیه سۆسیالیسته کانی نه وروپا، که نه و کاته هه ندیکیان له سه ر حوکم بون.

یه کتی له و شتانه ی له لیل به سه رسورمانه وه بینیم شه مه نده فه رتکی هاتوچۆ بو که به ئینفۆرماتیک رێکخرا بو، به بی سابه ق و به بی جایی کاری نه کرد، له

بۆ کوردستان بۆ چەند کەسیکم باس کرد و ایزانم کەسیان باوەریان بێن
نەکردم. لە بەر ئەوە منیش لێ ی بێدەنگ بوم.

لەم سەفەرە ی پاریس دا دو گفتوگۆم کرد: یەکیکیان لە گەل راپۆزکارێکی
سیاسی سەرۆک میتران کە بۆ من زۆر بە سود بو، ئەوی تریان لە گەل نوسەرێکی
پۆژنامە ی لۆمۆندی فەرەنسی کە نازاوەیەکی زۆری دروست کرد .
دەرستیک لە دەولەتداری

لەو ماوەیەدا بە دوقۆلی لە گەل ئەحمەد بامەرنی راپۆزکارێکی سیاسی
سەرۆک میترانمان بیتی. من قەوانەکی خۆم بۆ لێ دا کە لێ بومەوه، ئەو وتی:
"من خۆم بە رێچەلەک باسکم لە بەر ئەوە لە گبیروگرتنی نەتەوهیی تێ ئەگم و بە
هاوێدەریهوه سەیرنی مەسەلەکی نێوه نەگم، بەلام نێمه و نێوه نامانحمان جیاوازه.
نێوه نەتانهوی عیراق برۆخین چونکە نەتان چەوسینیتەوه، نێهش نەمانهوی عیراق
بیتنی و پایەدار بێ چونکە یەکەمین سەنگەر و دوایین سەنگەرە لە بەرامبەر لێشاوی
شۆرشێ نیسلامی دا. ئەگەر عیراق بکەوی بە دواي ئەودا سوریا و سەرۆی
نەفەریش ئەکەوی. کیشەیهکی گەوره بۆ ئەورپا دروست نەبێن وەکو کیشە ی
سەرەمی عوسمانی کە چەند سەده ئەورپای خەریک کرد بوا" بێگومان ئەمە
دەرستیکە لە جۆری پاراستنی قازانجی نەتەوهیی و دەولەتداری دا.

خەونی چۆلەکە!

لە گەل نوسەرێکی (لۆمۆند) دانیشتم بە درێژی باسی هەلومەرجی
کوردستانم بۆ کرد. هۆی سەرنگرتنی گفتوگۆی بەعس - یەکیتی و، هۆی هاوکاری
نێران - یەکیتم، لە باری سۆرنجی یەکیتیەوه، بۆ رۆن کردەوه و، باسی ئەگەرەکانی
جەنگی عیراق - نێران و پاشەرۆی عیراقمان کرد و، یەکتی لەو ئەگەرە دا بەش
بونی عیراق بو بۆ ۳ دەولەتی شیعه، سوننه و کورد. لێ ی پرسیم: «تۆ خۆت رەنیت
لە سەری چیە؟» من وتم: «لە ناخی دلەوه ئەوه بە ناوت ئەخوازم عیراق لەت و
پەت بیتی!»

کابرای پۆژنامەوان هەموو گفتوگۆکی بلاو نەکرد پەوه، تەنیا ئەوانە ی لێ
هەلبژارد بو کە خۆی بە لایهوه گرنگ بون، کە یەکیکیان ئەو تەمەنایە ی من بو.
ئەمە گەرەلۆلیکی سیاسی لە نێران و سوریا و تورکیا خولقاند، وایان نەزانای
(مونا مەرەیهکی غەری) لە گۆرپیە بۆ دروستکردنی دەولەتێکی کوردی.
- نێران نارەزایان دەرپری و داوای رۆنکردنەوه یان لە سەرکردایەتی یەکیتی
کرد بو کە ئەو قەسە یە رەنی یەکیتیە یان رەنی تاییهتی خۆمە، ئەگەر ئەمە رەنی

یەکیتمی بێ ئەوان ئەوان پەییوەندی خۆیان لە گەل یەکیتمی ئەبن. هەر لە بەر ئەم هۆیە کاتی وێستەم بگەرێتمهوه بۆ کوردستان تا چەند مانگ فیزیان پێ نەدام.

- رۆژنامە (السفیر) ی بەیروتی لە ژمارە ۱۶ / ۴ / ۸۷ دا کە ئەم هەواڵی لە (لۆمۆند) هەوەرگرت بو، سوریه‌کانی تۆرە کرد بو. د. خەسرەویان سەغڵەت کرد بو بە ناچاری لە ۱۸ / ۴ / ۸۷ دا رۆنکردنەوه‌یه‌کی بە ناوی نوسینگە‌که‌ی شامەزه‌ بڵاو کرد بووه‌ رۆژنامە‌ی لۆمۆندی بە درۆ خست بووه‌.

لە راستی دا من ئەم رۆنکردنەوه‌یەم پێ ناخۆش بو. بێ ناگاداری منیش بڵاوی کرد بووه‌. کە پێشم زانی بە تەله‌فۆن ناره‌زایی توندی خۆم پێ راگەیاندا، چونکە ئیستاش وەکو ئەوسا لە ناخی دلەوه‌ لە تۆپەت بونی ئەو عیراقە‌ی، حەفتا ساڵه‌ کوردی تی دا ئەکوژێ، بە ئاوات ئەخوازم.

- تۆرکیاش لە رۆژنامە‌کانیان دا هەندێ لە قسە‌کانی منیان وەرگرت بو بە لێدوانه‌وه‌ بڵاویان کرد بووه‌. تەنانەت هەر لەو ماوه‌یە‌دا هەواڵتیرتکی نازانسی نەنە‌دۆل و رۆژنامە‌وانتیک‌ی صەباح بۆ گفتوگۆ هاتن بۆ لام.

جگە لە مان، ئە ناو کۆرە شۆڤتییە‌کانی عەرەبیش دا کە وتنه‌ هێرش بۆ سەر من و بیروبو‌چۆنه‌کانم. کابرایه‌کی فەله‌ستینی و تارتیکی ناشیرینی دژی من نوسی بو، و، هەر هە رۆژنامە‌ی (السفیر) بەیروتیییش لە ژێر سەرناوی (امبراطوریه‌ الحجل الكردیه‌) دا و تارتیکی درێژی بە قەله‌می یه‌کتێ لە سەرکرده‌کانی بەعسی سوریا کە ئەویش هەر (عبدالله الاحمر) ی ناو بو نوسی بۆ. ئەگەرچی ناوی منی نەهینا بو بەلام مەبەستی لە من بو. لە مانەش خراپتر بڵاوکراوه‌ی (الغد الديمقراطية) کە زمانی (الاتحاد الديمقراطي العراقي) و، نەمیش پێک‌خراوتیکی کارتۆنییی حشع بو بە سەرۆکایه‌تی صالح دگله‌ و، بڵاوکراوه‌ی (التیاری الجدید) کە لە نەندن دەرته‌چو و، زمانی (حزب الإمه‌ الجدید) بو بە سەرۆکایه‌تی سعد صالح جبر، هێرشێ توندیان هینا بومه‌ سەر، هەندیکیشیان جنتیوی سوکیان پێ داہوم. رۆژنامە‌که‌ی دوگله‌ قسە‌کانی منی سەبارەت بە مافی کورد لە سەر‌به‌خۆیی دا بە خەونی چۆله‌که‌ (حلم العصافیر) دانا بو.

یەکیتمی لەو کاتە‌دا تازە پێک‌که‌وتنی ناشتبه‌نه‌وه‌ی لە گەل حشع نیمزا کرد بو. لە سەر ئەو هێرشه‌ یەکیتمی هاوکاری لە گەل حشع راگرت. مام جەلال لەم هەلوتیستە‌ی حشع کە ئەویش وەکو هەلوتیستی شۆڤتییە‌کانی عەرەب بو زۆر تۆرە بو. بۆ داکوکی کردن لە من و، بۆ بەرپەرچدانە‌وه‌ی بیانه‌وه‌ی ئەوان و بۆ سەلماندنێ رەوایه‌تی مافی کورد لە نازادی پرپاردانی چاره‌نوسی خۆی و، دامە‌زراندنی دۆله‌تی

دا، کتیبێکی گه‌وره‌ی نوسی له ژێر سه‌رناوی: «اغد دیمقراطی...» ته‌نانه‌ت منزه‌ر الموصلی، که نوسه‌ریکی به‌عسی سووریا به‌ و، کتیبێکی له سه‌ر کو‌رد و کتیبێکی تری له سه‌ر جه‌نگی عیراق - ئێران نوسیوه. موصلی خۆی به‌ شاره‌زای کاروباری کو‌رد و، له هه‌مان کات دا به‌ دۆستی کو‌رد دانه‌تی، له (٢٠٢) ی دوکتیبی دا: «الحیاه السیاسیه‌ و الحزبیه فی کوردستان: رویه‌ عریبه‌ للقضیه‌ الکرديه‌، منشورات ریاض الریس، لندن - قبرص، ١٩٩١» له‌م باره‌یه‌وه‌ وه‌های نوسیوه:

«وما القول اذن فی الطرح الحائز الهجين ضد الامه العربيه، الذي ادلى به امين نوشروان، عندما دعا فی نيسان ١٩٨٧، الى تقسيم العراق دویرلات عده، شیعیه و سنیه و عریبه و کرديه کسبیل ثانی له فی بلوغ الاستقلال لشعبه و بلادہ؟ فقد رای نوشروان، فی حدیثه لصحیفه لوموند الفرنسیه، ان التقارب بین حرکتیه (الاتحاد الوطنی الکرديستانى) و بین طهران ناجم عن ابن الطرفين (عدوا مشترکا هو نظام الحكم البعثی فی بغداد) الذى نامل جميعا فی زواله. اننا عندما نعرف بان هذا الکردي "الحصيف"، المخلص لشعبه، هو نائب امين عام الاتحاد الوطنی الکرديستانى (جلال طالبانى)، تصیح الامور واضحه، وهى ان الاخ جلال اختبا ورا، نانبه هذه المره.»

عدلی حه‌سه‌ن مه‌جید

له‌ کۆتایی فیانگی مارتی ٩٨٧ دا، به‌ فه‌رمانی سه‌ده‌دام حسێن، عدلی حه‌سه‌ن مه‌جیدی نامزای، له‌ جێگه‌ی محه‌مه‌د حه‌مه‌زه‌ زوبه‌یدی، کرا به‌ (مسوول مکتب تنظیم الش‌مال) و، هه‌مو ده‌سه‌لاته‌کانی (مجلس قیاده‌ الش‌وره) ی بۆ سه‌رکردایه‌تی ده‌زگاکانی حیزب و جه‌یش و نه‌من و نیستیخبات و موخابه‌رات و دائیره‌کانی تری حکومه‌ت درایه‌، بۆ نه‌وه‌ی نازادی و ده‌سه‌لات و توانای له‌ ناو بردنی جولانه‌وه‌که‌ی هه‌بێ. نه‌ویش به‌وه‌ری درنده‌یه‌یه‌وه‌ که‌وته‌ جێبه‌جێ کردنی نه‌رکه‌که‌ی و، ره‌نگه‌ له‌ میژوی نه‌م چه‌رخه‌دا هه‌یج کار به‌دستیکی رۆژه‌لاتی ناوه‌راست به‌ نه‌ندازه‌ی نه‌م کابرایه‌ درنده‌یه‌تی نه‌نواند بێ و، تاوانی نه‌نجام نه‌دا بێ. به‌ دانانی نه‌م قۆناغێکی نوێ له‌ جولانه‌وه‌ی کو‌ردا ده‌ستی پێ کرد، که‌ قۆناغی (جینۆساید) ه.

داستانی رزگاری: یان (الحرب خدعه)

هێزه‌کانی یه‌کتی ش‌ه‌وی ١٣ - ١٤ / ٤ / ٨٧ چالاکیه‌کی پێشه‌مه‌رگه‌یی که‌وره‌یان له‌ ناوچه‌ی چوارتا نه‌نجام دا، له‌م کاره‌دا نه‌و شوێنانه‌ی جه‌یشی عیراقی به‌ ١٠٢ رۆژ گرت بوی له‌ هه‌لمه‌تێکی کتو‌پر دا که‌ ٥ هه‌زار پێشه‌مه‌رگه‌ تیا به‌شدار بون،

١١٢ رهبینه و ٤ مەقەرێ سڕیه و ٤ مەقەرێ فەوجیان گرت، کە ١٨٦ کەسی بە زیندوێتیی تێ دا بە دیل گیرا. هاوژەمان لە گەڵ ئەم هەلمەتە یەکیستی دا ئەبو هیزەکانی ئێران پەلاماری ناوچەیی ماوەت بەدەن و بیگرن، بۆ ئەوەی رێگەی پێنەندی نیتوان یەکیستی ئێران بکرتێتەو. ئێران کارەکی خۆیان نەکرد و، لە لای خۆیانەو ئەو بەشە نەخشە کە پێیان نەنجام نەدا. هیزەکانی یەکیستی بە تەنیا لە مەیدانی شەرە کەدا مانەو.

جەیشی عێراق لە تۆلەیی ئەم هیزەدا، سەرەتا رۆژی ١٥ / ٤ / ٨٧ بە خەستی کەوتە کیمیابارانێ هەمو ناواییه کانی: بەرگەلو، هەلەدن، ناوژێ، کانی بو، چنارنێ، نۆلچکە... و، سەنگەرەکانی پێشمەرگە لە شاخەکانی: خەجە لەرزۆک، کوێرەنگ، دوبرا، قەیوان، شاخەسور، قوڵەپوشین... بۆ ئەوەیش کە پشێوی بخاتە زیزەکانی پێشمەرگەو رۆژی ١٦ / ٤ / ٨٧ بە فرۆکە بۆردومانی کیمیایی ناواییه کانی: توقە، کانی بەرد، باليسان، زینتی، بلالوکاوا، بیتراوا، شیخ وەسان لە خۆشناوەتی و، سەنگەرەکانی پێشمەرگەیی لە شاخەکانی ناراسن، دەرەشیر، ساو سێتووک... کرد. بە شتی لەو پێشمەرگەنەیی لە داستانێ رزگاری دا بەشدار بون، خێزان و ماله کانیان لەم ناوچەیدا بو. بەم بۆردومانە هەم تۆلەیی بەشدارێ ئەو شەرەیی لێ نەکردنەو و هەم ناچاری نەکردن بۆ سەردانی کەسوکاریان بگەڕێنەو ناوچەکانی خۆیان. دواي بارانی کیمیایی ناوچەکە، جەیشی عێراق هیزشی بۆ شوێنە گیراوەکان کرد و گرتیەو.

نۆینەرتیکی ئێرانیه کان کە ئەوسا لە کوردستان بو، گلەیی زۆری دیتە سەر و تەنگاوی نەکن، ئەویش بە بیتەل گلەییه کانی بە فرماندەکی خۆی گەیاندا بو. کابرای فرماندە، کە سەردەمیتیک بو بە فرماندەیی هیزێ زەمینیی و سەردەمیتیک بو بە فرماندەیی هیزێ دەریایی و سەردەمیتیک بە وەزیری جەنگ، لە وەلام دا وت بوی: «الحرب خدعه!» دیارە لە بەدیھیتنانی مەبەستی دەولەتان دا، هەر دەولەتێ بێ، گرنگ نیە کێ نەکوژێ و کام گەل ئەبێ بە قوربانی.

مام جەلال بەم بۆنەییو بە بانگەوازیکی بۆ نەتەوێ کورد دەرکرد و، سەرنجی پاکێشان بۆ مەترسێ چارەنوساسازی ئەم گۆڕانە لە شەری کورد و بەعس دا و، لە بانگەکی دا نوسی بوی لە ئەنجامی ئەو هیزشانەدا ١٣٠ کەس کوژراو و ٥٠ پێشمەرگە و ٤ سەد هاوولاتی بریندار بون. بلاوکراره کی کوردی ئەوسا لە سوید دەرئەچو، بە گالته پێ کردنەو باسی هەوالی ئەم بانگەوازی نوسی بو. منیش کە لەو کاتەدا هێشتا لە بەرلین بوم، بە ناوی یەکیتیەو یادداشتیکم

هوسی و، دام به د. بهرهم صالح تا بیکا به نینگلیزی و بینترین بۆ سه روکی نهه ریکی، رۆنالد رینگان. سه روکی سوڤیتی، میخانیل گۆزیاچوف. سه روه زیرانی بریتانی، مارگریت تاچهر و، سه روکه کانی تری دهوله ته گه وره کان. له وه به دواوه بۆردومانی کیمیایی سه رانسهری کوردستانی عیراق، به توپ و به فرۆکه له لایهن جهیسی عیراقیه وه، به هه مو جۆره کانی گازی ژه هراوی خه رده ل، سارین، تابون. بۆ بویه روداوێکی ناسایی رۆژانه دژی دانیشتوانی بیته ویی ناواییه کان و، دژی پێشمه رگهی شه رکه ر به بی جیاوازی. یه کگرتنه وه

ورده ورده ته ندروستیم نه گه راپه وه دۆخی جارانی. مانگی مایسی ۸۷ شوعله و هه ر ۳ مهاله کانم: نما، چیا، چرا، هاتن بۆ به رلین بۆ لام. چیا و چرا هیشتا کۆزیه ی ساوا بون. ذیواری به رلین هیشتا نه روخا بو. نێمه له به رلینی خۆر ناوا بوین. به رلین (ورچێکی ره ش) ی کروه به ره مزی خۆی. نه م یه کگرتنه وه یه مان هه لێکی باش بو پێکه وه زۆر شوینی میژویی و مۆزه خانه و بازار گه راین. به تایبه تی که نه و سه لاله رێکه وتی تێپه رپونی ۷۵۰ سالی نه کرد به سه ر دامه زاندنی به رلین دا. شای بریتانیا و زۆر له سه روکه کانی ولاتان به م بۆنه یه وه هاتن بۆ به رلین. ماوه ی ۳ مانگ مه نه وه و له حوزه ریان دا گه رانه وه بۆ کوردستان. له له نه دن

مانگی ته موژ سه ردانێکی له نه دنم کرد. نه وه یه که مه ین جارم بو نه و ولاته بیسین. له گه ل نه و کوردانه ی له وێ نه ژبان، به تایبه تی نه ندانه کانی یه کیتی، کۆبومه وه. نه و سا کورد به ژماره که م بو. چه ند رۆژنامه نوستیکم بینی له وانه گوین رۆبیرتس که ناگاداری له سه ر دامه زراوه کیمیاییه کانی عیراق کۆ نه کرده وه، به رنامه یه کی گرنگی له سه ر چه کی کیمیایی عیراق بۆ پانۆرامای بی بی سی نامه ده کرد و چه ند نه ندانی پارله مانم بینی و له سه ر کیمیایه رانی کوردستان قسه م بۆ کردن. هه ژیری ته یوربان گفتوگۆیه کی بۆ به شی فارسی بی بی سی له گه ل کردم. له و کاته دا جولانه وه ی کورد له عیراق دا، به هه مو باله کانیه وه، به هاوپه یمانی نێرانی نیسلاهی و، نێرانیش به مه ترسیه کی گه وره له سه ر دنیا دانه نرا. بۆ نه وه ی عیراق له به ر ده م نێران دا نه شکتی، پشتیوانی لێ نه کرا، و، چا و له تاوانه کانی نه پۆشرا. لوارکن وفیق السامرائی له (ل ۱۱۳ و ۱۲۷ - ۱۲۹ و ۱۹۹) ی کتێبه که ی دا: «حظام البوابه الشرقيه» باسی هاوکاری سیا و نیستیخباراتی عیراقی نه کا و، نه و که خۆی به رپرسی پێته وندی بوه له گه لیان نه لێ له کۆتایی

ماری ۹۸۲ هه تا ۹۹۰ که سه ددام دهی کردون به دائیمی تیمیکی سیا بۆ هاوکاری له به غداد بون و، له (ل ۱۲۹) دا شایهتی نه دا و نه لقی: «... ولا اعتقد انهم خدموا دوله بالمعلومات کما خدمونا وحتى بالمقارنه مع ما قدموه لاسرائیل»
 نه مریکا، بریتانیا، فدره نسا، یه کیتی سو فیتی جاران و، زۆر له ولاتانی تری عه ره بی و ناعه ره بی که م و زۆر ناگاداری تاوانه کانی به عس بون، به لام بۆ شکاندنی نیران له لایه ک و، له بهر بازرگانی جهنگی له گه ل عیراق چا و پۆشیان لقی نه کرد.

له له ندهن بوم که بیستم عه بدولی شیخ صالحی قه ره داخی له ئۆتۆمۆبیل وه رگه راوه و کۆچی داوی کرده. شیخ عه ول هاو پۆی گه رگه ک و قوتا باخانه و کاری سیاسی م بو. به مردنی زۆر دلته نگ بوم به تایبه تی که نه و یه کتی له بهر پر سه کانی پیشمه رگه ی ناوشار بو. نه وسا که من نه مزانی به لام که گه را مه وه بهر لین نینجا زانیم: ده زگا نه منیه کان له سلیمانی که وت بونه گه رانی مالان به دوی شوعله دا بیگرن. شیخ عه ول و ره زاقی عارف و مامۆستا نه حمه د عوسمان (دوایتر شهید بو) به دو ئۆتۆمۆبیل شوعله یان له سلیمانی گوترا بوه وه خری زتیوه بۆ نه وه ی بگه رپتته وه ماله که ی خۆمان له بهر گه لو، به لام له رتگه نه و ئۆتۆمۆبیله ی ره زاق لقی ی خوری بو، که نه حمه د له پیشه که ی دا و، شیخ عه ول و شوعله و نما له پشته که ی دا بون، وه رگه راوه و ده سه جتی شیخ عه ول گیانی سپارد بو، شوعله و ره زاقیش نیوه مردو بو بون، نه حمه دیش په راسوی شکا بو. نه و سه بیاره یه ی که بۆ ناگاداری به دوایانه وه نه بۆ فریایان نه که وی و، له مردن رزگاریان نه کا. شوعله یان به یارمه تی یه کتی له پزشکیه نا سراوه کان به نه یینی برد بوه نه خۆشخانه ی سلیمانی و، هه مان شه و زنجیره یه ک (عه مه لیا تی گه وه ره) یان بۆ کرد بو، به وه له مردن رزگار بو، به لام نه م روداوه نیتر بۆ تا هه تا که نه فت و له ش به باری کرد.

له له نده نه وه گه را مه وه بهر لین و له بهر لینه وه بۆ فرانکفۆرت به ره و تاران. له ویوه بی را وه ستان چومه سه قز. نه وسا باره گای سه ره کی یه کیتی برا بوه سه قز و، د. که مال خۆشنا و لیپه رسراوی بو. له سه قز هه ندی له کار به ده ستانی قه رارگای ره مه زانم بینی. رۆژی دوایی خۆم ناماده کرد بۆ گه را نه وه. شه و که تی حاجی موشیر له و کاته دا له سه قز بو، مه فزه یه کی شاره زای ناماده کرد که حمه ی حمه سه عبیدی هه ورامی فه رمانده یان بو، بۆ نه وه ی له گه ل من بن تا نه گه مه باره گای مه له بندی یه ک له قۆبی قه ره داخ. به ئۆتۆمۆبیل له سه قزه وه چوین بۆ دزلی. له وی مه فزه که ی پیشمه رگه ناماده بو. به پتی به ری که وتین به ره و دیوی عیراق.

٦. نه‌نفال: کۆتایی تۆناییک

گه‌رانوه بۆ به‌رگه‌لو

به‌شهو له‌شاخی سورینه‌وه دابه‌زین به‌رهو سه‌رگه‌ت. به‌ناو مه‌یداننیکى مین دا تیتپه‌رین که جه‌یشی عیراق چاند بوی و، پیتشمه‌رگه‌یش باریکه‌رێگه‌یه‌کیان لێ پاک کرد بووه. رێگه‌که بۆ نه‌وه‌ی جه‌یشی عیراق هه‌ستی پێ نه‌کا و دیسان مینه‌ریزی بکاته‌وه نه‌وه‌نده باریک بو، نه‌گه‌ر پێ ی یه‌کێ سانه‌ی بکرده‌یه مین له‌هه‌ر چوار ده‌وری کاروانه‌که نه‌ته‌قییه‌وه پیتیان دا. به‌سه‌لامه‌تی تیتپه‌رین. له‌ده‌شتایه‌که‌ی بناری شاخه‌که‌دا، ره‌بیه‌کانی عیراق هه‌ستیان پێ کردین، گولله‌هاوه‌نیکیان پیتوه ناین، نه‌گه‌رچی له‌ناوی داین، به‌لام که‌سمانی نه‌پیکا. گه‌یشته‌ینه سه‌رگه‌ت له‌وێ شه‌وه‌ت گه‌رایه‌وه دیوی ئێران، ئیمه‌یش درێژه‌مان دا به‌ریتیتوان تا چوینه ناوایی حه‌مه‌ی که‌ره‌م.

له‌رۆژانی ١٢ - ١٣ / ٥ / ٨٧ دا له‌سه‌ید سادق، خورمال، سیروان، هه‌له‌بج، دانیشتوانی ناوچه‌که راپه‌ری بون و هه‌له‌گه‌رانه‌وه‌یه‌کی گه‌وره‌یش له‌ناو ریزه‌کانی جاشه‌کان دا بوو، ده‌سه‌لات له‌ده‌س کاربه‌ده‌ستانی به‌عس ده‌رچوو، به‌لام زۆر زو ده‌ستیان گرتبه‌وه به‌سه‌ر ناوچه‌که‌دا. چهند سه‌ده‌که‌سی له‌چه‌کدار کورده‌کانی رژیم و، چهند هه‌زار که‌سی له‌دانیشتوانی ناوچه‌که هه‌لات بون بۆ ئێران.

به‌دوای نه‌و رو‌داوانه‌دا ناوچه‌که چۆل کرا بو، دیهاته‌کانیان هه‌مو روخاند بو. هیچ نوایه‌کی به‌پیتوه نه‌مابو. سه‌یر نه‌وه بو هیتشتا سه‌گه‌ل و پشیله‌کانی ناوایه‌یه‌کان، هه‌ر له‌ناو که‌لاهه‌کان دا ما بون. ئیمه له‌سه‌ر جه‌وزی مزگه‌وته روخواه‌که بۆ حه‌سانه‌وه و نانخواردن دانیشتین، چهند سه‌گ و پشیله‌مان لێ کۆ بونه‌وه. چهندی ده‌رمان نه‌کردن لێمان دور نه‌هه‌که‌وتنه‌وه.

به‌رهو چه‌می زه‌لم به‌رێ که‌وتین یه‌کێ له‌سه‌گه‌کان دوامان که‌وت بو به‌هیچ جوێرێ له‌کۆلمان نه‌به‌وه تا گه‌یشته‌ینه یه‌که‌م ناوایی. شه‌و له‌چه‌می زه‌لم دا ماینه‌وه میتشوله‌ی شاره‌زور تێمان وروکا بو، ژمانی لێ تال کردین. ده‌مه‌و به‌یانی به‌لای ته‌پی سه‌فادا چوینه نزیک ناوگردان. له‌ناو دار و ده‌وه‌نی نه‌و ناوه‌دا خۆمان مات کرد تائیه‌اره. به‌شه‌و چوینه ناو مالوان، که‌هیتشتا ناوه‌دان بو، تراکتۆرێکه‌مان لێ

وهرگرتن گه یاندینییه نزیک جاده ی زه رایهن - دهره ندیخان. به پهن له جاده په پهنه وه بهری قهره داخ و، ئیتر گه یشتبونه شوینی نه مین. ناگاداری بهر پر سه کانی مه لبه ندمان کرد. شیخ جه عفره ی قهره داخی که نه وسا لیپر سراوی کاروباری پیتشمه رگه ی مه لبه ندی یه که بو، خوی و چند نۆتۆمۆبیلیتیک گه یشتن. تا نه و کاته هه ندئ له پیتشمه رگه کانی مه فزه که منیان نه نه ناسی، وایان زانی بو میوانیتیکی لاپره سه نی ئیترانیم، هه ندیکیان له رتگه به گله بیه وه به حه مه ی حه مه سه عیدیان وت بو، نه م کابرا ته مه له کتیبه توشی ئیمه ت کردوه، به لایه کمان به سه ر نه هینتی با ئیزنی بدهین!

نه و رۆژه حه ساینه وه. مه فزه که م ئیزن دا و، خۆم له گه ل بهر پر سه کانی مه لبه ند چۆم بۆ قۆبی قهره داخ. له وئ له گه ل نه ندامانی مه لبه ند، سه رتیه کان، بهر پر سی که رته کانی ریکخستی کۆمه له و لیژنه ی ناوچه کانی شوێشگێران... کۆبومه وه. باسی هه لومه رجه سیاسی جولانه وه ی کوردم له دهره وه بۆ گردن. گفتوگۆی زۆرمان کرد و پر سیاری زۆریان لێ کردم. له م کۆبونه وه یه دا دهر یاره ی روخانی رژی عیراق و جهنگی عیراق و ئیتران، به راشکاوی بیرو پای خۆم بۆ پون کردنه وه که رژی عیراق ناروختی و شه ری عیراق ئیترانیش نه وه ستی.

له قۆبی چند رۆژی مامه وه. به نۆتۆمۆبیل له گه ل شیخ جه عفره و مه حمود سه نگاوی و وه هاب چینه دئی ی ژاله و، له دهر یه ندی با سه ره را وه ماسیه کی که م ده سه که و تمان کرد و، هه ر به سه یاره چینه سه ر جاده ی چه مچه مال - سلیمانی و به تاریکی په پهنه وه بۆ سه رزی. لای حه سو ی قادر داود بوین به میوان. حه سو پیتشمه رگه یه کی باش و نازا بو، سه رده میتیک فه رمانده ی تیپی ۲۵ ی خاله خالان بو، وازی له پیتشمه رگایه تی هینا بو، خه ریکی کشتوکال بو، له نه نفال دا گیرا و بێ سه روشوین رژیست. هه مان شه و چینه گه را و بۆ ئیواره ی رۆژی دوایی وه هاب په پهنه وه ی له جاده ی دوکان سلیمانی به سه یاره ریکخست بو. گه یشتینه خری زویه و میترگه پان و به دابان دا گه یشتمه وه سه رگه لو، به پهن شوێ بومه وه بۆ بهرگه لو که مال و باره گاکه می لێ بو.

به خیره هینانه وه ی به عسیبانه

نازاد هه ورامی که لیپر سراوی مه لبه ندی بادینان بو، داوای له بیته له که ی من کرد بو کاتیک دیاری بکا به بیتهل قسه ی له گه ل بکه م. پیتش نیوه رۆی رۆژی ۳ ی نه یلولی ۸۷ قسه م له گه ل کرد. تا نه و کاته عیراق نه یزانی بو گه یشتومه ته وه بهرگه لو، که دنلیا بو، له عه سه رکه ی دا توپبارانی کیمیا بیان کردین. له ماوه ی ۴۵

دهقیقه دا ۷۵۰ بۆمبای ۵۰ کیلوژیان تی گرتین.

مه محمود سینه‌ده‌ری، که یه‌کتی بوله فرماندهی که‌رته‌کانی تیپی ناسۆس، له گه‌ل کورپتی هه‌رزه‌کاری، که نه‌ویش له گه‌ل خۆی پیتشمه‌رگه بو، هات بون بۆ به‌خیره‌ئینه‌وه‌ی من. پاش تاوێ هه‌ستا و خواحافیزی له من کرد، بگه‌رپتته‌وه به‌ری مه‌رگه. له چونه‌ ده‌ره‌وه‌دا توشی شیخ محهمه‌د بوو. شیخ محهمه‌د پورزای حه‌مه توفیق بو. داوای لێ نه‌کا له گه‌لی به‌چن بۆ لای حه‌مه توفیق بۆ نه‌وه‌ی نامه‌یه‌کی بۆ نیشتی بۆ بنوسی. شیخ محهمه‌د له گه‌لی نه‌چن. حه‌مه توفیق له‌و کاته‌دا میوانتیکی له لا نه‌بن. میوانه‌که نقیبی شرطه نه‌میری که‌ریم چاوشین بو. شیخ محهمه‌د و مه‌حمود سینه‌ده‌ری و کوپه‌که‌ی نه‌چن بۆ لای حه‌مه و، حه‌مه به‌ خیره‌اتنیان نه‌کا. مه‌حمود سینه‌ده‌ری کاره‌که‌ی بۆ حه‌مه باس نه‌کا و داوای لێ نه‌کا نامه‌یه‌کی بۆ بنوسی. حه‌مه‌یش بۆ قه‌لم و کاغزه‌ هات بۆ توفیسه‌که‌ی من که به‌ ته‌نیشت ماله‌که‌ی نه‌وه‌وه بو. له‌و کاته‌دا تۆبیارانی کیمیایی ده‌ستی پێ کرد. یه‌که‌مین گولله له‌و ژوره‌ی دا که میوانه‌کانی حه‌مه توفیقی لێ دانیشته بو. هه‌ر له‌وێ دا نه‌قیب نه‌میر و مه‌حمود سینه‌ده‌ری و کوپه‌که‌ی کوژران، شیخ محهمه‌دیش به‌ سه‌ختی بریندار بو، پاش یه‌کدو روژه به‌ نازاریکی زۆره‌وه مرد. حه‌مه توفیقیش رتکه‌وت رزگاری کرد.

نهم تۆبیارانه، هه‌وای به‌رگه‌لوی وه‌ها بۆگه‌ن و زه‌هراوی کرد بو، به‌ ناچاری هه‌مو باره‌گاکیان تا چهند روژێ چۆل کرد و، زۆری جلویه‌رگ و که‌لویه‌ل و خواردن که له‌ باره‌گاکیانی نه‌وێ دا بون، له‌ به‌ر نه‌وه‌ی زه‌هراوی بویون فری دران. هه‌ترسه‌کانی جه‌یشی عیراق بۆ سه‌ر شاخه‌کانی چوارتا تا نه‌هات به‌هه‌تتر نه‌بو. تۆبیارانی کیمیایی ناوچه‌که بویو به‌ روداویکی ناسایی روژانه. فره‌که‌ی جه‌نگی ده‌ستی له‌ دته‌هاته‌کانی ناوچه‌که نه‌نه‌پاراست. پیتشمه‌رگه به‌رگریه‌کی نازایانه‌یان نه‌کرد، هه‌ترسه‌کانی عیراق، نه‌گه‌رچی زۆر به‌ خاوی پیتشره‌وییان نه‌کرد، به‌لام هه‌ر له‌ پیتشکه‌تن دا بون.

سه‌فه‌ری مام جه‌لال

نێران مام جه‌لالی ده‌عوته کرد بۆ دیتنی (سه‌رانی قه‌وم) له‌ تاران. له‌ حه‌فته‌ی یه‌که‌می تشرینی دوهمی ۸۷ دا چو بۆ تاران. گه‌رنگترین نامانجی نهم سه‌فه‌ره‌ گه‌فتوگۆ بوله گه‌ل کاربه‌ده‌ستانی نێران ده‌ریاره‌ی نهمزاکردنی په‌یمانیتی سیاسی له‌ نێوان نێران و یه‌کیتی دا سه‌باره‌ت به‌ چهند مه‌سه‌له‌ی گه‌رنگ، له‌ وانه:

۱. پشتیوانی سیاسی حکومه‌تی نێران له‌ خه‌باتی گه‌لی عیراق و سه‌لمانندی

نازادی گهلی عیراق له هه لێژاردنی جوژی پرژیی سیاسی حوکمرانی خۆی دا.
 ۲. پشتیوانی سیاسی خهباتی گهلی کورد له عیراق دا بۆ هینانه دی مافه
 نه ته وه بیه کانی.

۳. رهنگدانه وهی پشتیوانی ئێرانی له خهباتی گهلی کورد و گهلی عیراق له
 کۆر و کۆمه له دیپلۆماسی و دهوله تیه کان دا.

۴. بهرامبه ره ده درێژه بدری به شهڕ و، ههچ لایهک به ته نیا بۆی نه بێ شهڕ
 له گهڵ عیراق رابگرێ، یان گفتوگۆی له گهڵ بکا.

دوای ئه وهی مام جهلال ئهم گفتوگۆیهی ته واو کرد نه بو بگه ریته وه کوردستان.
 له و کاته دا هه ندێ له ده سه لاتدارانی پریار به دهستی ئێرانی نا ئومید بوون
 له سه رکه وتنی سپایی به سه ر عیراق دا و، بۆ چونیکه به هه زریان تی دا پهیدا بوو،
 که درێژه بێ دانی جهنگی عیراق ئێرانی به کار تکی بێ هوده داننا و، زه مینه یان بۆ
 نه وه خۆش نه کرد که شهڕ رابگرن.

کار به ده ستانی ئێرانی راسته وخۆ پێشنیاره که یه که تیبیان ده راره ی په یمانی
 سیاسی رهت نه کرده وه، به لام بیانیوی زۆریان هه تیا وه بۆ ئه وهی سه ر نه گری و
 سه ره نجام به هه چ نه گه یشت.

مام جهلال درێژه ی به سه فهره که ی دا، له تاران وه بۆ شام و، له شام وه بۆ
 نه وروپا، به سه ری دا له شکر کیشیی ئه نفالی ۱ دهستی بێ کرد.

سالیۆم

به عس به رتگای جوژ و جوژ هه ولی له ناو بردنی دوژمنه کانی ئه دا، یه کتی
 له و رتگایانه ده رمانه خوار دکردن بو به زه هری (سالیۆم). سالیۆم هه مان زه هره که کورد
 بێ ی نه لتی (مه رگه موش) و بۆ کوشتنی مشک به کار هه تراهه. چه ند جار ی له
 به غداد ئهم زه هره یان دا بۆ به دوژمنه کانیان و به وه کوشت بو یانن. سالیۆم ره نگ و
 بۆن و تامی نیه، له بهر ئه وه به ئاسانی تیکه لاوی خواردن و خواردنه وه نه کری و،
 نه خوړی بێ ئه وهی کابرا به خۆی بزانت تا نیشه انه کانی ده رنه که وی. ماوه یهک له وه
 پێش هه ر به م زه هره کادرتکی تیبی ۲۱ ی که ره کوک به ناوی وریا سووریان
 ده رمانه خوار کرد و مرد.

به هۆی ده زگای ئه مه وه یه که تیبیان راسپارد بو زه هر بکاته خواردنی مسته فا
 چاره ره شه وه. ئه و کاته مسته فا ماله که ی له ناوه ژێ بو، سه ره پرشتی تیه په کانی
 پێشه مرگه ی ئه و ناوچه یه ی نه کرد و، هه میشه ماله که ی قه ره باله خ بو. رۆژ تیبکیان
 چه ند مینوانتیکه ی نه بێ و فرسه تی لێ نه هه تین. هه مان رۆژ له وانیه که له و سفره و

خوبه دا به شداری خواردن و خوارنده‌وهی ماستاو بون، دایکی مسته‌فا، بیستونی مه‌لا عومه‌ر، کچتیکی مه‌لا موحه‌په‌رمی مه‌رگه‌یی مردن و، مسته‌فا چاره‌په‌ش خۆی و کچتیکی خوشکه‌زای، د. مه‌حمود عوسمان و عه‌دنان موفتی که بۆ سه‌ردان هات بونه‌وه کوردستان، له گه‌ل د شوان، سامی شوپش، نه‌وانیش نیشانه‌کانی سالیۆمیان لێ ده‌رکه‌وت و مردن هه‌ره‌شه‌ی لێ نه‌کردن.

مسته‌فا و سامی نێردران بۆ نێران و دواتر چون بۆ له‌نده‌ن بۆ چاره‌سه‌ر، عه‌دنان و د شوان له‌ نێران و، د مه‌حمودیش له‌ به‌رگه‌لو چاره‌سه‌ر کران. به‌لام د مه‌حمود، نه‌گه‌رچی داوای زۆری لێ کرا بۆ ته‌داوی بچتی بۆ ده‌ره‌وه، به‌ریاری دا نه‌ بچتی بۆ نێران و نه‌ بچتی بۆ ده‌ره‌وه، به‌لکه‌ له‌ کوردستان پینیتته‌وه و، داوای کرد نه‌گه‌ر مرد (به‌یان) یکی باشی له‌ سه‌ر ده‌ریکری. بۆ خووشه‌ختی ده‌رمانه‌کانی بۆ په‌یدا کرا خۆی ته‌داوی خۆی کرد و، هه‌م نه‌و و هه‌م نه‌خووشه‌کانی تر له‌ مردن قوتار بون.

*

ی ن ک له‌ شویاتی ۱۹۸۸د

له‌ شویاتی ۱۹۸۸د ی ن ک به‌ کرده‌وه ده‌سه‌لاتداری سه‌ر نه‌رزی کوردستانی عێراق بو، ده‌ستی چالاکییه‌کانی نه‌ک هه‌ر نه‌گه‌یشه‌ ناو شاره‌کانی هه‌ولێر، که‌رکوک، سلێمانی، به‌لکه‌ له‌ ناو موصل و له‌ نزیک تکریت و به‌عقوبه‌ش. ده‌ستی نه‌وه‌شاند. داووده‌زگا‌کانی به‌مجۆره‌ بون:

مه‌کته‌بی سیاسی،

که‌ به‌رزترین ده‌سه‌لاتی به‌یاردان بو له‌ ناو یه‌کیته‌ی دا له‌ نێوان دو کۆیونه‌یه‌ی کۆمیتیه‌ی سه‌رکرده‌یه‌تی دا پێک هات بو له: جه‌لال تاله‌بانی، سه‌کرته‌یری گشتی و، نوینه‌رانی شوێشگێران: د فوناد مه‌عصوم، ناظم عومه‌ر و، نوینه‌رانی کۆمه‌له: فه‌ره‌یدون عه‌به‌دولقادر و، من.

کۆمیتیه‌ی سه‌رکرده‌یه‌تی،

که‌ به‌رزترین ده‌سه‌لاتی به‌یاردانی سیاسی بو له‌ ناو یه‌کیته‌ی دا و، سالی چه‌ند جاری کۆ نه‌به‌وه بۆ هه‌له‌سه‌نگاندنی هه‌لومه‌رجی کوردستان و، رێکخسته‌وه‌ی کاروباری یه‌کیته‌ی و ده‌زگا سه‌رکرده‌یی و، مه‌له‌به‌نده‌کانی پێک هات بو له نه‌ندامانی مه‌کته‌بی سیاسی، له‌ گه‌ل:

نوینه‌رانی کۆمه‌له: کۆسه‌رت ره‌سول، جه‌بار فه‌رمان، عومه‌ر عه‌به‌دوللا، قادری حاجی عه‌لی به‌گ، حه‌مه‌ توفیق، نازاد هه‌ورامی (دواییتر شه‌هید بو)،

حه‌سه‌ن کورتستانی (دواییتر شه‌هید بو) و نیحیاتیته‌کانی: عومه‌ر فه‌تاح، د. خه‌سه‌رو خال (دواییتر کۆچی دوایی کرد)، دلیر نه‌حمه‌د شوکری.

نوینه‌رانی شوژشگیتان: عه‌بدوللا عومه‌ر، دارا حه‌فید، شه‌وکه‌تی حاجی مشیر، چه‌تۆ حه‌وتیزی، شیخ عه‌لی تاله‌بانی، (د که‌مال فوناد و عومه‌ر مسته‌فا له نه‌ورویا بون) و، نیحیاتیته‌کانی: عه‌بدولکه‌ریم حاجی کاکه‌ حمه‌ و شیخ محه‌مه‌دی سه‌رگه‌لو.

کۆمه‌له و شوژشگیتان، له کاروباری پتیک‌خراوه‌یی دا هه‌ردوکیان سه‌ره‌خۆ بون، هه‌ر لایه‌ک سه‌رکردایه‌تی و ده‌زگای پتیک‌خستن و، پتیک‌خستنی جی‌ا‌و‌ز و، (نۆرگان) ی تایه‌تی خۆی هه‌بو.

ده‌زگای راگه‌یاندن،

پتیک هات بو له: نه‌سه‌لان بایز، یوسف زۆزانی، نازاد چالاک. مام جه‌لال خۆی سه‌ره‌رشتی نه‌کردن و، جگه‌ له ریتمای بی‌ده‌وام، زۆر جار وتار و لێدوانی بو نه‌نوسین. ده‌زگای راگه‌یاندن که‌ هۆیه‌کانی بیستن و خوتنده‌وه‌ی بو‌رای گشتی خه‌لکی کوردستان و عیراق دا‌بین نه‌کرد، له جولانه‌وه‌که‌دا گرنگیه‌کی تایه‌تی هه‌بو و، که‌لکی له چهند هۆیه‌کی راگه‌یاندن وه‌رنه‌گرت، له‌وانه:

رادپۆی ده‌نگی گه‌لی کوردستان، که‌ هه‌مو پۆژی، به‌یانیان و ئیواران، به‌رنامه‌کانی به‌ کوردی و عه‌ره‌بی بلاو نه‌کرده‌وه. هه‌واله‌کانی کوردستان و عیراکی به‌ ته‌ر و تازه‌یی به‌ گوێگره‌کانی نه‌گه‌یانند. هه‌ر به‌ هۆی نه‌م رادپۆیه‌وه هه‌ندێ جار ریتمای نه‌تی و وه‌لامی په‌له‌ی پتیک‌خراوه‌ نه‌تییه‌کانی شاره‌کان بلاو نه‌کرایه‌وه. (پتیبازی نوێ) به‌ کوردی و (الشراه) ی به‌ عه‌ره‌بی مانگانه‌ ده‌رنه‌کرد. جگه‌ له نامیلکه‌ی جۆزاجۆز و به‌یان و هه‌ندێ جار کتیب.

بنکه‌ی رادپۆ و چاپخانه‌ و، هه‌مو کادر و کارکه‌ر و پیتسه‌رگه‌کانی ده‌زگای راگه‌یاندن و، مال و خیتزانه‌کانیان، له به‌ر گه‌لو بو. کادری نوین و ته‌کنیکی و پیتسه‌رگه‌کانی راگه‌یاندن به‌ره‌وژووری ۲۰۰ که‌س بون. دوژمن سه‌ری کرد بوه سه‌ریان، هه‌میشه و له هه‌ر کۆتیه‌ک بونایه، له به‌ر بۆردومانێ فرۆکه و توپباران دا بون.

ده‌زگای دارایی،

پتیکهات بو له لیتپرسرای دارایی مه‌ل‌به‌نده‌کان، ناظم عومه‌ر سه‌ره‌رشتی نه‌کردن. باره‌گای سه‌ره‌کی له قاسمه‌ره‌ش بو. ده‌زگای دارایی به‌رپرسی ژبانندی پیتسه‌رگه و و خه‌رجی باره‌گا‌کان و شه‌ره‌کان و، ژبانندی خیتزانی هه‌ندێ له ماله

شهیدان بو. سه‌چاوه‌ی سه‌ره‌کی داها ته‌کانی بریتی بوله: نوقته‌ی گومرگی سه‌ر سنوره‌کانی ئیتران و، نه‌و باجهدی له‌و کۆمپانیا بیانییانه‌ نه‌سینرا که له‌ کوردستان دا کاریان نه‌کرد، له‌ گه‌ل باجی ناوخۆی کوردستانی عیراق و، هه‌ندی یارمه‌تی که‌می ده‌وله‌مه‌نده‌کان.

به‌شی (موخابه‌ره)

راسته‌وخۆ به‌سترا بو به‌ مه‌گته‌بی سیاسییه‌وه. به‌ختیار مسته‌فا به‌ پێوه‌ی نه‌برد و، پشکو‌عه‌ بدو‌لخالق لیپرسراوی (وه‌رشه) ی چاک‌کردنه‌وه‌ی بو. نه‌م به‌شه سه‌ره‌رشتی ۵۲ ئیستگه‌ی بیته‌لی نه‌کرد که هه‌مو ده‌زگا‌کان و مه‌ل‌به‌نده‌کان و تیبه‌کانی له‌ سه‌رانسه‌ری کوردستانی عیراق دا به‌ یه‌که‌وه نه‌به‌ست و، هه‌مو رۆژ به‌ لایه‌نی که‌مه‌وه ۱۶ جار و له‌ کاتی پتیوست دا ۲۴ جار پتیه‌ندییان له‌ گه‌ل یه‌ک نه‌کرد. کارکه‌رانی بیته‌ل، چونکه‌ کۆدی پروسه‌که‌کانیان له‌ لا بو، نه‌بو که‌سانی نه‌مین و، چونکه‌ ده‌زگای (استم‌کان) ی عیراق به‌ ناسانی نه‌یدۆزینه‌وه و بۆردومانی شوینه‌کانی نه‌کردن نه‌بو وریا و له‌ خو‌پراو بن. هه‌ر له‌و چهند مانگه‌دا چهند که‌ستیکیان له‌ شه‌هید بو.

نوینه‌رایه‌تی یه‌کیتی له‌ ئیتران و سو‌ریا

بنکه‌ی سه‌ره‌کی نوینه‌رایه‌تی ئیتران، له‌ کوردستانی عیراق له‌ یاخسه‌مه‌ر بو. دانای نه‌حمه‌د مه‌جید و، شێرد‌ل جه‌وتیزی، نه‌فسه‌ری پتیه‌ندی بون. بنکه‌ی نوینه‌رایه‌تی یه‌کیتی یش له‌ ئیتران، له‌ سه‌ق‌د. که‌مال خوشناو لیپرسراوی و، عه‌لی که‌مال یاریده‌ه‌ری و، له‌ تاران په‌فعت عه‌بدیه‌حمان لیپرسراوی و موشیر حه‌مه غه‌ریب یاریده‌ه‌ری بو. د. خه‌سه‌ره‌و خال لیپرسراوی بنکه‌ی نوینه‌رایه‌تی ی ن ک بوله شام.

مه‌ل‌به‌نده‌کان

سه‌رکه‌ردایه‌تی یه‌کیتی، کوردستانی عیراقی دا‌به‌ش کرد بو به‌سه‌ر ۴ مه‌ل‌به‌ندا. مه‌ل‌به‌ند حکومه‌تییکی پچوک بو له‌ سنوری ناوچه‌کانی ژێر ده‌سه‌لاتی دا. نه‌خۆشخانه‌یه‌کی ناوه‌ندی له‌ به‌رگه‌لو و، هه‌مو مه‌ل‌به‌ندیکیش نه‌خۆشخانه‌ی تایبه‌تی خۆی و ده‌سته‌یه‌ک پزیشک و برینپێچی هه‌بو. داووده‌رمان و (اشعه) و ژوری نه‌شته‌رکاری تی دا بو. له‌ نه‌خۆشخانه‌کان دا هه‌مو که‌س به‌بی جیا‌وازی به‌ خو‌پایی تیمار نه‌کرا. له‌ نه‌خۆشخانه‌ی ناوه‌ندی به‌رگه‌لو: د. شوان، د. هه‌لو، د. هێرش و، د. شالوو، د. هێمن و، له‌ نه‌خۆشخانه‌کانی م ۱: د. فایه‌ق و، د. حه‌سه‌ن و، د. جه‌بار، له‌ نه‌خۆشخانه‌که‌ی م ۳: د. زریان، کاریان نه‌کرد.

له هه مو مه لبه ندى دادگا هه بو بو لى پىرسى سینه وهى تاوانكاران، به تايبه تى تاوانى كوشتن و دزى. دادگاكان له برياره كانيان دا پىره وهى قانونه كانى عىراق و، شه رىعه تى نىسلام و عورفى ناوچه پىيان نه كرد. نه ندامانى دادگاكان له ده رجوانى زانستگا قانونيه كانى عىراق بون. به گشتى له ناوچه نازاده كان دا تاوانى كوشتن و دزى كه م بو. له زىندانه كانى ن ك دا هه مو جوژه نه شكه نجه و نازاردان و سو كايه تى پىن كردنى، به رامبه ر به هه مو كه س نه كه ر زۆر تاوانبارىش بو ايه، زۆر به توندى قه ده غه بو. بو لى كولى نه وه و برياردان له تاوانى جاسوسى و خىانه ت له نىشتمان (دادگاى به رزى شۆرش) هه بو كه پىك هات بو له ۲ كه سى حقوقى به سه رۆكا يه تى نه ندامى كى م س.

بو نه وهى خه لك خوڤان كاروبارى خوڤان به رپوه بىهن و كى شسه و كى روگرفته كانى خوڤان به لادا بخهن، له هه مو كو ندى ك دا به هه لى ژاردنى نازاد (نه نجومه نى ناوا بى) يان هه لى ژارد بو. نه نجومه ن جگه له به لاداخستى كى شهى ناو دانى شتوانى ناوا بى كه، به هاوكارى لى پىرسراوى كاروبارى كو مه لايه تى ناوچه كه، خوڤان مشورى مزگه وت و مه لا، دامه زراندى قوتابخانه و ماموستا، شونى تى مار كردن و برى نى پىچ، پرد و رى گاو بانى ان نه خوارد. سه ره پراى نه مانهش به يارمه تى ن ك هى زى كى چه كداريان له سه رشى وهى رى كخستى پى شمه رگه بى ن ك بو (پشتگى رى) له هى زى پى شمه رگه له كاتى به ره نگارى هى زه كانى حكومه ت دا دروست كرد بو.

مه لبه ندى ۱

باره گاهه يان له قۆبى قه ره داخ بو. سنورى مه لبه نده كه يان له هه له بجه وه بو كه رمى انى نه گرت وه. رى گاهى سلېمانى كه ركوك نه بو به سنورى جى با كرده وهى سنورى نه مان و مه لبه ندى ۲. قادرى حاجى عدلى به گ به رپرسى مه لبه نده و، عومه ر فه تاح هى كاروبارى دارا بى و، شى خ عدلى تاله بانى هى سى ساسى و، صالح قادر هى كو مه لايه تى و، رۆسته م كه ركوكى، شى خ جه عفهرى قه ره داخى، ناوات قاره مانى، به رپرسى كاروبارى پى شمه رگه بون.

تپيه كانى م ۱ و فه رمانده كانى ان برى تى بون له: ت ۵۱ ي كه رمى ان، محه مه د حاجى شى خ كه رى م (حه مه ره ش، دو ا بى تر شه هى د بو). ت ۵۳ ي شى پروانه، عادل شو كر. ت ۵۵ ي قه ره داخ، نه حمه د كه لارى (دو ا بى تر شه هى د بو). ت ۵۷ ي سه گر مه، مه حمود سه نگاوى. ت ۵۹ ي حه مرى ن، قه بى صه ر (هى م ن). ت ۱۱ ي هه ورامان، قادر كو كۆبى (دو ا بى تر شه هى د بو). ت ۱۵ ي شاره زور، جه لال كو لى كنى.

ت ۱۷ ی زمانکو، جهمیل هورامی. ت ۳۳ ی سورین، کهمال شاکیر. ت ۳۵ ی کوره کاژاو، حه مه مۆزیاسی. ت ۳۷ ی خه نجه ره، سه رحه دی خه لیه فیه یونس. تیپی مه لبه ند، عه دنان حه مه دی مینا.

رێکخراوی ۴ ی کۆمه له له سنوری نهم مه لبه نده دا کاری نه کرد. بهرپرسی رێکخراو عومهر فه تاح و، رێکخراکه یان پێک هات بوله: جه لال جه وه هر، کۆردۆ قاسم، کاکه رهش، محه مه د نه سه عه د (پۆلا)، به ختیار محه مه د مه لا عیزه ت، سه لاجی کۆتخا، محه مه د حه مه مین، حاجی عه لی (له نه نفال دا شه هید بو)، که هه ره که یان بهرپرسی کاروباری رێکخراوه یی سنوری یه ک تیپ بون.

شیخ عه لی تاله بانێ، بهرپرسی مه کته بیکی رێکخه ستن بو که سه ره بهرشتی ناوچه کانی شوژشگێرانی نه کرد، له سنوری مه لبه نده که دا.

مه لبه ندی ۲

باره گاکه یان له سه ره که لو بو. سنوره که ی له پینجه وینه وه دژێژ نه بوه وه بۆ سه ر ناوی زێ له نزیک چه مه مال. جاده ی کهرکوک - سلێمانی له م ۱ و ناوی زێ له م ۳ ی جیا نه کرده وه. دارا حه فید لێپه رسراوی مه لبه ند و، عه بدولکه ره ییم حاجی کاکه حه مه ه ی کاروباری سیاسی و، دلیری نه حه مه د شوکری ه ی دارایی و، دلیری سه ید مه جید ه ی کۆمه لایه تی و، حامیدی حاجی غالی ه ی کاروباری پێشه مرکه بو.

تیپه کانی م ۲ و فه رمانده کانی بریتی بون له: ت ۲۱ ی کهرکوک، سیروانی کۆتخا نه جم. ت ۲۳ ی سورداش، غه ره یب عه سه که ری. ت ۲۵ ی خاله خان ره ه بهر سه ید نه ییراهیم. ت ۲۷ که لکه سماق، هاوڕێ ی کاکه حه مه. ت ۳۳ ی سلێمانی، جوامیتر. ت ۳۷ ی شاربازێر، جه مال حاجی محه مه د. ت ۴۴ ی چه کوچ، سه دره دینی شیخ حه سن. ت ۴۹ ی سارا، عه زیزی حاجی حه مه سه عید. ت ۴۷ ی پیره مه گرون، جه لال محه مه د محیتدین (دوا بیتر شه هید بو). ت ۴۳ ی ناسۆس، عوسمان شاره ستینی. ت ۶۳ جوتیاران، محه مه د رازانی (دوا بیتر شه هید بو). ت ۶۷ ی مامه نده، قادی مامه ند ناغسا. ت ۶۱ ی کۆره ش، محه مه دی وه تمان. تیپی مه لبه ند، سه ته فا سه ره که لویی.

رێکخراوی ۳ ی کۆمه له له سنوری نهم مه لبه نده دا کاری نه کرد. بهرپرسی رێکخراو محه مه د توفیق و، رێکخراکه یان پێک هات بوله: ره فعه ت عه بدوللا، سه یوان محه مه د، به کر فه تاح، محه مه د سولتان (دوا بیتر شه هید بو)، سه ته فا سه ید قادر، سه ره نه نگ ساحیبقران، به ختیار سه ته فا، عه دنان شاسوار، نه حه مه د

بهرپرسی کاروباری رێکخراوهیی سنوری یەک تیپ بون. (عەدول)، دلشادی مەلا عدلی، که هەر بەکەیان

چەتۆ حەوتیزی، بەرپرسی مەکتەبێکی رێکخستنی بو، که سەرپەرشتی ناوچه کانی شۆرشگێڕانی ئەکرد، لە سنوری مەلێهەندە کەدا.

مەلێهەندی ٤

ئەم مەلێهەندە لە دواي ناشتەبۆنەوه لە گەل پ د ک پێک هات. لە مەلێهەندە کانی ترهوه پێشمەرگه و کادریان بۆ ئەنارد. مەلێهەندە کەیان لاواز بو. هێزەکانیان کەم بو. پ د ک یش نە ی ئەهێشت پەرە بستین و زیاد بکەن. زۆر جار ئەنگیسان پێ هەل ئەنچین. ئەنانهت جارتیکیان ناچار بوین ناگاداری لقه کانی سلیمانی و هەولتیر و کەرکوک بکەین، ئەگەر لقی بادینانی ئەوان پەفتاری خۆیان لە گەل م ٤ باش ئەکات، ئەوا ئێمه مەلێهەندە کە ی خۆمان لە بادینان ئەکێشینەوه، ئەوسا ئەبێ ئەوانیش ئەو ناوچانە چۆل بکەن. هێزەکانی پ د ک ئەو زەمانە کەم بون، هەمویان تازە لە نێرانەوه هات بۆنەوه.

لە پێش دا نازاد هەورامی بەرپرسی م ٤ بو، دواي ئەو عومەر عزیز بو. پچوکترین یەکە ی پێشمەرگه (مەفرەزه) بو. (مەفرەزه) پێک ئەهات لە ٥ - ١٥ پێشمەرگه. هەر ٣ - ٥ مەفرەزه ی بەک (کەرت) و هەر ٣ - ٥ کەرتیش ی بەک (تیپ) یان پێک ئەهینا. تیپە کانی پێشمەرگه ژمارە ی هەندێکیان ئەگە یشتە ٥٠٠ پێشمەرگه. چالاک و کارامه و نازا بون. کە بانگ ئەکران بۆ شەر زۆر بە زویی کۆ ئەبۆنەوه.

*

هاتوچۆی هالیگۆرتەری نێرانی

ئەو پەیمانە سیاسیە ی کە یەکییتی پێشنیاری کرد بۆ لە لایەن نێرانەوه قوبول ئەکرا. نێران لە ناو خۆیان دا کێشەیان هەبو، بەلتیکی بەهیزی ناو دەزگای بریاردان ئەیویست کۆتایی بە شەر بەهینی و، بەلتیکی بەهیزی تریان ئەیویست درێژە بە شەر بدا و، بۆ ئەو مەهەستە هەولیان ئەدا یەکییتی یش لە شەرەوه بگلیتێ، چ بە هەندی کاری هاوبەش و، چ بە هەندی کاری بەکلایەنی یەکییتی.

زستانی ٨٧ - ٨٨ زۆر سەخت بو. بەفر و باران بەرەوهام ئەباری. ئەوهیش کاری ئەکرده هاتوچۆ و جموجولی پێشمەرگه. ئەو ماوه یە چالاکي کەم بویوهوه بە تایبەتی زۆر ئەبو هیزیکی گەورەمان لە سەرکردایەتی کۆکردبوهوه بۆ ئەوهی کاریکی هاوبەش هاوزمان لە گەل هێزەکانی نێران ئەنجام بەدین و، نێرانیه کان بە بیانوی

ناشکرابونی کاره‌که‌وه هه‌لیان وه‌شان‌دبوه‌وه و، نێمه‌ش هه‌یزه‌کانی خۆمان به‌لاوه پێن کرد بو. نێرانیه‌کان چهند جاری ئه‌یان دا به‌ گوتیمان دا که ناخۆ له به‌ر هۆی سیاسی چالاکیه‌کانمان که‌م بۆته‌وه و ناماده‌ی کاری هاوبه‌ش نین له گه‌ل ئه‌وان یان له به‌ر سه‌ختی زستان و، دژواری ئه‌نجامدانی کاره‌که‌یه؟ چهند جاری ئه‌یان دا به‌ گوێ مان دا که ناخۆ ژێر به‌ ژێر موفاوه‌زه‌مان له گه‌ل عێراق دا هه‌یه. هه‌مان په‌رسیاریان له تاران له نوێنه‌ری یه‌کیته‌ی په‌فعت عه‌بدوپه‌حمان و له سه‌قز له نوێنه‌ری یه‌کیته‌ی د. که‌مال کرد بو. له به‌ر ئه‌وه‌ی که به‌ راستی هه‌یچ جوژه پێوه‌ندیه‌کی ژێر به‌ ژێر یا ناشکرا له نێوان نێمه و عێراق دا نه‌بو، نێمه ئینکارمان نه‌کرد، ئه‌وان باوه‌ریان نه‌نه‌کرد یا نه‌یان ئه‌ویست باوه‌ر بکه‌ن و نه‌یانوت گسویه لێیان نه‌شارینه‌وه. وه‌کو دوا‌ی ده‌رکه‌وت، له‌و به‌ینه‌دا، دموکه‌په‌رم تاله‌بانی هه‌ندێ نامه‌ی له به‌ره‌ی گه‌توگۆزه‌ بۆ سه‌رکرده‌کانی چوار حه‌یزب نوسی بو، به‌لام ئه‌و کاغه‌زه‌ی بۆ مام جه‌لالی نوسی بو، به‌ده‌ستی نێمه نه‌گه‌یشتبو و، لێ ی ناگادار نه‌بوین. مام جه‌لال خۆشی له کوردستان نه‌بو کاغه‌زه‌که‌یشی پێ نه‌گه‌یشت بو. به‌لام کۆپی یه‌کتی له‌و کاغه‌زانه‌ی بۆ سه‌رکرتیری یه‌کتی له‌و حه‌یزبانه‌ی نوسی بو ده‌س نێرانیه‌کان که‌وت بو. ئه‌وان گه‌یته‌لی شتیکیان پێ نه‌کردین که نێمه ناگامان لێ ی نه‌بو.

ئهم مشتومره‌ گه‌یشته راده‌یه‌ک که به‌یرمان له‌وه کرده‌وه نوێنه‌رایه‌تی یه‌کیته‌ی له نێران و برینداره‌کان بکه‌تشینه‌وه و داوا له نێرانیش بکه‌ین ئه‌وانیش نوێنه‌ره‌کانی خۆیان له کوردستانی عێراق بکه‌تشینه‌وه و، پێوه‌ندێ دوقۆلی رابگیرن. د. مه‌حمود عوسمان که له‌و کاته‌دا ده‌رمان‌خوارد کرا بو، له به‌رگه‌لو بو، ئه‌ویش ناگاداری کیشه‌که بو، له زۆری کۆیونه‌وه‌کانی سه‌رکرده‌یه‌تی یه‌کیته‌ی دا به‌شدار نه‌کرا و په‌رسی پێ نه‌کرا. بۆ باسی ئهم کیشه‌ دروستکراوه‌ فه‌ره‌یدون چو بۆ گه‌توگۆ بۆ نێران.

له په‌ر ناگاداریان کردین که به‌ هه‌لیکۆپته‌ر وه‌فدێکی نێرانی دێن بۆ گه‌توگۆ بۆ به‌رگه‌لو. رۆژی ۳۰ ی کانونی دوه‌می ۹۸۸ هه‌لیکۆپته‌ری نێرانی له به‌رگه‌لو نیه‌شته‌وه و وه‌فده‌که‌ی لێ دابه‌زی. ئه‌وه یه‌که‌مێن جار بو نێران هه‌لیکۆپته‌ر بۆ مه‌به‌ستێکی وه‌ها به‌ کار به‌یتنی. که دانیه‌شتین له گه‌لیان نێمه که‌وته‌نه‌ گله‌یی. ئه‌وان وتیان نێمه بۆ گله‌یی نه‌هاتوین، به‌لکو هاتوین بۆ گه‌رم‌کرده‌وه‌ی پێوه‌ندیه‌کان.

چهند که‌سه‌ی له به‌ر په‌رسه‌کانیان له یاخسه‌مه‌ر مانه‌وه و، به‌لێنیان دا که درێخی نه‌که‌ن له یارمه‌تی دانی یه‌کیته‌ی دا و، له به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌موو رێگا‌کان به‌فر گرت بو ی هاتوچۆکردن و گوێزانه‌وه به‌ و‌لاخ نه‌ئکه‌سرا، به‌ هه‌لیکۆپته‌ر که‌وته‌نه‌ هه‌تانه و

که لویەل و، هەموو رۆژێی چەند جارێ ئەهاتن و ئەگەر ئەنەوه. تەنیا سوودی نەبە لەم هاتوچۆیە رەوانەکردنی بریندارەکانمان بو. بەلام هاتوچۆی رۆژانەی دەیان هالیکیۆنتەری ئێرانێ بۆ سەرکردایەتی یەکییتی، کاربەدەستانی عێراقی زۆر ترساند بو. وەکو (عقیدرکن ولید) بەرپۆیەبەری بەشی سێهەمی ئیستیخباتاتی عەسکەری، کاتی گەفتوگۆ لە بەغداد بۆی باس کردم، یەکتی لە هۆکانی پەلەکردن لە هیرشی ئەنفال، ئەو هاتوچۆ زۆرە بو که هالیکیۆنتەرهکانی ئێران بۆ بەرگەلویان نەکرد. ئەوان وایان زانی بو ئێران چەکی ستراتیجی و گەرنگ و کاربەگەر و پەسپۆز و شارەزا نەگۆتیتەوه بۆ ناوچەکە. راستیەکیەشی ئەوه بو بە زۆری کەلویەلی بێ نرخ و هەکو مەسینە، جێزە، بەتانی، خواردنی قوتو... یان ئەهینا و، لە هاتوچۆی رۆژانەی هالیکیۆنتەرهکانیان مەبەستکی سیاسی و مەبەستکی سپایان هەبو.

مەبەستی سیاسیان، تێکدانی (مبارده) کە ی د. مۆکەرپۆم تالەبانی بو که هێشتا لە سەرەتادا بو، لە راستی یش دا وەهایان تێک دا هەرگیز هیچی لێ سەوز نەبو.

مەبەستی سپاییشیان، راکێشانی هێزەکانی عێراق بو بۆ ئەو ناوچەیه، لە راستی یش دا زیاتر لە ۲۰ لیوای جەیشی عێراق راکێشان بۆ ئەم مەیدانە.

*

هێرشەکانی ئەنفال

دەزگا جاسوسیەکانی عێراق دزەیان کردبو بۆ ناو دەزگا دەسەلاتدارە بەرزەکانی ئێران. بە وردی لە توانا و نیاز و بهیاری پێشەکی ئێران ناگادار بون. سەددام و سەرکردایەتی بەعس دنیای بون که: سالی ۱۹۸۸ ئێران لە مەیدانی جەنگ دا تەواو بو، لە بەر ئەوه بەشیکێ گەرنگی تەقەلای جەنگی خۆیان بۆ کورد تەرخان کرد و، کەوتنە جێبەجێ کردنی زنجیرە لەشکرکێشیەکانی (ئەنفال) که جولانەوهی چەکداری کوردیان شکاند.

بۆسە یەکی سەرئەگەوتو

لە پێش دەس پێ کردنی هێرشەکەدا، لە سەرچاوه تایبەتیەکانی خۆمانەوه هەوالمان پێ گەشت بو، که عێراق لە ڕێگای ناگاداری ئیستیخباتاتی خۆیهوه دنیایا بو لەوهی ئێران توانای هێرشێ گەورهی نەماوه و، نیازی هیچ هێرشێکی گەورهی نیه. بۆیه ئەوان بێ ترس بەشیکێ هێزەکانیان لە جەبەهەکانی عێراق - ئێران بکێشنەوه و، پەلاماری بارەگاکانی سەرکردایەتی ی ن ک بدەن. هەندێ لەو بروسکانهی پێمان نەگەشتن راستەوخۆ لە (دیوان الرئاسه) هوه نەئێردران بۆ

سەرکردایەتی هێزەکانی جەیش.

بۆ پەكخستنی هێرشەکانی عێراق زنجیره‌یه‌ك چالاکی پیشمه‌رگه‌یی له‌ سەر جاده‌ گشتیه‌كان نه‌نجام درا. له‌ ناو نه‌واندا یه‌كێكیان له‌ هه‌مویان گرنه‌گتر بو. پیش ده‌س پێن کردنی هێرشه‌كان هه‌ندێ له‌ نه‌ندامانی (القیاده‌ العامه‌ للقات المسلحه‌) له‌ گه‌ل چه‌ند قانید فه‌یله‌ق و قانید فه‌یرقه‌یه‌ك كه‌ نه‌بو نه‌خشی هێرشه‌كه‌ جیه‌جی به‌كن بۆ داڕشتنی دوا دێره‌كانی نه‌خشی نه‌نغال هاتنه‌ ناوچه‌كه‌ له‌ كاتی گه‌رانه‌وه‌دا له‌ سەر جاده‌ی دوكان سلیمانی بۆسه‌یه‌کیان بۆ دانرا. له‌ به‌ر نه‌وه‌ی هه‌مویان نه‌فسه‌ری پله‌ به‌رز و، هه‌ر یه‌كه‌یان (حمایه‌) ی خۆی له‌ گه‌ل بو كاروانه‌كه‌یان ناڕێك و پێتێك بو. به‌رای هێزه‌كه‌یان كه‌ نه‌گاته‌ نزیک بۆسه‌كه‌، جاشیتێك له‌ ره‌بینه‌یه‌کی نزیک جاده‌كه‌ به‌ راكردن نه‌یانگاتی و نه‌لێ ۵۰ (مخرب) بۆسه‌یان بۆ داناون بگه‌ پێنه‌وه‌. كاسه‌رای نه‌فسه‌ر تا ناگاداری كاروانه‌كه‌ نه‌كا بگه‌ پێنه‌وه‌ به‌رای هێزه‌كه‌ نه‌گاته‌ ناو بۆسه‌كه‌. چه‌ند سه‌ربازێ نه‌كوژێ و لۆره‌یه‌کیان لێ نه‌گیرێ به‌لام كاروانه‌كه‌ به‌ سه‌لامه‌تی به‌ر له‌وه‌ی بگاته‌ ناو بۆسه‌كه‌ نه‌گه‌ پێنه‌وه‌ دواوه‌. وه‌كو له‌ كاتی گه‌توگۆکانی ۹۱ دا له‌ به‌غداد عقیدرکن ولید، كه‌ جاشه‌كه‌ نه‌می وریا كرد بوه‌وه‌ و، دواتر وه‌كو فه‌ریق اول ركن نزار خزرچی له‌ سه‌فه‌رێكی له‌نده‌نی دا بۆیان باس كردم نه‌گه‌ر بگه‌وتنایه‌ته‌ ناو بۆسه‌كه‌وه‌ له‌وانه‌ بو نه‌خشی نه‌نغالی ۱ به‌ كوشتنی نه‌مانه‌ به‌ ته‌واوی په‌كی بگه‌وتایه‌.

نامانجی یه‌كه‌مین هیرشی نه‌نغال په‌لاماردانی باره‌گاكانی سەرکردایه‌تی ی ن ك بو. عێراق له‌ كوژتایی كانونی دوهم و سه‌ره‌تای شوپاتی ۱۹۸۸وه‌ كه‌وته‌ مۆلدانی هیزه‌كانی له‌ ناوچه‌كانی بناری گوێژه، جاده‌ی سوڤداش، ده‌شتی سه‌رگه‌، كارێزه. جگه‌ له‌وه‌ی (مه‌سكەر) ه‌كانی سه‌لام و ساردای پێر كرد بو. به‌ هه‌زاران خیه‌تی هه‌لدا بو. سه‌دان تانك و لوله‌ تۆپیی ساز دا بو.

*

ده‌س پێن کردنی هێرشه‌كان

چوارده‌وری باره‌گاكانی سەرکردایه‌تی كه‌ درێژایه‌كه‌ی نزیکه‌ی ۷۲ كلم بو به‌ سه‌نگه‌ری پیشمه‌رگه‌ قایم كرا بون. له‌ لای رۆژناوایه‌: شاخی ناسۆس و گه‌وره‌ قه‌لا و، به‌رزایه‌كه‌ی سێده‌ر و شارستین و قه‌له‌م پاشا و دۆل مازه‌له‌ له‌ زنجیره‌ی شاخی ژیلوان، له‌ لای خوارویه‌وه‌ شاخه‌كانی دابان و هه‌لاج و كه‌لكی قزله‌ر و دۆله‌رۆت له‌ زنجیره‌ی چه‌رماوه‌ند و قووله‌پوشینه‌ و قووله‌سه‌وز و زیتویی له‌ شاخی پیره‌مه‌گرون و، له‌ لای رۆژه‌لاتییه‌وه‌ شاخه‌كانی خه‌جه‌له‌رزۆك، دوتویی، دوبرا، پیر بایز، پیر

س، کویرهنگ، قایم کرا بون. جگه له هیزهکانی سه رکرا یه تی و تیههکانی مهلبهندی ۲ بهشی زۆری هیزهکانی م ۱ و ۳ ش بانگ کرا بون بۆ بهشداری له پاراستنی ناوچهکهدا، ژماره‌ی نهو پیتشمه‌رگانه‌ی له سه‌نگه‌ردا دامه‌زرترا بون نزیکه‌ی ۲.۵۰۰ کهس بو.

شهوی ۲۲ - ۲۳ ی شویاتی ۹۸۸ بۆمبارانی خهستی کیمیایی دهستی پی کرد. له نه‌نجامی نهم بۆمبارانه‌دا چهند کهسه‌ی کوژران له‌وانه خیتزانیکی گوتزیله‌یی که پارێزگاری عه‌مارتیکی چه‌کیان نه‌کرد له نه‌شکه‌وته‌که‌ی گوتزیله. نزیکه‌ی ۲۰۰ که‌سیش له دانیشتوانی ناوچه‌که و پیتشمه‌رگه بریندار بون. د. هه‌لو به‌رتیه‌به‌ری نه‌خۆشخانه‌ی ناوه‌ندی، به‌یانی زو (ته‌علیمات) یکی دا به هه‌مو نه‌یستگاکانی بیته‌لی باره‌گاکان و به نه‌یستگای رادیۆ ده‌باره‌ی جویری خۆپاراستن و (اسعافاتی اولی) بۆمبارانی کیمیایی.

به دوا‌ی چهند سه‌عاتی بۆمباران دا بۆ دوا‌ی نیوه‌رۆ پیاده‌ی جه‌یش ده‌ستیان کرد به هیتش له چهند لایه‌که‌وه: هیتزیک له میترگه‌پانه‌وه به‌ره‌و شه‌ده‌له. هیتزیک تر له دۆله روتیه‌وه به‌ره‌و که‌لکی قزله‌ر. هیتزیک تر له قه‌له‌م پاشاوه به‌ره‌و به‌رگه‌لو. هیتزیک تر له ده‌شتی بنگرده‌وه بۆ سه‌رگه‌وره قه‌لا و ناسۆس. هیتزیک تر له گۆچارپوه به‌ره‌و گه‌وره دێ. هیتزیک تر له کارێزه‌وه به‌ره‌و خه‌جه‌له‌رزۆک...

نه‌و هیزه‌ی له قووله‌پوشینه و قووله‌سه‌وز دانرا بون پاش نه‌وه‌ی بۆمبارانی کیمیایی کرا بون، خۆیان پێ نه‌گیرا بو، دوا‌ی شه‌رتیکی که‌م سه‌نگه‌رده‌کانی پیره‌مه‌گرونیان چۆل کرد بو، کشا بونه‌وه سه‌رگه‌لو. جه‌یش رۆژی ۲۵ ی شویات که‌یشته ناو شه‌ده‌له. سه‌رگه‌لو و به‌رگه‌لو له که‌ل شه‌ده‌له نهم دیو و نه‌و دیو بون، ته‌نیا به‌رزاییه‌کانی دا‌بانیا‌ن له به‌ین دا بو. هیتزیک ده‌شتی هه‌ولتیر له شه‌ده‌له بون نه‌وانیش کشا بونه‌وه میترگه‌پان نزیک قزله‌ر. بی ناگا له‌م نا‌لوگۆرانه کۆسره‌ت موخا‌بیره‌که‌ی خۆی، عه‌بدوللای نارد بۆ سه‌وراخی هیزه‌که‌ی ده‌شتی هه‌ولتیر. عه‌بدوللای که‌وت بوه ناو جاش و جه‌یشه‌وه به‌ دیل گیرا و بی سه‌ر و شوین بزر بو. بۆ گرته‌وه‌ی شه‌ده‌له شه‌و پیتشمه‌رگه هیتزیکیان کرد به‌لام به‌هۆی ره‌هیتله‌ی باران و، هه‌لسانی جوگا‌که‌ی شه‌ده‌له‌وه، هیتشه‌که سه‌رکه‌وتو نه‌بو. له‌م هیتشه‌دا محهم‌د رازانی فه‌رمانده‌ی تیبی ۶۳ ی جوتیاران کوژرا.

بۆمبارانی کیمیایی باره‌گا‌و ناواییه‌کانی ناوچه‌که و، توپیاران و هیتش ناسمانی بی پسانه‌وه به‌رده‌وام بو. له زۆری قۆله‌که‌انه‌وه هیتشه‌کانی دوژمن نه‌شکترا. به‌لام کۆلیان نه‌ه‌دا‌و به هیتزی تازه سه‌رله‌نوێ په‌لاماریان نه‌دا.

له قۆلتی مەرگهوه جهیشی عیراق بهرهوام هیتیشی نههینا، بهلام له چند
 رۆژی یهکهم دا هیچ سهرکهوتتیکهی به دەس نههینا. بهلام رۆژتکیان له پرفههماندهی
 جهبههکه، به بیتهل، ناگاداری کردین که نهگهر تا چند سهعاتیکهی تر هیتیری
 یارمهتی پتی نهگات، هیتزهکانی ههرس نههینتی و ناوچهکهی نهکهوتسه دەس
 دوژمن. نهو لهو قسانهدا بو ناوچهکهی گیرا و هیتزهکانی پهروهازه بون، ههر تاقمهی
 به لایهک دا. بهشی له پیتشمههرگهکان و دانیشتوانی ناوچهکه به ههروازی کورکوپر دا
 بهرهو گهلاله کهوت بونه رتی. له بهر سههما و زۆری بهفر نزیکهی ۴۰ کهسیان
 لهوانه: گنج و، منال و ژن مرد بون. ههروهها ۴۴ نهفسههری عهرهب که دیل بون و،
 ههندی برینداریان به جی هیشت بو.

گیرانی جادهی مەرگه - کانی تو دهلاقه یهکی زلی کرده جهبههکهمان و دوای
 گیرانی پیرههگرون و شهدهله، جهزهبهیهکی کوشنده بو له هیتزهکانی نيمه، چونکه
 پشتی جهبههکهمان بو. لهوتیه هیتزهکانی دوژمن بهرهو شارستین و ستیدهر و ژیلوان
 کشان و نهیانهویست بهرهو گۆمهزهل و یاخیان ههلهنگه رین بو نهوهی رینگای کشانهوه
 و دههروونی هیتزهکانی نيمه دابهخن. دوژمن له لای قهلهم پاشهوه پیتش کهوت و
 ههندی لهو بهرزاییانهی گرت که نهپروانی به سهه بهرگهلو دا.

*

کارهسانی ههلهبهجه

بهر له هیتشهکانی نهفعال بیرمان له نازاد کردنی چند ناوچهیهک کرد بوه
 لهوانه: ههلهبهجه، دوکان، قهلاوزه و رانیه. بو نازادکردنی پشدهو و بیستوتین تا
 شاخی ههیهت سولتان له میژ بوله گهل ۱۲ موستهشاری ناوچهکه رتیک کهوت
 بوین پتیکهوه به کارتیکهی هاوبهش (قوات المعتصم) واته هیتزهکانی فق ۲۴ بگرین و
 ناوچهکه نازاد بکهین. له بهر تهواو نههونی رینگای - سههدهشت قهلاوزه دوامان
 خست بو.

له گهل زۆر بونی گوشاری دوژمن بو سهه ناوچهکهی نيمه، مهترسی نهوه
 زیادی کرد که جهیشی عیراق ناوچهکهمان لی داگیر بکا، گیرانی بارهگاکانی
 سههکردهیهتی یهکیتی یش نهبو به هزی ههرس هینانی بهرگری له ناوچهکانی کهدا
 و، له نهنجام دا ههرس هینانی بزوتنهوهی چهکدار له کوردستانی عیراق دا. نهبو به
 ههر جۆزی بین کاری بکهین جولانهوه کهمان له روخان رزگار بکهین. بو نهو مهبهسته
 دوامان له نیران کرد پارێزگاری ههندی له شاخهکانی پشتی ناوچهکهی نيمه له
 پهلاماری جهیشی عیراق بگرنه نهستوی خویان، بو نهوهی هیتزهکانی نيمه نازاد بن

و پێشواڵین بیسانگرتزینەوێ بو پاراستنی خەتی چەرماوەند و ژیلوان و ناسۆس. بەستراڤانی ڕێگەی زەمینیی، کە بەفر گرت بوی، کرد بە بیانیوی ئەنجام نەدانی ئەم داوایە. داوامان لێ کردن لە جینگایەکی ترەو (جەبەه) یەکی نوێ بکەنەوێ بو ئەوێ دووژمن ناچار بێ بەشتی لە هێزەکانی لە شەرگاکی نێمە بکێشیتەوێ. نێران بیانیوی هێناوە و لە وەلام دا ناوومێدیان کردین. ئەم هەلوێستەیان پێچەوانەوێ ئەو ڕێتکەوتنە بو کە لە کاتی خۆی دا لە گەلیان نێمرا کرا بو، سەبارەت بەوێ کە ئەگەر لایەک کەوتە بەر هێرشێ عێراق، لایەکی تر ئەبێت بو یارمەتی دانی بچوێت و، ئەگەر پێویستی کرد جەبەهە یەکی تازە بکاتەوێ بو ئەوێ گوشاری لە سەر کەم بێتەوێ.

نەخشەوێ نازاد کردنی هەلەبجە لە میژ بو نامادە کرا بو. فەرەیدون و د. فوناد لەو کاتەدا لە نێران بو. داوامان لێ کردن پەلە لە جێبەجێ کردنی بکەن. بو ئەوێ ئەگەر عێراق بارەگاکی سەرکردایەتی داگیر کرد، شوێنێکی تری هەبێت بوێ بچێ و بارەگای لێ دابنێ.

شەوگەتی حاجی مشیر لەو کاتەدا ئەویش لە نێران بو. شەوگەت خۆی زۆر لە میژ بو بیری لە نازاد کردنی هەلەبجە ئەکردهوێ. فەرەیدون و د. فوناد بەلایانەوێ باش بو شەوگەت بێتە سەرکردەوێ ئەم کارە. بو ئەم مەبەستە حامیدی حاجی عالی و قادر کۆکۆیی و قادر خەبات و هەندی هێز و کادری تریان تەرخان کرد. لە گەل لایەنەکانی تریش قسەیان کرد بو. ناوچەکانیان بەمۆژە دا بەش کرد بو: هێزەکانی ی ن ک بەرپرسی گرتنی توێخانەکانی دەلەمەر و ناوشاری هەلەبجە بێ و، هێزەکانی (فەیلەقی بەدر) بەرپرسی گرتنی شاخی شروێ و بالانبۆ، هێزەکانی ح س ک بەرپرسی گرتنی پردی زەلم و، هێزەکانی پ د ک بەرپرسی نازادکردنی خورمال بێ و، هێزەکانی بزوتنەوێ نێسلامی بەرپرسی کاروباری لۆجستی بن.

شەوگەت، کە خۆی فەرماندەوێ کارەکە بو، لە کتێبەکەوێ دا: «کارەساتی کیمیاپارانی هەلەبجە: بەهاری ١٩٨٨» لە باری سەرنجی خۆیەوێ بە درێژی هەندی لایەنی ئەم (عملیات) هێ گێراوێتەوێ، لە بەر ئەوێ من بە پێویستی نازانم بە درێژی باسی بکەم.

نیواری ١٤ی مارت، هەمو هێزەکانی نامادە کرا بو بۆ ڕزگارکردنی هەلەبجە، دەستیان کرد بە جولان. هەمان شوێ هەلەبجە گیرا. هەمو هێزەکانی عێراق یا خۆیان بە دەستەوێ دا یان هەلاتن. راستییەکەوێ نێمە چاوەڕێ نەبوین وا بە ناسانی هێزەکانی عێراق هەرس بەهێنێ و هەلەبجە بگیرێ، بەلکۆ بە تەما بوین

ناوچه که بیته شه پرگایه کی فراوان و گه وری نیتوان هیزه کانی کورد و عیراق و نیتوان هیزه کانی نیران و عیراق، به ویش عیراق ناچار نه بن هیزه کانی هیرشی نه نفالی ۱ سوک بکات. به لام سه رکردایه تی عیراق به فرمانی سه ددام هه له بجه یان فراموش کرد و هیچ هیزه کیکان بو گرتنه وری نه نارد. له باتی ناردنی هیزه، وه کو لوا رکن وفق السامرائی له (۱۰۴ل) ی کتیه که ی دا: «حظام البوابه الشرقیه» دا نویستی رژی ۱۶ ی مارت ۵۰ فرۆکه ی هیرشی زه مینی که هه ره که یان ۴ بۆمبای ۵۰۰ کیلوگرامی کیمیاییان هه لگرت بو، هه له بجه یان بۆمباران کرد. به و پتیه ۲۰۰ تۆن گازی ژه هراوییان به سه ره هه له بجه دا باراند.

له سه ره تادا هیزی نیرانییه کان، جگه له چند نه فسه ریکی پیوه ندی، به شداری گرتنی شاری هه له بجه نه بون. ته نانه ت جاده ی ته و تله - نه وسودیشیان داخست بو، نه یان نه هیشته هاتوچۆی پی دا بکری. دوا ی بۆمبارانی کیمیایی نیه خۆمان داوامان له نیران کرد که پرنگاکه ی نه وسود بکه نه وه و، بگه ته فریای خه لکی هه له بجه. نه وسا نیران هیزه ککی گه وری نارد هه له بجه و، که وته گوێزانه وه ی دانیشتوانی ناوچه که. به فرمانی سه ددام هه له بجه فراموش کرا و، عه مه لیاتی نه نفالی یه ک بو گرتنی باره گاکانی سه رکردایه تی توندوتیژتر درێزه ی پی درا تا به نامانج گه یشت و، له هه مان کات دا هیزه کانی عیراقیان ساز دا بو نه وه ی له جیگایه کی تره وه جه زره به یه کی کوشنده له نیران بدا، نه ویش (فاو) بو، که بو به نوقته ی وه رچه رخان له هه مو شه ره که دا و، بو به شه ره تای کۆتایی جهنگی هه شته ساله ی عیراق و نیران.

*

لیته دا نه مه وی چند راستیه ک ده رباره ی کاره ساتی هه له بجه بۆ میژو تۆمار

بکه م:

۱. هیزه کوردیه کان: یه کیتی، پارتی، حسک، بزوتنه وه ی نیسلامی، هیزی سه ره کی رزگارکردنی هه له بجه بون، هیزی نیران له سه ره تای کاره که دا شتیکی ره میزی و مه عنه وی بو تا دوا ی بۆمبارانی کیمیایی، به لام هه ندی له ناوه ند ه کانی ده سه لات له نیران دا که له ناو خۆیان دا له ملمسلانی دا بون له سه ردرێزه پیتدانی شه ر و راگرتنی، پتیه ستیان به پرۆپاگانده هه بو، نه وانه رزگارکردنی هه له بجه یان کرد به هی خۆیان و، له ده زگا کانی راگه یاندنی نیران دا هه را و هوریا یه کی نه وه ند ه گه وریان خولقاند به هانه ی دا به عیراق پی پونگانه وه بۆمبارانی کیمیایی بکات. هه ره وه کو چهن دین جار روی داوه که له سه ره که وتن دا هه مو لایه ک خۆی کردوه

په براههش و له تیشکان دا خۆی دزیوه تهوه، رزگارکردنی ههله بجهش چونکه به کارهسات براههوه، لایه نهکانی تر هه ریه که یان به جوژی خۆی نه په رانهوه و، ههولنی نه دا نۆباله که ی له نهستۆی په کیتی توند بکا، به تایبه تی که به هۆی نه وهی هیزه که ی په کیتی له هی لایه نهکانی تر زۆرتر و، گرنگترین جتگهش که ناو شاره که بو له لایه نه وهوه گیرا بو.

۲. نه گهر نیران به زویی فریای دانیشتهوانی قهزای ههله بجه به گشتی و دانیشتهوانی شاره که نه که وتایه، نه گهر دانیشتهوانی ناوچه که هه مویشیان نه مردنایه له وانه بوژمهاری کوژراو و بریندار چهند قات له وه زیاتر براهه که هه بو. نیران سه دان نۆتۆمۆیل و هالی کۆپته ری بو گۆتۆزانه وهی بریندار و ساخ ته رخان کرد و، به زویه کی زو هه مو دانیشتهوانی ناوچه که ی گۆتۆزایه وه دیوی نیران. بێگومان نه مه کاریکی نینسانی بو که نابن کورد له بیری بچیتته وه.

۳. نه گهر نیران په یامنیتری دهزگاکانی راگه یاندنی جیهانی بانگ نه کردایه بو بینینی کاره ساتی ههله بجه، نه م کاره ساتهش وه کو کیمیا بارانهکانی دۆلی جافه تی، به ری مهرگه، خۆشناوه تی، قه ره داخ، بادینان و، وه کو کاره ساتهکانی نه نفال که زۆر گه وره تر بون له کاره ساتی ههله بجه، به بیدهنگی تی نه په ری و، له دنیا دا کهس پین ی نه نه زانی و باسی نه نه کرا.

نیران نه وه یه که م جار و دوا جار بو کاری واکا، نه گهر نه مه ی بو ریسوا کردنی رژی عیراق، یان بو هه ر مه به ستیکی تر کرد بێ، نه نجامه که ی به قازانجی کیشه ی نه ته وه یی کورد شکایه وه و مه سه له ی کوردی له ناو دهزگاکانی راگه یاندنی جیهان و کۆره دهوله تیبه کان دا بو پتیشه وه برد و، دورایه کی ناوده وله تی دایه.

۴. دوا ی نه وه ی هیزی نیران رزایه ناوچه که وه، که به ته وای چۆل بو، دهستی به سه ر هه مو که لویه لی ناو مال و دانیره و کارگهکانی ههله بجه دا گرت و گۆتۆزایه وه، ته نانه ت دانه و پتله ی ناوچه که یشی دروه وه، به مهش هه مو نه و پاره یه ی له زه مانی شاره تا نه و کاته له یارمه تیدانی کوردی عیراق دا خه رچی کرد بو، ده ره تیا یه وه.

*

هۆشی نه ته وه یی و بیهۆشی نه ته وه یی

نازاد کردنی ههله بجه بو به کاره ساتیکی نه ته وه یی و، نه ک هیچ گوشاریکی له سه ر شه رگای نه نغالی ۱ سوک نه کرد، به لکو خه م و په ژاره ی زیاتر کردن و کاری سه لیبی کرده سه ر وره یان و، له وهش خراپتر بو به بیانو به دهس تا قمتی له کهسانی

دایح له دلهوه بۆ ئهوهی سهروههیهکانی شۆرشێ کوردی پێی بێ نرخ و، تاوانهکانی دوژمنهکانی پێی بشۆنهوه. ههندئ لهو بهناو "رۆشنییرا" و "گورد پهروه رانه!" ئهلتین:
 - نهگهر یه کیتتی ئیترانی نه بردایه ته ههله بهجه، سه ددام بۆ مبارانی کیمیایی نه نه کرد!

- نهگهر یه کیتتی هاوکاری له گهڵ ئیتران نه کردایه، سه ددام گهرمیانی نه نفال نه نه کرد!

- خۆ نهگهر سههرانی یه کیتتی دواى ئاشبه تال دهستیان به شۆرش نه کردایه تهوه، ئهوا نه کهس نه کوژرا و، نه هیچ ئاوا ییهک تیک نه درا و، نه هیچ کوردی زهرهههه پێی نه گه یشت!

- ههر بهم لۆجیکه، نهگهر مستهفا بارزانی و سههرانی پارتی شۆرشێ نه یلویان دهس پێی نه کردایه، ئهوا کوردستان توشی نهو هه مو کوژران و وێرانیه نه نه بو!

بێگومان نه مه: له باشتین حالت دا نیشانهی بیهوشی نه ته وهی و، به لگه ی نارۆشنییری ئهوانه به و، له خرابترین حالت دا نیشانهی نادلسۆزیانه، چونکه مێژو وهها نانوسرتتهوه و روداوهکانی وهها هه لئاسه نگینرئ و ناگتیر درتتهوه.

- سالی ۱۹۴۸ رتکخرای نه ته وه یه کگرتوه کان به یاری دابه شکردنی فهلهستین و پیکهتانی دو دهولت: ئیسرائیل و فهلهستینی دا، عه ره ب نه مه یان ره فز کرد. به دواى نه وه دا سئ شه ری دۆراویان له گهڵ ئیسرائیل کرد، سه ره نجام به (حکم ذاتی محدود) رازی بون و، کار به دهستانی ئیسرائیلی هه مو رۆژی سوکایه تی به فهلهستین و عه ره ب نه کهن. هیچ رۆژی نیه ده یان وتار و لیدوان له سه ره مه سه له ی فهلهستین نه نوسرئ و بلاونه کرتتهوه، که سئ جنیو به سههرانی عه ره ب یان به یاسر عه ره فات نادا و تاوانباریان نا کهن به خیانهت له سه ره ئه وه ی نه گهر سالی ۴۸ به یاره که ی نه ته وه یه کگرتوه کانیان قوبول بکرایه، ئیستا فهلهستین و عه ره ب خاوه نی دو دهولت نه بون و له بارو دۆخیکێ تردا بون.

- جه بهه ی ته حریری جه زانییر شۆرشیکێ خوتناوی له دژی فه ره نسا دهس پیکرد، ملیۆنیک جه زانییری تیدا کوژرا و، دهوله تیکێ به (فه ساد) دایراویان دامه زراند، سه ره نجام ئهوا له ناو خوتناوی شه ری ناوخو و، ناکوکی دینی و نه دینی دا نه گه وزئ، تا ئیستا که سئ نه ها تۆته مه یدانوه جنیو به سههرانی جه بهه ی ته حریر بدا و، تاوانباریان بکا به خیانهت، بلتی نه گهر نه وان شۆرشیان نه کردایه و، جه زانییر ههر له ژیر دهستی ئیمپریالیزمی فه ره نسی دا بجا یه ته وه، ژیا نمان به شینه یی

کۆماری ئەکرد و نه ملیۆنتیک شهیدمان ئەدا و، نه توشی شه‌ری ناوخۆ نه‌بوین.

- ڤیه‌تنامیه‌کان له شه‌ری نیمپریالیزمی فه‌ره‌نسی و دواتر نیمپریالیزمی نه‌مه‌ریکی دا چەند ملیۆن که‌سیان لێ کۆژرا و، گه‌له‌که‌یان و ولاته‌که‌یان کرایه مه‌یدانی تاقیکردنه‌وه‌ی چه‌کی کۆمه‌ڵ کۆژ و، کاتی له شه‌ر هاتنه‌ ده‌ری ولاتیکی وێران و گه‌لتیکی برسی و هم‌ژار و دواکه‌وتیان هه‌بو، که پتوسیستی به‌ یارمه‌تی مرۆفانه‌ی دوژمنه‌کانی دوینیان بو.

ڤیه‌تنامیه‌کان نه‌ک جیتیو به‌ سه‌رکرده‌کانی شوژشه‌که‌یان ناده‌ن و که‌ستیکیان تا نیستا لێ په‌یدا نه‌بوه‌ بلتین: نه‌گه‌ر نه‌و شوژشه‌ نه‌بوایه‌ نه‌و چەند ملیۆنه‌مان لێ نه‌نه‌کۆژرا و، ولاته‌که‌مان وێران نه‌نه‌بو، نه‌گه‌ر له‌ بن ده‌ستی نه‌مه‌ریکا‌دا بوینایه ژیاغان خۆشتر نه‌بو.

نه‌مه‌ریکایی و فه‌ره‌نسیه‌کانیش، سه‌ره‌پای نه‌و هه‌مو تاوانه‌ی له‌شکره‌ داگیرکه‌ره‌کانیان کردویانه، (گرێی گونا‌هباری) یان تی دا دروست نه‌بوه‌ و، جیتیو به‌ ولاته‌کانیان و سه‌رکرده‌کانیان ناده‌ن له‌ به‌ر نه‌وه‌ی بردیوانن بو شه‌ریکی دۆپاوی داگیرکه‌رانه.

- ژاپۆن بو مه‌به‌ستیکی داگیرکه‌رانه‌ چوه‌ ناو دوه‌مین جه‌نگی جیهانیه‌وه‌. له‌ نه‌نجامی نه‌وه‌دا دو شاریان به‌ بۆمی نه‌تۆمی کرا به‌ خۆله‌میش و چەند ملیۆنیان لێ کۆژرا و، ولاته‌که‌یشیان بایی چەندین ملیار زه‌ره‌ری لێ که‌وت و، چەندین ملیاریش زه‌ره‌ری جه‌نگیان برارد. هیچ که‌س له‌ ژاپۆنیه‌کان جیتیوی به‌ هیرویه‌تۆی نیمپراتۆری ژاپۆن نه‌دا، بلتین به‌ خۆپایی توشی شه‌ریکی دۆپاوی کردین و نه‌م هه‌مو زیانه‌ی له‌ گه‌ل و نیشتمانه‌که‌مان دا! به‌لکو لۆمه‌ی نه‌مه‌ریکا نه‌که‌ن به‌ چه‌کی نه‌تۆمی هیتۆشیما و ناگازاکی سوتاند.

- بریتانیا له‌ دو جه‌نگی جیهانی دا به‌شداری کرد و، پۆله‌کانی خۆی له‌ سه‌رانه‌ری دنیادا به‌ کوشت دا، هه‌مو که‌ستیکیش نه‌زانن نامانجی بریتانیای گه‌وره‌ له‌ به‌شداری نه‌م دو شه‌ره‌دا (رژگاری گه‌لان) نه‌بوه، به‌لکو (داگیرکردنی ولاتان) بو، که‌چی نیستايش له‌ باتی نه‌وه‌ی جیتیو به‌ شا و پیتشه‌واکانیان به‌دن، هه‌مو سالی به‌ شانازیه‌وه‌ یادی کۆژراوه‌کانی خۆیان و مه‌یدانه‌کانی شه‌ره‌کانیان نه‌که‌نه‌وه‌.

پۆله‌کانی نه‌م گه‌لانه‌ شانازی به‌ رابوردی خۆیان و به‌ سیتروه‌که‌یان و به‌ سه‌رکرده‌ و قاره‌مانه‌کانیان‌وه‌ نه‌که‌ن، چونکه‌ هۆشی نه‌ته‌وه‌بیان هیه‌ و، نه‌زانن شانازی و سه‌روه‌ری نه‌ته‌وه‌یی چیه‌.

بێگومان هه‌بونی ده‌ولت له‌ دروستکردنی هۆشی نه‌ته‌وه‌یی و

زیندوکردنه وهی شانازیه کانی رابوردوی و پیشاندانی سهروهیه کانی دا دهورتکی سهرهکی ههیه، بهلام گهلیتیکی بی دولهتیش که خهبات نهکا بۆ دامهزراندنی دهولهتی تایبهتی خۆی، هیچ نهبی نهبی لای رۆشنبیرهکانی، که خۆیان به ههلبژاردی گهلهکهیان و پیشهنگی فیکریی دانهنین، پون و دیار بی، نهوهی جیگهی تیرامانه ههندی لهم کوردانهی، که خۆیان به کوردپهروهی رۆشنبیر دانهنین، بهوهی نهینوسن و بهوهی نهیلین، رابوردوی نهتهوهکهیان به نارهوا نهشیوتن و، پاگانه بۆ تاوانی دوژمنهکانی نهکن.

*

کوژانی نهفالی ١

زۆری نهندامانی سهرگردایهتی و فهروماندهی قۆلهکان زو زو له بارهگاکی من له بهرگهلو کۆ نهبونهوه بۆ ههلسهنگاندنی ههلوهرجی رۆژانهی شهڕ و، دانانی ریتوشوینی بهرهنگاری. دوژمن گووی نهئدایه زههر و ژبانی خۆی، ههر فوج و لیوایهکی ههلهوهشترها هی تازهی نههینایه جیگای. رۆژ به رۆژ له ههمو قۆلهکانی هیرشهکهیوه شوینی تازهی نهگرت و نههاته پیشهوه. نهو هیزانهی که بهرگرییان له ناوچهکه نهکرد زیاتر له ٦٠٠ پیشمههرگی لێ کوژاو و بریندار بو، جگه له سهدان کوژاو و برینداری خهلیکی ناوچهکه. له میتر بۆله گهله تۆبیرانی رۆژانه راهاات بوین، ههروهها له گهله بۆردومانی رۆژانهی فرۆکهش راهاات بوین، خهریک بۆله گهله بۆمبارانی کیمیاییش رانههاتین، بهلام لهم هیرشهدا سهرهپای ههمو نهوانه، خهریک بو پیادهی جهیشی عیراقتی نهگهیشه ناو مال و بارهگاگانمان.

نازاکردنی ههلهبهجش به بۆمبارانی کیمیایی و، کوژرانی ٥ ههزار کهس و، بریندار بونی ٥ ههزار کهس و، چۆلکردنی ههمو ناوچهکهو، داگیرکردنی له لایه هیزهکانی ئیرانهوه تهواو بو. بهیاریمان دا بکشینهوه. بهلام بهیاریمان دا جارێ باسی نهکەین و نههیلین پیشمههرگه شوینهکانی خۆیان چۆل بکهن ههتا ههمو دانیشتوانی ناوچهکه و، بریندارهکانی پیشمههرگه نهگهنه ناو خاکی ئیران.

نوینهرائی (نهنجومهنی ناوایی) ههمو گوندهکانی دۆلتی جافهتی هااتنه لام، د. مهحمود عوسمان لهو ماوهیهدا دهرومانخوارد کرابو نهویش لهوی بو، لییان پرسیم: «ئێمه چی نهکەین و، نهوان چی بکهن؟» پێم وتن: «دوژمنیکمان ههیه له دنیا دا نمونهی نییه بۆ درنڤادهتی و، دۆستیکمان ههیه له دنیا دا نمونهی نییه بۆ بیوهفایی، خۆتان نازادن نهچن تهسلیمی عیراقتی نهبن، یان نهپۆن نهبن به پهنا بهر له ئیران، له

ههردوو سێههت دا نازانم: عیراق وازتان لێ نههینتی یا نهتانکوژی، ئێران حورمهستان نهگرتی یا سوکایهتیستان پێ نهکا! خۆتان بریاری خۆتان بدن، نێمه جاری ههه لێرهین.»

خۆم به راشکاري دانی پێ دا نهئیم که بهشیکی زۆری سالانی ژبانی من ناناسایی بوه. رودای جۆراوجۆری زۆرم بینیهوه. چهن دین پۆژی خوش و ناخۆشم گۆزه راندوه، بهلام درۆی تی دا نیه نهگهه بلیم ههچ پۆژیکی ژبانم لهو پۆزه ناخۆشتر نهبو که بریاری کشانهوه مان دا و، ماله کهم و باره گاکه م له بهرگه لهو به ناچاری بۆ دوژمن به جێ ههتشت.

سه ددام بۆ سه ره رشتی دوایین قۆناغی هیرشی نه نفالی ۱ هات بو بۆ کوردستان. ته له فزیۆنی عیراق کوینه وهی سه ددام و سه رکرده کانی جهیشی پێشان نه دا. ۳ کهس له لی هاتوترین جه نه راله کانی جهیشی عیراق سه رکرده تی له شکرکێشی نه نفالی په کیان نه کرد: سولتان هاشم، نزار خه زره جی، کامیل ساچیت. بۆمان ده رکهوت به رگری بێ هوده په و شه ره که مان دۆراندوه له بهر نه وه بریاری کشانه وه مان دا. پۆژی ۱۸ ی مارتی ۹۸۸ به ریکویتی هه مومان: برینداره کاغان، دانیشتوانی ناوچه که، خه زانه کانی خۆمان، پێشمه رکه کان کشاینه وه، ناوچه که مان چۆل کرد. پێشتر نێستگای رادیۆمان له (دۆله کۆگی) دامه زراند بو. له پێش راوه ستانی رادیۆکه ی (به رگه له) دا نه وی دۆله کۆگیمان خست بوه کار.

راگه یان دنیتم ده رباره ی چۆل کردنی ناوچه که نوسی و، ناردم بۆ رادیۆی (دهنگی گه لی کوردستان) و هه مو بێته له کانی ی ن ک. دوا ی بلا و کردنه وی نه و راگه یان دنه دوژمن به هالی کۆپتسه ر چهن جاری له باره گاکانی نۆپین، که دی چۆل کراون، ئینجا زاتی کرد بچێته ناو باره گاکاغانه وه. به دوا ی نه م راگه یان دنه ی ی ن ک دا، سه رکرده تی گشتی هه زه چه کداره کانی عیراق (القیاده العامه للقوات المسلحه) له پۆژی ۱۹ ی نازاری ۱۹۸۸ دا به (به یانی ژماره ۳۰۸۷) له هه مو ده زگا کانی راگه یان دنی خۆیه وه، گیرانی باره گاکانی سه رکرده تی په کیتی وه کو مۆده په کی خوش به خه لکی عیراق دا و، به م بۆنه په وه کسردیان به شایی و گۆزانی. له گه ل بلا و کردنه وه ی به یانه که دا، بروسه ی پیروزبایی سولتان هاشم سه رکرده ی هه رشه کانی نه نفالی ۱ بۆ سه ددام، له ده زگا کانی راگه یان دنی عیراقه وه خویندرا په وه.

نه نفالی ۲

هه رشه کانی عیراق رانه وستا به لکو بۆ (قۆسته وه ی سه رکه وتن) که به سه ر

هێزه‌کانی سه‌رکردایه‌تی ی ن ک دا به ده‌سیان هێنا بو، یه‌ک له دوا‌ی یه‌ک په‌لاماری شۆینه‌کانی تریان دا، له گه‌رمیان زۆر به داخ بون. دوا‌ی ناشه‌تال، خه‌لکی گه‌رمیان ده‌وریکی گه‌وره‌یان هه‌بو له ده‌سه‌پتکردنه‌وه‌ی شۆرش دا، که‌م جی‌گه‌ی کوردستانی عیراق هه‌بو خوێنی پێشمه‌رگه‌ی گه‌رمیانی تی دا نه‌رژابن. گه‌رمیان قه‌لای ی ن ک بو. دوا‌به‌دوا‌ی داگیر کردنی دۆلی جافه‌تی و، تیشکانی هێزه‌کانی سه‌رکردایه‌تی، که به‌شیتکی له گه‌رمیانه‌وه هێنا بون، جه‌یشی عیراق به هاوکاری مه‌فره‌زه‌کانی نه‌من و (افاج الدف‌اع الوطنی) که له جاشه‌کانی کورد دروست کرا بون له رۆژانی ٢٢ ی مارت تا ١ ی نیسانی ٩٨٨ په‌لاماری قه‌رده‌داخی دا. (القیاده العامه للقبوات المسلحه) له رۆژی ٢ ی نیسانی ١٩٨٨ دا به (به‌یانی ژماره ٣١٠٩) داگیر کردنی ناوچه‌ی قه‌رده‌داخ، که ناوه‌ندی گه‌رمیان و باره‌گای مه‌لبه‌ندی ٢ ی ی ن ک بو، راگه‌یاندا.

نه‌فالی ٣ و ٤ و ...

جه‌یشی عیراق و (افواج الدف‌اع الوطنی) له رۆژانی ٧ تا ٢٠ ی نیسانی ٩٨٨ هیرشیان بۆ سه‌ر ده‌ستی گه‌رمیان و، له ٣ تا ٨ ی مایس بۆ سه‌ر ده‌ستی که‌رکوک کرد و، هه‌مو ئه‌و ناوچه‌یه‌کان به شه‌ر داگیر کرد و، هه‌ر که‌سته‌یکان به‌ر ده‌س که‌وت له گه‌وره و پچوک، ژن و پیاو، چه‌کدار و بێ چه‌ک، گرت. درن‌دایه‌تی و به‌دره‌وشتی جه‌یشی عیراق له‌م هێرشانه‌دا گه‌یشه‌ نه‌وه‌ری. زیاتر له ١٥٠ هه‌زار که‌س به زیندویه‌تی له دانیش‌توانی گه‌رمیان گیران و بێ سه‌ر و شۆین ون کران، تاوانی (جینۆساید) له سنوورکی فراوان دا به‌رامبه‌ر کورد کرا. هێرشه‌کانی نه‌ف‌ال به‌رده‌وام بو بۆ سه‌ر ناوچه‌کانی هه‌ولێر، تا به (عملیات خاتمه الانفال) له رۆژی ٢٦ ی ئابی ٩٨٨ له بادینان ته‌واو بو. له نه‌جمی ئه‌و هێرشانه‌دا زیاتر له ١٠٠ هه‌زار که‌س رویان کرده ئێران و ده‌یان هه‌زاریش په‌نایان بۆ تورکیا برد.

نه‌گه‌رجی رێکخراوی (میدل نیست وۆچ) ی نه‌مه‌ریکایی لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی له سه‌ر نه‌ف‌ال کردوه، به‌لام لیکۆلینه‌وه‌که‌ی کورت و، که‌موکۆره. تاوانه‌کانی رۆژی به‌عسی به‌رامبه‌ر به کورد زۆر پچوک کردۆته‌وه. هێرشه‌کانی نه‌ف‌ال نه‌هێنێ چه‌ندین لیکۆلینه‌وه‌ی زۆر له‌وه قوولتری جه‌نگیی، سیاسی، کۆمه‌لایه‌تی... له سه‌ر بکری و، چۆن جو (هۆله‌کۆست) یان له بی‌ر ناچیته‌وه، کوردیش هه‌رگیز نه‌م کاره‌ساته له بی‌ر نه‌کا.

هێرشه‌گه‌وره‌کانی جه‌یشی عیراق به رابه‌ری سه‌ددام حسین کاری له هه‌مو دانیش‌توانی کوردستانی عیراق و، هه‌مو حیزب و رێکخراوه‌کانی کرد، به‌لام له

هه‌مویان زیاتری نکی نیشاند. تهنیا ڕێکخراوی سیاسی کوردی که هه‌مو هه‌زه‌کانی و باره‌گاکانی و مالی سه‌رکرده‌و کادر و پيشمه‌رگه‌کانی له سه‌ر نه‌رزی کوردستانی عیراق بوی نکی بو. هه‌ترشه‌کانی نه‌نقال و به‌ دواي نه‌وه‌دا گرتنی هه‌مو باره‌گا گرنه‌گه‌کانی ی نکی و، نینجا داگیرکردنی هه‌مو کوردستانی عیراق و، گیران و بزرکردنی ده‌یان هه‌زار که‌س له‌ دانیشتوانی ناوچه‌ نازاده‌کان و ویران کردنی هه‌مو دیهاتی کوردستان، کاره‌ساتیکی نه‌توه‌یی به‌ سه‌ر کوردا هه‌تیا. کوردستان بو به‌ زیندانیکی ته‌نگ و کورد به‌ گه‌لیکی دیل.

باره‌گاکانی سه‌رکرده‌یه‌تی ی نکی له ۱۹۷۶ - ۱۹۸۸ دا زۆر جار جیگۆرکێ ی کرد بو، له‌ برادۆست، قه‌ندیل، خری ناوزه‌نگ، دۆلی پلنگان، سوورداش، بناری ناسۆس، دۆلی جافه‌تی، به‌لام هه‌رگیز به‌ ده‌ردی نه‌مجاره‌یان نه‌چوو. له‌ هه‌مو کوردستانی عیراق دا نه‌ک گوندیک، به‌لکو شاخیک، دۆلیک، شیوتیک یا نه‌شکه‌وتیکی به‌ ده‌سته‌وه‌ نه‌سابو بنکه‌یه‌کی تی دا دا بنی. به‌سه‌دان که‌س له‌ هه‌زه‌کانی کوژرا بون، به‌ سه‌دانی لی بریندار و که‌شه‌ندام بو بون و، به‌ سه‌دانی لی گیرا بون، یا له‌ ژیر گوشاری دوژمن دا ته‌سلیم بو بونه‌وه.

نه‌مه‌ کۆتایی قۆناغی بو: قۆناغی خه‌باتی چه‌کدار - سیاسی له‌ شاخه‌کانی کوردستانی عیراق، به‌لام کۆتاییه‌کی زۆر تراجیدی.

*

*

هه‌مويان زياتر ي ن ك ي نيشانند. ته‌نيا رتيك‌خراوي سياسي كوردی كه هه‌مو هه‌زه‌كاني و باره‌گاكاني و مالي سه‌ركرده‌و كادر و پيشمه‌رگه‌كاني له سه‌ر نه‌رزی كوردستاني عيراق بوي ن ك بو. هه‌ترشه‌كاني نه‌نقال و به‌ دوای نه‌وه‌دا گرتنی هه‌مو باره‌گا گرنه‌گه‌كاني ي ن ك و، نينجا داگيركردنی هه‌مو كوردستاني عيراق و، گيران و بزرگردنی ده‌يان هه‌زار كه‌س له دانيشتواني ناوچه‌نازاده‌كان و ويران كردنی هه‌مو ده‌ياتی كوردستان، كاره‌ساتيتيكي نه‌ته‌وه‌یي به سه‌ر كوردا هه‌نا. كوردستان بو به زیندانيتيكي ته‌نگ و كورد به گه‌ليكي ديلا.

باره‌گاكاني سه‌ركردايه‌تی ي ن ك له ۱۹۷۶ - ۱۹۸۸ دا زۆر جار جينگۆركتی ي كرد بو، له برادۆست، قه‌ندیل، خه‌ری ناوزه‌نگ، دۆلی پلنگان، سورداش، بناری ناسۆس، دۆلی جافه‌تی، به‌لام هه‌رگه‌يز به ده‌ردی نه‌مجاره‌يان نه‌چويو. له هه‌مو كوردستاني عيراق دا نه‌ك گوندتيك، به‌لكو شاختيك، دۆليتك، شيوتك يا نه‌شكه‌وتيتيكي به ده‌سته‌وه نه‌ماهو بنكه‌يه‌كي تی دا دا بنی. به سه‌دان كه‌س له هه‌زه‌كاني كوژرا بون، به سه‌دانی لی بريندار و كه‌مه‌ندام بو بون و، به سه‌دانی لی گيرا بون، يا له ژير گوشاری دوژمن دا ته‌سليم بو بونه‌وه.

نه‌مه‌كوژايی قوژاغی بو: قوژاغی خه‌باتی چه‌كدار - سياسي له شاخه‌كاني كوردستاني عيراق، به‌لام كوژاييه‌كي زۆر تراجیدی.

*

*

OFFICIALS EMPLOYED IN ARBIL, KIRKUK & SULAYMANI LIWAS AND IN THE
KURDISH AREAS OF THE MOSUL LIWA.

(1) Showing Kurds and others by Departments.

GOVERNMENT DEPARTMENTS.	GAZETTED OFFICIALS. NON GAZETTED OFFICIALS. TOTAL NO. OF OFFICIALS.		Kurdish Kurds.	Others.	Kurdish Kurds.	Others.	Total 74 (24)	REMARKS.
	Kurds.	Others.						
1. Administration (General).	43	25	61	49	104	4	21 (17)	<p>From these final lists it will be seen that out of a total number of 731 officials employed in the northern liwas (in the case of Mosul, statistics have only been given for the Kurdish areas), there are 324 Kurds and 407 officials who are not Kurds. Even allowing for the Kirkuk promise there are still 165 Arabs employed in the North. If again the statistics for the Kirkuk Liwa are excluded, it will be found that out of a total number of 502</p>
2. Agriculture.	-	3	4	18	4	4	21 (17)	
3. Awcaf.	4	2	3	2	7	7	4 (1)	
4. Census.	-	1	2	3	2	2	4 (2)	
5. Customs.	2	7	5	20	7	7	27 (11)	
6. Education.	1	2	79	101	80	80	103 (31)	
7. Finance.	1	2	52	39	53	53	41 (9)	
8. Health.	-	8	6	15	6	6	23 (9)	
9. Jails.	-	1	-	1	-	-	2 (1)	
10. Law Courts.	9	7	16	9	25	25	16 (6)	
11. Police.	3	9	11	36	14	14	45 (27)	
12. Posts and Tels.	1	-	7	11	8	8	11 (6)	
13. Public Works.	-	1	4	17	4	4	18 (9)	
14. Surveys.	-	-	-	-	-	-	-	
15. Taps.	-	5	7	7	7	7	12 (8)	
16. Veterinary.	-	1	3	5	3	3	6 (4)	
Totals.	64	74	260	333	324	324	407 (165)	
				593		731	(165)	
				138				

officials employed in the other Kurdish areas, there are 279 Kurds, 107 Arabs, 62 Turcomans and 54 Christians, Jews, etc.

From the Departmental statistics it will also be seen that the following Departments have paid least regard to the literal fulfilment of the pledge.

Agriculture.

LIWA.	KURDS.	ARABS.	TURCOMANS.	JEWS.	CHRISTIANS.	PERSIANS.	ASSYRIANS.	TOTAL.
<u>ARBIL LIWA.</u>	23,430	4,490	9,921	3,255	2,669	287	2,090	106,134
<u>KIRKUK LIWA.</u>	57,763	26,561	28,741	8,472	1,236	-	-	136,705
<u>MOSUL LIWA.</u> (Kurdish Qadhas).								
<u>Haem of Qadhas.</u>	<u>Arabs.</u>	<u>Kurds.</u>	<u>Yozidi.</u>	<u>Assyrians.</u>	<u>Christians of all creeds.</u>	<u>Jews.</u>	<u>Total.</u>	<u>Remarks.</u>
ZAKHO	198	18,731	500	340	5,614	1,471	26,854	-
AKADIYA	-	20,914	-	3,416	5,822	732	27,944	-
ZIBAR	-	9,900	-	800	150	100	10,950	-
AGSA	-	12,675	-	400	737	1,000	14,812	-
DOHUK	5,545	16,645	1,692	4,536	2,386	843	31,753	-
	5,647	78,865	2,192	9,492	11,771	4,146	112,313	

KURDS.	ARABS.	TURCOMANS.	JEWS.	CHRISTIANS.	PERSIANS.	ASSYRIANS.	TOTAL.
91,426	37	-	1,327	148	-	-	92,938

Percentage of Kurds.

- Arbil Liwa 78.6
- Kirkuk Liwa 49.5
- Mosul Liwa
(Kurdish Qadhas) 70.

TABLE 5-3 (Continued)

Name of Family	Class, status, or occupation other than landownership	Tribe ^b	Sect and ethnic origin	Area owned in dūnams	Province
Shamḍin Agha	Semitribal leaders; deputies; one state minister	Sulaiwānī	Sunnī Kurd	53,040	Mosul
Sabunjī	Merchants; deputies	—	Sunnī Arab	52,945	Mosul
Ahmad Pasha	Tribal leaders; deputies	Dizā'ī	Sunnī Kurd	52,350	Arbīl
ash-Shahād	Tribal sheikhs; one deputy	Budair	Shī'ī Arab	49,560	Dīwāniyyah
Nāzīr Mirza	Sheikhs of Yazdīb	—	Yazdīb Kurd	47,358	Mosul
ash-Sha'īn as-Salmān	Tribal sheikhs; deputies	Khazā'ī	Shī'ī Arab	46,959	Dīwāniyyah
Chulūm Rīdā Khān	Sādah; family of ex-governor of Persian Pusht-i-Kuh	belong to Rab'ah	Shī'ī Arab	43,741	'Amūrah
Daniel (Sassoon)	Originally tax farmers; deputies	—	Jewish	43,490	Hitlah and Dīwāniyyah
az-Zarīf	Tribal sheikhs	Rab'ah	Shī'ī Arab	42,806	Kūl and Mosul
Ahmad-i Khūnshah	Sādah and sheikhs of Naqshbandī mystic order; one deputy	—	Sunnī Kurd	42,351	Kirkūk
Kashmūlah	Sheep traders; officials; effective rulers of Mosul's Manqūshah quarter; one deputy	—	Sunnī Arab	42,178	Mosul
Mīrān ibn Qāder	Tribal leaders; deputies	Mīr Mahmalī, a section of Khoshnaw	Sunnī Kurd	41,584	Arbīl
Al-'Abd-ul-'Abbās	Tribal sheikhs; one deputy	Banū Zuraj	Shī'ī Arab	40,555	Dīwāniyyah
Al-Lhāmī	Tribal sheikhs; one deputy	Aibū Sulaym	Shī'ī Arab	40,439	Hitlah
Hadīd	Merchants; one state minister; deputies	—	Sunnī Arab	39,966	Mosul
Aghawī	Sheep and wheat traders; effective rulers of Mosul's Bīb al-Nadī quarter; one deputy	—	Sunnī Arab	39,509	Mosul
Al-Hawān	Tribal sheikhs; one deputy	Ḥawān Zaynī	Shī'ī Arab	38,745	Dīwāniyyah
Al-Ḥayyū	Tribal sheikhs	—	Shī'ī Arab	37,821	Dīwāniyyah
Al-Farhān	Tribal sheikhs	Al-Farhān	Shī'ī Arab	36,799	Hitlah
Al-Fayḥān	Tribal sheikhs	—	Shī'ī Arab	33,352	Hitlah
Total				5,457,354^f	

^aExcludes the big landed families of the Muntafiq province—mainly Al-Khalīlīyah and al-Sa'dūns—who owned between them more than 300,000 dūnams. One dūnum = 0.618 acre.

^bFor the geographic location of the tribes, see Map 3.

^cClaims of descent from the Prophet.

^dMuch of their land was of the rain-fed variety, which is not as rich as the artificially irrigated land of, say, al-Amīrah in the south.

^eThe head of the family was the father-in-law of Crown Prince Abd-ul-Ilīh.

^fMayyāh is a section of the Rab'ah tribe, as is al-Sarūl.

^gAl-Farhān are cousins of al-Yāwers.

^hAl-Sa'dūns had been in the 19th and earlier centuries the leaders of the Muntafiq Confederation.

ⁱDoes not include their very large possessions in the Muntafiq province.

^jThe head of the family was the father-in-law of ex-Premier Shīh Jabr.

^kMen learned in religion.

^lEquals 16.8% of total privately held agricultural land.

Source: Figures obtained from the records of the Ministry of Agrarian Reform, February 1964.

TABLE 5-3

*Iraq's Principal Landed Families
in 1958, or Families Owning More
Than 30,000 Dūnūms^a*

Name of Family	Class, stratum, or occupation other than landownership	Tribe ^b	Sect and ethnic origin	Area owned in dūnūms	Province
al-Baghdādī	Tribal chiefs and <i>sādah</i> , ^c deputies	Jāī	Sunnī Kurd	539,333 ^d	Sulaymāniyyah, Diyālāh, and Kirkūk
al-Amīrī	Tribal sheikhs; one state minister and one senator; related by marriage to Crown Prince 'Abd-ul-Ilāh	Rahī'ah	Shī'ī Arab	442,066	Kūī
al-Yāwer	Tribal sheikhs; one deputy	Shammer	Sunnī Arab	346,747	Mosul
al-Yūsūfī	Tribal sheikhs; one deputy	Mayyāhī	Shī'ī Arab	344,168	Kūī
al-Farhānī	Tribal sheikhs; one deputy	Shammer	Sunnī Arab	310,314	Mosul, Baghdād, and Dulāim
al-Qasībī	Tribal sheikhs	as-Sarrīfī	Shī'ī Arab	261,924	Kūī
as-Sa'dūnī	Ex-tribal sheikhs ^h and <i>sādah</i> , one prime minister; deputies and senators; related by marriage to ex-Premier Tawfīq as-Suwaidī	-	Sunnī Arab	219,765 ⁱ	Kūī, Bagrah, Hillāh, and Mosul
as-Sayyid Rustum as-Sayyid Muḥammad Kāfī	<i>Sādah</i> of the Kakal religious sect	-	Kakal Kurd	191,039	Kirkūk
al-Jarwānī	Tribal sheikhs; deputies; related by marriage to ex-Premier Sūlīh Jabr	Albū Sulṭān, a section of Zubaid	Shī'ī Arab	183,722	Hillāh and Kūī
Royal family al-Tālibānī	<i>Sādah</i> Sheikhs of Qādirī mystic order; deputies	-	Sunnī Arab Sunnī Kurd	177,000 112,103	Baghdād and Kūī Kirkūk and Diyālāh
Suḥail al-Najmī	Tribal sheikhs; one deputy	Banū Tanīm	Shī'ī Arab	175,503	Baghdād and Diyālāh
Alī Yūsūfī	Tribal sheikhs; one deputy and one senator	-	Shī'ī Arab	134,000	Diyālāh
Al-Muḥājīrī ach-Chalābī	Tribal <i>sādah</i> ; deputies Merchants; state ministers; deputies	-	Shī'ī Arab Shī'ī Arab	117,839 106,810	Diyālāh Baghdād and Diyālāh
al-Khudairī	Merchants; owners of river steamers; deputies; high state officials	-	Sunnī Arab	100,159	Kūī, Baghdād, and Diyālāh
Āl-Jamīlī	<i>Sādah</i> and 'ulamā'; ^k one state minister; one senator; deputies	-	Sunnī Arab	92,166	Diyālāh and Baghdād
Khudair	Tribal sheikhs	Juhālah	Sunnī Arab	84,592	Mosul and Baghdād
Rāḥūn	Ex-rulers of Sulaymāniyyah; one premier; state ministers; deputies	-	Sunnī Arab Arabized Kurd	81,353	Kirkūk, Diyālāh, and Hillāh
al-Hafīd al-Nazīnī	<i>Sādah</i> and sheikhs of Qādirī mystic order; one state minister	-	Sunnī Kurd	71,716	Sulaymāniyyah
as-Sagab	Tribal sheikhs; one deputy	as-Sa'īd, offshoot of Albū Sulṭān	Shī'ī Arab	70,296	Diyālāh
ash-Shallālī	Tribal sheikhs; one deputy	Shammer	Sunnī Arab	62,363	Mosul and Baghdād
ad-Dāmīrī	Merchants; one deputy	-	Shī'ī Arab	61,068	Diyālāh
al-Jāderī	Merchants; one deputy	-	Sunnī Arabized Kurd	59,340	Mosul and Baghdād
al-Mirjānī	Slave-issuing contractors, wheat mill proprietors, and real estate owners; one premier and one senator	-	Shī'ī Arab	58,764	Hillāh and Diyālāh
Atīyyah, al-Ghadbānī	Tribal sheikhs; deputies	al-Ḥmaidī	Shī'ī Arab	56,447	Diyālāh
al-Khaizārānī	Tribal sheikhs; one deputy	'Azzah	Sunnī Arab	55,727	Diyālāh
ad-Dahwī	Merchants; one deputy	-	Shī'ī Arab	54,839	Diyālāh, Baghdād, and Kūī
Dāchachī	Originally merchants; state ministers; two premiers; deputies	-	Sunnī Arab	54,588	Baghdād

((سري للغاية وشخصي وطني الفوري))

العدد / ١٤٧٤ / ١ / ٢ / ك
التاريخ / ١٩٨٢ / ١٢ / ٢٠

الرفيق سعيد مهدي

أمين سر مكتب تنظيم الشمال المحترم

م : الاتحاد الوطني الكردستاني

أمير السيد الرئيس القائد مايلسي :

تركيز التواصل مع الاكرد والعاملين والمتعاونين وزيادة الدعم
والمساعدات المادية والمعلوية لهم في هذه المرحلة لغرض
حمايتهم ، وأزالة التصور والشعور لديهم من أن عملية الحوار
مع جلال ستومر على وضعهم سلباً " وحتى لا تتكرر عقدة
الناضي وما حل بهم بعد بيان آذار ١٩٧٠ .
يرجى التفضل بالاطلاع والايحاز شفوياً الى محافظي
دهوك ، أربيل ، السليمانية . . وكذلك الجهات الاخرى
ذات العلاقة . .

مع التقدير .

سكرتير رئيس الجمهورية

نسخة منه الى /

لاتخاذ مايلزم
مع التقدير .

رئاسة المخابرات
مديرية الامن العامة
مديرية الاستخبارات العسكرية العامة

اطلعت وتم اجراء اللازم
٩٨٢/١٢/٢١

كما أننا نأمل من جانبكم أيضا التمسك من التوجهات والأهداف للحد من بعض الأخطار والتحديات التي حدثت من جانبكم بعض مفاوضات خلال الفترة الماضية .. وأتينا مزاجون لاجراء العمل المشورة التي تشير على نشاط لجنة التنسيق المركزية واللجان الفرعية .

لقد طلب الأمر بعض الوقت لدراسة طلباتكم وقد أكن البيت في بعض منها ولذا لإمكانات المشورة وخاصة ما جاء منها متجما مع النقاط التي أعلقت عليها في بغداد .. أما الطبعات الأخرى فأنها ماتزال قيد الدراسة .. وبعض منها وخاصة الأمور التشغيلية ومستقبل النشاط في المنطقة لابد من دراسته بعناية مشتركة ولتتسبب مستوى لهادى .

وأنتى أمل أن تتمكن من اللقاء بكم في بغداد مرة أخرى لمواصلة المباحثات وأنهار سالم بتم انهارة حتى الآن .. وقد أخبرت الأخ ليهون بالتوجهات المتنامية .
تصاتي لكم ولجميع رؤاتكم مع أطيب التمنيات .

طارق مبرور
١٩٨٤/٤٧

ميرزى الاقتصاد خلال العالقاتى المشورة

بعد التتمية ..

اهتمت على رعاتكم التي نطلبها التي الأخ ليهون وأنتى آسى بكم لروح الإيجابية التي نتمنتها والرغبة الصادقة في حل المشاكل من طريق الحوار والتفاهوت الإيجابي .

وبعد التتمية أود أن أؤكد لكم ولرؤاتكم بأن كثيرا مما نكل من رؤاتكم المشورين كان جيدا من النعة والندوة .. لرؤاتكم المشورين في الحرب والدولة لا يمكن أن يتحولوا بكم توجهات السيد الرئيس والنهج الذي أكدت التمسادة .. وأتينا نتابع هذه المسألة من أجل طلبنا الجانب الإيجابي والمؤمن في كل المسائل على الجانب السلبى ونمر المشورين وأن السيد من التشارين الإيجابي لابد وأن يوصل التي هذه التتمية .

وأرجو أن تتذكروا وأن يتأكد كل رؤاتكم بأننا ناملن فدما في النهج الذي تموزت به محادثاتنا في بغداد .

الحكم الذاتي لكردستان العراق

• مبادئ عامة •

أولاً : مضمون الحكم الذاتي :

- ١ - اقرار حق الشعب الكردي في العراق في حكم مطلقه كردستان العراق ضمن إطار الجمهورية العراقية من خلال مجلس تشريعي يتبعه عنه مجلس تنفيذي .
- ٢ - تعاقب الحكومة المركزية بمؤن رئاسة الدولة والدفاع ، والعاربية و المالية العامة ، والقطيعة المركزية ، والكمارك والمكوس ، والنقل والصناعات الثقيلة ، والتجارة الخارجية ، والهدوك ، والمدل ، و الهيرد والهري والهاتف ، وأما ما عداها فتدخل ضمن اختصاصات الحكم الذاتي لكردستان العراق .
- ٣ - تطبيق مضمون بيان ١١ آذار ١٩٦٠ كأساس لتحقيق ما ورد فيه من حقوق الشعب الكردي القومية .

٤ - المجلس التشريعي :

- أ - يتتبع أعضاءه من طريق انتخاب ديمقراطي حرّتها عددون ومائة أو تتعدى من أية جهة كانت .
- ب - له حق اقتراح التصريحات في حدود اختصاصات الحكم الذاتي الواردة في المادة الثانية على ان لا تعارض هذه التصريحات مع الدستور وعند التعارض بينها وبين القوانين المركزية و مطالبه الجهة المعنية يتمسوى بطلانها بحيثكم الى مجلس الدولة أو محكمة التمييز .

٥ - المجلس التنفيذي :

- أ - يتكون المجلس التنفيذي من رئيس للمجلس ويتم اختياره من بين أعضاء المجلس التشريعي بتكليف من السيد رئيس الجمهورية و من نائبه وعدد من الأعضاء لقاره الاقانات الواردة ذكرها في الفقرة الثانية و لبق القواعد الدستورية والديمقراطية .
- ب - الاقانات التي تشكل مجموعها المجلس التنفيذي هي :

- ١ - الزراعة و الاصلاح الزراعي .
- ٢ - الصحة .
- ٣ - التربية و التعليم العالي .
- ٤ - القلاية و الاصلح .
- ٥ - العاطية .
- ٦ - الاوثان .
- ٧ - العباب .

- ٤ - البلدية والقرويه .
 - ٥ - التجاره الداخليه .
 - ١٠ - العمل والشؤون الاجتماعيه .
 - ١١ - النقل والمواصلات .
 - ١٢ - الامتثال .
 - ١٣ - المفاعلات الطبيه والعنيد .
 - ١٤ - التموين .
 - ١٥ - القنصيه والامصار .
 - ١٦ - السياحه والصايف .
 - ١٧ - الاسكان والتعمير .
 - ١٨ - العاليه .
 - ١٩ - الري .
- ج - للمجلس التنفيذي صلاحيات مجلس الوزراء في الحكومه المركزيه
بالنسبه لمنطقه الحكم الثاني .
- د - يكون رئيس المجلس التنفيذي لمنطقه الحكم الثاني نائبها لرئيس
مجلس الوزراء في الحكومه المركزيه كما ان الاطراف يكونون كوزراء
ولهم الحق في حضور الاجتماعات لمجلس الوزراء .
- هـ - يتولى السيد رئيس الجمهوريه الاشراف على التنفيذ بين الحكم
الثاني والحكومه المركزيه .
- ثانيا : منطقه الحكم الثاني :
- تتضمن منطقه الحكم الثاني المحافظات التاليه :
- أ - أربيل .
 - ب - السليمانيه .
 - ج - نينوى .
- وتتبعها الاقضية التاليه : عفره ، وعيطان ، وحنجار
- د - استحداث مقاطعه جديده أو أكثر تتبعها الاقضية التاليه بجميع
نواحيها ونواحيها :
- ١ - كلري .
 - ٢ - طوير .
 - ٣ - نافعوى .
 - ٤ - كلار .
 - ٥ - مندلى .
 - ٦ - خانقين .

- ٢ - آلتون كوهرى
- ٣ - فامركرم
- ٩ - ترمهچير
- ١٠ - ليلان

ثالثا : اللغة :

- ١ - تدريس اللغة العربية كلغة أساسيه واجه التعليم في جميع مدارس منطقه كردستان و تكون لغة القضاة و المرادف بين مؤسسات الحكم الذاتي و مؤسسات الدوله المركزيه .
- ٢ - تكون اللغة الكرديه اللغة الرسميه في منطقه كردستان و تشمل في الدوائر الرسميه و عهده الرسميه و المدارس و المعاهد و الجامعات مع حمايه حقوق الاقليات في الدراسه بلغتها الأم بجانب اللغتين الرسميه و الكرديه .

رابعاً : الميزانيه :

- لمنطقه الحكم الذاتي ميزانيه خاصه لمد احتياجات المنطقه في العسونه المناطق بمؤسسات الحكم الذاتي ويتم وضعها من قبل المجلس التشريعي و المرارها من المجلس التشريعي و التصديق عليها من قبل السيد رئيس الجمهوريه كما ورد في ماده الثامن من أصل القانون .

خامساً : حقوق الاقليات :

- يتمتع أهنا القوميه العربيه و الاقليات القوميه في منطقه الحكم الذاتي بجميع حقوقها الثقافيه و القاريه و لها حق التمثيل في المجلس التشريعي و المماركه في باقي مؤسسات الحكم الذاتي .

قانون الحكم الذاتي لمنطقة كردستان المعدل

الباب الأول : اسر الحكم الذاتي و مضمونه

الفصل الاول : الاسر العامه

الماده الاولى :

٦ - مضمون الحكم الذاتي :

هو اقرار حق الشعب الكردي في العراق في حكم منطقتهم ضمن اطار الجمهورية

المراقبه من خلال السلطة التشريعيه و القضائيه .

٧ - تتمتع منطقه كردستان العراق بالحكم الذاتي و تدعى بالمنطقه حينئذ

وردت في هذا القانون .

٨ - تحصل المنطقه المحافظات و الاقضية و الفواحي التاليه :

١ - المحافظات : اربيل . السليمانيه . دهوك

٢ - الاقضية و الفواحي : عفره . سنجار . ميخان . رماز . كفرى .

طوز . نالوق . خانقين . مندلي . آلتون

كوبرى . قانزكرم . قرمشهر . ليلان .

٩ - تعتبر المنطقه واحده اداريه واحده لها خصيه منوطه تتمتع بالحكم الذاتي

في اطار الوحدة القانونيه و السياسيه و الاقتصاديه للجمهوريه العراقيه

و تجري التقسيمات الاداريه فيها وفقا لقانون المحافظات مع مراعات احكام

قانون الحكم الذاتي لمنطقه كردستان : المصل .

١٠ - المنطقه جزء لا يتجزأ من ارض العراق و معها جزء لا يتجزأ من شعب العراق

و تكون سعيه اربيل مركزا للحكم الذاتي .

١١ - هيئات الحكم الذاتي جزء من هيئات الجمهوريه العراقيه .

الماده الثانيه : اللغه

١٢ - تكون اللغه الكرديه لغة رسميه في المنطقه و تستعمل في الدوائر الرسميه

و عبه الرسميه ، و المؤسسات و المدارس و المعاهد و في جميع مناسبات

التعليم و مرافقه مع حمايه حقوق الاقليات في الفراضه بلغتها الام بجانب

اللغتين العربيه و الكرديه .

١٣ - تدريس اللغه العربيه كلفه اساسيه الزاميه في جميع مراحل التعليم في

المنطقه ، و تكون لغة التعاطب و المراسله بين مؤسسات الحكم الذاتي

و مؤسسات الدوله المركزيه .

١٤ - لهذا المنطقه كلفه حق اعتبار المدارس التي يدرسون التعليم فيها بمصرف

القطر عن لغتهم الام

١٥ - يوضع التعليم في جميع مراحلها في المنطقه للسماح العامه للدوله مع

مراعات الخصوصيه القوميه للمنطقه .

المادة الثالثة :

٦ - حقوق وحرمان أهلية القومية المرمية والاقليات المتأخيه في المنطقه
صونه ولو أحكام الدستور ، و تلغزم اداره الحكم الثاني بضممان
مارستها .

ب- يمثل أهلية القومية المرمية والاقليات المتأخيه في المنطقه في جميع
مهمات الحكم الذاتي بنسبه مندم الي سكان المنطقه ، و يشاركون
في تولي الوظائف العامه علي هذا الاساس مع مراعاة المؤهلات المطلوبة
لابونا .

المادة الرابعة : القضاء

القضاء مستقل لاسطان عليه لغير القانون ، و تفكيكه في المنطقه جزئياً

لا يتجزأ من النظم القضائي في الجمهوريه المراتبه .

الفصل الثاني : الاسر العاليه

المادة الخامس :

المنطقه وحده ماله استقلاله ضمن وحده ماله الدوله .

المادة السادس :

للمنطقه ميزانيه عامه لسد حاجاتها في المون المناطق بمؤسسات الحكم
الذاتي ، و يتم وضعها من قبل المجلس التنفيذي ، و اقرارها من المجلس
التشريعي و التصديق عليها من قبل السيد رئيس الجمهوريه المراتبه .

المادة السابعه :

تتكون ميزانيه المنطقه من الاجزاء التاليه :

١ - الميزانيه الاعتماديه .

٢ - الميزانيه الاستثماريه السنويه .

٣ - ميزانيات المؤسسات و المعامل و المبالغ الانتاجيه ذات الطابع المحلي

المترجاهه في المنطقه .

٤ - ميزانيات الافاره المطيه و الهدايا و المصايف في المنطقه .

الماده الثامه :

تتالف موارد ميزانيه المنطقه من العناصر التاليه :

٦ - الموارد الذاتية و تتكون من :

١ - ايرادات الضرائب و الرسوم التي تتولى من المنطقه بما فيها ايرادات

الرسوم المقرره للخدمات .

٢ - ائمان الهبعت و اجور الفعالت .

٣ - الصه المقرره من ارباح المصالح و المؤسسات المعموله بميزانيه

المنطقه .

- ٤ - ضريبة العقار .
- ٥ - ضريبة الإيراد الزراعي بما فيها حصة الإصلاح الزراعي من الماصول .
- ٦ - ضريبة المرمات الأساسية و الأمانيه ضمن المنطقه .
- ٧ - ضريبة التركات .
- ٨ - رسوم دوائر التسجيل العقاري .
- ٩ - رسوم تسجيل السيارات و نقل ملكيتها .
- ١٠ - القروض و المنح التي تصفها السلطة المركزيه للمنطقه .
- ١١ - الطوائف الماليه .

ب- تضمين نسبة لا تقل عن ٢٧٥ من الميزانيه الاعتياديه للدوله و المصباح الاستثمار السنوي من عطف التنمية القوميه لقطيعة ثقلات ميزانيه المنطقه بما يضمن نموها و تطورها المتوازن ضمن إطار الجمهوريه العراقيه .

الماده التاسعه :

- تضع حسابات المنطقه لحسابات رفايه نيران الرفايه الماليه .
- الهاب القياس : هيئات الحكم الذاتي و اعتماداتها .
- تعنى مؤسسات الحكم الذاتي بجميع الصلاحيات ضمن المنطقه عندا خون الرئاسه و الدفاع و الخارجيه و الماليه العامه و التخطيط المركزي و الكمارك و المكوس و النفط و الصناعات الثقيله و التجاره الخارجيه و الهدوك و المعدل و الهاتف و البريد و البرق التي تشمل ضمن اعتمادات الحكومه المركزيه .

الفصل الاول : المجلس القشري

الماده العاشره :

- المجلس القشري هو الهيئه القشريه المنطقه من قبل المواطنين نس المنطقه اعطاهها ديمقراطيا حرا و مباحرا دون تدخل من أجه كاست .
- و يتحدد تكوينه و تنظيمه و سير العمل فيه ، و شروط الفاعلين لمنوبته بقتانون .

الماده الحادي عشر :

- ٦ - يتعقب المجلس القشري ، رئيسا و نائبا للرئيس و أمينا للسر من بين أعضائه .

ب- تتمتع جلسات المجلس بحضور أهلبيه عند أعضائه و تعقد قراراته بأهلبيه عند الحاضرين ، إلا اذا تعرض على خلاف ذلك في قانون المجلس القشري .

ج - إصدار القرارات التعصيمية ذات الطابع المحلي في الأمور التي تفرع عن اختصاصاته ، بما في ذلك القرارات العامة بالرسوم والضرائب المحلية على أن لا يتعارض ذلك مع الدستور ومع المبادئ الأساسية المنصوص عليها في القوانين المركزية .

د - إقرار خطة التنمية للمنطقة ، التي يمدتها المجلس التنفيذي .

هـ - اتخاذ القرارات التعصيمية الإلزامية والتي تهم إدارته كإلزام الدوائير الرسمية وعهده الرسمية والمؤسسات والمنشآت والمسالج ذات الطابع المحلي في المنطقة .

و - التصديق على الميزانية العامة للمنطقة .

ز - مناقشة ومساندة أعضاء المجلس التنفيذي في الشؤون التي تدخل في اختصاصاتهم .

ح - طرح الثقة بالمجلس التنفيذي أو بواحد أو أكثر من أعضائه وبمضى من مهته من حيث الثقة منه ، ويتخذ قرار سحب الثقة بأغلبية عدد الأعضاء المكونين للمجلس التعصيمي .

ط - تكون لجميع القرارات التعصيمية التي يتخذها المجلس توه القانون .

الفصل الثاني : المجلس التنفيذي

المادة الثانية عشر :

أ - المجلس التنفيذي هو الهيئة التنفيذية لإدارة الحكم الذاتي في المنطقة .

ب - يتكون المجلس التنفيذي من الرئيس ونائبه وعدد من الأعضاء مساو لعدد الأمانات الواردة ذكرها في الفقرة (ج) من هذه المادة أو يزيد عليه بمضروبين .

ج - يكلف رئيس الجمهورية أحد أعضاء المجلس التعصيمي لرئاسة المجلس ويشكل المجلس التنفيذي وفق الفواحد الدستوري والديمقراطية .

د - يختار الرئيس المكلف أعضاء المجلس التنفيذي ونائبها له من بين أعضاء المجلس التعصيمي أو ممن يتوفر فيهم شروط المصوبه ويقدم إلى المجلس التعصيمي لطلب الثقة ، وعند حصول الثقة بأغلبية عدد الأعضاء المكونين للمجلس يصدر مرسوم جمهوري بتشكيل المجلس التنفيذي .

هـ - يكون رئيس المجلس التنفيذي نائبها لرئيس الوزراء في الحكومة المركزية وباقي الأعضاء كوزراء ، ويحل لهم حضور اجتماعات مجلس الوزراء في الحكومة المركزية .

و - لرئيس المجلس التنفيذي صلاحيات رئيس مجلس الوزراء بقدر تعلّق الأمر بالمجلس التنفيذي في المنطقتين ، و للمجلس صلاحية مجلس الوزراء بالنسبة للمنطقة و تتمتع بالتخصيص الممنوح و له الحق في إصدار الأنظمة وقرارات القرارات فيما يخص المنطقة .

ز - يتمتع أعضاء المجلس التنفيذي (الأمانة العامة) بصلاحيات الوزير المنتدب في السلطة المركزية ، كل فيما يخص أمانته ، والدوائير التابعة لها .

ح - ترتبط بالمجلس التنفيذي الامانات التالية :

- ١ - الري .
 - ٢ - الناحية .
 - ٣ - التربية والتعليم المالي .
 - ٤ - الثقافة و الاعلام .
 - ٥ - الاسكان و التعمير .
 - ٦ - الزراعة و اصلاح الزراعي .
 - ٧ - الصناعات الخفيفة و الثقيلة .
 - ٨ - النقل و المواصلات .
 - ٩ - الشباب .
 - ١٠ - الهندسة و الفيزياء .
 - ١١ - المصايد و السياحة .
 - ١٢ - التجارة الخارجية .
 - ١٣ - الاوقاف .
 - ١٤ - العمل و الشؤون الاجتماعية .
 - ١٥ - الصحة .
 - ١٦ - العموم .
 - ١٧ - التنمية .
 - ١٨ - المياه و الشؤون الاقتصادية .
- ط - ان جميع الدوائر الرسمية و شبه الرسمية و المؤسسات و المنظمات في المنطقة التابعة للوزارات المركزية ترتبط ارتباطاً مباشراً بالامانات ذات العلاقة لها و تنجماً .
- ي - يخول السيد رئيس الجمهورية الاعتراف على هيئات الحكم الذاتي ، و ترفع قرارات المجلس التنفيذي الى رئاسته فيما يخص رئاسة الجمهورية .
- ن - لرئيس الجمهورية أعضاء رئيس المجلس التنفيذي من نفسه و من هذه الحالة سيُختار المجلس من قبله .
- د - في حالة حل المجلس التنفيذي لا يمكن التفرقة بين رئيس المجلس

بتنفيذ الامور البارزة فقط الى حين تشكيل مجلس جديد عيسى الآ
بتجاوز ذلك مدة اقصاها خمسة عشر يوما .

المادة الثالثة عشره :

تلقى أحكام أية قوانين تتعارض مع أحكام هذا القانون ، وعند تعارض
أحكامه مع قوانين اخرى ، يطبق أحكام هذا القانون .

المادة الرابعة عشره :

- أ - ترتبط وظائف المنطقه برئيس المجلس التنفيذي .
- ب - يرتبط الأمن الداخلي للمنطقه و الاجهزه المسؤوله عن النظام و
الأمن الداخلي فيها بالأمانه الداخليه و تنفيذها .
- ج - يستعين المجلس التنفيذي في ممارسه صلاحياته بالمكاتب التاليه :
 - ١ - مكتب المجلس التنفيذي .
 - ٢ - مكتب المناقصه و التفويض .
 - ٣ - مكتب الأحكام و التعطيل .

المادة الخامس عشره :

يمارس المجلس التنفيذي الصلاحيات التاليه :

- أ - ضمان تنفيذ القوانين و الانطه .
- ب - الالتزام بأحكام القضاء .
- ج - انشاء المعانيه و ضبط الامن و النظام و حمايه المرافق العامه
الوطنيه و المطبه و أموال الدوله العامه و الخاصه .
- د - اصفار القرارات في كل ما تلغزه ضرورات تطبيق أحكام القرارات
التشريعيه المطبه .
- هـ - اعداد مبرومات الخطط التفصيليه للمؤن الاقتصاديه و الاجتماعيه
و المشاريع التنمويه و مؤن التربيه و التطعيم و التعليم العالي
و الصحه و العمل بشكل يتسجم مع التخطيط المركزي العام للدولته
و رفعها للمجلس التشريعي للتصديق عليها .
- و - تعين موظفي اداره الحكم الذاتي الذين لا يتطلب تعيينهم اصدار مرسوم
جمهوري أو موافقه رئيس الجمهوريه و وفق قوانين العدمه و الملاكه و
تسرى عليهم أحكام القوانين المطبقيه على موظفي الجمهوريه المراتبه .
- ز - يكون الموظفون في التقسيمات الإداريه التي تشكلها أغلبيه كرتبه من
الأفراد مع مراعات ما جاء في المادة الثالثه من هذا القانون .
- ح - تنفيذ ميزانيه المنطقه وفق القوانين و الاسس المعمده في نظام
المناقصه للدولته .
- ط - اعداد تقرير سنوي عن أوضاع المنطقه يرفع لرئيس الجمهوريه وللجلس
التشريعي .

الهياكل الثالث :

العلاقة بين السلطة المركزية و هيئات الحكم الذاتي

المادة السابعة عشرة :

ما عدا المصالحات التي تمارسها هيئات الحكم الذاتي وفقا لأحكام هذا القانون تعود ممارسة السلطة في جميع أرجاء الجمهورية العراقية إلى الهيئات المركزية أو من يمثلها .

المادة السابعة عشرة :

٦ - دوائر السلطة المركزية في المنطقة تضع للوزارات التابعة لديها و تمارس عليها في حدود اختصاصاتها ، و هيئات الحكم الذاتي رفد التفويض عنها إلى الوزارات التابعة لها .

ب - يحين و يتفق مدير و الدوائر الوارد ذكرها في الفقرة (٦) من هذه بأمر من الوزير المختص بعد التشاور مع رئيس المجلس التنفيذي .

ج - يحين و يتفق منسوبي الدوائر الوارد ذكرها في الفقرة (٦) من هذه المادة وفق القواعد و الصلاحيات المعمول بها في الجمهورية العراقية مع مراعاة ما جاء في الفقرات السابقة .

د - للسلطة المركزية في حدود اختصاصاتها حق التوجيه العام للقرارات المحلية الوارد ذكرها في المادة الثانية عشر .

المادة الثامنة عشرة :

٦ - تمارس الرقابة على مشروعية قرارات هيئات الحكم الذاتي محكمة دستورية عليا .

ب - لوزير العدل أن يضمن في قرارات هيئات الحكم الذاتي أمام محكمة دستورية عليا ، لسماحتها الدستور أو القوانين و ذلك خلال ثلاثين يوما من تاريخ تبليغ الهيئات المركزية بها .

ج - يضمن في قرارات هيئات الحكم الذاتي أمام المحكمة الدستورية العليا يوقف تنفيذها حتى نتيجة الفصل فيه .

د - تفصل المحكمة الدستورية العليا في الطعن خلال مدة أقصاها ثلاثين يوما من تاريخ تقديمها إليها ، و تكون قراراتها قطعية .

هـ - تعتبر قرارات هيئات الحكم الذاتي التي تقرر المحكمة الدستورية العليا عدم مشروعيتها ملغاة كلاً و جزئاً من تاريخ صدورها و تزال جميع الأثار القانونية التي ترتبت عليها .

و - تمارس المحكمة الدستورية العليا الرقابة على مشروعية القوانين و القرارات التي تصدرها السلطات المركزية ، لكن لا تتعارض مع الصلاحيات و الاختصاصات الممنوحة لهيئات الحكم الذاتي .

ز - لرئيس المجلس التنفيذي أن يطمئن في القوانين والقرارات المصادرة من قبل السلطات المركزية التي تقارض مع الصلاحيات والاختصاصات الممنوحة لهيئات الحكم الذاتي وفق هذا القانون أمام المحكمة الدستورية العليا .

ح - يراعى في أسلوب الطعن والفصل في تنازع القوانين كما ورد في الفقرة (ج) و (د) و (هـ) و (و) من هذه المادة .

المادة القابعة عنده :

أ - لرئيس الجمهورية أن يحل المجلس التشريعي في حاله فعثر ممارسته لصلاحياته بسبب استقلاله نصفاً أمثاله أو عدم توافر النصاب القانوني خلال ثلاثين يوماً من تأريخ دعوى الانقضاء أو بسبب عدم منح الثقة المنصوص عليها في الفقرة (د) من المادة الثانية عشرة من هذا القانون لأكثر من مرتين متتاليتين ، أو في حاله عدم امتثاله لقرارات هيئة الرقابة المنصوص عليها في المادة القابعة عنده من هذا القانون .

ب - في حاله حل المجلس التشريعي يستمر المجلس التنفيذي في ممارسته صلاحياته الى حين انتخاب المجلس التشريعي الجديد في مدة انصافها تسعون يوماً من تأريخ صدور المرسوم الجمهوري بحله .

المادة العشرون :

ينفذ هذا القانون من تأريخ نشره في الجريدة الرسمية .

تطبيع الأوضاع في كردستان بأنها بالظروف والأحوال الاستثنائية :-

١ - بحسب مقرر عام ١٠ جميع المحكومين والموقوفين والهاربين والمجبرين واللجئين لأسباب سياسية والمطلقين (بقوات الهيئته) من الكرد وغيرهم من المدنيين والمسيكين فيها (ويعمل العسكري وجميع منسوبي القوات المسلحة من الجند والشرطة وقوى الأمن الداخلي وحرس الحدود) . ويعمل هنا الموقوفون الموقوفون الأصليين والتعمية والتأثير المدني . ويرفع الحيز من أموالهم المنقوله وغير المنقوله وتلغى قرارات الصادره التي صدرت بحقهم و ترفع التعميم المائل للمقتضين منهم و اعاده جميع حقوقهم الميمه و الطلاق سراح المحكومين والموقوفين والمجبرين المسمولين بهذا الاعلاء من الجبون والمواقف والمقتلات .

٢ - اعاده الموظفين والمستعدين والمال و منسوبي القوات المسلحة فيها و مراتب من العسكريين والشرطة وقوى الأمن الداخلي وحرس الحدود من الأكراد وغيرهم المفسولين والمنهاة خدماتهم والمستغنى عنهم والمزولين والمائلين على التعاقد لأسباب سياسية باعادتهم الى العمل دون التقيد بالطلاق و اعتبار مدة تضييقهم أو تسليم أو تقاعد أو عزلهم عدمه لتسليمه لاهواز الملازم والترقيع والتقاعد .

٣ - اعاده الموظفين والمستعدين والمال المنقولين من دوائريهم أو اختصاصاتهم الأصلية الى دوائر أو اختصاصات أخرى أو الى محافظات أخرى داخل منطقتهم الحكم الذاتي أو خارجها لأسباب سياسية . اعادتهم الى دوائريهم و مملات عملهم السابقه .

٤ - اعاده الطلبة المفسولين والمطرودين والمحكومين والموقوفين والهاربين واللاجئين لأسباب سياسية أو المطلقين بقوات الهيئته باعادتهم الى مناصبهم و مناصبهم و جامعاتهم و تخصيص منح دراسية للمحتاجين منهم لتمكينهم من مواصلة دراساتهم و عدم احتساب سنوات غيابهم سنوات رسوب . قبول الطلبة الأكراد في جميع المدارس والمعاهد والدور التمهيدية و المتوسطة و الجامعات فيها المدنية والعسكرية وكذلك الهيئات العلمية و الزمالات و الأبحاث الدراسية و المنح داخل العراق و خارجيه بدون استثناء أو تأخير و حسب الكفايه .

٥ - اعاده السكان المبرطين سواء من القرى أو الأضية أو السراحيس الكردية الى مناطق أخرى داخل منطقتهم الحكم الذاتي أو خارجها . اعادتهم الى قراهم و أماكنهم الأصلية حسب جدول زمني و تموضعهم تبعاً عادلاً مما أصبح من أضرار بسبب الترحيل و تطوير مناطقهم و ذلك بإسراع جميع الخدمات إليها لكن تصبح حسب قابليتها و الكفايات الطبيعية والزراعية المتوفرة فيها مراكز متطورة للزراعة و تربية الحيوانات و الدواجن و الصناعات

- الفيلد و مناطق للساحه و الاصطفا و ذلك لتدم الأمن و الدفاع الوطنى
 بجانب الاسهام فى تطوير و تقدم اقتصاد عموم القطر .
- ٢ - اعاده السكان العرب الذين أسكنوا فى مناطق كردية غير مناطقهم
 الاصليه الى أماكنهم السابقه .
- ٣ - اطلاق سلاح البارزانيين و اعادتهم الى أماكنهم الاصليه و عمولهم
 باحكام الفترتين أولا - اولا - ٢ من هنا الهمان .
- ٤ - اطلاق سلاح الاكراد الفيليين و الساح للعرطين و المهجرين منهم
 داخل القطر أو خارجه بالموده الى القطر و السكنى فى مناطقهم الاصليه
 أو منطقتهم الحكم الثانى و عمولهم باحكام الفترتين اولا - ١ و اولا - ٢ من
 هنا القرار .
- ٥ - تطبيق قانون الاصلاح الزراعى فى المنطقه الكرديه و تعديله بمشكل
 بضمن سلحه الفلاح و تسليه الملاتات الاقطاعيه بمسوره نهائيه و حصول
 جميع الفلاحين على قطع مناسبه من الاراضى و اعطائهم من ضريبه الارض الزراعيه
 المتراكمه عليهم خلال الفتره السابقه .
- ٦ - اعاده تأسيس المجمع العلمى الكردى و يكون له كتابه العاصيه و بماد
 العمل بقانون المجمع العلمى الكردى رقم ١٣٣ لسنة ١٩٢٠ و بمعدل قانون المجمع
 العلمى العراقى الحالى على هذا الاساس و نقله الى عاصمه الحكم الثانى و
 ارتباطه كمركز بالمجمع العلمى العراقى .
- ٧ - تخصيص رواتب تقاعديه للموائل الذين أستشهدوا أو أعدموا فى الظروف
 الاستثنائيه السابقه و كذلك لغيرهم من الممولين بسبب تلك الظروف و تأمين
 السكن المناسب لهم وفقا لتفريع خاص بمصدر لهذا الغرض و عمولهم بالامتيازات
 المتدومه لهنها الوطن .
- ٨ - مشاركه الاكراد فى الحكم دون تمايز فى تقلد الوظائف العامه هنا فى
 ذلك المناسب الهامه فى الدوله كالتوزعات و قيادات الجبر و غيرها مع مراعات
 الكفاءه .
- ٩ - اقرار العصب الكردى فى اعماق منظمات سياسيه و ثقافيه و مهديه
 و اجتماعيه و أتبنيه بها فيها الفهميه و العلمين و الطلاب (كما جاء فى
 بيان ١١ آذار) .
- ١٠ - رفع الحصار الاقتصادى عن منطقتهم كردستان و الناهى بطاقتات التعمين
 و توفير المواد الاستهلاكيه و الخنائيه بجميع أنواعها للمنطقه و تسديد
 الرقاب على المتلاعبين بقوت العصب و المعارفين للتسميره المقرره و المهجرين
 و المحتكرين و تسديد المقاب عليهم .

١٦ - اعاده جميع الخدمات والاموال الضخمة والممرات والتعمير السكاني
منطقة كردستان بما في ذلك مشاريع الري والسدود والزراعة والكهرباء
والصناعة والمبارى والمياه والطرق والجسور وانفاة السمسطين
والمستشفيات والمستوصفات ودور السكن وجميع المشاريع على اختلاف
انواعها سواء الموقوفة منها أو الملتأه أو المشاريع الجديده و وضع خطة
لتطوير المنطقه و تخصيصها بما أساهبا من تلفة خلال الفترة السابقه وذلك
وفق مفايح الموازيات السنويه أو خطة التقسيم القوميه و تخصيص الموارد
اللائمه لذلك .

١٧ - حل الطارز الخاصه و تلبية حجب و تواجد القوات المسلحه في مدن
و قسبات و قرى كردستان و رفع حواجز الطرق والرياحا و اعاده الوضع السكاني
الحال الطبيعيه تلك التي وضعت لمقاتله الهيمنه و مع مراعات متطلبات
الضمان الوطني ضد العدوان الأبراني .

١٨ - منع تدخل القوى المسلحه و الاجهزه الضخمة و الحزبيه في حياة المواطنين
الخاصه و الخروج على الصلاحيات و الامتصاصات الممنوعه لهم قانونا و احترام
القوانين و حقوق الافراد الديمقراطييه و القانونيه كافة .

١٩ - عدم ممارسه الضغط على المواطنين الاكتراد للانتماة الى حزب البعث
المرئى الاشتراكي و الجهر الضخمي و عدم ربط ممارستهم لحقوقهم و حصولهم
عليها و تطبيق مصالحهم بذلك الانتماة .

حول تطبيع الوضع في مدينة كركوك وجعلها مدينة تعبر عن القلام
الغضالي بين العرب والكرد والتركمان مدينة القامح القومسي
و تجسد الوحدة الوطنية العراقية :-

- ١ - اعاده الموظفين و المستخدمين و المال المتسولين و المطالين على
القيام و الممولين أو المتناه خدمتهم و المتقضى عنهم أو المتسولين
الى المحافظات الاخرى من الاكرد و غيرهم لأسباب سياسية ه اعادتهم الى
وظائفهم في كركوك و كذلك اعاده غير هؤلاء من الذين تم ترحيلهم الى خارج كركوك
ه اعادتهم الى أماكنهم الاصلية في كركوك و تأمين سكن ملائم لهم و تمويضهم
عن الأضرار التي لحقت بهم من جراء ذلك تمويضا عادلا و كذلك اعاده الطلبة
المتسولين أو المتسولين من مدارسهم ه اعادتهم الى مدارسهم في كركوك و عدم
اعتبار مدة تفويضهم سنوات رسوب .
- ٢ - النافذ قرارات الصانده و رفع الحيز عن الاموال المنقوله و غير المنقوله
للمواطنين الاكرد و اعادتها الى أصحابها عينا أو تمويضهم تمويضا عادلا في
حاله عدم بقا ذلك الاموال .
- ٣ - اعاده الفلاحين الاكرد المهيئين من ضواحي كركوك و القرى التابعة لها
الى أماكنهم الاصلية و تمويضهم تمويضا عادلا عما أصابهم من أضرار .
- ٤ - رفع الحظر من سكنى المواطنين الكرد في جميع أحياء مدينة كركوك و
ضواحيها .
- ٥ - رفع الحظر على عمل المواطنين الاكرد في دوائر الدوله الرسميه و
عنه الرسميه و مؤسسات النفط و الكهرباء و الكهريما و غيرها من دوائر القطاع
الاستراكي و المصنط و الخاص في مدينة كركوك و ضواحيها .
- ٦ - رفع القيود المفروضه على الصرافات القانديه التي بحق للمواطنين
الاكرد اجراما في مدينة كركوك و ضواحيها و اطلاق حد الصراف القانديه
لهم بالتملك و البيع و العزاه و غيرها لجميع الاموال المنقوله و غير المنقوله
و حد الهنا و التعمير دون تدخل أجهزة الأمن أو الاثارة .
- ٧ - اعاده الفراسه باللدن الكريه في جميع مدارس الاحياء و الضواحي
الكريه في كركوك .
- ٨ - اطلاق حربه العظيمات المهديه و الفقاويه و السياسيه و اللغويه
و اللغويه و الاجتماعيه الكريه و ممارسه نشاطها في مدينة كركوك .
- ٩ - النافذ الاعتيادات المقرره لتفجيع المواطنين العرب في المحافظات
الاخرى للانتقال الى مدينة كركوك و السكنى فيها و النافذ اجراءات التمريب و
السكان القرى .

- ١٠ - اعاده الاسماء الكرديه للامم و العنصر و الصلات التجاربه و
عبرها من القرى و القصبات الكرديه التي اهدلت اسماها الكرديه بأسماء
أخرى .
- ١١ - مراعاة التوازن القومي في تقلد الوظائف العامه في دوائر الدوله
الرسميه و شبه الرسميه بما فيها الوظائف التابعه للسلطه المركزيه .
- ١٢ - يتمتع المواطنون التركمان بجميع حقوق اهلانهم العرب و الكرد دون تميز
في منبهه كركوك أو شواحيها .

ملاحظات أساسية لإعداد الوطن الكردستاني على مشروع
ميثاق العمل الوطني وعلى النظام الداخلي والقواعد
العمل في الجبهة الوطنية والقومية التقدمية .

: ملاحظات عامة :

- ١- يخلو المشروع والنظام من بيان وإبراز الدور الوطني للاتحاد الوطني الكردستاني ويجاهله كلياً . لذلك نقترح ذكره بشكل واضح .
- ٢- يخلو المشروع من الإشارة إلى نضالات الأمة الكردية في سائر أنحاء كردستان وضرورة اسنادها ودعمها باعتبارها نضالات أمة مريضة: شقيقة للأمة العربية وملاحمة معها كفاحياً وباعتبار وجود القومية الكردية في الجمهورية العراقية التي سخامن وتتماهف قلبياً مع هذه النضالات . وهي القومية الرئيسية الثانية في العراق مما يجعل الدولة العراقية ملزمة باسناد ودعم نضالات الامنيين الشقيقتين العربية والكردية ، وباعتبار ان المشروع يتضمن الإشارة وبجعل خاص إلى الأمة العربية وقضاياها ويجاهل شقيقتها الأمة الكردية مما يتناقض مع مبدأ المساواة السياسية والحقوقية بين العرب والاكرد في العراق . ثم ان الميثاق يتضمن دعم واسناد نضالات شعوب مهددة من العراق بينما يهت من نضال جيرانه وهو نضال وطني مشروع ، ونضال تقدمي عادل يخدم القضايا العربية والانسانية وقضايانا العراقية .
لذلك نقترح اضافة البند التالي إلى الميثاق :
- اسناد ودعم نضالات الأمة الكردية : الشقيقة التاريخية للأمة العربية والمخالفة معها استراتيجياً ، ضد الاستعمار والعهيونية والديكتاتورية والاضطهاد القومى والدينى ومن اجل استكمال حقوقها المشروعة القومية والديموقراطية بما فيها حقها في تقرير ميعها بنفسها . وتقيم " الجوت " علاقات فعالية وعلاقات المساو وسبباً للمساعدات مع القوى والاحزاب التقدمية الكردية المناهضة في سائر أنحاء كردستان لان النظام الداخلى يحصر العلاقات الخارجية بالجوت فقط .
- ٣- يخلو النظام والمشروع من الإشارة إلى ضرورة معاداة الانفعالية والانصهارية الاندماجية مما لانهما ترطان رئيسيان للوحدة الوطنية للشعب العراقي: فكما ان النزعات الانفعالية تقوى الوحدة الوطنية فان النزعات الانصهارية والاندماجية تفسد الوحدة الوطنية ايضاً وتثير العداوات والبغضاء والتفرقة في الصف الوطنى العراقى .
- ٤- لايمال الميثاق بصورة شاملة وواقعية مسألة تطوير الحقوق القومية والديموقراطية للشعب الكردى في العراق لذلك نرى النص صراحة على النضال المشترك من اجل ذلك ومن اجل تطوير الحكم الذاتى لمنطقة كردستان وتطوير وتقوية مؤسساتها ليواكب تطوير هذه الحقوق القومية والديموقراطية للشعب الكردى وازدهاره ويتناسب مع تطور علاقاته الوحدوية مع الأمة العربية في سائر ديارها .
- ٥- يخلو الميثاق من ضرورة النص على عدم التحالف والاتفاق مع الدول الرجعية . وبرهنت الاتفاقيات العراقية التركية ضرورة التنبه إلى هذه النقطة الخطيرة . اذ لا يليق بدولة متحررة تعلن معاداتها للامبريالية والصهيونية وللتمييز العنصرى ولا يحكم توجد فيه جبهة ينس ميثاقها على (دعم حركات التحرر كافة وتأييد مطالبها في الاستقلال والحرية) ان يتحالف او يتعاون مع دولة مفترقة في الرجعية تعبر ركيزة للحلف

للحلف الاطلسي الاستعماري العدواني في منطقة الشرق الاوسط وغيم علاقات مع اسرائيل والمهيوتية الدولية وعضب كردسان المركزية ولواك الاسكندرونه السليب . ومد من ؟
 عد الثوار المناطلين في كردسان تركيا بينما يجب دعم هؤلاء الثوار وفسق جميع المقابيل النضالية والقيم الثورية ووفق مسلمات الوحدة الوطنية العراقية ومنطلبات الاخوة العربية الكردية . لذلك نرى ضرورة ادخال نص يحرم التحالف والانفاق مع الدول الرجعية المرتبطة بالاحلاف الاستعمارية والمعادية للامنيين الشيفيين العربية والكردية .
 ٦- من المفروض ان يتغمن ميشاق العمل الوطني العبادئ الاساسية للتحالف الوطنى والاهداف الرئيسية للشعب والاسس والمبادئ العامة للسياسات الوطنية والقومية والاجتماعية والتنموية والترسوية والخارجية وغيرها ومع ذلك فعاكنا نتوقع حصر الهجوم على سورية دون كل الدول العربية الرجعية والمعترفة باسرائيل عدوة العرب الاساسية او العميسلسية للاستعمار عدو العرب الاول . ولكننا فوجئنا بحصر الهجوم على سورية في باب المسألة الكردية وكأنه اريد به استفزاز الاتحاد الوطنى الكردستانى واهانتة في باب المسألة لم نخف عنكم اراءنا واختلافنا معها حتى قبل الحوار معكم بسنتين بهذا الخصوص التى نلخصها مجددا فيما يلى :

على الرغم من ملاحظتنا الجدية على موقف سورية وعلاقتها بايران فاننا نتمنى ان يعود التضامن العربى والتعاون العربى ليحلا محل العرقلة وتبادل الشائتم والالهامات . ثم اننا نعتبر الدعم السورى للاوك وللحركة الكردية القومية موقفا تقديما ومشكورا . لذلك لايمكن للاوك ان ينكر الجميل ويشتم الذين ساعدوه في الضيق والايام العسمة . هذا مع العلم ان دولا عديدة بينها الاتحاد السوفياتى وفرنسا والسعوديه والجزائرس تبذل جهودا حثيثة لتحسين العلاقات السورية العراقية ومعلوم ان العراق يؤيد ويمبارك هذه الجهود . فكيف يتفق هذا مع ادخال نص خطير كهذا في ملت ميشاق العمل الوطنى للوقت ؟!

اما اذا كان المقصود مساعدة قيادة البارزاني فان الدول العربية القريبة من العراق الان هي التى ساعدتها كثيرا واغرقت عليها الدعم ومنها الاردن والسعودية في فلماذا تخميس سورية بالهجوم وفي معرض الحديث عن المسائل اذا لم يكن الغرض منه هو اهانة الاوك واطهاره بمظهر القوة الشاكرة للجميل والمستهزئة بالغيم والاصول فس العلاقات وهذا ما سابه بالاوک وترفضه فحاشا بالاوک ان يكون كذلك .

٧- لقد صيغ ميشاق العمل الوطنى دون مراعاة الاوك ومواقفه وماضيه النضالى وعلاقتائه ومشاعره . بل واكثر من ذلك فقد صيغ لحرش الاوك في زاوية الرضى للميشاق او الرضى والادانة لماضيه النضالى .

ودعونا نمارحكم ايها الرفاق بالصراحة المعهودة بيننا بان الاوك يعتز وايضا اعتراز بماضيه النضالى وعلاقاته الوطنية والعربية والدولية التى خلت من كل مايحيى او يخالف العبادئ التقدمية والثورية التى جبل عليها الاتحاد الوطنى الكردستانى ومد نشأته في وبالتالي فمن طلب المستحيلات الثمور بان الاوك سينكر لماضيه النضالى ويدين صفحاته العملية بالامجاد النضالية والمواقف التقدمية المعغمه بروح الاستقلالية والحرس على الاخوة العربية الكردية ومعاداة الاستعمار والمهيوتية والرجعية . وهذه حقيقة نلصمها في سرد الماضى ، وسرد المسألة الكردية وملاساتها وسرد مايسميه الميشاق بالحكم الدائى وانجازاته التى تعرفون اراءنا جيدا فقد كررتها مرارا ونكرارا . فلو كنا معتقدين بمثل هذا السرد فلماذا النضال الدامى والملى بالنضحيات والقداء . وتقديم اكثر من ثلاثة الاف شهيد من خيرة وابل من انجبتهم القومية الكردية ؟ هل نريدون ان ندين هذا النضال ونضحيات شهدائنا وبطولات رفاقنا فس

المشارك والنجوى وعلى امواد المشائق ؟ تلك البطولات التي نعبرها مفعرة لا لسلاوك محسب بل وللامة الكردية بأسرها ايها .

ان سرد الماص يجب ان يقتصر على المسائل الاساسية المنعفة عليها والاسـجـازات الوطنية العامة التي تجمع عليها لا فرض وجهة نظر معاكسة لوجهات نظرها ونفس امور اساسية ومنها القضية الكردية بالذات ! فكيف يمكن لمن يريد التحالف النعالي مع الاول حقا ان يطلب المستحيل منه ؟! هلا يعني ذلك دعمه الى موقف الرخص ؟!

ثانيا : ملاحظات على مشروع ميثاق العمل الوطني :

١- ان المشروع يبدأ بالاطراء والشياء للمهد الممتد من ١٧ تموز ١٩٦٨ الى اليوم بشكل ملفت للنظر، وكأنه لم تقع حالة طلبية واحدة خلال تلك الفترة ، بينما الواقع خلاف ذلك .

وإذا كان لابد من تقييم للمرحلة السابقة فكان من الضروري ان يكون موضوعيا يبرر حالات الايجاب ويشير إلى حالات السلب ، لذلك فنحن لانتفق مع الكثير مما ورد في المشروع وخاصة الى الصفحة ٤٣ ، بل نرى حذف هذه الصفحات كلها ، لانها ليست الا مقدمة طويلة لانصاف الى ميثاق العمل الوطني المنشود نمورا جديرا بالاهتمام ، وانما تشير النقاش والجدل على قضايا لا نتفق معكم حولها .

اضافة الى ان الاتحاد الوطني الكردستاني عندما يدخل الجبهة يكون ملتزما بما اتفق عليه معها الاطراف الاخرى ، وينتهي ما اتفق عليه معها ، فهو بكل تأكيد لا يكتسب ملتزما بتصورات سابقة لم يسهم هو في وضع خطوطها ولا سياسيات لم يشترك هو في رسمها ولا يتفق معها ، بجانب ان بعض هذه التقييمات الواردة في المشروع السابقة فيما اذا نيناها الاتحاد الوطني الكردستاني فهذا معناه انه يدين موقفه السابق ومواقفة التي نيناها منذ تأسيسه الى اليوم ، لذلك فمن الافضل ان نترك هذه التقييمات للمؤرخين والمحللين السياسيين ونركز على ما يجب عمله من جميع الاطراف وجماساهير الشعب من اجل الدفاع عن العراق وتطويره .

والغريب في الامر ان روح الشاء للمرحلة الماضية كما هيمنت على القسم الاول من المشروع واخذت تعبر عن نفسها خلال ٤٣ صفحة قد فرضت نفسها على القسم الثاني: " المهمات المستقبلية " والذي كان حظه عشرين صفحة اخرى ، ولم يستطع المشروع النخلص من هذه الروحانية واللاحقة بنجاح بما يخدم شعبنا العراقي ووحدة تراب الوطن . اما اذا بقينا دائرين في مناقشة قضايا التقييم او تقييم القضايا فان الوقت يدركنا وشعبنا احوج مايكون الى الوقت في هذه المرحلة ومن الضروري ان نتبعد عن الدخول في متاهات مناقشات الماضي ، فلا يثدنا الماضي الى نفسه بل نعمل من اجل الحاضر والمستقبل فالحاضر نعيشه والمستقبل نتطلع اليه .

٢- في القسم الثاني - المهمات المستقبلية .. نرى اعادة صياغتها بحيث يكون اكثر تحدينا للمفاهيم واكثر دقة في التعبير، فمثلا نحن لانتفق مع ما ورد في الفقرة - ٧ - حول المسألة الكردية ، فبجانب ان المشروع في هذه الفقرة لا يخرج عن تقييم الماضي بالشكل الذي يبرئنيه هو ، ودون ان يكون لديه تصور مستقبلي لتطوير الحكم الدائسي وترسيخ التعايش العربي الكردي .. فانه يتهم الحركة الكردية بالطلبية نارة وبالارتباط بالاجنبي والعمالة نارة اخرى . دون ان يحاول فهم القضية الكردية ، فالمشروع يبذل جهوده

لرسيات بعض الجهات الكردية بالقوى المعادية وبعض الأطراف من متروية الحركة الكردية، وهذا امران مختلفان اتد الاخلاق ومنفصلان من بعضهما البعض تمام الانفصال ، وان عاجل في كردستان من نشاطات عد الحكومة يهود معظمها نتيجة ردود الفعل من مواقف وممارسات الانظمة المتعاقبة والمسؤولين الحكوميين في كردستان ، لقد كان الاجدر ان يقيم المشروع حركة الشعب الكردي القومية بحورة موضوعية حتى ينجح لها من خلال صوره هذا، الحلول لا ان ينجح حول القضية الكردية لئلا سوداء نتجب الرؤية الواضحة ، ويخلق في الوقت نفسه لدى الطرف المقابل مشاعر سلبية على المل للهدير .

٣- لدينا ملاحظات حول مفهوم الحزب القائد كما نسمعه خلال الحوار :

فالمفروض ان يكون مفهوم الحزب القائد اعترافا من اطراف الجبهة بالدور القيادي المتميز للحزب القائد في قيادة الدولة والقوات المسلحة ومسيره البلاد وتقسيمها الانجازات الاقتصادية والاجتماعية والتنموية وغيرها مع مراعاة استقلالية اطراف الجبهة الفكرية والفلسفية والتنظيمية والسياسية باعتبار ان الجبهة هي "تحالف كفاش طوي بين الاحزاب والقوى والعناصر الوطنية والقومية التقدمية وهي كما نصت المادة الاولى من النظام الداخلي .

وعلى ان لايعنى الدور القيادي الافراد بالحكم والقرارات ورسم السياسات وادارة الدولة والعلاقات العربية والخارجية ، لان ذلك ينسف مفهوم الحكم الاشتراكي والعمل الجبهوي المشترك ، وبالنسبة للاوك يجب اليمسي انكار دوره الطليعي في الحركة القومية الكردية طالما خفى هذا الدور بدم ومساندة اكثرية الجماهير الشعبية الكردية . ولاخلى للفنسا من مد مفهوم الحزب القائد وسحبته حتى على حق الشعب الكردي في ممارسة الحكم الذاتي لمنطقة كردستان عن طريق ممثلية المنتخبين في المجلس التشريعي والتنفيذي ، هذا الحق الذي يقره الدستور ووافقتم عليه في الحوار بصيغة "الفتح" كما وردت في المادة الاولى من مشروعنا لقانون الحكم الداس المعدل، بينما يفهم من اقوال سمعناها اثناء الحوار ان مفهوم الحزب القائد يملك عمليا الشعب الكردي من حق اختيار ممثلية بديعية ان يكون للحزب القائد الاغلبية !

٤- ان تحريم العمل الحزبي لمير حزب البعث العربي الاشتراكي في القوات المسلحة يوجب ان لايعنى حرمان المواطنين لير البعثيين من الانخراط في الكليات العسكرية ولتسبل حق المساواة باخوانهم البعثيين وفق مبادئ الكفاءة والاساس العلمية المقررة . وخصوصا يجب الاحرم ذلك المواطنين الاكراد من ممارسة حلقهم المعاملن في سبيسان ١١/ آذار/ ١٩٧٠ بهذا الخصوص لذلك نرى النص على هذا الحق بوضوح .

٥- نرى من المفيد والضروري النص على توفير الحقوق والحريات الديمقراطية للاحزاب والقوى الثورية والقومية التقدمية وفي جميع المجالات بما فيها المجالات المهنية والتفانيية والفلاحية وتمثيلها بنسبة قواها في هذه المنظمات في قياداتها . وكذلك ضمان الحريات الشخصية وتأمين الحقوق الديمقراطية ومنع التجاوزات اللاقانونية والكفلية على حقوق المواطنين وضمان سيادة القانون بعيدا عن الخرق والتجاوزات عليه ، وذلك دون تمييز بسبب القومية او المذهب او الدين او الجنس .

٦- توفير حرية الصحافة والنشر والبيان لاحزاب التقدمية المؤنلفة في الجبهة وتوفر الحرية للمنظمات المهنية والاجتماعية الكردستانية لممارسة حقوقها ودورها حسب الاتفاق .

٧- نرى من المفيد تطوير ملاحيات المجلس الوطني العراقي بحيث يلقى على قدم المساواة مع

ثالثاً : ملاحظات حول النظام الداخلي :

- ١- اذا ما انتقلنا الى النظام الداخلي وفواعد العمل نجد ان المشروع يحسب اننا نحجم الاتحاد الوطني الكردستاني وبمامله كتنظيم مميّز، ويمعه من مسوى " الاحزاب " التي لا تبلغ قياداتها وقواعدها مجموعة عدد لجنة محلية مميّرة للاتحاد، وهذا دون شك احجاب بحق الاتحاد والاتحاد لا يمكنه قبول ذلك .
- وإذا كان هناك رأي بان حجم كل حزب وتنظيم في الجبهة يكون بدوره الجماهيري الفاعل وليس يحدد المقامد والامتيازات في قيادة الجبهة .. فهذا امر نكرة ونرضى به، ولكن من الضرورة ان يتساوى في ظل هذا المبدأ جميع اطراف الجبهة .
- ٢- ورد في المادة السادسة - فقرة " د " من النظام الداخلي " ان اللجنة العليا للجبهة تتخذ قراراتها بأغلبية ثلثي اعضائها " نحن نصدق ان الجبهة اية جبهة تقوم بين اطراف لقطع مرحلة معينة لانجاز مهام محددة، وهذه الاطراف او كل طرف منها عندما يدخل الجبهة فللقامد ذاته وحده غير قادر على حمل المسؤوليات وتحفيق كسل الاهداف وبالتالي فانه يتخالف مع اطراف اخرى لتحفيق هذه الاهداف او بعضها مع الحفاظ على مبادئه ونهجه .
- اما اذا بذلت المحاولات لفرض موقف او سياسة لا يوفق مع خطه السياسي وافكاره فان من حقه ان يرفض ذلك، ويكون في حل عن اي السرام بالنسبة لهذا الفسراسر او ذاك الموقف .
- لذلك فنحن نرى الاجماع في قرارات الجبهة فيما يتعلق بقبول طرف او تمييز الاسم او الميثاق والنظام الداخلي او تعديل في الاهداف او في المعايير الاساسية . اما القرارات الاجرائية فيمكن اتخاذها بالاكثريه وعلى الاقلية الالتزام بها .
- وكما ورد في المادة الاولى من النظام الداخلي فان " المجال المشترك للقوى المشاركة في الجبهة يخلق بطبيعته ظروفنا اعمل لسريخ لتأيد وعلاقات التعاون الاخوي، كما يبرز الثقة المتبادلة بين هذه القوى " فعلا ان المجال المشترك هو الذي يقرب المسافات ويقلل الخلاف والاختلافات ويخلق الثقة ويمررها .. لا العرض والحكم .
- واخيرا نود ان نؤكد على :
- ان الاتحاد الوطني الكردستاني عندما يدخل الجبهة لا يبعث من وراء ذلك مغشياً او مصلحة ذاتية وانما يدخلها من اجل وحدة الشعب العراقي وارض العراق في هذه الفترة العصيبة، ولا يطالب بالامتيازات وغير متطلع الى الاسهام العمل المباشر في الحكومة، ولكن من حقه ان يصر على احترام رأيه واعلان موقفه تجاه القضايا التي يختلف حولها الرأي . ويكون دوره في الجبهة المشاركة في المسؤولية السياسية بسواء على المشاركة في اتخاذ القرار .
- وانه لا يريد ان يجامل عند الاجتماع ويعمر ويلمز خارجه ويظهر السبرم والخط عندما يجد الجو ملائماً .
- ٣- نوافق ونستحسن المادة الاولى مع اضافة الفقرة التالية الى الجملة التي تقول " والجبهة الوطنية والقومية التقدمية هي ميدان تجمع كفاحي ونضال مشترك بين أبناء الشعب العراقي " - بقوميته العربية والكردية وواشر مواطنيه " .
- ٤- لا نستطيع الموافقة على فقرة / ب / من المادة الثانية بل نقترح اعادة صياغة

لغزيبها بحيث تم الجبهة الاحزاب والعوى الديمقراطية والحبة والموجودة دون الاستمرار الكارتوسية والمعملة او وليدة الظروف الاستثنائية . ويعدد ممثل البعث والاحزاب ماسا مفرح حمل ممثل البعث حمه وريادة عدد ممثلى الاوك الى ثلاثة على ان يكون الرئيس امين سر قيادة مفر العراى وان يكون له حق بعض القرارات الى لياواق عليها ولايسمحها اذ لايمقل ان يعطى لحرز البعث سبعة اصحاب الاوك عندما تكون القرارات باكثرية الثلثين . ان ذلك يعنى تحويل دور الاوك الى المصفرح المعنى !! اذ يمكن ايجاد جميع القرارات باكثرية ٧ الى ا دائما !!

امامهمس بالديموقراطى والثورى فالجميع على علم بكيفية تكوينهما وحقيقتة حجمهما وبهجهما الواضح في التحول الى حزبين حقيقيين . لذلك فقد قبلنا ومنى اجل الاتفاق معكم ابها الرفاق الامزاة بمبدأ الاحتكام الى الشعب الكردي في الانتخابات. ونعتقد انه قد توضع مرة اخرى وبما لايقبل الشك او العدى بانهما ليسا موجودين بين جماهير الشعب الكردي : فلم يحتط اى منهما ترشيح نظرين اثنين وفشل المرشح البعثي لكل منهما فضلا لربما في انتخابات قسم اسم باجراشها وقمصنا حتى بمفاظتها !

لذلك نأمل ان يكون موضوع وجودهما في الجبهة المشوذة قد اغلقه الانحسابات الاخيرة نهائيا وطوت صفحة المطالبة بوضعهما على قدم المساواة مع الاوك الذى يعرف جميعا جماهيريته وشعبه الحقيقية وامكانية الهائلة !!

٥- نوافق على المادة الثالثة ونقترح تعديل المادة الرابعة على ضوء ملاحظتنا بحيث تتكون السكرتارية (للجنة العليا) من تكرير يندد به حزب البعث وعصوان يمثلان الاوك والشخصيات الوطنية والقومية التقدمية التى تتفق على ممثلها او اى حزب وطنى عراقى ينضم الى جوفت في المستقبل .

٦- حول الفقرة - د - من المادة السادسة نرى ان سحد اللجنة العليا قراراتها بالاجماع في بعض القضايا الهامة والحساسة وبالغلبية الثلثين في القضايا الاخرى على ان يكون الرئيس اللجنة العليا حق بعض القرارات .
٧- وبمضمون الفقرة - ي - فاننا وبعد الاتفاق العراى المركزى نتبع موافقتنا على هذه الفقرة بحيث تكون لجميع اطراف الجوفت حق امامة علاقات سليمة ومنى اطار ميثاق العمل الوطنى وبما يخدم الشعب العراى بقوميسه العربية والكردية الحق منى امامه العلاقات النضالية والطبيعية مع الاحزاب والقوى السياسية العربية والكردية والاشراكية والديموقراطية والثورية في العالم . ومعلوم ان مثل هذا الحق كان موجودا في الحوف منذ تأسيسه اذ مارسه حزب البعث العربى الاشتراكي والحزب الشيوعى العراى . تم انه من المعلوم ان البعث يمارس علاقاته السياسية بالاحزاب العربية والدولية مع وجود اللجنة العليا للجوفت وتأمين العالمية العظمى له .

١٦ / ١١ / ١٩٨٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 مجلس قيادة الثورة
 حلب - سورية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الأخ الأستاذ جلال الحائسي المحترم

تلقت رسالتكم العدد : ١١ والموزونة
 في ١٩٨٢/٥/٣٠ وقد تأملت فيها ملياً ..
 كما أطلع عليها الرفاق المنتمون في
 القيادة ولا أعطي عليكم أنني أحييت
 هدفنا شهيداً عند قرأتها ولقد لا
 يرفقتها
 والمفردات .

إن الانطباع الذي فرغمت به
 ورفاتي ، بعد ذلك هو أن لهذا الرسالة
 ورفقاتها ، وعلاقتها لا تنضم ألقوا
 مع روح الحوار المباشر الذي جرى بيننا
 في بغداد منذ اللقاء الأول السلي جرى
 مع مثلي القيادة برئاسة الربيعي
 طارق عزيز بتاريخ ١٠ / ١٢ / ١٩٨٢ .
 ومثل آخر لنا بتاريخ
 ١٥ / ٥ / ١٩٨٢ . وبصورة عامة
 لناكم الأثر مع السيد الرئيس القائد
 بتاريخ ١٦ / ٥ / ١٩٨٢

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 مجلس قيادة الثورة
 حلب - سورية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(١)

أن مناصب لقاءاتنا الرسمية
 العديدة وهي لقاءات مؤلفة ولقاءاتنا
 الثنائية والاجتماعية ماتزال ماثلة
 أمامي وأمام رفاقي .. لذلك أهابتي
 الدعوة عندما قرأت رسالتكم ورفقاتها
 وروحاً ، أنا ورفاتي ، نعاول نلتهم
 أسباب هذا التغيير في اللمحة وفي
 المنعرج الذي
 رسالتكم ورفقاتها .

وعلى أي حال .. وبدون الحوار
 في مسائل جانبية .. وبعد قرأتنا
 رسالتكم ورفقاتها من قبيل القيادة
 بما تشكك من الأتصام والجهل
 والموثومية والتي مكلف قبل
 القيادة بأن أوجه لكم الخطأ
 التالية :-

أولاً :-

أن قيادة العرب والثورة عندما
 قررت إجراء الحوار معكم بحيثت لبر
 المباشرة ومن ثم بحيثت المباشرة التي
 بدأت في بغداد بتاريخ ١٩٨٢/١٢/٨ ..
 لم تكن ، تنطلق من اعتبارات ذات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 جَمْعٌ لِيَوْمِ تَعَادَى السُّنُونِ
 تَحْيَا لِرَبِّسِنِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(٢)

عامة مصيبتها أو موحده .. ودات طبة بهزرون
 وتغزوات الحرب العروانية التي بختسيتها
 النظام الأبراني ضد البلاد أو بغيرها من
 العوامل الطبيعية أو الخارجية .. وأنسنا
 أنطلقت من رمية صادقة ، وسليقة ، في الوسول
 التي أنشأت موعظي ورايح بتمك لتختسيتها
 كان جميعها سواء لتسوية أو معتزبة ههنا
 أو السلم ومن أجل الأطلاق لتسوية بناء
 العراق الجديد .. عراق الحرية ، والعزرا
 والتقدم والديمقراطية .. والبراء وطوا هو
 مولدنا آراء كل الحالات المتماثلة التي
 يتولم لها الحد الإنساني للتفة
 والتسامح .

وكانت رمية السيد الرقيسي القائد
 المعينة . ورمية الرفاق في التمسيد أن
 يتم هذا الأطلاق لتسوية أن تلح
 الحرب أوزارها .. لتسوية رقيسي واحد
 لا غير وهو أن تالذ بشاركتكم في
 العمل الوطني المشترك في هذا الظرف
 بالذات معناها الوطني الممتع مما يساند
 على تجاوز طمعات الماضي والأطلاق إلى
 المستقبل _____
 والطلاء .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 جَمْعٌ لِيَوْمِ تَعَادَى السُّنُونِ
 تَحْيَا لِرَبِّسِنِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(١)

وسكون من الخلق تماما تفسر
 مولدنا بغير هذه الحقيقة .. أن أي
 تفسر تشكي مرتبة بالهزرون الرامة
 سواء في منغلة الحكم اللاتسي أو
 الهزرون الرامة التي تنهيه البلاد ،
 وأن موافق تنس على تشتت هذا
 التفسر وعلى مثل مسله الهزرون
 لن تكون خافئة لمسب وأنسنا يكون
 لها آثار ضارة جدا على العاصر ..
 وعلى المستقبل .

ثانيا

ورد في رسالتكم ومراعاتها آثارنا
 متخذة إلى الأتزام بهجان الحادي بشر
 من آذار ١٩٧٠ وإلى الأتكام اليه ..
 كما ورد فيها مزام وأتجاهات باطية
 من أن في موافقتنا ومفترحاتنا ماينم
 من " الأتصاد " و " التنظي " من سجان
 آذار الخ ...

أنا ترفق هذه المزام .. والأتجاهات
 بقوة .

بمفعول اللذان الى اليمين

البنية الجوازية العوارضية
مجانين ومساءة الشؤنة
السبيل اليمين

(8) واحد . وعللة مركزية واحدة ولي المسار
مصدر واحد وآمال مشتركة ..
اننا لويمكن . بان حال من الأحوال .
أن نغفل أي عنصر . غير هذا التفسير
لهيكل آداب ود (الحكم الذاتي) وقد
أولمنا لكم في مدارقنا مراعاة اننا
لويمكن أن نغفل . كليهما . أو جزئيا ..
الانكار والمبغ التي تنبع مسن آراء أو
انهاجات انصاعية .. أو تنطلق مسن
مطامير متونة من (الحكم الذاتي)
شائرة أو متناخبة مع الطامير
(الفرعية) أو (شبه الفرعية)
.. لقد كنا في هذا مرجحين ممكنم ..
ولم يكن في مؤلفنا أي مسرور .. وإذا
كان أحد ما . يحزن النظر من الطامير
الحالية أو المستقبلية . فربما أن يخطئ
بان قدر بين مطهوم (الحكم الذاتي)
ويمن تلك المطامير .. لهذا ما نرتقب
وتناوبه .. لقد ولعنا ولادناه لسي
السابق . ولي هروف امبواكثر تطهيد

بمفعول اللذان الى اليمين

البنية الجوازية العوارضية
مجانين ومساءة الشؤنة
السبيل اليمين

(7)
لدينا في بناء الحياة الجديدة للمسراق ..
هذه الحياة التي نتج . في أصب الظروف .
مساء . وخطأ . وتعلميا . وأدماا لسي
كل المهادين ..
اننا نغفل لكم بحرامة . أمنا
البراق . وبرلم كل ما نواجه من مصاسي
في الظروف الراهنة .. اننا شغلن نفسي
في امراء هذه الحياة الجديدة . ولهيها .
ولن نغفلت الي أي حالة ما تزال تعيسر بين
العين والأخر من امراض الصافي وعنده ..
في المصادقات التي أمرضاهاها ..
مكم .. منذ اللقأ الاول وحتى آخر
للقأ .. وكنتج ثابت لن نغيد من الألقأ ..
ههنا كليهما من نحن .. أقدنا .. لكسب ..
وتواكد بان لههنا .. لسيان آداب .. وللمكم
الذاتي بعني تطهيق الحكم الذاتي لسي
متخلة كردستان في اعار ولن واحد وكسب

شاشا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 عَمَلٌ فِي مَجْلَدِ مَسْأَلَةِ الشُّكُوفِ
 عَمَلٌ فِي مَجْلَدِ مَسْأَلَةِ الشُّكُوفِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(٩)

من الطور البراهمة ، وطدا ما سامله
 بالناكيد الأي .. وفي المستقبل .

أشأ مرة أخرى .. نقول لكم
 بكل مراعاة .. إذا كانت ملامحهم
 بعد رفاكم تخطت بهم من الحكم
 الذاتي ، ونحن الطور البراهمة أو نسبه
 الطور البراهمة لهم بهننا قاعدة مشتركة
 تتجاوز طبعها .. أما إذا كنتم فعلا
 تؤمنون بالحكم الذاتي كقيمة ثابتة
 وفق الأسس التي أتينا اليه بها فإن
 بهننا بالناكيد قاعدة مشتركة يمكننا
 من خلالها أن نجمعهم تحت
 التماهي .. وفي العي من أجل
 الوصول إلى أفضل الطور البراهمة ..
 وأشأ نؤمن بأن عناق التطور في
 أي ميدان عناق طبيعي بل ليروري ..
 ولكن أي تطور لابد وأن يمتد ..
 وأشأ ، في إطار (الحكم الذاتي)
 وليس في الطور البراهمة أو الطور
 آخر .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 عَمَلٌ فِي مَجْلَدِ مَسْأَلَةِ الشُّكُوفِ
 عَمَلٌ فِي مَجْلَدِ مَسْأَلَةِ الشُّكُوفِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وأشأ

(١٠)

أن الأوراق التي مررناها عليكم
 للفقان في حوارنا ، والتي أرطم اليها
 ملاحظاتكم بأننا .. تخطت
 من طبعها لـ (الحكم الذاتي) كما جاء
 في ثالث آراء مسائل تحديد مثاق الحكم
 الذاتي ، وصيغة المسائل .. وليروري ..
 من المسائل التي كانت موضوع نقاشنا
 بهننا ..

أشأ كنا ، وما تزال . مستخدمين
 لتعميق الحوار حول هذه المسائل وبالتفصيل
 الدال ببولتنا إلى أفضل العي التي
 تحدد طبعها . الحكم الذاتي . تميدا
 أميلا وهما .. ولاننا ..

بمقراتنا العامة
على رئاسة الحكومة
بغداد

بمقراتنا العامة

بمقراتنا العامة ، وبالتالي ، ولنكون
واحد من أهمها ، كما كنا ننتظر
الحوار معكم ، لا يمكن أن نبلد
التصريحات التي تردت أن تطبق
الطائفة ، الأفكار والأحكام الإدارية أو
شبه الإدارية .. أننا نرى ، ونؤكد ،
بحرارة أن تكون لبياناتكم شيئاً الكروي ،
في منظمة الحكم الذاتي ، تطهيرات عامة
ودات عسوية .. ولكنها ، كمية الحكم
الذاتي يجب أن تكون جزءاً لا يتجزأ من
التطبيقات الوضعية المركزية ، سواء كانت
هذه التطبيقات بمثابة ترتيباً أو بغير
قيادته ، وبمقراتنا العامة .. بلان
أية منظمة تعمل بين أبناء
الوطن الواحد .

لذلك فإننا نرغب بلاعتابكم ليسر
المؤتمرية من هذه المسائل .. ونؤكد
لكم استعدادنا لمواصلة الحوار حول
أية صيغة أو تفاصيل من شأنها حصول
توحيدها ، في إطار عمل مشترك بيننا
وفي إطار الصلح الدقيق للحكم
الذاتي وللعمومية الخاصة

بمقراتنا العامة
على رئاسة الحكومة
بغداد

بمقراتنا العامة

للبيانات الكروية في كردستان ، التي
الصيغ الأكثر تعسراً ..
الهدوء ..
ومن الجدير بالذكر هنا أن
نحن وأن اتفقتنا في الحوار على
التي تنظم هذه المسألة وقد
مقراتنا وبقية هذه الأقسام
دعوتنا تشير بوقلم منها ..

فأما :-

وإن ما يطبق على ما جاء في رايكنا ..
سخط ايها على التطبيقات المطبقة أو
المسألة .. لقد أكدنا حرصنا على أن
مشاكلنا معكم الذين كانوا أفضاء
تطبيقات المسألة .. ولكننا بالناكف
لم نوافق ، وإن توافق ، على
تطبيقات كبرى أو شبه كبرى ،
كانت تسيبها ، خاصة لأن حزب
في البلاد .. والعراق ليس أول
نرغب مثل هذه الصيغ التي لا
على الإطلاق ..

أن مقراتكم فيما يخص
أراء الدورية منها أو
والتي تضمن تشكيل قوة
إيمان من (٢٥٠٠)
الحكم الذاتي ويجوز لبياناتنا

بمعنى لنداءكم على الزعيم

والتنظيم السباعين في مقترحات ليسر
 مقبولة الاقوى .. ولقد كنا والخبيرين
 معكم في هذه المسألة تمام الوفاق منذ
 هداية ونحن هنا لا نأتي بجديد في هذه
 المسألة .. ان الحرب الذي يمسك
 بارادته ، ان يكون شركا فعلا ليس
 الجبهة ، وليس الحكم ، ولي يمسك
 الحياة الوطنية لا يحتاج الى (قوة
 مسلحة) تابعة له .. حتى ولو كان
 ذلك يعنى سيطرة او ليس سيطرة ..
 ان هذه مسألة لا مبررة فيها طمس
 الأطلاق .

اما مسألة الدفاع من الوطن ضد
 العدوان الإيراني .. فانتنا في الجار
 برحلة الحوار قد وافقتنا ، مدينا .
 على منع تدفعاها لكم ، لا حاجة فعلية
 اليها ، بل لكي نخلق الأجواء التي
 نحتاجها لكم في مطلع هذه الرسالة
 على رغم عدم قناعتنا العميقة بها ..
 ولنا معتقد ان الصيغة المثلث للدفاع
 من الوطن هي الأنموذج تحت لواء القوات
 المسلحة الوطنية البطلة التي أيدت
 جدارتها المعانقة في الدفاع عن الوطن
 من امضى شماله الى امسى جنوبه

جمهورية العراق
 مجلس قيادة الثورة
 السبيل الرئيسي

اما بالنسبة لحدود العراق .. فهي حدود
 واحدة لا يمكن تغيرتها .. الى حدود منطقة الحكم
 الذاتي وحدود لـ " العراق " .. ان هضبات
 ثورات وطنية لحرص الحدود وهي وحدها التي
 تتولى ، في ظروف السلم ، واجب حماية حدود
 الوطن . ان مثل هذه الصيانات التي وردت في
 رسالتكم هي احدى المتكاملات الافكار والاشتمالات
 التي حللنا ونحذر منها .. والتي لا طلة لها
 على الاطلاق بضموم " الحكم الذاتي " .. بل انها
 تنطوي ، من تلك الافكار والاتجاهات الفيدرالية .
 ونسبة الفيدرالية ، بل انها تتجاوز حتى تلك
 الافكار ، التي نرفضها بكل قوة ، الى مفاهيم
 قديمة تماما لا يمكن باى حال من الأحوال ان تكون
 مبنية من صيغ تتكون دولة موحدة في المعنى
 الحديث .

واما

اما فيما يخص صفة العمل السياسي للزعيم
 وللاذراب الأخرى .. فانتنا سبق وأن اتفقنا في
 الحوار على قاعدة موضوعية وهي ان المناصب
 الكردية هي التي تقدر من خلال صيغة الانتخاب
 للمجلس التشريعي لمنطقة الحكم الذاتي وللجسور
 البروتية الوزن السياسي لكل حزب .. وبالتالي دوره
 في الصيغة وفي السلطة الوطنية .. انتنا ما تزال منذ

رأينا في هذا المقام ولن نجد منه ،
وهو يتفق على حزبكم وعلى حقيقة
الأمر وان الدولة لن تتدخل في
التون الداخلي ولن التعميات لأي حزب
سياسي الا في إطار القانون والمصلحة
الوطنية العليا .

اما ماورد في وثيقة الملاحظات
المرفقة برسالكم من ((الأتفاق يجب
ان يقوم على تعاليف الخ .. بحكم
كونها اي حزبا وحزبكم القومي
الاشيخين الرئيسين العربية والكردية
في العراق)).. فانا وكما كنا والذين
مكم أخذ التوقيع اثناء الحوار لسرد
ان نؤكد .. بان حزب اليمت العربي
الاشيخي ومنذ قيام الثورة لسياسي
(١٧ - ٢٠ تموز ١٩٦٨) رفض فكرة التحالف
(الشافي) بينه وبين أي حزب أو
حركة سياسية اخرى في العراق .. لئلا يفتقد
هذه الحركة عندما يرتها قيادة مخلص
البارزاني كما رفضها أيضا في علاقتها
مع الحزب الشيوعي العراقي .. ان الحزب
يونسي ، ((التحالف)) مع (كل) الأحزاب
والثوى الوطنية والقومية التقدمية في
إطار الجبهة وكما ذكرنا بان الثورة
السياسي لكل حزب في الحياة الوطنية

يتخذ وفق المقام الديمقراطي أنداكر ..
ويالطبع بان حزب اليمت العربي
الاشيخي يحتفظ لنفسه بالمعنى في
العمل السياسي والتنظيم في كل أنحاء
الوطن .

مايضا

ان مسألة الاتفاقيات التي تترتب
على حزبكم .. منذ الوعود التي اتفقت
نهاي مسألة تعاملنا معها من منطلقات
طبيعية وبالطوب ليهي وليس بحقيقة
((أمرة بالاشتمال)) كما ورد في مرفق
رسالكم .

ان الاتفقال من وقع المعارف
المصلحة للنظام التي وقع الانعام التي
الجبهة والمشاركة في السلطة يتطلب
بدون أي لسي، فيما تتطلب مع
الوضع الجديد .. وهذه مسألة لا يمكن
ان يقبل بان عمومي شأنها .. ونحن
نعمل العيادات العملية .. وليس
العيادات البلاية القابلة للتأويل ..
حزبا على ان يكون الاتفقال ، والملاقات ،
على أس موضوعية راحة تمكننا من
العمل المشترك لسي أمراء

التي هي موعود حوار بيننا هو (طارئة الحوار) .. وأنتنا نرحب بوقد مخلول منكم لزيارة بغداد ومواظلة الحوار .. كسما انشي اشكركم على دعوتكم الاوتيرة لزيارة حورداش .. أن زيارتنا لأي جزء من العراق الصعب مناسبة حكيمة لنا ولرؤايي لسبي القيادة .. فهدر أنتنا نعلم أن يحكره الحوار في بغداد . خاصة الوطن . كسما جرى في السابق .. وسطنا ، وولاتي . أن تزور حورداش في المستقبل مندنا نتبع الظروف بزيارة لمنطقة الحكم الذاتي .

شامنا

وردت اشارات في رسالتكم الى موعود الاعلان عن الحوار .. أن هذا الموعود قد تركز في احدى الاجتماعات ولا تذكر انكم لدمتم مرفعا معددا بشأنه ورفقناه .. أنتنا لا نعتبر ذلك مسألة جوهرية .. ويمكننا عند اللقاء مرة ثانية على طارئة الحوار أن نعمل الى صيغة مناسبة ووقد لابد منس الأثاره الى التبريرات التي صدرت من بعض قيادي حركم في الخارج والتي تضمنت تلميحات طيبة لم نخدم أطلاقا الهدد الذي ورد في رسالتكم .. كما لابد من الأثاره ايضا ، الى الأتفاق الذي جرى معكم حول الأتقرار في بعض المناسبات الوطنية ومن ذلك (أعياد الرئيس) في الصوطل مما يحد.

اما بالنسبة لميثاق العمل الوطني فأننا نتؤكد ما ألتضامكم به إنشاء الحوار .. ان قيادة الجبهة كانت قد صحت ، أعلام ، السن تاخير ميثاق العمل الوطني بالشكل الذي يحكي خلاصة تجربة الجبهة خلال المرحلة السالفة وينضم مع متطلبات المرحلة الراهنة والمتطلبية وقد ألتضامكم بأننا نرحب بمشاركةكم في الحوار من أجل الوصول الى الصيغة الجديدة للميثاق .. وان هذا الألتزام مايزال قائما ..

شامنا

ورد في رسالتكم أنكم بانتظار مقترحات جديدة (تحريرية) لمناقشتها حول المواضيع التي دار حولها الحوار وتضمنتها الأوراق التي قدمناها لكم .. أنتنا نود أن نيلكم بأن ليس لدينا مقترحات جديدة مرفوها عليكم بالطريقة التي تقررتمونها لأننا لا نؤمن بهذا الأسلوب أعلام ، خاصة بعد أن دخلنا مرحلة الحوار المباشر .. ان المكان المناسب للمرجعة للتيهات الأتراء هو الحوار على المسائل

أما فيما يخص ماورد في رسالتكم من امراضنا على منح الكسبي أثناء الحوار وربط ذلك بالبرامج التي ورت في رسالتكم .. () قامت جهات معينة بحملة واسعة لإنهاء اللامستقرن على التسليح .. الخ ..) .

لأننا نود ان تكون وانضمم عدا .. ان حزبكم كان في حالة معارفة مستقلة للدولة وقد اتفقنا على الحوار ولسي مرحلة الحوار قدمت لكم الدولة كل التسهيلات والمساعدات التي تستطيع الاشارة اليها ولسي من المعروف ان يكون هناك في اطار هذه المرحلة نشاط سياسي من قبلكم يستعدون توسيع دائرة تأثيركم .. فلو عدت ذلك . ولم جعل الاتفاق ، فمعنى ذلك اننا لسنا نعنا بحالة غير مزبونة .. وقدما حالا نطلبه بالتأكيد .. اننا نتمنى لكم كل الخير .. ونوافق طمس كل نشاطكم الترمية ولكن في المصالح الاتفاق ولسي بئده . أما بالنسبة لتسليم ادوية وموتستها وموتها من اريك فيها فأننا لم نلتزم بامركم بايقان ان تكون مسن انجال النشاط وكان هذا واضحا منذ

ماترا

لقد بدأت رسالتكم بالتمسكوى من التفرقات والأجراءات ومن مستخدم تنفيذ الرموز الشخصية والتشخيصية حول المساعدات وخاصة الأستلحة واستلزمات اقامة اعداء حزبكم وتحويلهم .

ولس هذا الموضوع نود ان نوضح بأننا قد ابلغناكم ، منذ البداية ، ودين ان ليس بأننا لن نقدم أية المحة قبيل الرموز الي ائتفاق نهائي وكما تعلمون لقد اتفقنا على الخطة العامة بذلك والتي تم وضعها من قبل القيادة العامة للدوات المسلحة .. والتي اتفقنا على تنفيذها بعد الاتفاق .. لذلك لا مبرر بالتمسكوى في هذا العدد .

أما الإلتزامات الأخرى المالية ولعبة والندمية والأمانية التي تعهدنا لكم فقد تم الألباء بها جميعا وترفق لسي نهاية هذه الرسالة قائمة بالمستامدات المستنومة التي قدمناها للتذكير وان كانت معروفة لديكم .

بسم الله الرحمن الرحيم

هذه المسألة من حيث الأساس .. كما اننا نرى المصارات والفاعلين الواردة في رسالتكم بهذا الشأن ولذا نلاحظه .. ان تحديد الجماهير الكردية من اجل الأنفراط في الدفاع عن الوطن لم يتم بواسطة الأجير .. نحن نؤمن بان الجماهير الكردية ، عندما لا تتفجع لتفوق معاكسة ، لا تتفرد الهلاك في الدفاع عن وطنها المعروض للعدوان وان مشرات الأتوب من المواطنين الأكراد يحتلون السلاج اليوم في أثار الجيش الشيوعي والمبارز القائمة والأنواع الخفيفة للدفاع عن وطنهم العراق وقد ألبوا مسير الممارك بلاء حضا مثلا من مساهمة المواطنين الأكراد بالصيغ الخاصة . في الثورات المسلحة العراقية .

وقد انما .. حرق لكم بهذه الرسائل قائمة الخسائر بالمخالفات المتامية للثورة .. ولحق الحوار التي ارتكبتها افراد تنظيمكم خلال فترة الحوار والتي تعاملنا معها بالسر .. والثورة .. والحرب .. التي قد يحد منها

ان تتعامل بصورة لا محدودة ، مع مرشحات على اشعار الحوار ، ونجاحه ، ازاء مخالقات من شأنها الاقلال بالثبات ، وتهديد الأمن ، والاعتداء على مومات الدولة والمواطنين .. وبهذا المنابة والتي أود أن أشير اليها الهبة الجديدة التي تمنحتها رسالتكم بتاريخ ١٢/١٢/١٩٨٤ .. وهي بالتأكيد تشيخ ارضياتنا .. وانما كما أكدنا لكم مرات عديدة مستخدمين ، بحمل ملتحج ، ولقب ملتحج لتعميق المناقشات حول كل المسائل التي هي مدار حوارنا .. وانما نؤمن بحزورة اجبار ذلك بأسرع وقت ممكن .. كما اننا نأمل ، ان تعود بالعدل الى الحور الإيجابي والبناء الذي نتميز به حوارنا خلال الفترة السابقة والتي أمدت حوارنا ستة أشهر ..

وقد انما تقبلوا خالص تحياتي ..

مزة العراقية
عالم رئيس مجلس
قيادة الثورة

11 2 11

فمن شأن المراكز العسرية التي ارتكبتها حاكمكم
 في الاونة الاخيرة ومجموعة خاصة من المدة التي
 التي وليت طابع (1985/2/1) في قرية
 (كوزي) هدمنا قامت حاكمكم بما ذكره طعنكم
 القوية الاحقة وتصل النساء والاطفال فيها ودمروا
 منازل القريتين في بلاد كاركينا والجمعة الاخرى
 المناطقة التي وليت في (بيان لورا) ان هذه
 المراكز جعلت طعنكم وفي اعينهم اذ جاء في
 رسالتكم وتفيد بتطيل منونها وما قدموا ..

لذلك ارتكبت القيادة ان تكسب لكم هذه
 الرضا .. جوا في رسالتكم .. وتعيد وتطيل
 من المراكز المذكورة ..

1- ان موارد الصواريخ ، اي حصار ، مني مني وان
 كل طرف اعاد التطوير الاخير والتي تطامس
 ..//..

السيد جلال الطالاسي المحترم
 هدمنا تمسلا رسالتكم بتاريخ 1985/1/11 .
 لم يرد بالسر طبعها منكم بالرمز ما اطرد
 طبع من مخالطات ماركة ، حرما هذا طبع
 الجاه المصور وطعنكم .. لذلك قوت القيادة بالهدم
 الرمي حدمي حدمي حدمي القيادة اللغوية
 للاضواء بكم وبالكم وتبين نظريا فيما جاء في
 طبع الرسالة .. والتفصيل لقد تم القضاء
 بتاريخ (1985/1/11) وليتكم الرمز حدمي
 حدمي بيان القيادة حدمي حدمي حدمي حدمي
 رسالتكم حدمي حدمي حدمي حدمي حدمي حدمي
 الاطراف .. كما من لكم المخالطات التي اطرد
 طبعها الرسالة وليتكم بيان قرار القيادة الحدمي
 من مؤمنة الحصار ويمنر طبعها حدمي حدمي حدمي
 الرضا الملبا .
 ..//..

// ٢ //

الاراء بعهود الوكيل التي لهم مشترك .. وطبق
مشركه في اطار المنظمة الوطنية المتكامل ..
ولا ينفي الحزب اشتراط احد الاطراف كقول
الطرف الاخر لكل اراءه وواقفه .. لذلك كان
ما ورد في رسالتكم من النقاط التي طرحتها
في بداية الحزب ليس وارد لانها اديها رايها
في كل تلك النقاط بكل وسع .. وطمس
امر مدنية ، وطنية .. وان وقفنا معها بمنهج
انها بما عليها مع منظمة الحزب والمراقبين .. وما
وكرارها .. وقد سبق لكم .. وبقاكم الذين
منسوبا للثقات معنا ان اديتم العهده لوجهنا
تقرنا ولا نسير الذي عطفك فيها والعيات التي
مستعملها ..

لذلك كان ما جاء في رسالتكم لكي

.../...

// ٤ //

١٦٨٥/١٦/١١ ينشر بوقفا مناسرا لنا باسمه
معلم اصلاه الموركل الاثنا كائلا فيه .
٢٠ ان العبرة التي جرى فيها الموربينا انتم
بأركانها حاكمكم للثبات من مراتم الفصل وطبقه
المسايات والاقداه طس المواطنين وانهاك القوانين .
وقد مورنا طس التمر عنها وماوانسنا
مجانيتها بالصديق منكم اطار لينة التسيق
بدايح الرهبة العادة للوكيل التي اعجاز بهي
كل الحالات العادة في العطفه .. وطرقنا
في ايمان قلبه جدا التي اختيار اجراءات مد
طيك البرايم والخالقات والتمايزات من اجسول
مضيق طيك الظاهر التي اهد لها ان طنس
طس بلاق وانع اعلاه المور لان موربانا
معلم طها مضيق الاثنا وطبر سايات الاثنا

.../...

مجلس الوزراء العراقي
الجمهورية العراقية
بغداد

١١ ٥ ٧٧

والهيئة العراقية للوطنيين .

ان هيئة المراقب والمتابعات والتحكيمات طرقت
مطلوبة لولاكم جميعا وقد زودناكم بنهاية قدر كبير
ومضي قائمة طهارة وثقافة عظيمة، وذلك منسجماً
بالتفصيل لخدمة المزار والمؤيد الا يحاسبنا لاجهزة
الدولة من اجل التسلط على المواطنين لسر
العطلة التنافية . . . وجمعية المتابعات صح المعنى . . .
واستغلال فرصة المزار للممول على طابع وثائق
مصر مشروقة وابهاجم البقاء العطلة شأن فاسد
الاتحاد قد اصحاب القوية المسيطرة على العطلة
يرتس الدولة وما يهملها . . . وان الكمل ليس العطلة
الكلية بحرق بأن طهارة واسعة النطاقات لتسد
التفكرت بمنس المواطنين منذ عامكم بسم، ما ارتبطوا
من مراقب وقاطب كما ومن تمزيكات طهارة للاعتاق

مجلس الوزراء العراقي
الجمهورية العراقية
بغداد

١١ ٦ ٧٧

واللواتين والاصوات الساندة هي العطلة . . . وان

قبادكم بعدد مما تحصل مسرولة طنة المراقب
والمتابعات والتحكيمات . . . وهذا لبرئها بعمس . . .
لصعب ، وانما رأى البقاء العطلة . . .

٥٢ . ان القيادة قد التزمت التواكبا مطلقا التهادت

التي قطعها لكم ولايت حمكة اند المعمر
على اجمال الحصار التي بهاتك السلبية ومير
الاطاق على اساس السلطة الوطنية العليا . . .
ما الرزم من ان صيانة المزار مكم من واحدة
من فترات بكل طبات المسرولات الذي حصلها
القيادة ، خاصة وانما هي حالة محرت عند هوانا جني
قادر وشعور . . . اولت القيادة ، واجهتها المنظمة
التفكر من قتلها وهايتها لطامة المزار ولا حاجة
على الاشارة والوصول التي المصح اللائحة

// ٨ //

بأول الأوامر التي صدرت بآذانكم طمأنينة
بذلك التمرّد في المنطقة .. ونحن نعدّ
المؤامرة من احتمال نجاح مخططات الامتداد
في أهداف الممرات والميل من فروع
الملائمة التوسعية بطور ومدى من قبل
التمسك المرائي .. ولكن القيمة اثبت ان طك
الأوامر قد وركت اثارا هائلة في تحريك الوضع
والفلسفي في بؤركم من الغايات الوطنية
الاصاحية مما جعلكم تطهرون في احد الممرات
بأنظار بطون .. بعد الله في انفسنا
لاست خيالات مهمّة .

٤٤
ان الاطلاقات التي تم التوجه فيها من قبل
القيادة الرابطة في حرس المهد وتلك دوائر
عشر حوزة الساط الاصلية التالية :

// ٧ //

للقيام بصدور الممرات .. واذا كان حالكم
من اطلاق في هذا الممرات فانكم انتم
الذين صمتمون بقررتكم .. نصح بؤركم
الاصحاب من الممرات الاصلية وتهددكم
الطعام الاواني بالفيلام بجمعات في
البلاد .. ومع بؤركم الاصحاب من
الامتدادات المشهورة من الممرات
من خلالكم لتناخر ومما الظاهر
انما كنتم تطهرون في الممرات وفي
التمسك الممرات بجمعات لها منة وخالص
في الجهاد الفخري للقيام بالجمعة
في ساط الممرات .. وكما نصح في
في طمأنينة انفسنا مما نصح

// ١٠ //

كانت ولادة عمل فطير وطني مسمن
جائزاً لمدته اشهر ووجدت هذه الاطلاقيات مندى
كسروم القيادة طس اجماد الصبح السلية للغانبا
التي كانت صدار محمك ، ودى اطلاقها لى
تطبخ الكم الذاصى لشمبا الكردى وطنى
بما يحلق طامعه الفسوة وحتز وحدة السراق
والمرافقن . . وان تفنكم للاطلاقيات الذكوة مسر
وطف سطر ولا بدال طس احترام الكلكسة
والمهورات سن جابكم اذ ما لينة وهدوى العوار
هدما فلقنن تمهدانكم الوطنية لم تموزن لهما
صدون سابق انذار الس لقلبة البداية . . .

لهل لى فلقم مذا سن عروم طس
المسل النشورك ولس احترام للكلكة والمهورات
الان اولى المسطهل . . .

// ٩ //

البراسيات الاجماد الوطنى الكردى السى
لم الاطلاق هبها . (١٩٨٤/٨/١٥)
تطبخ الاوضاع لى مقلقة الكم الذاصى .
(١٩٨٤/٨/١٥)

انيس مظم العظماات البامهية والسوية لى
مقلقة الكم الذاصى . (١٩٨٤/٨/١٥)
دخول الاجماد الوطنى الكردى لى المهورات
الوطنية والقيمة العظيمة . (١٩٨٤/٨/٢٢)

تطبخ الاوضاع لى مدينة كركوك . (١٩٨٤/٨/٢٢)
كاسون الكم الذاصى . (١٩٨٤/٨/١٥)

// ١٢ //

التي هي مقدمة هذه الرسالة .

ان طوك العراق (التي ذكرنا بها
شبابك في صبرا وخابلا في لبنان .. و
دمر ياسين في فلسطين) .. والتي تم فيها
قتل النساء والاطفال قتلا جمعا ومائتة
من قبل حاكمكم لا تدل اطلاقا على ان عليها
حرمون على العراقي وتحمه ورثه وواجب
المسلمة .

فانذى بقتل الاطفال العراقيين والنساء
العراقيات بهذا الاسلوب لا يمكن ان يكون حرمنا
على الجيش العراقي والقيادات المسلحة العراقية
وطس امر العراق وواجب .

ان المسؤولية الوطنية .. مسؤولية الجميع

// ١١ //

منذ هي ايها طس رسالتك الممنوعة
والخبرة للشارات .. والتي بها حاكمك من
التي كدت في اعلاه الاوامر التي ظهرت
فيها لغة طهارة من الزمن وتأخر تلك القوى
التي نجمعك على التردد وطس الجور التي
يصف الاعداء بدون حرم لتدرك مبردة .

التي ما زالتا لتتضمن بتمهاتنا .. وان
العلاقات التي توصلنا اليها بكم بامرنا
ولها هي التراتب منها نعمنا الكسري
لنرى لتتضمن بها صفة عما له .. و
كما طسه وطس العراق التمدد القوي المنزوم .

واخيرا .. فانني اود المسودة الس العراقية
التي ارتكبت من قبل حاكمكم والتي انصرت

مجلس قيادة الثورة

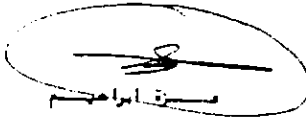
المجلس الوطني العراقي
مجلس قيادة الثورة
الكويت

// ١٣ //

دعونا اليس مطالبكم بتسليم مرؤلاه القطرية
المجرمين كي يتالوا لعاههم المبادل اسما
القانون .. خلال مدة وجيزة من تاريخ تسلمكم
هذه الرسالة .

وان تجاهلكم لهذا الطلب النوع والاسرار
ظني حمل السلاح وارتكاب الجرائم منهم منه
ان ريتكم وتخطيكم مسو ظني بان الموارد الامر
الذي ستعملون وحدكم مسو وليته وتالجه اسما
الله والوطن والتاريخ ..

مع التقدير

م. إبراهيم

نائب رئيس مجلس قيادة الثورة

١٤ / شباط / ١٩٨٥

لهوژێ ١٩٤٧/١١/٨ نا وهندی پارتی دیموکراتی کوردستان - عێراق به سهروکا بهتسی
هه ئال انهریس بارزانو. و وهندی بهکشتی نهشتمانی کوردستان به سهروکا بهتسی هه ئال مامجه لال
کوبونهوه و له بهبوستی فاریختنی شهوی کارو ری و عهویی قولکردنهوه و پتهو کردنی
بهپهوهندی دوستانه ی دیوانه ئان کونهوهوه و روو له مهبنا ی بهکشتنی ههتزی بهشهرگ
نا و دهزگا کانی عوروش بهکها تن لهسه ر :
لاهینی مهاسی :

- ١- ههچ لانهك لهم دوو لانهه نهزی بهکتری لهگه ل لانه نهکی سههم ناخلی ههچ جوهره محوره بهکسی
سهاسی ههبا اتفاقیکی سهاسی نهیی .
- ٢- ههردو لا ههول بدهن گهغه به خهباتی ههمه لانه نه ی خه لکی کوردستان بدهن بو روخا ندهنی
رهزیسی بهعی عهقله تی عهراق و مسوگه ر کردنی مانی رهوای گهلی کورد .
- ٣- له هه مو کاروباریکی عوروشی گه له گه ماندا تنه یی هاو بهمن بکه ن به تا بهت له هاوکار ی
و دوستانه تی نا له گه ل ههزه عهراقی و دوسته کان نا .
- ٤- کوبونه وه ی دهووری کومیته ی به رهزی هاو بهمن به لانه نی که مه وه سالی دوو چار بو قولکردنه وه و
پتهو کردنی بهپهوه ندهی دوو قولی و چاره سه ر کردنی شه و گه ره و گرفتانه ها شه مه لانه
گه رنگانه ی له رهوتی خهباتا دینه بهشه وه بهگه ری .
- ٥- شه ور کردنه وه ی گهانی شه ره که و تنه بو هه مو ئاسه کان و حورمه ت گه رتن له ره که ستن و شه ندان
و لانه نگه رانی به کتر
- ٦- ههولنان بو بهکشتنی ره که فراوی خه بهندکارا فی کورد له ده ره وه ی وولات .
- ٧- ههولنان بو بهکشتنی ههزه کانی کوردستان ی عهراق و بهکمه بانی به ره بهکی نهشتمانه سی
فراوانی عهراقی .
لاهینی عهسکه ری :

- ١- نا وچه کانی شه ره دهسلانی ههردو لا بو چا لاک ی سهاسی عهسکه ری ره که فرا وه یی ههرا گه هاندنیان
نازاده . شه یی ههردو لا بهارمه تی به کتر بدهن نا ره که فرا و ههزه کانه ئان له و نا وچه کانه نا
به توانن به چا کی دهووری خه بان بنه یه ن یی شه وه ی کوسپ بو به کتر ساز بکه ن .
- ٢- ههتزی ره که فرا وه کانی ههردو لاکه شه چنه نا وچه ی به کتر شه یی ئاگا ناری به کتر بکه ن و تنه یی
به که وه بکه ن .
- ٣- ههول بدهن چا لاک ی هاو بهمنی بهشهرگانه بکه ن تا زه مه نده ی هاوکار ی هه مه لانه نو بهرا بهتسی
بو بهشه و بهی و کاری نهجانی له کومه لانی خه لک و ههتزی بهشهرگه بکا ، بو زه مه نده
خوش کردنی بهکشتنی ههتزی بهشهرگه له ئا پهنده نا .

عه راقی ته گه بهت

- ۱- بو پهشمه رگی ههردولا هههه خوبان نقل بیکه ن بولای شهوی شه بی چه که مه که
 - به به لکه چه که که هی عوی بی . به مخرجی شهوه رهجا و بکری که تاراننی دهرههه لایهک له و دولا به نه ته کردی .
 - ۲- له مهسه له حکمرانی ناوچه کان و گمراک نا تا هه لومهر جیکی له بازتر شه بی له ناوچه کانی ژهر دمه لانی به کتر نا ه واقهمی شهسته حورمه ت بگرن .
 - ۳- پهکه به نا نی داگی هاویمش بو چارمه سر کردنی که هه کانی کومه لانی ههک .
- لایه نی را که به نندن :

- ۱- را کرتنی هه مو جو ره کارهکی را که به نندن و برو به اگه کنده هه راسته و خو به نا راسته و عو له نژی به کتر .
- ۲- حمله به کی را که به نندن هاویمش به هه مو جو ری و له هه مو فاسته کانا بکری هه م به و چه به نندن گیانی شه ره که وشنه و گهسه به نانی هه م بو فاسته نندن مهسه له ی کوردو جولانه وه که ی و مافه ره واکانی له ناوه وه و له دهره وه ی وولات .
- ۳- رمه نه گرتن له به کتر له کوبونه وه هاویمشه کانا نه که له دهزگاکانی را که به نندن دا .
- ۴- ها وکاری را که به نندن له روی فقهی هه وه .

به که تی نه شتمانی کوردستان

به ارتی دیموکراتی کوردستان - به ر ای

۱۹۸۶/۱۱/۸ *به اداری به نندن*

په‌لانی ماو یه‌سی کوپوندوهی
۱۹۸۱/۱۱/۷

له‌روزی ۱۹۸۱/۱۱/۷ تا وه‌ئدی پارتی دیموکراتی کوردستان - عه‌راق به‌ سه‌روکا به‌ئسی
هه‌ئال افریس بارزانی و وه‌ئدی به‌کیتی نه‌ئمتانی کوردستان به‌ سه‌روکا به‌ئسی هه‌ئسال
ما سبب‌لال کوپوندوهی ماو یه‌سیان کرد بو چار سه‌ر کردنی کبه‌ی نه‌وانمان و داره‌ئتیسی
بینه‌ئدی ره‌و خوبی به‌یه‌ئدی دونه‌ئدی ما و کاری نه‌وانمان ره‌و له‌ کوکردنه‌وه‌و
به‌گه‌ئتی هه‌مو هه‌زو توانای گه‌ل و وولته‌که‌مان بو ره‌واندنی ره‌ئسی به‌ئسی عه‌ئله‌ئسی
له‌ عه‌راق تا و سه‌رگه‌ر کردنی ماله‌ ره‌وانانی گه‌له‌که‌مان .

مه‌وانداری کردنی کرمانی سه‌ئسی ئه‌یران له‌ عه‌رئوو وه‌ئده‌که و به‌ئنه‌وانی کردنی
له‌ به‌کیتی هه‌زه‌ خوڕه‌گه‌ره‌کانی گه‌له‌که‌مان و عه‌راقی وه‌دوره‌ی ئه‌یجا بجان له‌ به‌کها ئه‌ئسی
پارتی دیموکراتی کوردستان - عه‌راق و به‌کیتی نه‌ئمتانی کوردستان عه‌ق به‌ئنی سه‌ه‌ئاس و
هه‌زلی نانه .

له‌م کوپوندوه‌گره‌نگه‌نا وه‌ئدی هه‌رئوولا به‌کها ئی به‌ری هه‌ست کردن به‌ مستوله‌ت و به‌
راشکا و ئی له‌ سه‌له‌ گرته‌که‌کانی کوردستان و عه‌راق و ناوجه‌که‌ دوان ه‌ به‌ر له‌ هه‌مه‌یه‌مان
به‌هه‌ئتی به‌که‌ئتی هه‌زه‌ خوڕه‌گه‌ره‌کانی کوردستان - عه‌راق و به‌کها ئی به‌ره‌ی نه‌ئمتانی
ئه‌راوانی عه‌راق و کونه‌ی هه‌ئان به‌ جه‌نگی ئاره‌وا ئی عه‌راق ئه‌ی کوماری سه‌ئاسی ئه‌یران به‌
ره‌واندنی ره‌ئسی لای عه‌راق و ئه‌رکه‌کانی ئه‌سه‌رویه‌ئیات و ماله‌ ره‌وانانی گه‌لی کوڕد .

له‌ ئه‌نجامی گه‌ئوگه‌ی به‌را به‌ئدی دله‌وزانه‌نا پارتی دیموکراتی کوردستان - عه‌راق و
به‌کیتی نه‌ئمتانی کوردستان به‌کها ئن له‌سه‌ر ؟

ا‌ه‌دولی ته‌وا و به‌رده‌وام بو به‌گه‌ر هه‌ئتی هه‌مو توانای هه‌ر دولا به‌ره‌و ره‌واندنی
ره‌ئسی به‌ئسی عه‌ئله‌ئنی عه‌راق .

- ۱- نا به‌ئین کردنی ئازادی‌جا لای سه‌ئاس و عه‌سکری و ئه‌ئکراهی هه‌رئوولا له‌ هه‌مو
- ناوجه‌کانی کوردستان عه‌راقی بو گه‌ئنه‌ به‌ئانی عه‌ئیات .
- ۲- مه‌ئتانده‌ئنی چا لای را که‌ها ئدنی هه‌رئوولا له‌ ئه‌ی به‌کتر ه‌ جه‌ چا لای راسته‌وه‌و به‌ئت به‌ا
نا راسته‌و خو .

- ۱- ره‌گه‌ گرته‌ن له‌عه‌ری به‌را کوژی و هه‌رام کردنی .
- هه‌روه‌ما ره‌گه‌وتنه‌کی هه‌له‌ئنه‌ئسی سه‌ئاس و عه‌سکری و ئه‌ئله‌ئنی دوو ئولی مه‌ر کرا و کرسنه‌به‌کی
به‌ره‌و له‌سه‌ر کرنا به‌ئنی هه‌رئو لا به‌اری کرا بو دانه‌ئنی ری و خویشی جه‌ئیی کردنی ره‌گه‌وتنه‌که‌و
گه‌ئنه‌ به‌ئانی به‌یه‌ئدی نه‌وانمان .
- جه‌ما وه‌ری هه‌لکی کوردستان
- ئه‌یکه‌وه‌رو به‌ئمه‌رگه‌ ئاره‌مانه‌گان

کبه‌ئو نا کوکی ناوجه‌ئله‌وه‌ری زگا ره‌ه‌وانانه‌ی گه‌له‌که‌مان به‌گه‌ئتی هه‌کبه‌و نا کوکی نه‌وان
پارتی دیموکراتی کوردستان - عه‌راق و به‌کیتی نه‌ئمتانی کوردستان به‌ نا به‌ئتی هه‌به‌که‌
کار به‌گه‌رو کوه‌ئیکی گه‌وره‌ بو له‌ ره‌گه‌ی گه‌ئنه‌ کردن و بو به‌هه‌وه‌ چو ئی - وولته‌وه‌ی گه‌له‌که‌مان
له‌ ره‌گه‌ی کو کردنه‌وه‌و به‌گه‌ر هه‌ئتی به‌ئنی هه‌ره‌ ئه‌راوانی کومه‌لانی هه‌لکی کوردستان به‌کها ئن
و ما و کار به‌ئمان با به‌ئیکی گرته‌و هه‌مه‌وه‌اری کار به‌گه‌ر له‌ بواره‌نا ته‌ئا نه‌وه‌ . بو

د. و. ب. بارزانی
سه‌رله‌ره‌ ئه‌ناکه‌ بایک

دوژمنه کانی گه له که مان نه جولهتی بویه بههک دهنگ ناوا له کومه لاتی خدک و لینه نه
سیاسیه کان و تهکوعه ره بهیمنه که قاره مانه کان نه که یمن که دلسوزانه و هوشیارانه بهینهوانی
له سدرکه وتنی شه ره که وتنه بیکدن و وره یای بهلان و دهه نهوه رانی بوژمان یسن *

به گهتی نهشتانی کورستان

به گهتی دیموکراتی کورستان - عیسواق

داریی بازانی

۱۹۸۶/۱۱/۸

٢

- ٣- اجهزة المخابرات وقوى الامن الداخلي والاستخبارات العسكرية .
- ٤- قيادات الجيش الشعبي _____ .
- رابعا • تلتزم القيادات العسكرية في المنطقة باوامر الفريق عضو القيادة القطرية بكل ما يتصل بـ (اولا ") من هذا القرار .
- خامسا • يعمل بهذا القرار من تاريخ صدوره وحتى اشعار آخر ، ويتوقف العمل بالاحكام القانونية التي تتعارض واحكام هذا القرار .

محمد
صدام حسين

رئيس مجلس قيادة الثورة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

باسم الشعب

مجلس قيادة الثورة

رقم القرار / ١٦٠

تاريخ القرار / ١٩٨٧ / ٣ / ١٨

قــــــــــــرار

استناداً إلى أحكام الفقرة (٢) من المادة الثانية والأربعين ، والفقرة (٢) من المادة الثالثة والأربعين من الدستور ، وتنفيذاً لما تقرر في الاجتماع المشترك لمجلس قيادة الثورة والقيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي المنعقد في ١٩٨٧ / ٣ / ١٨ .

قرر مجلس قيادة الثورة بمجلسه المنعقد في ١٩٨٧ / ٣ / ١٨ ما يلي :-
 اولاً - يقوم الرفيق علي حسن المجيد ، عضو القيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي ، بتمثيل القيادة القطرية للحزب ومجلس قيادة الثورة في تنفيذ سياستها في عموم المنطقة الشمالية وبمئمتها منطقة كردستان للحكم الذاتي ببنود حماية الامن والنظام وكفالة الاستقرار فمئمتها وتنفيذ قانون الحكم الذاتي في المنطقة .

ثانياً - يتولى الرفيق عضو القيادة القطرية ، لتحقيق امداف هذا القرار ، صلاحيات التنوير الملزم لجميع اجهزة الدولة المدنية والعسكرية والامنية ، وبوجوب خاض الصلاحيات المتوسطة بمجلس الامن القومي ولجنة شؤون الشمال .

ثالثاً - ترتبط الجهات التالية في عموم المنطقة الشمالية بالرفيق عضو القيادة القطرية وتلتزم بالقرارات والتوجيهات الصادرة عنه التي تكون واجبة التنفيذ بموجب هذا القرار .

١- المجلس التنفيذي لمنطقة كردستان للحكم الذاتي

٢- محافظو المحافظات ورؤساء الوحدات الادارية التابعة

لوزارة الحكم المحلي

الفرقة العربية الاسرائيلي

سرية رابطة
ذات رسالة خال

انتظر اشراقي
قيادة مكتب تنظيم الشاء

العدد / ١٤٨ - ٦٥٠

سرى للغاية وشخصي

تاريخ ٣ / ٦ / ١٩٨٧

- ١- محافظة
- ٢- قيادة ليل ١ - ليل ٥
- ٣- قيادات لسرع المكعب
- ٤- قيادة لسرع صلاح الدين
- ٥- قيادة لسرع دبالس
- ٦- مديرية أمن منطقة الحكم الذاتي
- ٧- مديرية أمن محافظة (البحرين)
- ٨- مديرية مخابرات
- ٩- مديرية استخبارات

تاريخ

الموضوع / اسرار

١- يتم معاً "باصاً" ومن جهة زيادة فحاسة أو بصفة
 ٢- أو الكية التي القوي المحذورة أمنياً المشمولة بالمرحلة
 ٣- الثانية من جميع القرى. يسمح للعودة إلى الصافي
 ٤- الوطني من يرغب منهم ولا يسمح الاتصال بهم من
 ٥- أفرادهم بهاها" الا بعلم الاجهزة المختصة.

١- يمنع العواجد معاً "باصاً" بالمناطق المرطبة من
 ٢- القرى المحذورة أمنياً" والمشمولة بالمرطبة الا
 ٣- لخاية ١٩٨٧/٦/٢١ للعداة المشمولة بالمرطبة
 ٤- الثانية .

١- بعد اكمال الموسم الشتوي بالذرة، يجب أن يتقدم لها من
 ٢- ١٥ صوزاً بالنسبة إلى الحماد. ولا يجوز استصدار
 ٣- الزراعة فيه للموسم الشتوي والعملي لهذا الموسم
 ٤- "باصاً".

١٩٨٧/٦/٤

امعة عربية وأحد
ذات رسالة خالدة

حزب البعث العربي الاشتراكي
القطر العراقي
تيادة مكتب تنظيم الشمال

تل:

بحسب ذلك ربي المباشر من هذه المناطق •
على القوة العسكرية من ضمن لاطم لك أو أناس
أو جوان يحتاج من هذه المناطق بتقدير
محنة صديقا " كالتالي " •

بناء المشوون بتحويلهم الى المحطات بهذا
تتكرر ويحلون مسؤولية مخالفتهم لهم •

والذي وأليس هو من من أشد
مع القديس •
بم للقيادة والفضاء •

الرفقة
في حسن المسجد
أمن سر قامة مكافئهم الشمال

قائمة مكاتب التنظيم الشمال

الذي يديره
العدد

١٩ / ١
بقيادة

من قيادة

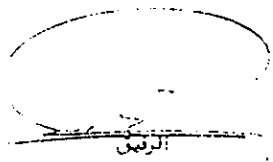
الى قيادة

بقيادة

من التنظيم لانها القوة المسلحة رسميا "التي هي هذه القوى والتي هي التي هي يوم ١١ حزيران ١٩٨٧ قررت العمل بهذا" من يوم ٢٢ حزيران ١٩٨٧ مع سوريا بما يلي (١) تعتبر جميع القرى المدورة اعليا والتي لم تزال تعد الآل اماهات...
 تتواجد المخبئين ملاء ايران وسليبي الخيانة واعتالهم من دولة العراق (٢١٠٠)
 يحرم التجايد البشري والبرواني فيها دائما "بعدم منطقة مذات مدورة...
 التي فيها حرا "فور تبدأ" بالامية تعليمات مأم عدد من قرنا (١٠) (٣) بحرم البشر...
 من بالهون او الزارة الا انشطار الزرامي او المظاهي والبرواني وطني حرمه الاجرة...
 المتخذة متابعة هذا المرسوم يتد به كل ضمن اختصاصه (١١١٠١) قائد...
 التفهلق ضرات خاصة بين دائرة واحرى بالعد فعية والسعديات والتفكرات لقتل...
 عدد ممكن من التجايد ضد هذه المخرجات وخلال جميع الاوقات ليلنا...
 بالاننا (١٠) (٥) بحرم جميع من اخر طية القبض لتواجده ضمن مرمى...
 بصحقت معه الاجرة الا انه وبعد حكم الاعدام من يتد اور مره (١٥) سنة...
 سجون التي بعد (٥) سنة...
 تقوم الاجرة المتخصصين من فريق مع من يسلم نفسه الى الاجرة الحكومية او الحزبية

(ببتم نطقا)

معدة انصافها ثلاثة ايام، والى ذلك ان عدد من ابناءنا لا يدركون اننا من اهلنا من مثل هذه
 الحالات وإذا لم يوجد احد من اهلنا في هذه الحالة فليهم اخذ موافقتنا هاتفا " ان
 برفقا "ومن طريق الرفيق طاهر العاني (٠) (٧) بمشور كل ما يحمل عليه مستشارو افواج
 الدفاع الوطني (٠) لا ظهورهم بوصول اليهم سبانا " ما عدا الاسلحة الثقيلة والسادة والمتوسط
 اما الاسلحة الخفيفة فتبقى اذ بهم يتم اعلاننا بانهم هذه الاسلحة فقط وبان قيادة
 المشاور ان تتوسط اليهم جميع المستشارين وامراء السرايا والفرزق واملائنا بالاعتماد على
 من نشاطاتهم هي من افواج الدفاع الوطني (٠) مركز رئاسة المجلس التشريعي (٠) رئاسة
 المجلس التنفيذي (٠) اذمار المختبرات (٠) رئاسة اركان الدين (٠) سافاو (٠) رؤساء
 الفروع الاخرى (٠) مدير ادارة الفروع (٠) مدير ادارة الفروع (٠) مدير ادارة الفروع (٠)
 (٠) الامانة سر مروع المصالح (٠) الامانة (٠) مديرية الاستخبارات العسكرية العامة (٠) مديرية
 الامن العامة (٠) مدير امن منطقة النظم الذاتي (٠) منظومة استخبارات المنطقة الشمالية
 (٠) منظومة استخبارات المنطقة الشرقية (٠) مدير امن منظمات تنوير الطائفة
 ديني ، صلاح الدين ، السليمانية ، اربيل ، دهوك (٠) مديرى الاطلاع والتفويض كل من
 اختصاصه (٠) الزوبنا -

فني حسن المجيب
 مدير القيادة القطرية بآمين سر مكتب تنظيم العمال

قيادة مكتب تنظيم الشمال
مكتب السكرتارية

العدد: ٢٨ / ٤٠٠٨

التاريخ: ١٩٨٧/٦/٢٠

من / قيادة مكتب تنظيم الشمال
الى / قيادة الفيلق الاول / الفيلق الثاني / الفيلق الخامس

م/ التعامل مع القرى المحذورة امنيا

بالنظر لانتهاء المهلة المعلنة رسميا لتجميع هذه القرى والتي سينتهى سوعدها يوم ٢١ حزيران ١٩٧٨ قرونا العمل ابتداءا من يوم ٢٢ حزيران ١٩٧٨ صعودا بما يلي: (١) تعتبر جميع القرى المحذورة امنيا والتي لم تزال لحد الان اماكن لتواجد المخربين عملاء ايران وسليلى الخيانة وامثالهم من خونة العراق (٢) (٠) يحرم التواجد البشرى والحيوانى فيها نهائيا وتعتبر منطقة عمليات محرمة ويكون الرمى فيها حرا غير مقيدا باية تعليقات مالم تصدر من مقرنا (٣) (٠) يحرم السفر منها واليهما او الزراعة والاستثمار الزراعى او الصناعى والحيوانى وعلى جميع الاجهزة المختصة متابعة هذا الموضوع بجدية كل ضمن اختصاصها (٤) (٠) تعد قيادات الفيلقات ضربات خاصة بين فترة واخرى بالمدفعية والسمتيات والطائرات لقتل اكبر عدد ممكن من يتواجد ضمن هذه المحرمات وخلال جميع الاوقات ليلا ونهارا واعلامنا (٥) (٠) يحجز جميع من يلقى عليه القبض لتواجده ضمن قرى المنطقة وتحقق معه الاجهزة الامنية وينفذ حكم الاعدام لمن يتجاوز عمره (٦٥) سنة داخل صعودا الى الا عمر (٧٠) سنة داخل بعد الاستفادة من معلوماته واعلامنا (٦) (٠) تقوم الاجهزة المختصة بالتحقيق مع من يسلم نفسه الى الاجهزة الحكومية او الحزبية لمدة اقصاها ثلاثة ايام واذا تطلب الامر لحد عشرة ايام ولايد من اعلامنا عن مثل هذه الحالات واذا استوجب التحقيق لهذه المدة عليهم اخذ موافقتنا هاتفيا او برقيا عن طريق الرفيق طاهر العانى (٧) (٠) يعتبر كل ما يحصل عليه مستشارو الدفاع الوطنى او مقاتلوهم، يؤول اليهم مجاناً، ما عدا الاسلحة الثقيلة والساندة والمتوسطة، اما الاسلحة الخفيفة فتبقى لديهم ويتم اعلامنا باعداد هذه الاسلحة فقط، وعلى قيادة الجحافل ان تنشط لتبليغ جميع المستشارين واهراء السرايا والمغازر واعلامنا بالتفصيل، عن نشاطاتهم ضمن افواج الدفاع الوطنى (٠) مكرر رئاسة المجلس التشريعى (٠) رئاسة المجلس التنفيذى (٠) جهاز المخابرات (٠) رئاسة اركان الجيش (٠) محافظو ورؤساء اللجان الامنية (نينوى، التاميم، ديالى، صلاح الدين، السليمانية، اربيل، دهوك) وامناء سر فروع المحافظات اعلاه (٠) مديرية الاستخبارات العسكرية العامة (٠) مديرية الامن العامة (٠) مديرية امن منطقة الحكم الذاتى (٠) منظومة استخبارات المنطقة الشمالية (٠) منظومة استخبارات المنطقة

الشرفية (.) مدراء امن محافظات نينوى، التاميم، دهالى، صلاح الدين، السليمانية، اربيل، دهوك (.) يرجى الاطلاع والتنفيذ كل ضمن اختصاصه (.) انبنونا.

الرفيق

على حسن المجيد

عضو القيادة القطرية/ امين سر مكتب تنظيم الشمال

بيان رقم (٣٠٨٧) صادر من القيادة العامة للقوات المسلحة

بسم الله الرحمن الرحيم

ككل الغزاه الطامعين اعتمدت قوات خميني الصهيوني على بعض من خان الوطن والشعب في المنطقه الشماليه من العراق من لفظهم الخيرون من ابناء شعبنا الكردي من بين صفوفهم وراحوا يودون الخدمه المخزيه للاجنبي وكان من بين اعمالهم المخزيه هذه تسهيل مهمات قوات الغزو في دخول قصبات وقضاء حلبجه الحدوديه الواقعه ضمن محافظه السليمانية.

وكتعبير عن اراده شعب العراق العظيم وقواته المسلحة الياسله ومن بين ذلك اراده الخيرين الوطنيين الشرفاء من ابناء شعبنا الكردي وجوابا على خيانه هذا النفر الضال قامت قوات جحفل الدفاع الوطني الاول البطل وقوات بدر الياسله وقوات القمعاق الياسله وقوات المعتصم الياسله وافواج الدفاع الوطني الياسله بتنفيذ (عمليه انفال) باشراف اللواء الركن سلطان هاشم المكلف وقتنا بهذه المهمه اضافه الى واجباته حيث اندفعت قواتنا لمهاجمه مقر التمرد الذي يقوده الخائن جلال الطالباني العميل للنظام الايراني عدو العرب والاكرد وذلك بمنطقه (سركلو) و (بركلو) و (زبوه) والمناطق الجبلية الوعره ضمن محافظه السليمانية ايضا.

وبعد قتال باسل وثارى مع الخونه تم بعون الله تعالى وبهمه الغياري من ابناء العراق البسلاء عربا واكردا تم وفي الساعه الواحده بعد ظهر اليوم احتلال مقر التمرد واسر امر القوه المكلفه بحراسه مقر التمرد واعداد من الضالين والخونه بعد ان قتل من قتل منهم ملعونا وبعد ان فر يجر اذيال الخزي والعار من تمكن منهم من الهرب.

وانها البطوله التي لاتدانيها بطوله والاخلاص الذي مابعد اخلاص والجهاد الذي ينال اعجاب الدنيا كل يوم لشعب القائد صدام حسين من العرب والاكرد الذين وضعوا انفسهم في خدمه الوطن وجادوا بالحب والوفاء لقائدهم العظيم ورمز انتصارهم وعنوان نهضتهم ولفظوا من بين صفوفهم كل خائن كافر بنعمه الوطن وباع نفسه للعدو الاجنبي الطامع بايخس الاثمان. فالحمد لله على نصره وليخساً الحاسنون.

القيادة العامة للقوات المسلحة

في ١٩/ اذار / ١٩٨٨

بيان رقم (٣١٠٩) صادر من القيادة العامة للقوات المسلحة

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله..

كما هو شان الغزاه الطامعين فان النظام الايراني المجرم قد وجد في اولئك الذين

اشتركوا الضلاله بالهدى فخانوا الوطن وراهنوا على بيع الارض بابخس الاثمان وتنكروا لشعبهم وطموحاته لمصلحه الصهيونيه وعملياتها في ايران ليظل العار يلاحقهم من هذا الجيل ومن كل الاجيال.. ولتظل وصمه الخيانه على جبينهم.. ولينالوا في الاخره عذاب السعير. وان العراق الذي دحر المعتدين ومزق اوصالهم لقادر بعون الله ان يدحر ادلاء الخيانه ورموز العماله.

وهكذا كان.. فبعد ان نجحت قواتنا الظافره في يوم الثامن عشر من شهر اذار الماضي في (عملية الانتفال الاولى) من تحطيم اوكار الخيانه للعميل المرتزق جلال الطالباني في سركلو ويركلو واصلت جحافلنا الظافره تقدمها بعملية (الانتفال الثانيه) معتمده على عون الله وعلى التوجيهات السديده لقائد النصر العظيم السيد الرئيس صدام حسين بارك الله في مسعاه.. ومعتمده على عزيمه المقاتلين الابطال ابناء العراق من العرب والاكرد حيث تمكنت قياده عمليه الانتفال الثانيه والارتال المتجفله معها التي اشرف عليها وقادها اللواء الركن اياد خليل زكي وبالجهد الفذ والاداء القتالي المتقن لقوات اسامه بن زيد وقوات الجحفل الوطني الاول وقوه امن السليمانيه واقواج الدفاع الوطني من المقاتلين الاكرد الشجعان تمكنت قواتنا من تطهير كامل منطقه قره داغ وسحق الخونه وتدمير مقراتهم في تكيه وبلكجار وميولى وباني مورد وجورجه كلا وبلكان ودريندققره وقره داغ واوكلا وجعفران وبوخشين وسيوسينان... وتطهير كل المناطق في زرده وكلوش وبيركي وكلاوجمهه وبخشي ومضيق باسره وسكرمه وقوي قره داغ واجداغ.

وبذلك يكون قد تم القضاء نهائيا على اولئك الخونه من كل لون وذوى الارتباطات العميله والذين وصلت بهم الخسه والدناءه ان يتامروا على ارض العراق العظيم.. ارض المقدسه ارض الخير والبركه وموطن الرسالات.. ارض التاخي والمحبه.. لمصلحه اكثر النظم رجعيه وتخلقا وارتباطا بالصهيونيه وحفدا على شعبنا يعربه واكراده.. وعلى نهضته وتقدمه وطمعا في ارضه.

وقد كشف هؤلاء الخونه عن زيف دعاواهم الفارغه وشعاراتهم الصفراء التي رددوها فلم يقتنع بها احد لانها كاذبه وقد تجاوزها العصر واعرضت عنها تطلعات الناس وانتهت بهم المسالك الى السقوط في درك الخيانه لمصلحه نظام عنصري امي جاهل.

ولقد تم في هذه العمليه الاستيلاء على كميات كبيره من الاسلحه والمعدات والتجهيزات الحربيه والغذائيه والطيبه التي زودهم بها النظام الايراني.

وقد ترك الخونه جثث قتلاهم واعدادا من الاسرى لم يستطيعوا الاقلا من قبضه قواتنا البطله ليهربوا اسوه بمن هرب كما تكبدوا خسائر جسيمة باوغادهم من الكوادر المتقدمه.. اولاء هم العرب.. واولاء هم الاكرد.. شعب واحد يدافع عن وطن واحد في ظل رايه قائد هو عنوان البطوله وهو الخيمه والملاذ لكل العراقيين عربا واكرادا والشرائع الاخرى. وهو السيف البتار الذي يذود عن كل عراقى حيثما كان.

فاطال الله في عمر قائدنا مجاهدا في سبيل الله والشعب والمجد لقواتنا المسلحه الظافره وللمقاتلين الاشواس من العرب والاكرد.

القياده العامه للقوات المسلحه

في ٢/نيسان/١٩٨٨

رئاسة الجهورية

التكريت

مديرية الأمن الثالثة

مديرية إمن محافظة السليمانية

العدد / ش.م.ت / ١٦٤٨٦

التاريخ / ١٩٨٩ / ٦ / ١٦

ذ.والقعدة / ١٤١٠ هـ

(سرى)

الى / مديرية الامن العامة ش ٢

م / قوائم

ترسل اليكم صحيفة ما مورنا ملازم الامن عبد الحكيم محمود حمادة
قوائم مفصلة تتضمن اسما مجرمين وعددهم (٤٤) من الذين تم تنفيذ
حكم الاعدام بحقهم و منهم من توفي أثناء التحقيق في الحملة التفتيشية
عام ١٩٨٥ لمحافظة السليمانية والتي حصلت الموافقة على تنظيم قضاها
خاصة بهم ولم تصدر لهم شهادات وفاة ، راجين امتثالها وعرض الموضع
على انظار السيد العام المحترم لغرض الموافقة على اصدار شهادات
الوفاة لهم والتنسيق مع مستوصف الامن العامة طبعا بانهم مدرجين
في القوائم المرسله اليكم بموجب كتابنا سرى وشخصي المرقم ١٩٨٢٢ نس
١٩٨٢/٦/٢ واغلاشا ٠٠ مع التقدير

مدير الامن

١٩٨٩/٦/١٤

المرفقات

قوائم

الملاحظات	اللقب	تاريخ الميلاد	الجنس	الدرجة الوظيفية	الوظيفة	الموالية	الاسم الثلاثي
تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	الديوبند	١٩٦١	م	مستقل	١٩٦٥	١٩٦٥	ابراهيم حسين محمد علي
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	رييوار عثمان ميمونا
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	كان احمد سيد براهيم
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	ابراهيم محمد محمود
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	خبره احمد ابراهيم كريم
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	كريم محمود علي
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	محمد علي محمد علي
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	جبار محمد شريف
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	امام محمد كريم برون
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	محمد ابراهيم محمد
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	كلادمان اسحاق محمد
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	محمد شمس الدين محمد
١٩٥٣ تم تعيين علي انار احمد والتفتيش لمكتبه بدمشق	م	م	م	م	١٩٦٥	١٩٦٥	اشفاق محمود علي

المرجع	تاريخ التفتيش	عدد البعثات	المرجع الترتيبي	المرجع	المرجع	ت
تم التفتيش على لادريا بوم والتطبيقات الامانية لبرية عمارة واطاعوا في ذلك على ميثاق التفتيش التاريخي لادريا بوم لادريا بوم تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	١٩٨٥	١	المرجع الترتيبي	المرجع	المرجع	٢٨
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٢٩
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٠
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣١
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٢
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٣
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٤
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٥
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٦
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٧
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٨
تم التفتيش على الاموال في ١٤/١١/٢٠١٨	~	~	~	~	~	٣٩

الموافق	مكان التصديق	تاريخ التصديق	جسم الأكر	الدرجة الترتيبية	الدرجة	المنصب	الموالية	الأسماء	بیت
لقد وردت منشورات مطبوعة في دولة جمهورية العراق التي من اقصى مدتها المطبوعات تعود الى سنة ١٩٨٥ م	البيانية	١٩٨٥	السيد جاسم	ذرة معاون ايران	١٩٦٠	مدير متوسط	١٩٦٠	فايت كسوتريب	٢٠
مطابرات تم تنفيذها كسب الاملا بـ ١٩٨٥ م	~	~	~	~	~	معلم	١٩٦٥	دار عيسى بن المزين	٢١
لقد كوزت على صورة منقوشة في مدينة الموصل من قسمة الحرب وفضلها واصلت تم تنفيذها كسب الاملا بـ ١٩٨٥ م	~	~	~	~	~	كاتب فاضل	١٩٦١	لحنه كسوتريب	٢٢
تم اقصى على لورنا لم بالتنقيات الاقضية لوزرة مطبوعات في ١٩٨٥ م كسب الاملا بـ ١٩٨٥ م	~	~	~	~	~	معلم	١٩٦٥	مدرسة كسوتريب	٢٣
بالسنة المذكورة تم تنفيذها كسب الاملا بـ ١٩٨٥ م	~	~	~	~	~	معلم فاضل	١٩٦٥	مدرسة كسوتريب	٢٤

مكتب السكرتارية

من / قيادة مكتب تنظيم الشمال

الى / قيادة الفيلق الاول / قيادة الفيلق الثاني / قيادة الفيلق الخامس

١٥٥٢

م / التعامل مع القرى المحذورة امبيا

ب النظر لا يتجاهل الفترة الممتدة رسميا "لتجميع هذه القرى التي سينتهي مودها

يوم ١٩ حزيران ١٩٨٧. تقررا العمل ابتداءً من يوم ٢٢ حزيران ١٩٨٧ تصدرا

بنا يعني (١) تعتبر جميع القرى المحذورة امبيا "والتي لم تزال لحد الآن اماكس

لتواجد اهلها من عملاء ايران وسليبي الخيانة واثامهم من غوبة العراق (١) (٢)

يحرم التواجد البشري والحيواني فيها نهائيا "وتعتبر منطقة عطيات محمية وبكس

الري فيها حرا "تقدر مقيدا "بما هي تعليقاته ما لم تصدر من تقررا (١) (٢) يحرم السفر

منها واليهبوط في الزراعة ولا استثمار الزراعي او الصناعي والحيواني وطن جميع الامم

المختصة مطابحة هذا الموضوع بهدية كل ضمن اختصاصه (١) (٢) تعد قيادات

الفيلق ضربات خاصة بون فائزة واحرى بالمدفعية والسجلات والطائرات لقتل الكبر

عند يمكن من يتواجد ضمن هذه المحرمات وخلال جميع الاوقات لهما "ولها را"

واما لافنا (١) (٢) يحجز جميع من يلحق طيه القبض لتواجد ضمن قرى هذه المنطقة

وتضيق معه الاجهزة الامنية وانخذ حكم الاهدام من يتجاوز عمره (١٥) سنة داخل

صمودا "الى عمر (٧٠) سنة داخل بعد الاستقاء من معلوماته واعلاما (١) (٢)

تقوم الاجهزة الامنية بالتحقيق مع من يتلقى الى الاجهزة الحكومية او المدنية

((التهتم لظلا))

المدّة أقصاها ثلاثة ايام، المدة تتمثل الى احد عشرة ايام لا يزيد من اعلامنا من مثل حذو

الحالات و اذا استوجب التحقيق أكثر من عده المدّة عليهم اخذ مواقفتنا هاضما " او

برقيا " ومن طريق الزبدي ظاهر العاني (٠) (٧) يمر كل ما يحمل عليه ستتبادر الواجب

الدفاع الوطني و ان تطوّرهم يؤمّن اليهم مجانا " ما عدا الاسلحة الثقلية والسائدة و المعتدلة

اما الاسلحة الخفيفة فتبقى لديهم و ان اعلامنا بالتحقيق تمدّه الاسلحة فقط وطى قواعد —

البحاول ان تتقطر للتبليغ جميع المستشارين وامراء السرايا والمفاز وامامنا بالتفصيل

من نشاطاتهم في ممن افواج الدفاع الوطني (٠) تكرّر رئاسة المجلس التشريعي (٠) رئاسة

المجلس التنفيذي (٠) اجتماع المشاورات (٠) رئاسة اركان البيش (٠) محافظة رودوس

الديار الاطنية البيوت ديالى ملاح الدين السليمانية اربيل دهوك

بيروتى المسامح

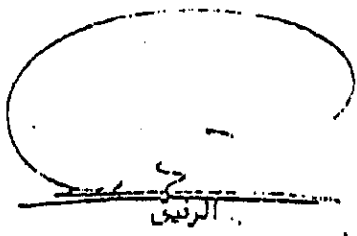
(٠) امناء سرفروع المحافظات اعلاه (٠) مديرية الاستخبارات العسكرية العامة (٠) مديرية

الامن العامة (٠) مدير امن المنطقة الداخلي (٠) مظومة استخبارات المنطقة الشمالية

(٠) مظومة استخبارات المنطقة الشرقية (٠) مدر امن معاينات — لهوى التاميم

ديالى ملاح الدين السليمانية اربيل دهوك (٠) مرجس الاطلاع والتفويض كل ضمن

اختصاصه (٠) ابو ونا

علي حسن الموسوي

مدير القيادة القطرية لساكنين سر مكتب تنظيم الدال

بسم الله الرحمن الرحيم

سرى وشخصي

لجنة مكافحة النشاط المعادى

لمحافظة السليمانية

العدد / ١٤٤٢

التاريخ / ١٨ / ١٨٨٨

الى : لجان مكافحة النشاط المعادى كلفة

م / الحصار الاقتصادي

لاحقا لتاريخنا ١٣٤٢ هـ في ٢٤ / ١٠ / ١٩٨٨

تار قيادة مكتب تنظيم الشمال بـ المكاتبة الرقم ٤٠٤١ في ١٤ / ٨ / ١٩٨٨ بسبب
التبديد يد عيسى تطهيق ضوابط الحصار الاقتصادي ٠٠٠ لاتخاذ مايلزم وتطبيق نظام
النشاطات بشكل جيد والا اهتمام بالموضوع واعلامنا مع التقدير .

جعفر عبد الكريم الموزنجي

رئيس لجنة مكافحة النشاط المعادى

لمحافظة السليمانية

نسخه منه الى /

قيادة الفيلق الاول - الامن الداخلي

مد بوية امن محافظة السليمانية

مركز استخبارات السليمانية

للتفضل بالاطلاع مع التقدير .

٢٢ -

تقرير البحث العربي الاشتراكي

القلم العربي

إبادة مكتب تنظيم الشمال

شعبه / مكتب السورانية

١٩٨٧ / ٩ / ١٠

الى : منظومة استخدامات المنطقة الشرقية

تهنئة زغاقية

الموضوع : شبكة نظمات داخلية

نتابعكم بفرح في اوقاتنا الفاضلة في ١٤ ايلول ١٩٨٧

(١) حملت الزواحف على المقترحات الواردة بكتابكم اعلاه

وتحجز دوائرنا الجريئة وثقافتهم دورهم بعد تفهمنا

بكم الافئدة بيمين

(٢) مستطاد من المتهم قريدين عارف حسين من خلال احدي

الاجهزة الاقليمية

(٣) يقدم الرقيب المناضل علي جين المجيد - مسؤول مكتب عظيم

الشمال الشكر والتقدير الى مدير المنظومة الشرقية والى كل من

تاريخه في هذه المهمة

يرجى الاطلاع واتخاذ ما يلزم واعلاما . . . مع التقدير

طاهر تركي مندق

مكاتبه لبلدية شوخون الشمال

رئاسته الجهورية

التكرير

مديرية الامن الثالثة

مديونية

العدد /

التاريخ / / ١٩٨٨

بفسر النان الذي استقبل الرئوف بهذا الله نومه . وقد اعطسنا
 مدينه امان من مملقة الحكم الذاتي - ق ا بوجب كتابها سرى وشخصي -
 ويشخ بالذات ١٥٧٨٩ في ١٢ / ١١ / ١٩٨٧ . بانسه اعطسها قياده
 بكتب تنظيم النسل / السكرتار به بمرجوب كتابها المرقم ٦٨٠٦ تسي
 ١٢ / ١١ / ١٩٨٧ . بانسه تنسب قطع رقاب ثلاثة عوائل من ذوى المجرمين
 وبفضهم ثلاثة المجرم برهم عمر سميد بحد مؤزوي بحت البالمواجانسه
 اعلاه بتصوره عادسه وحجز طالتوس من عوائل المجرمين لمدة ستة اشهر
 وقد تم تنفيذ ذلك في حوتسه . واجين افضل بالاطلاع . مع انه قد يبر

و / مدير امان من محافظة السليمانية

١٦ / ١ / ١٩٨٩

لجمهورية العراق

الجمهورية العراقية
وزارة الداخلية

مديرية الامور العامة
مديرية امن منطقة الحكم الذاتي
- القسم الثاني -

// من يتناول بشرف يستحق المسجد //

// سرى للغاية وشخصي //

المطبخ
التاريخ ١٩٨٢/٥/٢٢
٢٢

الس / مديرية امن محافظة السليمانية

١/ ارسال متممين موقفين

=====

بشركم الى كتاب منظومة استخبارات المنطقة الشرقية المرقم
١٥٠ / ق / ١ قاسية صدرت في ٢٠٢٢ في ٢٢ / ايلول / ١٩٨٢ ترسل
اليكم المتممين الموقفين المدرجه اسماؤهم ادناه مع نسخة مصوره
من المطالعه الصادره من المنظومه اعلاه المعنوه الى الرفيق المتابع
مسؤول قيادة مكتب تنظيم الشمال ونسخه مصوره من كتاب قياده
مكتب تنظيم الشمال السرى للغاية والشخصي المرقم ٥٨٢٠ في ١٢ / ايلول
١٩٨٢ مع كافة الاوراق التحقيقية الختامه بهم والامانات الخائده لهم
وحسب القوائم المرفقه طيباً .. يرجى الاستلام واتخاذ مايلزم على غسوة
ماورد بكتاب المنظومه اعلاه .. واعلاماً .. مع التقدير ..

عميد الامن

٢٠٢٠ مع لمنطقة الحكم الذاتي

المرجع
لديها والذين يجران
بمعه وتتمتع بوجوه
اداء مكتب تنظيم الشمال
بلايه

اسماء المتممين /

=====

- ١- المقيم طارق قادر محمد
- ٢- جلال عبد الله محمد
- ٣- كمال محمود نوري
- ٤- بهرام عمر سعيد
- ٥- علي حمه رحيم
- ٦- المجلس عدو المدعوقريد بن عارف حسين

نسخه منه الي /

=====

مديرية الامن العامه / سرى للغاية مصوره كتاب المنظومه اعلاه مع نسخته
مصوره من المطالعه ونسخه من كتاب قيادة مكتب تنظيم الشمال
اعلاه .. يرجى الاطلاع .. مع التقدير ..

جمهورية كردستان العراق
وزارة الداخلية
مديرية الاموال العامة

الخط
القانوني
١٩٨٦ / ١٠ / ٢٢

مديرية امن الحكم الذاتي

- ٦٤ م -

ال: كافة مديرهات امن الحكم الذاتي // - بركالين //
م: جملة كتل / الاى شمشوش /

حملت مرفقه مجلس الامن القومي بكتابه ٢٠٠٨ في ١٩٨٦/٩/٢٢
من ماجاه بكتاب مديرية الامن العامة الرقم ٧٠٢١٨ م
١٩٨٦/٨/٢٥ الهوجه الى مجلس الامن القومي بان يسمري
لاستمرار بالتعامل مع زرة الاى شمشوش من فوه والعميد
الحلبي هناك هذا الوضع كما هو عليه واستمرار العمل
المبرم ولا يتغير هو الامسب ولا مسبب التلقه :-
١/ ان بقاه وضع الزره الحلبي سموى الى استمرار الحله المتطه -
بغف قيادة الاحمد وفي السيطرة على الامنهم
٢/ انها سموى الى طاقم المنوف لدى قيادة الاحمد في خلق احتمالات
جديده لا مغترب او اشتقاق جديد في طولهم
٣/ ان استمرار الوضع سموى الى اتملة لشكوك والحد من زرة الاحمد
والنظام الاخرى والامطه العميله الاخرى من جهتين زرة الاحمد
وقه زير التخريب وطى وجه الخصوص زرة سلطى الخيله التي تدم وتعاو
زرة الاى شمشوش
يرجس الامتلاص وامتناد طيلزم وامتنادها ٠٠٠ مع التقدير

٢

١٠٠٠
٢٤

مقدم الامن
مديرية امن الحكم الذاتي
١٩٨٦ م مع لحدثة الحكم الذاتي
٢٢٦

١٤٠٢
١٤/١٥

الجمهورية الكردية
وزارة الداخلية
مديرية الامن العامة

٢٢٦٥٥
العدد
التاريخ ١٩٨٦ / ١١ / ١٦

مدرسة امن الحكم الذاتي

٢٠٠٠
١/ السيد مدير امن منطقة الكركم الذاتي / السليمانية
٢- تخريب اقطاع
بعد اجراء تفتيش الاقطاع المشهور الذي عقد بين قرية عمارة
اربان و قرية حلبة الجبانة الذي هو له النظام الابواب المبل
الخاص وبابك بحضور المجرمين جلالة الطاهر شي وادريس البهاري
ومعلمين عن النظام المذكور وعقدت بنود الاتفاقات التي سيتم اتمام
الوراثي اي اقطاعه بهدف توحيد صفوف التخريب ودمغها
باجراء تصعيد افعال التخريب وهدمها في الصوامع بين
ها بين المزارعين وفي اقطاع اقطاع قرية عمارة اربان
اربان السيد العام المذكور اعدت نترات الفوسفات المزدوج تخريب
الاتفاقات المذكور وتم اعدت يدويها من العامة نترات تصب
في الاقطاع المذكور لتفوقها طمان صادرة عن مايسمى (الاي
شورستان) واصين توزعها في طريق معادكم السريفة المتوقفا بها
وايضا لربما اعدت نترات يتوافر فيها المجرمين والبلاد المزدوج
التخريب كثيره واحاطوا كتمانهم من اجل نجاح تاجير
المخلفات وتخريب الاقطاع واعلنا السامح مع السيد

~~محمد الامين~~

٢٠٢ فتح الخلفه كركم ذاتي

١٩٨٦
١٤/١٥

المرضاة

للولاية
بغداد

٤٥٥ منزله اي السليمانية
٤٥٥ منزله اي اربيل

الجمهورية العراقية

الجمهورية العراقية

الوزارة العراقية
للتنمية الاقتصادية

بغداد - العراق

التاريخ ١٩٨٨

السيد الوزير

لمنتقى الحكم الذاتي المستقر

استأذنه الى وكالة الماتقيه ، ندرم أدناه الاحصائيه العمليه
 أولاً : (٦) برعمين من عامر الزمر العادي . تم تنفيذ حكم الاعدام بينهم
 من قبل هذه المبريه ، وعبر سوانته لثقتهم الشك الكرم
 ثانياً : (١٩) منهم ، تم تنفيذ حكم الاعدام بينهم من قبل هذه المبريه
 لتزعم في الاتي المبريه اثنياً وعبر برقه آخر ، تنفيذ الحكم

١٩٨٨ : ٤٠٠٠ : ٦٠٠ : ١٨٠ : ١٨٠ : ٥٠ (٥) منها

الثالث : (٦) عائله ، عدد نفوسها (١٨) نفسه ، من ذوي المبريه
 ذمومين بماتل انقره ، أولاً : تم تنفيذ حكم الاعدام بينهم من قبل
 هذه المبريه ، وعبر توجيهات مكتب تنسيق البسال المبريه

رابعاً : (٩) منهم من عامر الزمر العادي ، اعيد الى ساجده
 الثورة لقضايا تحقيقيه ، وصدر حكمهم وهم الاعدام

خامساً : (٥٢) شخص و (١٨٦٩) عائله تعدادها ()
 منهم ، ارسلوا الى سكر البشن الشعبي في عاصمته القامشلي

الطه الذين القوا القبض عليهم ا . اثناء عمليات الامان
 الاثنيه

بسم الله الرحمن الرحيم

وزير التنمية الاقتصادية
 / / / / /